

MODERNISERING AV
VESTFOLDBANEN
KONSEKVENSER FOR
KULTURMINNENE

KULTURMINNELOKALITETER

**SANDE
HOLMESTRAND
VÅLE
BORRE**

VESTFOLD FYLKESKOMMUNE
2000

FASE 2

SKINNER OG MINNER

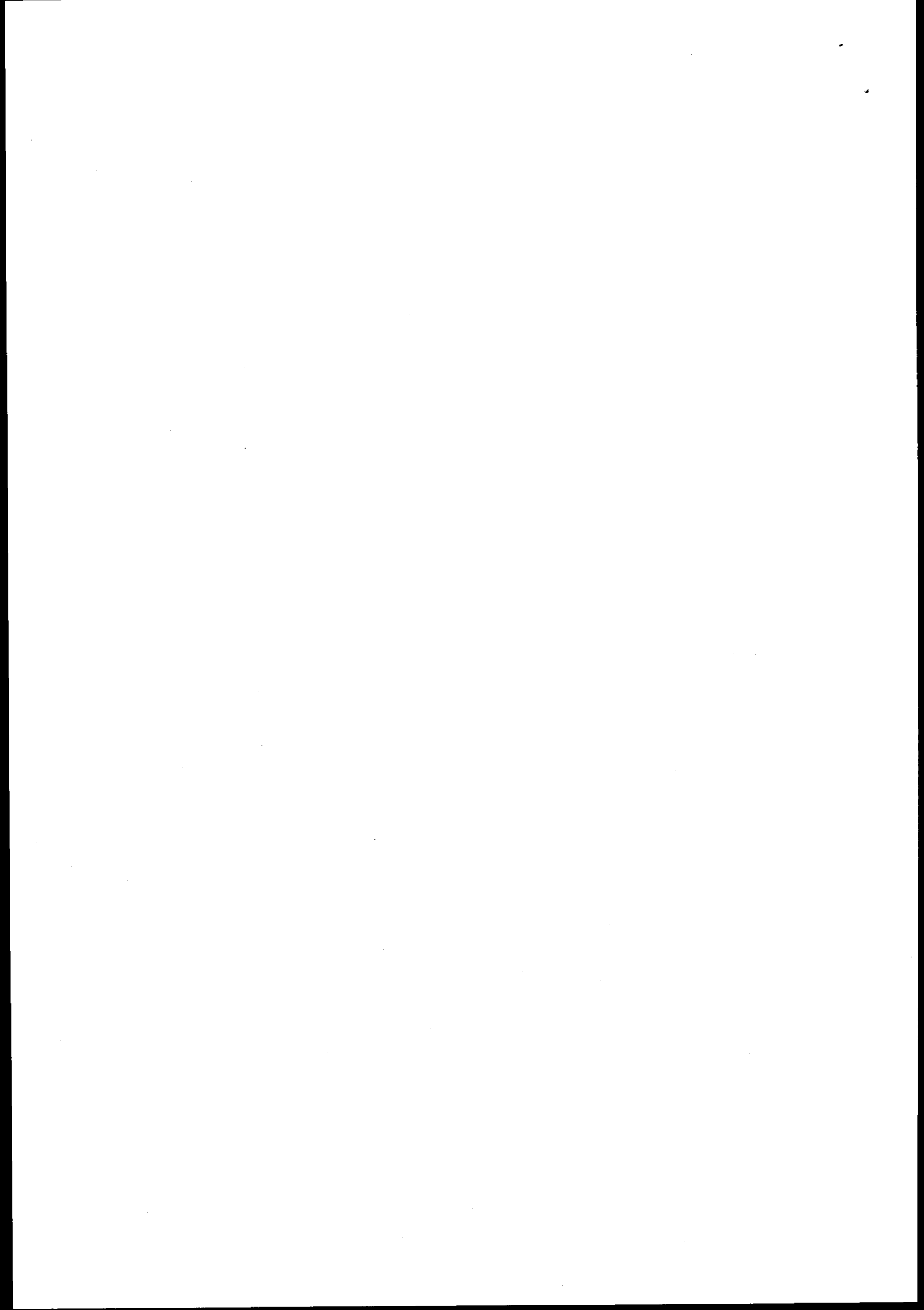
BILAG

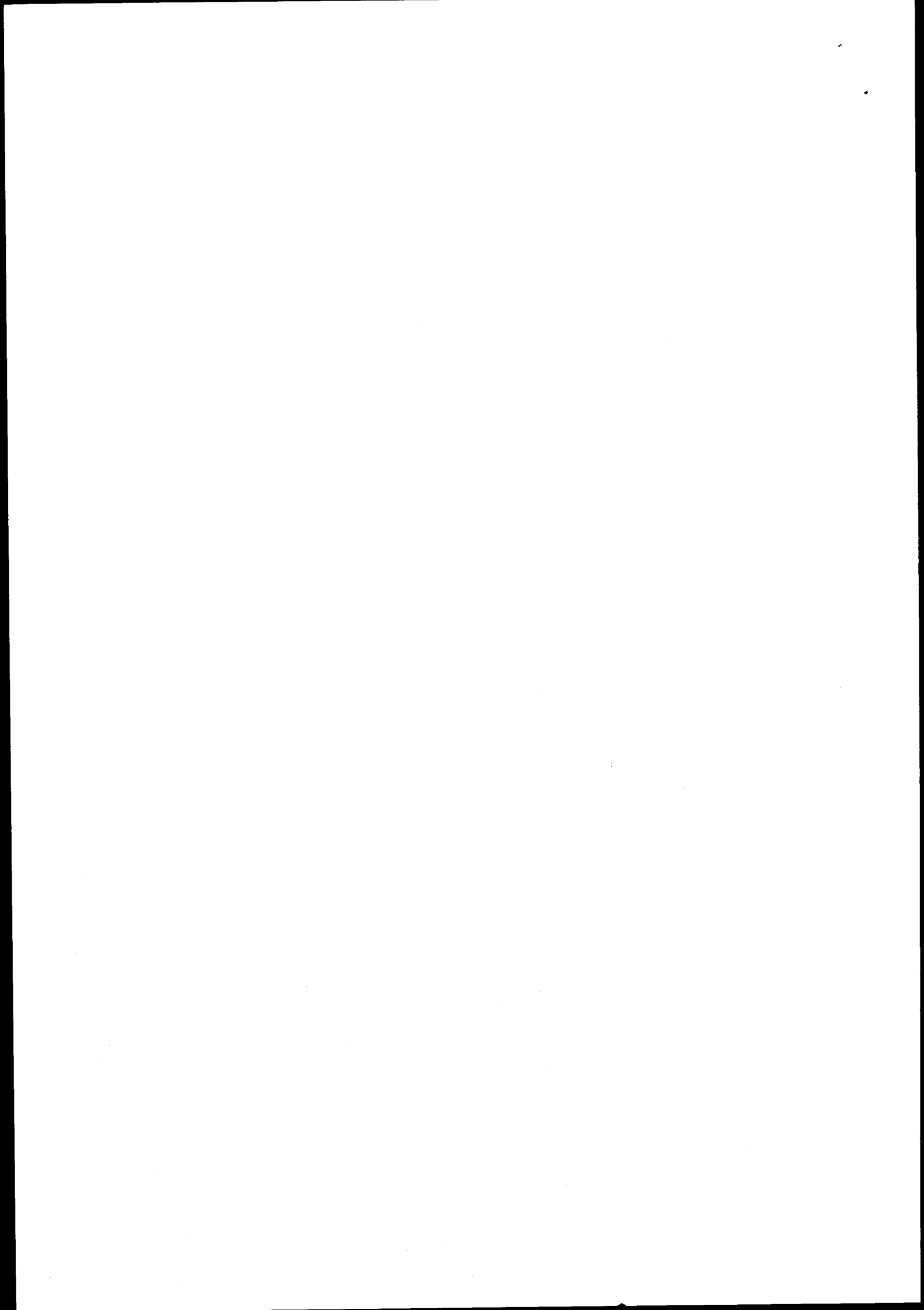
I dette heftet finnes registreringsskjemaer for lokaliteter med nyere tids kulturminner og automatisk fredede kulturminner.

Skjemaene er ordnet kommunevis. Innen hver kommune ligger skjemaer uten gårdsnummer først, deretter ligger skjemaene etter stigende gårdsnummer.

Hver lokalitet er gitt et nummer som referer til kulturmiljø (for eksempel 0713 01). De automatisk fredede kulturminnene er i tillegg gitt et registreringsnummer (for eksempel CL 032-5-1 00004).

SANDE

REGISTRERTE FØRREFORMATORISKE LOKALITETER OG OBJEKTER.

KULTURMILJØ 1

0713/01/CJ 038-5-2/00012	Vegetasjonsmerker
0713/01/CJ 039-5-4/00005	Funnsted
0713/01/CJ 039-5-4/00006	Bygdeborg
0713/01/Cj 039-5-4/00009	Løsfunn
0713/01/CJ 039-5-4/00011	Løsfunn
0713/01/CJ 039-5-4/00013	Løsfunn

KULTURMILJØ 2

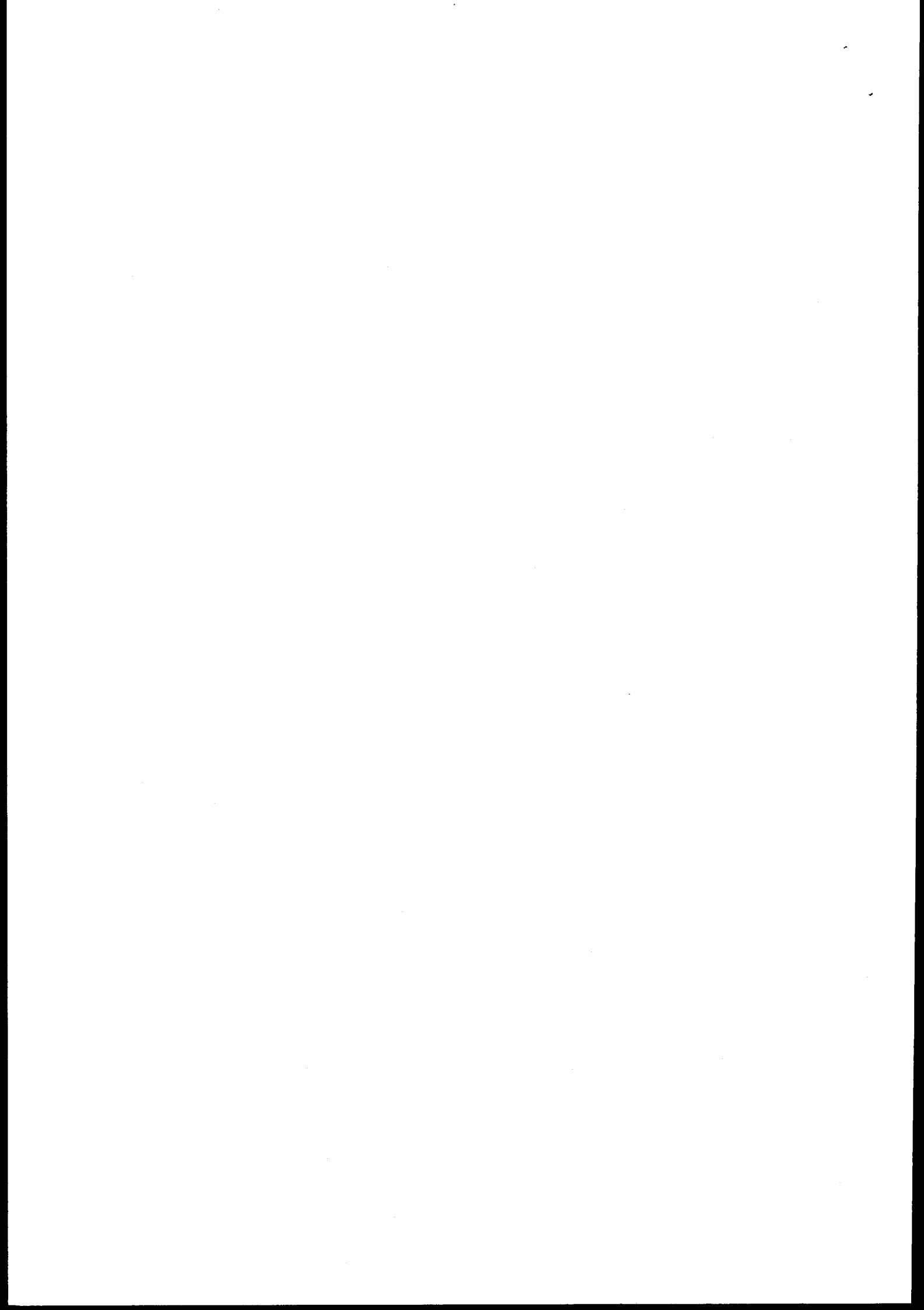
0713/02/CJ 038-5-2/00002	3 gravhauger
0713/02/CJ 038-5-2/00003	Gravhaug
0713/02/CJ 038-5-2/00004	Gravhaug
0713/02/CJ 038-5-2/00005	3 gravhauger
0713/02/CJ 038-5-2/00006	2 gravhauger
0713/02/CJ 038-5-2/00007	9 gravhauger
0713/02/CJ 038-5-2/00009	Steinalderlokalitet
0713/02/CJ 038-5-2/00010	Steinalderlokalitet
0713/02/CJ 038-5-2/00011	Steinalderlokalitet
0713/02/CJ 038-5-2/00014	Løsfunn
0713/02/CJ 038-5-2/00015	Løsfunn
0713/02/CJ 038-5-2/00016	Løsfunn
0713/02/CJ 038-5-3/00013	Løsfunn
0713/02/CJ 038-5-3/00014	4 gravhauger
0713/02/CJ 038-5-3/00015	1 gravhaug
0713/02/CJ 038-5-3/00019	5 gravhauger
0713/02/CJ 038-5-3/00035	Funnsted
0713/02/CJ 038-5-3/00036	Funnsted
0713/02/CJ 038-5-3/00037	Vegetasjonsspor
0713/02/CJ 038-5-3/00038	Funnsted
0713/02/CJ 038-5-3/00039	Gravfelt fjernet
0713/02/CJ 038-5-3/00040	Løsfunn
0713/02/CJ 038-5-4/00001	Gravhaug
0713/02/CJ 038-5-4/00002	7 gravhauger, 1 mulig hustuft
0713/02/CJ 038-5-4/00003	Gravhaug

KULTURMILJØ 3

0713/03/CJ 037-5-1/00001	Gravhaug
0713/03/CJ 037-5-2/00001	Funnsted
0713/03/CJ 037-5-2/00016	Løsfunn

KULTURMILJØ 4

0713/04/CJ 037-5-4/00002	Funnsted
0713/04/CJ 037-5-4/00003	Funnsted
0713/04/CJ 037-5-4/00008	Skattefunn
0713/04/CJ 037-5-4/00009	Gravhaug
0713/04/CJ 037-5-4/00010	Funnsted
0713/04/CJ 037-5-4/00011	Løsfunn
0713/04/CJ 037-5-4/00012	Løsfunn
0713/04/CJ 037-5-4/00013	Steinalderlokalitet
0713/04/CJ 037-5-4/00014	Løsfunn

LOKALITET

0713 03 08

Revåveien - "Fengselet"

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter bebyggelsen i Revåveien fra og grense i nord opp til stasjonsområdet og mot søndre Revå/Bondeheimen i sør.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Mellom Revå ligger på vestsiden av høydedraget som går gjennom Sande og vest for tunet heller terrenget slakt ned mot helt flate jorder.

HISTORIKK

Grunnen her er fradelt mellom Revå som er blitt oppslukt av tettstedet i løpet av de siste tiåra. Mellom Revå var delt i to bruk på 1800-tallet. I 1842 kjøpte amtet en tomt for å bygge fengsel. Bygningen som står her i dag, ombygd og tilbygd på flere kanter er anslagsvis et par tiår yngre. Det var også rettslokale her, og "salen" ble brukt som forsamlingslokale. Etter at fengselet var nedlagt overtok Sande Fabrikker bygningen, og i dag har Mehren Rubber AS en produksjonsbedrift her. Det nordligste av mellom Revå-bruka 19/1 ble kjøpt av Sande kommune og i mellomkrigstida brukt til gamlehjem. Jorda var tatt over av Revå 18/2, 4. Også dette bruket er nå borte. Det er bygd eldreboliger der tunet lå, og den øvrige jorda er fordelt mellom nabogårdene. Etter denne utskiftinga er eiendomsgrensene justert også mellom de gjenværende eiendommene. "Gamlehjemmet" på Revå ble nedlagt etter at Sandeheimen ble bygd ved Tømmerås rundt 1950, og den gamle bygningen som sto med langsida mot veien ble revet før kommunen bygde brannstasjon for noen år siden. Da det nordligste bruket ble solgt i 1910, holdt eieren igjen en del av eiendommen mellom jernbanen og veien hvor han bygde en villa, nå Revåveien 22. Fra denne eiendommen ble "Sidesportomta" fradelt i 1918. Her bygde Sande Kornmagasin sitt anlegg helt inntil jernbanen. Dette lokaleide samvirket tar fremdeles i mot mesteparten av kornet i distriktet. Ved Revåveien ligger også en nedlagt bensinstasjon fra

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	JA
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	JA
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Kulturminnene i området ligger langs veien eller er knyttet direkte til jernbanen. Kornmagasinet fra like før 1920 er en karakteristisk bygning inn mot det som oppfattes som sentrum i Sande. Bensinstasjonen var nok den første i sitt slag i Sande. Det er visstnok krefter i sving for å sikre bevaring av bygningen som har enkle nyklassisistiske trekk. Fengselet er svært ombygd, men 1800-tallets teglarkitektur er fremdeles synlig i fasaden.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka
Kommunens eiendomsmatrikkel og GAB
Panteregisteret ca 1840-1950.
Einar Stampe, Nordre Revå

VURDERING

Området er svært sammensatt. Gårdstuna er borte og nytt og gammelt står side om side. De tilsynelatende løsrevne elementene som ligger igjen her er likevel relatert eller organisert i forhold til hovedveien eller jernbanen. Både fengselsbygningen, kornmagasinet og bensinstasjonen og gamle enkeltvillaer vitner om Sande som sentrum i bygda også bakover i tid.

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00003

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0003/ 070 MERKNAD Gård: Holm; bruk: Fjellbu

FLYFOTO 1730 B06 R/X-NUMMER X01

LOKALITET Figaro

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH 40

FORNMINNETS ART Funnsted

ANTALL. 1 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART

ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART

ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT NNV-SSØ-gående grantrebevokst bergrygg på V-sida av Sandebukta og rett NØ for Skjervikstranda. Utsikt over Sandebukta.

ORIENT. OPPG 65 m N for villa på 3/11. Rett under hytta 3/70.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE

Under utgravning av hyttetomt ble det funnet et nakkestykke av en trinnøks i en jordfylt kløft i SSØ-enden av åsryggen.

TRADISJON
FOTO
LITTERATUR

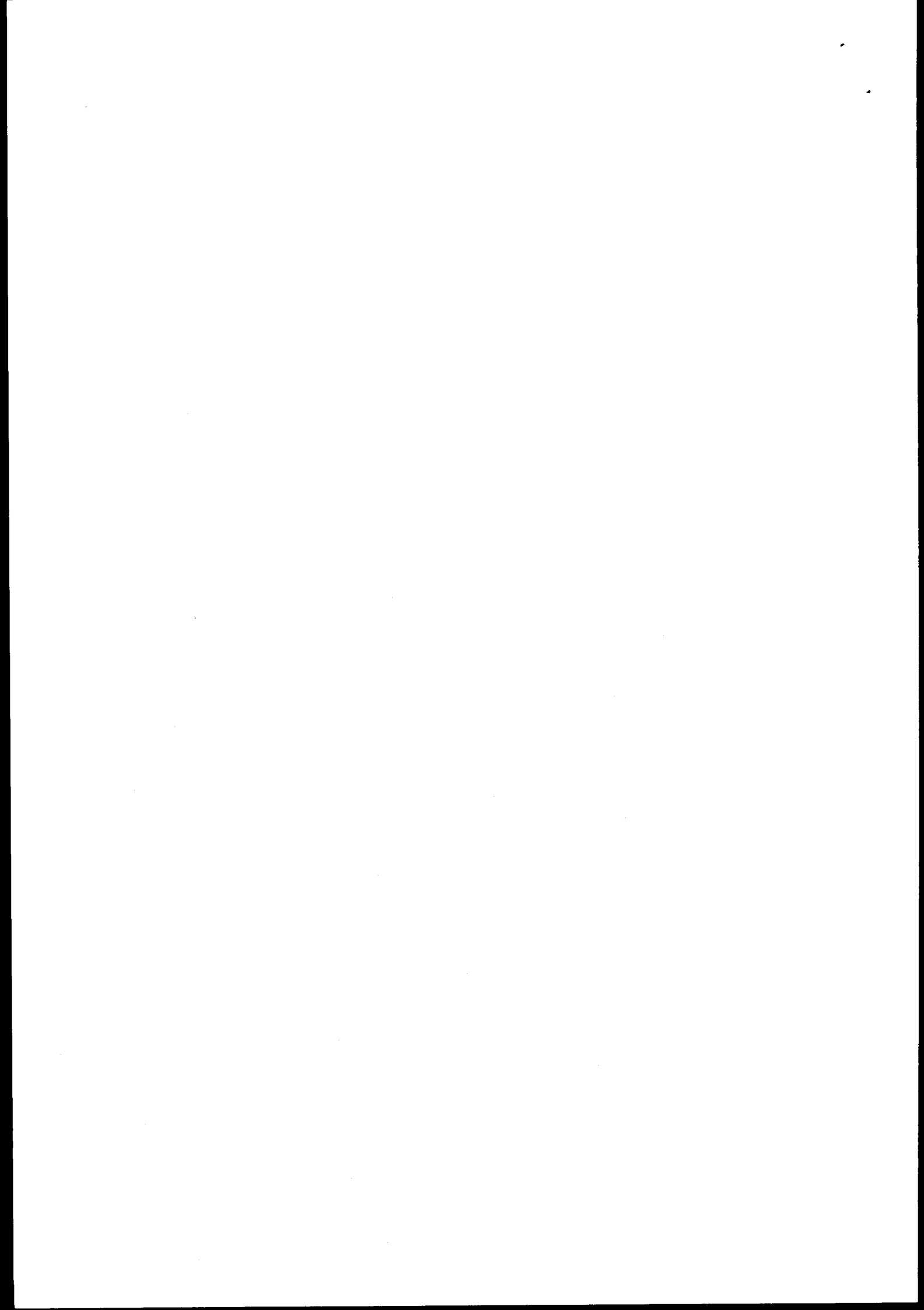
ØK-registrert i 1977.

FUNN

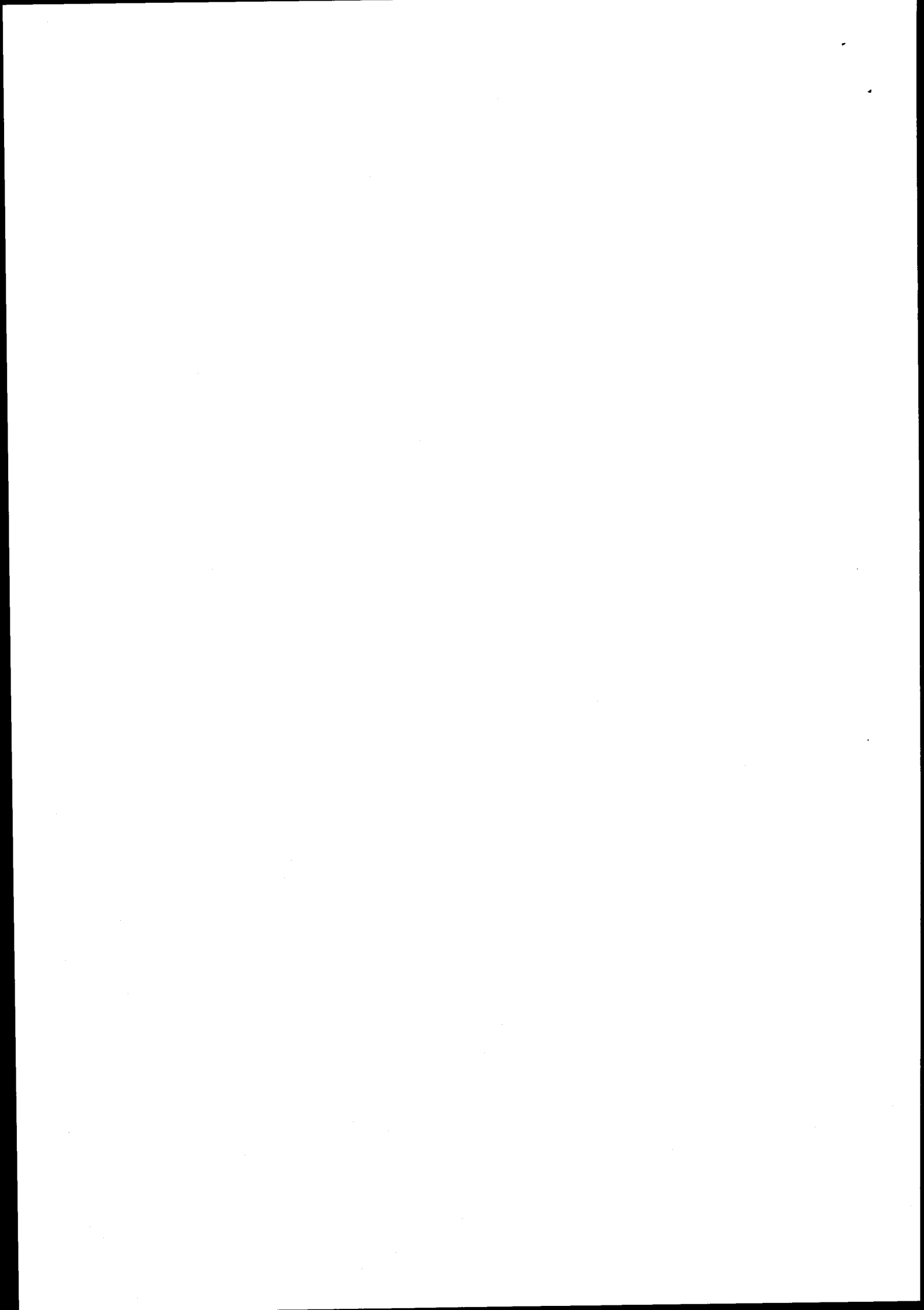
C 30596 Nakkestykke av trinnøks.

MERKNAD
KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 05/07/77 SIGN. R. Sørensen, T. Bay
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

OBJEKT	0713	04	KARTREF.:	CJ 037-5-4	00002
OMRÅDE	Åsnes - Ve - Holm				
PARSELL	D4				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0003/	070	MERKNAD Gård: Holm; bruk: Fjellbu		
FLYFOTO	1730 B06		R/X-NUMMER	X2	
LOKALITET					
KARTREF.	ØK	CJ 037-5-4	KOORD	HOH	30
FORNMINNETS ART	Funnsted				
	ANTALL.	1	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	NNV-SSØ-gående grantrebevokst bergrygg på V-siden av Sandebukta rett NØ for Skjervikstranda. Utsikt over Sandebukta.				
ORIENT. OPPG	Under villaen på eiendommen, 65 m S for hytte på 3/70.				
ART. UTSTREKNING					
BESKRIVELSE	I sandjord i S-enden av bergryggen ble det funnet et spinneshjul av kleberstein ved utgravning av tomt våren 1961. Spinneshjulet har lys- og mørkspettet, noe ru overflate. Hjulet sirkelformet med et svakt konisk hull i midten. Den ene sideflaten svakt buet, den andre flat.				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	ØK-registrert i 1977.				
FUNN	Spinneshjul av kleberstein.				
MERKNAD	Oppbevares av finneren Oddvar Weberg.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	05/07/77	SIGN. R. Sørensen, T. Bay			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	27/11/93	SIGN. isa			

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00011

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. / MERKNAD Gård: Ve

FLYFOTO RX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER MA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Ingen
funnopplysninger.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR Vestfolds Oldtidsminner s.
84.
Ab 1902 s 331 nr 69.

FUNN C 20069 Sverd-doppsko av bronse fra
middelalderen.

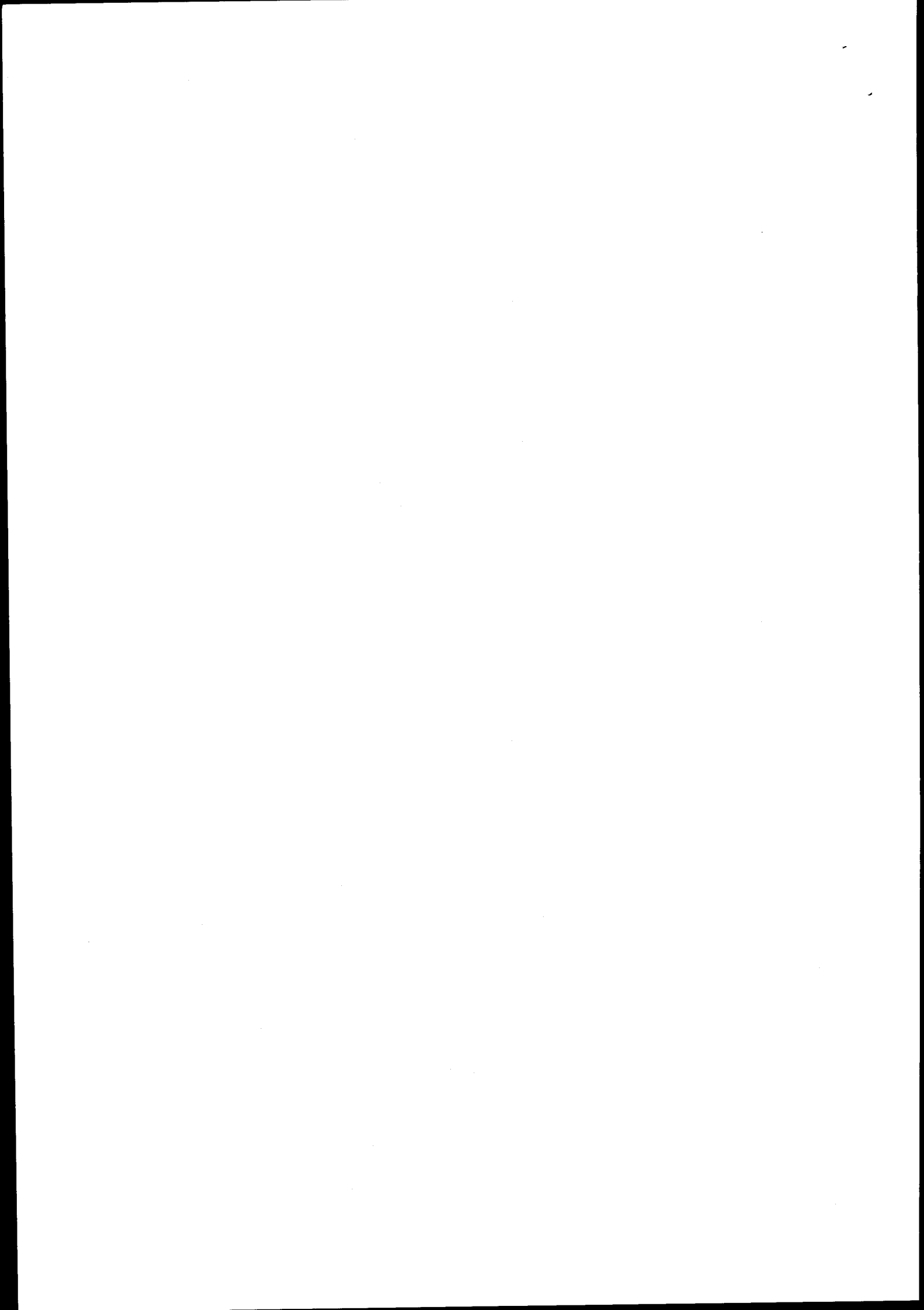
MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 27/11/93 SIGN. I. Trøim

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00008

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. / MERKNAD Gård: Ve, søndre, mellom og lille

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Skattefunn
ANTALL. 1 ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG I en ur i utmarka. Nærmere funnopplysninger ukjent.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Noen år før 1871 bl det i en ur i utmarka funnet et skattefunn.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s. 83 f.
Sigurd Grieg: Vikingetidens skattefund. Univ. olds. Skr. II, Oslo 1929, s. 203-4.
Ab 1871 s. 71 nr. 15.

FUNN

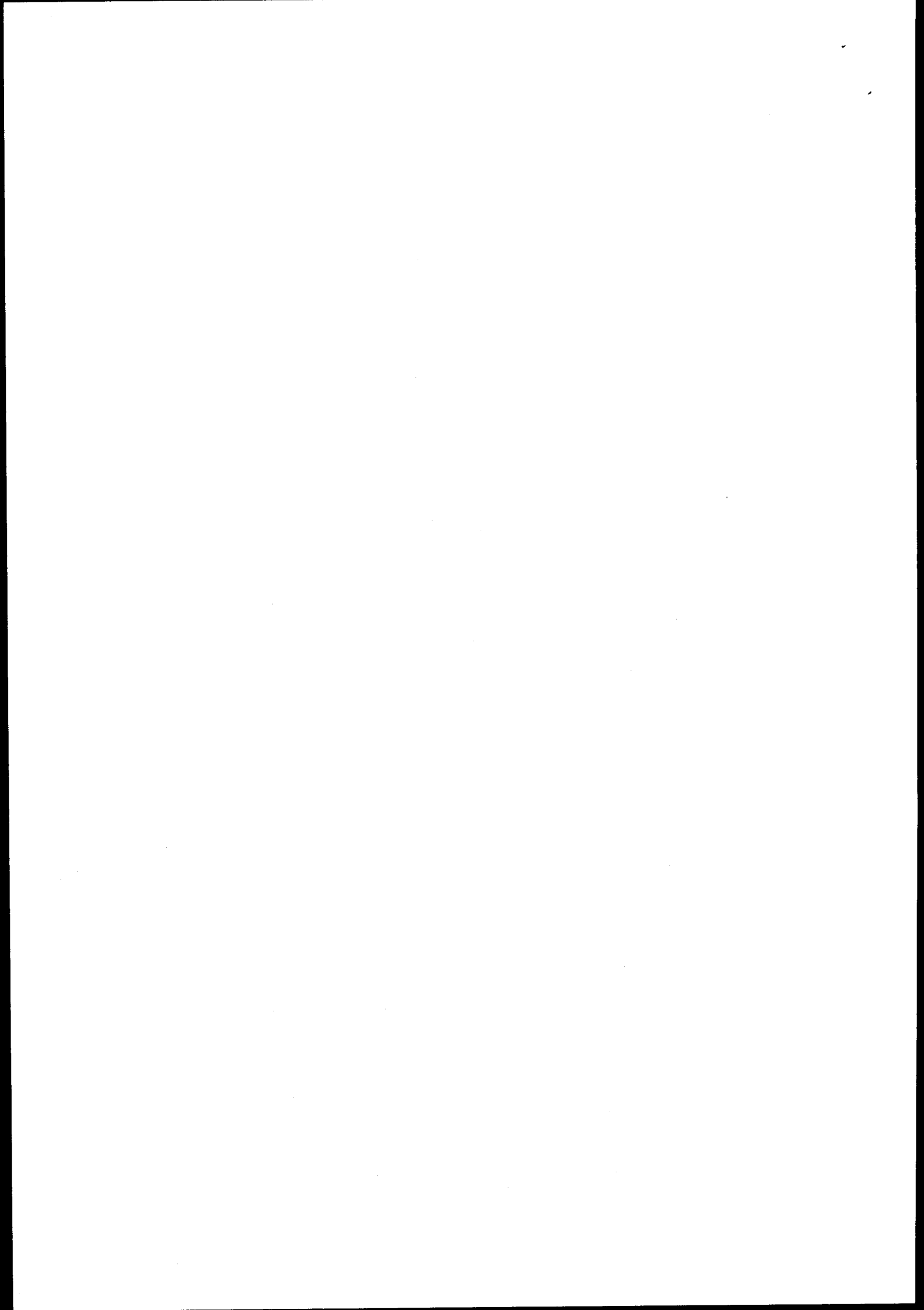
C 5349-52
a. Håndleddsring av bronse.
b. Håndleddsring av bronse.
c. Nøkkel av bronse.
d. Likearmet spenne av

MERKNAD

Funnforholdene (i ur) tyder på at dette må oppfattes som et skattefunn. På grunnlag av den likearmete spennen dateres Ve-funnet til 900-tallet.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 26/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 26/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00013

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0004/ 003 MERKNAD Gård: Ve; Ve søndre

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH 30

FORNMINNETS ART Steinalderlokalitet
ANTALL. 1 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Svakt hellende skråning mellom lave koller i V og Ø.
Skogsmark, barskog.

ORIENT. OPPG Ca 25 m SV for veien forbi Skarsløkka og Holm. Ca 350 m VNV
for tunet på Solheim 3/22.

ART. UTSTREKNING Steinalderlokalitet, 150 m N-S, 30-50 m
Ø-V.

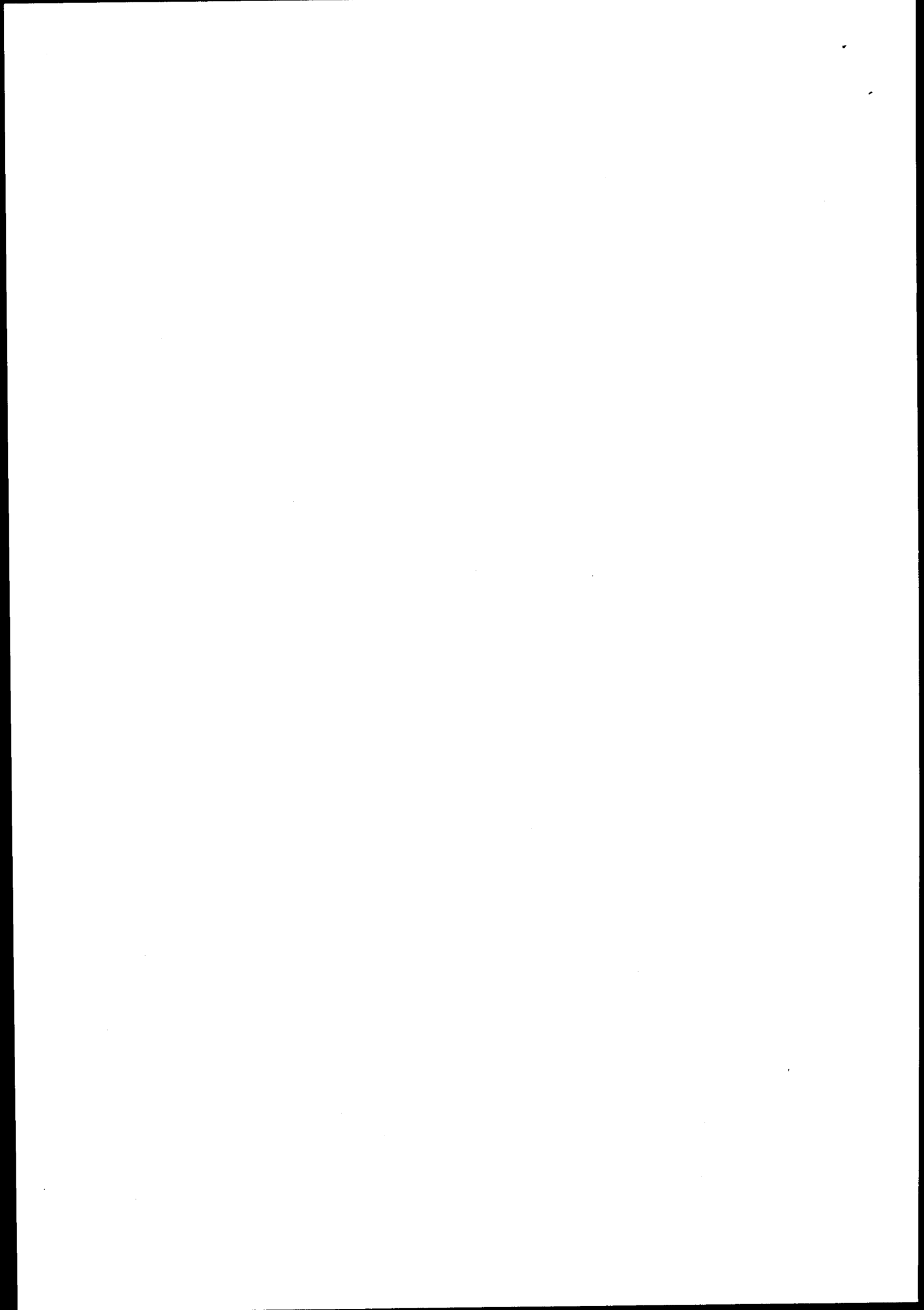
BESKRIVELSE Ved prøvestikking i den slakke S-SSV-skråningen ble det i ett av 7
prøvestikk funnet 2 flintavslag. Løsmasse av et 0,4 m tykt fint
muldholdig sandlag, undergrunn av grå silt.

TRADISJON
FOTO
LITTERATUR
FUNN

2
flintavslag.

MERKNAD
KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 17/09/93 SIGN. J. Grundberg, B. Moseng
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

ID: 018398

LOKALITET: 713/4/CJ 037-5-4/13 Steinalderlokalitet Ve søndre

KULTURMILJØ: Åsnes - Ve - Holm
PARSELL: D4
KOMMUNE: Sande
GNR: 0004 BNR. 15
GÅRDSNAVN: Ve søndre
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CJ 037-5-4
KOORDINATER: x: 173326, y: -28098
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Steinalderlokalitet	1	STA	40
		0		
		0		

TERRENG: Svakt hellende S- skråning mellom lave koller i V og Ø. Granskog. Steinete skogbunn med lyng og mosedekke. Ingen utsikt.

ORIENT. OPPG: Ca 40 m SV for veien forbi Skarsløkka og Holm. Ca 135 m ØSØ for skytebanen på Skarsløkka.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: På V-siden av lav N-S- gående bergrygg mellom denne og veien ble det ved prøvestikking i den slakke S-skråningen, i ett av 7 prøvestikk, funnet 2 flintavslag. Løsmasse av et 0,4 m tykt fint muldholdig sandlag, undergrunn av grå silt.

TRADISJON:**FOTO:****LITTERATUR:**

FUNN: 2 flintavslag.

MERKNAD: Dette funnstedet oppfattes som en urørt steinalderlokalitet ut i fra beliggenhet og nærliggende funn.

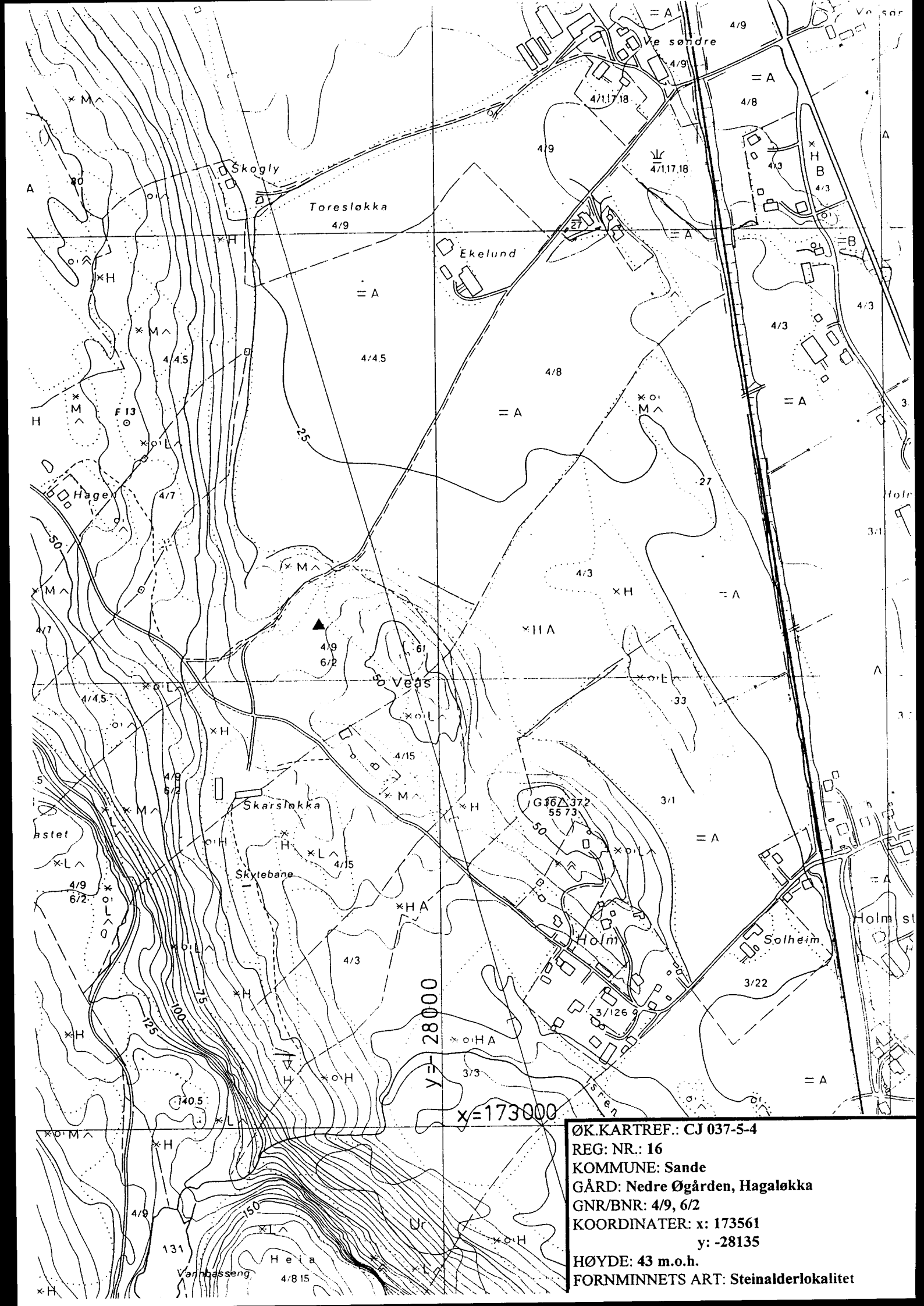
**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

	DATO:	SIGN:
REGISTRERT:	17.09.93	J. Grundberg, B. Moseng
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	27.11.93	isa

ØK.KARTREF.: CJ 037-5-4
 REG: NR.: 16
 KOMMUNE: Sande
 GÅRD: Nedre Øgården, Hagalökka
 GNR/BNR: 4/9, 6/2
 KOORDINATER: x: 173561
 y: -28135
 HØYDE: 43 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

*****

* FASTE FORNMINNER *

UNIVERSITETETS OLDSAKSAMLING, FREDERIKSGT. 2, 0164 OSLO 1

*****

FYLKE: Vestfold KOMMUNE: 0713 Sande FORMMINNENR: 018382

ID: 018382

GNR: 5 GÅRD: Ve mellom

BNR: 1 FNR: BRUK: Ve mellom

LOKALITET:

ØK-KART: CJ 037-5-4

FLYFOTO:

R-X-NR: R

M711-KART:

KSYS: NORD(X):

ØST(Y):

HOH: 15

FORMMINNETS-ART: Vei

ANT: 3

DAT: forhistorisk

EIER:

*****

GNR-BNR-BRUK: 5/1 Ve mellom

BRUKER:

HENVISNING:

UO top ark

REG-AV: T. Skarre 16.05.1996

KONTR-AV:

TERRENGETS-ART:

NØ-helling av ås. Barskog med innslag av løvtrær. Dyrket mark ved åsfoten.

ORIENTERING:

SV-enden: 515m VNV for trig.punkt G36.408 og 50m NV for høyspentmast.

NØ-enden: 250m SØ for bolighus.

SPECIALKART:

UTSTREKNING: Hulvei VNV-ØSØ 75m, NNØ-SSV 12m.

FORMMINNEBESKRIVELSE:

19m SV for jordekant Går en hulvei i retning ØSØ-VNV. L 30m. Faret er tydelig en lengde av 15m før den går over i ett far mot VNV og ett fra mot N som straks flyter ut i terrenget. Det VNV-lige faret blir tydeligere etter hvert, men blir borte etter ca 30m. St. br. 2m, dybde 0,3m.

40m fra begynnelsen av 5m og SØ for foregående:

Hulvei, orientert ØSØ-VNV. L 36m. Faret er tydelig i terrenget men flyter ett hvert ut. St. br. 2,5m, dybde 0,45m.

Parallelt med foregåendes og 4m NØ fra dens VNV-ende:

Hulvei, orientert ØSØ-VNV. L 16m. Klart markert før den flyter ut i terrenget der den går over til skogssti. St. br. 2m, dybde 0,5m.

Hulveien går gjennom et hogstfelt og det har stått trær i farene.

Ø-for hulveiene går et driftsvei-/ kjørefar i retning ØSØ-VNV som er spesielt tydelig i midtre del av samlingen. V for disse går en sti i retning ØSØ-VNV.

TRADISJON:

FUNN:

UNDERSØKELSER:

FJERNET:

NAT-VIT-UNDERS:

FOTONR:

INNkjøp-OG-FREDNING:

RESTAURERING-OG-PLEIE:

SKILTING:

LITTERATUR:

Ingen

ANMERKNINGER:

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00014

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0006/ MERKNAD Gård: Ve lille

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH 25

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG 100 m NV for husene på gården.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Ved gravning for en ledning ble det funnet et tveegget(?) sverd med langt skjefte. Funnet skal være ødelagt/bortkommet.

TRADISJON

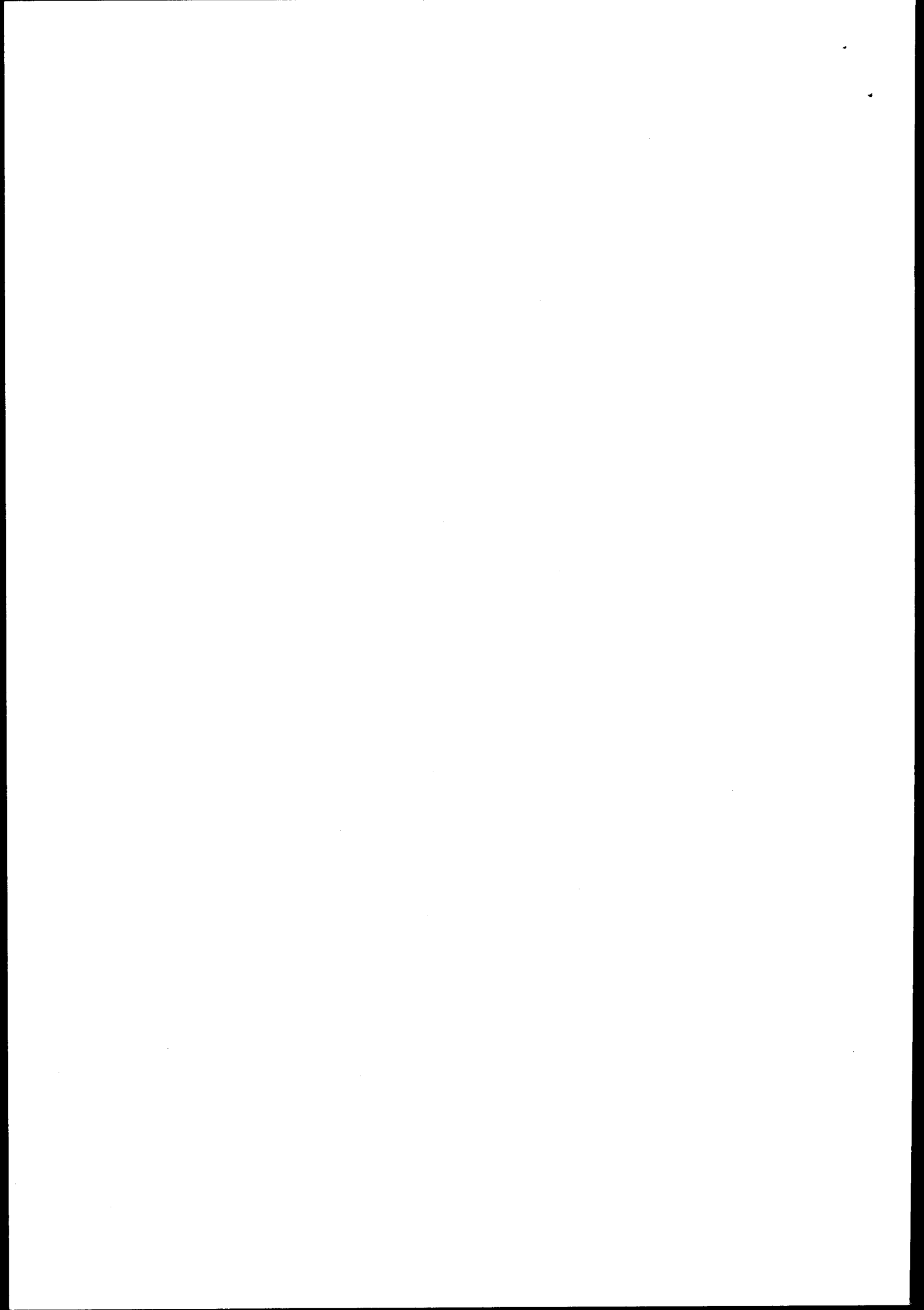
FOTO

LITTERATUR UO top ark.

FUNN Tveegget sverd.

MERKNAD
KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 08/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 30/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00009

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0006/ 001 MERKNAD Gård: Ve lille, 6/1, 7/4, 8/2

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH 20

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Lite NNV-SSØ-gående høydedrag på V-siden av jernbane og E-18. Gårdstun omkranset av dyrka mark.

ORIENT. OPPG Ca 25 m NNV for det N-ligste våningshuset på Ve lille.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Langhaug. Klart markert, tydelig i terrenget. Fjell i dagen på N-siden av haugen. Markant kullag på V-siden av haugen. Bevokst med gress og enkelte løvtrær. Et drivhus står i dag på toppen av haugen. Hagens lengde N-S 8 m, bredde 5 m, høyde 0,5-1 m. Usikkert som gravminne.

TRADISJON

FOTO

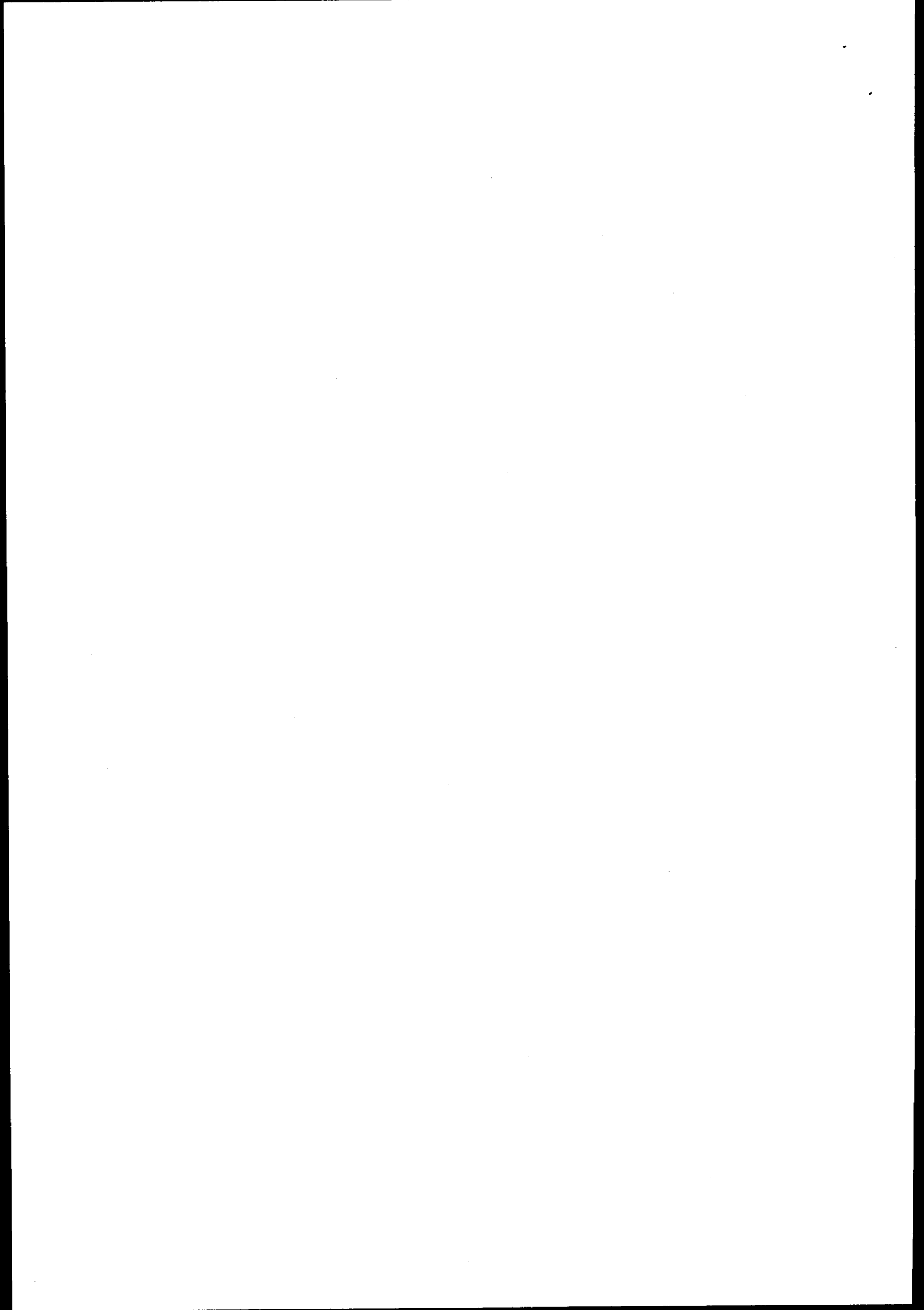
LITTERATUR

FUNN

MERKNAD I følge Solveig Gjessing skal det ha vært en grop i midtpartiet av haugen før drivhuset ble satt opp.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 05/05/93 SIGN. G.E. Bardalen, T. Gansum
KONTROLLERT DATO / / SIGN. I. Trøim, M.L. Sollund
INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00010

OMRÅDE Åsnes - Ve - Holm
PARSELL D
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0006/ 001 MERKNAD Gård: Ve lille, 6/1, 7/4, 8/2

FLYFOTO RX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH 5,5

FORNMINNETS ART Funnsted
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Flate. Dyrka mark på V-siden av jernbanen og E-18.

ORIENT. OPPG Ca 350 m NNV for driftsbygningen på Ve lille. Ca 125 m V for jernbanen.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s. 84.

FUNN

Spinnehjul, senere bortkommet.

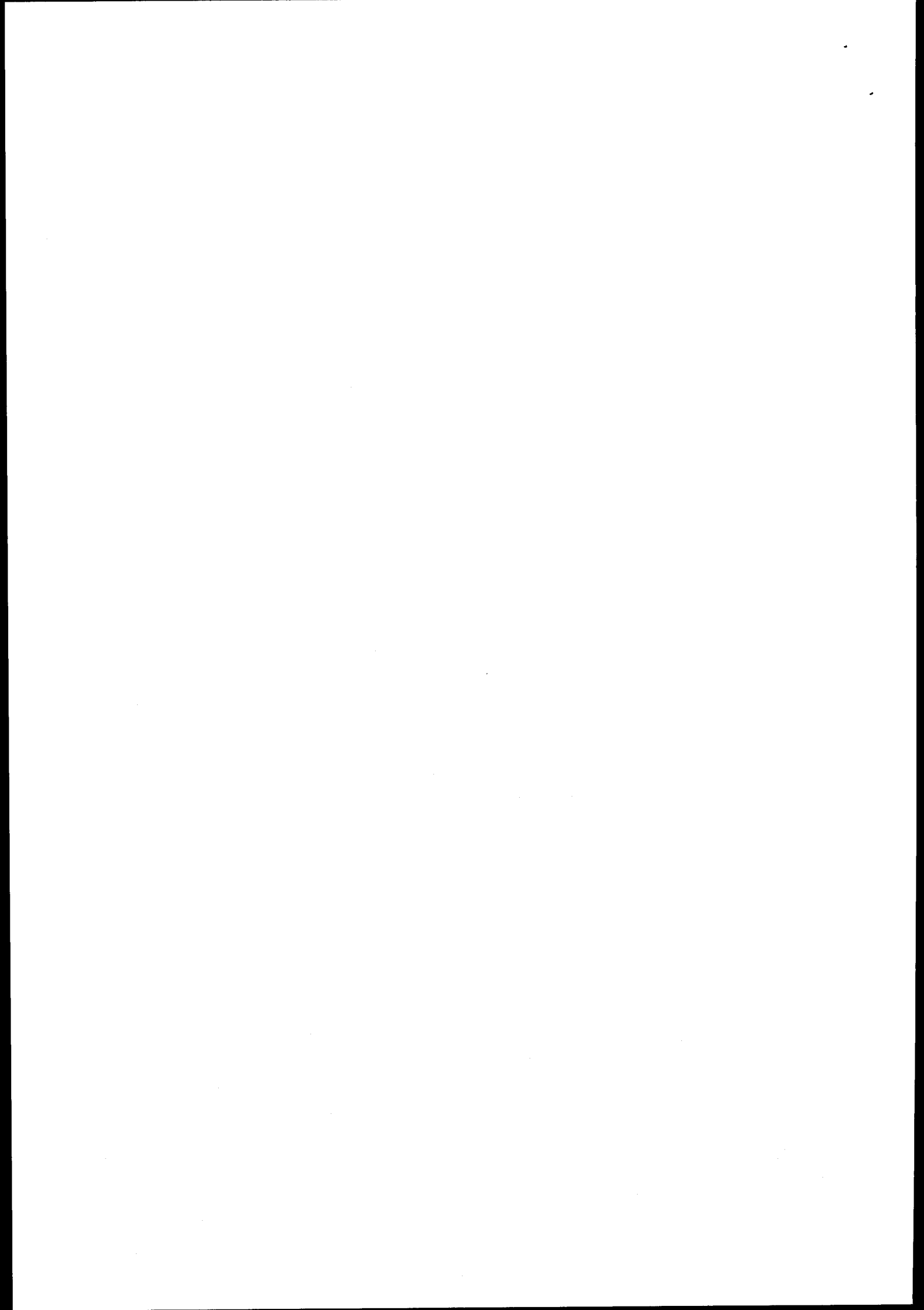
MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 27/11/93 SIGN. I. Trøim

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 03 12

Bakken - Breivoll

TYPE

Annen småbruksbebyggelse

GNR./BNR.

6/4, 6/5, 6/6 18/6 m.fl.

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter bebyggelsen på mellom Revåveien og jernbanelinja og avgrenses av Søndre Rævo i nord og av Vesleelva i sør.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanens regulerer jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2. Ellers ingen vernestatus.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Bakken og Breivoll ligger på den sørligste delen av "Sandesletta"

HISTORIKK

Breivoll og de to Bakken-bruka har sin opprinnelse i husmannsplasser, men gikk over i selveie alt på 1830-tallet. Av en eller annen grunn har dette langsmale området langs den gamle allfarveien tilhørt lille Ve som ligger sør for Vesleelva. Det naturligeville vært at dette området tilhørte søndre Rævo, og slik kan det også ha vært fra gammelt av. De sørligste Rævo-jordene kalles også Breivoll, noe som kan indikere en sammenheng. Søndre Bakken og Breivoll ble frasolgt lille Ve 1832-34. På den tid lå det også en eller to plasser som må ha tilhørt Rævo helt nord i området der den gamle veien (nå Breivollveien) svinger og tangerer Sandeelva. Plassen kalles Hagen på kart fra 1825 og er sannsynligvis det samme stedet som ble solgt fra søndre Rævo i 1863. Eiendommen er i dag Breivollveien 2.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

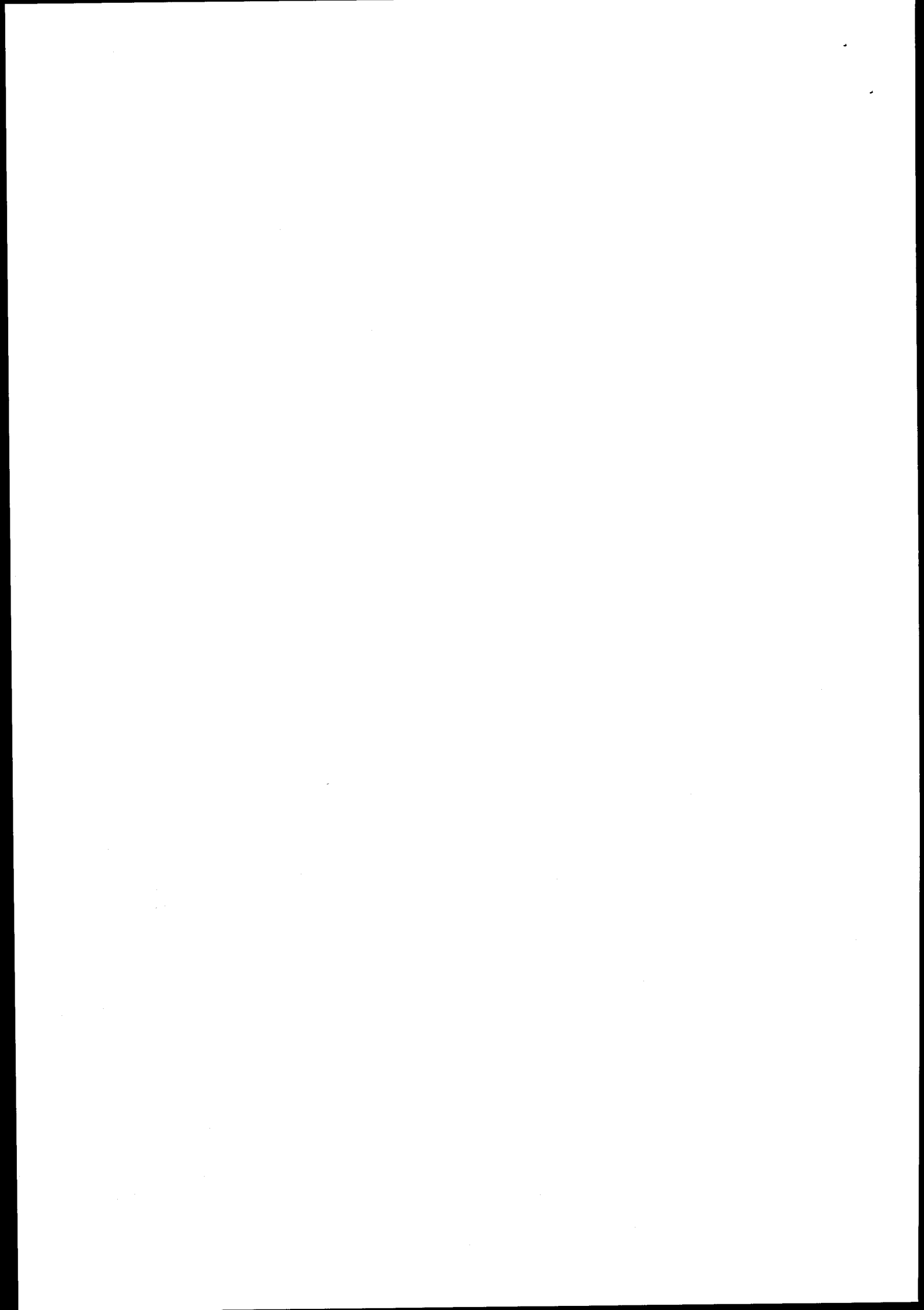
KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,

VURDERING

Området framstår framstår i dag som spredtbygd, og eiendommene har preg av rene boligeiendommer. Det interessante med det er at dette viser tilbake til svært gamle strukturer, husmannsplasser langs den gamle hovedveien gjennom Sande. Men bygningsmassen er trolig relativt ny, og ikke spesielt interessant isolert sett.

OBJEKT 0713 04 KARTREF.: CJ 037-5-4 00012

OMRÅDE Åsnæs - Ve - Holm
PARSELL D
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0007/ MERKNAD Gård: Åsnæs

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-4 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER MA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 4 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Ingen
funnopplysninger.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s. 84.
Ab 1893 s. 79 nr 10, Ab 1896 s 86 nr 158, Ab 1902 s 334 nr
128, Oldtiden VI s 216 nr 74.

FUNN

C 17173 Tykknakket flintøks fra steinalderen. C 18572
Tykknakket flintøks fra steinalderen. C 20128 Flintdolke fra
steinalderen.
C 21461 Flintstykke fra steinalderen.
C 19191 Jerngryte fra middelalderen.

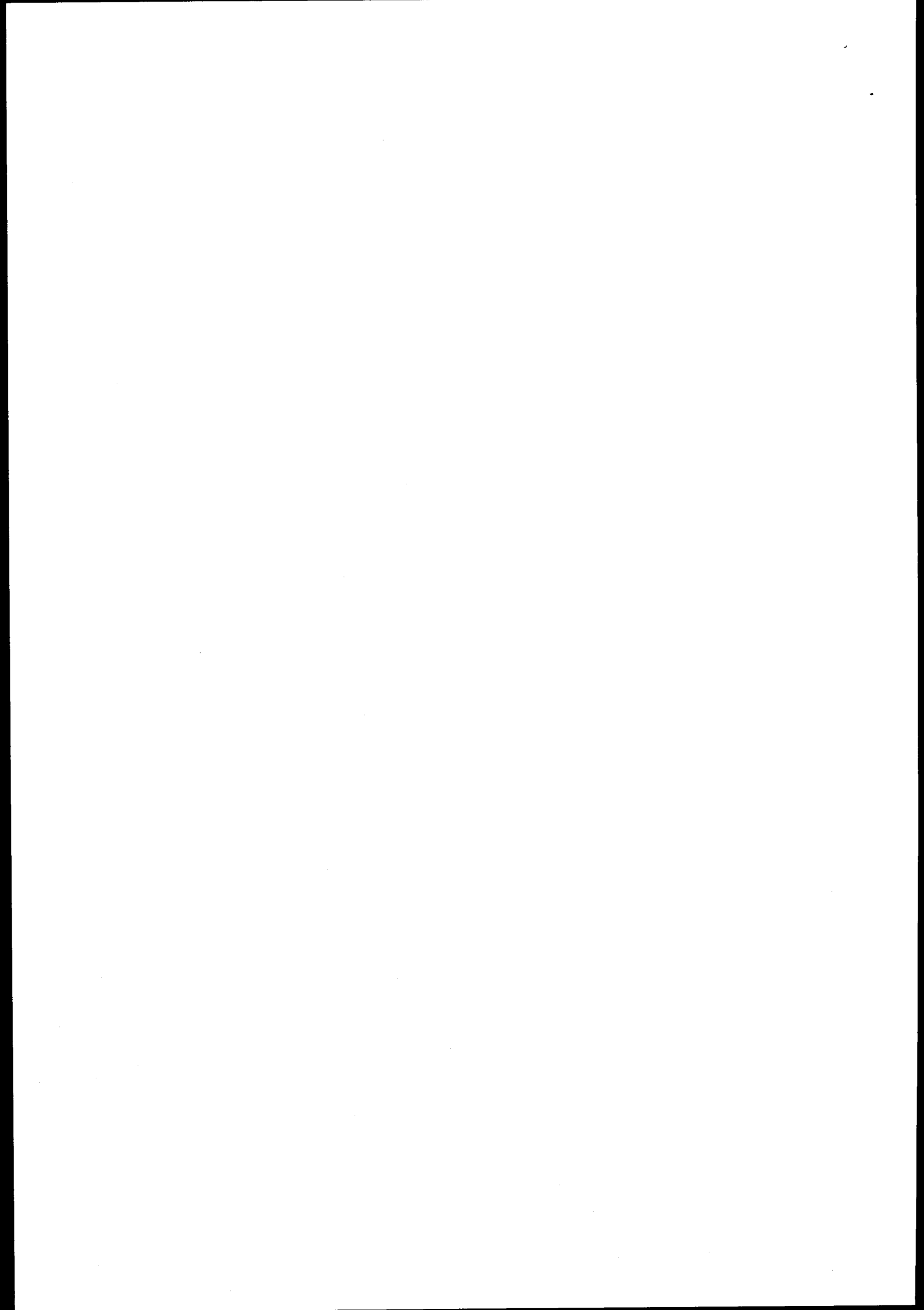
MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 27/11/93 SIGN. I. Trøim

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

ID: 018394

LOKALITET:	713/3/CJ 037-5-1/6	Gravhauger Teien vestre		
KULTURMILJØ:	Sande			
PARSELL:	D 4			
KOMMUNE:	Sande			
GNR:	0014:0015		BNR. 1:11	
GÅRDSNAVN:	Teien vestre			
BRUKSNAVN:				
LOKALT NAVN:				
EIER:				
ØK-KARTREF:	CJ 037-5-1			
KOORDINATER:	x: 175597, y: -29931			
FLYFOTO:		R/X NUMMER:		
	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Gravhauger	3	JA	30
	Rydningrøys	1	UVISS	
		0		
TERRENG:	Markert kolle / høydedrag i havnehage. Beite. Enkelte furutrær og eik. Utsikt over Sandesletta mot Ø.			
ORIENT. OPPG:	Ca 200 m SSØ for tunet på gården. Ca. 75m NØ for mast for kraftgate. (Masten er en av to, og står kant i kant med skogsbilveien opp i åsen).			
ART. UTSTREKNING:	Samling fornminner bestående av 3 gravhauger og 1 rydningsrøys. 20 m Ø-V, 25 m N-S.			
BESKRIVELSE:	Lengst N: 1): Gravhaug, rund. Uklart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og bruddstein. Gressbevokst. D: 10m, h: 0,5m. 3m SV for 1: 2): Gravhaug, rund. Uklart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og bruddstein. D: 6m, H: inntil 0,5m. 5m SØ for 2: 3): Gravhaug, rund. Uklart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og bruddstein, forsenkning i midtpartiet. D: 2,5 m, 0,2 m dyp. Haugens diameter: 6 m, H: inntil 0,5 m. Alle gravhaugene er gressbevokst. 8m SØ for 3: 4) Rydningsrøys. Orientert Ø-V. 3 m x 1,5 m. høyde 0-0,2 m			
TRADISJON:				
FOTO:				
LITTERATUR:	S. Grieg: Vestfolds Oldtidsminner: Teigen vestre og østre. s. 85			
FUNN:				
MERKNAD:	I området S for fornminnene kan det ha stått et hus. (trolig nyere tid).			
KILDER/ INFORMANTER:				
PROSJEKT:	Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.			
	DATO:	SIGN:		
REGISTRERT:	28.04.93	G.E. Bardalen, T. Gansum, R. Henriksen.		
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim		
INNSKREVET:	09.08.93	hege		

LOKALITET

0713 03 14

Valle

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

17/1, 2

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter gårdstunet på Valle med bygninger, vegetasjon o.a. Dyrkingsarealene og forhold som vedrører disse er også omtalt her.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Stabburet pågården er fredet som kulturminne. Kommuneplanens regulerer jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

HISTORIKK

Valle var fra gammelt av eid av Sande og Skoger kirker. I nyere tid ble gården delvis brukt sammen med Sande Prestegård og hadde i likhet med mange andre mindre gårder i Sande en slags status som husmannsplass, til tross for at gården var særskilt skyldsatt. Men på 1720-tallet bygslet kaptein Christian Grüner gården av presten og gjorde den til såkalt sjefssgård, dvs sete for den militære kompanisjefen i området. "Valle Engeødegård" og husmannsplassen Vadstua fulgte ikke med, men viser at det kanskje hadde vært enda en Valle-gård her tidligere.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

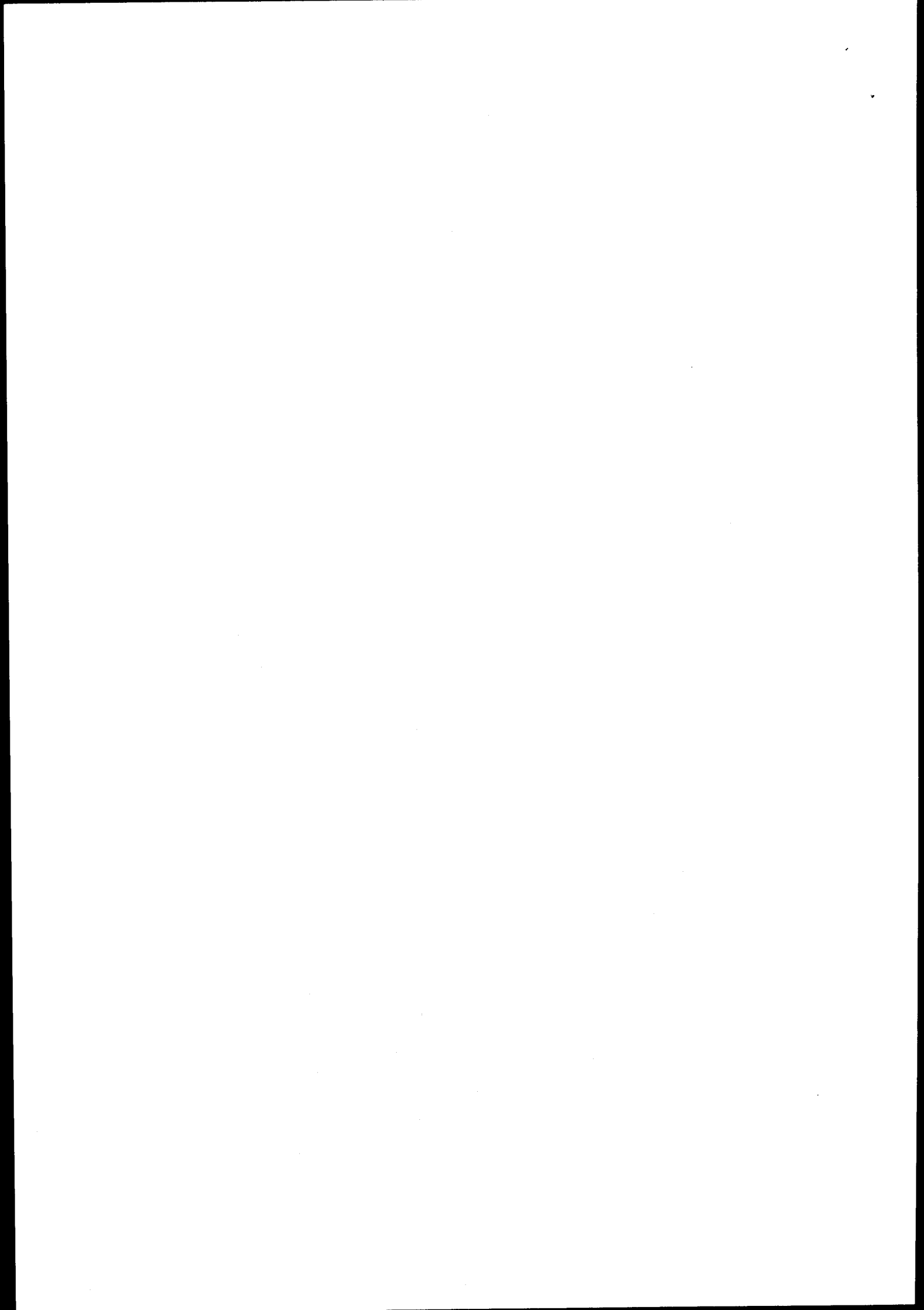
KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Hovedbygningen er et enestående eksempel på en artistisk rehabilitering av en 1700-talls bygning, hvor det gamle settes sammen med tilføyde elementer fra tidas jugend og klassisistisk pregede arkitektur. Bygningen er dessverre skjemet ved ukritisk materialbruk (sprossevinduer i aluminium).

LOKALITET

0713 03 11

Nylinna

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

17, 19, 20

AVGRENSNING

Her er Nylinna regnet fra svingen sør for nordre Rævo, og omfatter bebyggelsen ut til Finstad og beplantningen helt ut til Vesleelva. Også Lillegata regnes her til Nylinna.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanens regulerer jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2. Ellers ingen vernestatus.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Nylinna som er hovedforbindelse mellom Sande og Hof går fra vestsida av Sande stasjon, rundt nordre Rævo og i rett linje ut til Vesleelva over de helt flate jordene til Rævo, Valle og Finstad.

HISTORIKK

Hanekleiva som var veiforbindelsen fra Sande og over de bratte åsene til Hof gikk fra gammelt av forbi Teien-gårdene og over Valle- og Rævo-jordene og opp til den "store allfare vei" ved kirken. På 1880-tallet ble veien lagt om, og Nylinna var en del av moderniseringen. Den gamle veien er likevel fortsatt i bruk (se lokalitet 0713-03-06). Det tok noen tiår før det vokste fram noen bebyggelse langs veien. Lille Valle (nå Nylinna 35) ble bygd ca 190 av kunstmaler Bernt Tidemand. I åra etter første verdenskrig skjøt utbyggingen fart og holdt fram til på 1950-tallet. Seinere har det vært en del boligbygging i Lillegata, på sørsida av Nylinna opp mot NSBs og Veivesenets anlegg. Eiendommene langs jernbanen nord for nordre Rævo har i dag adresse til Nylinna. Tradisjonelt har ikke denne bebyggelsen vært regnet med til Nylinna som har blitt oppfattet og oppfattet seg selv om en del av Sande, fysisk så vel

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

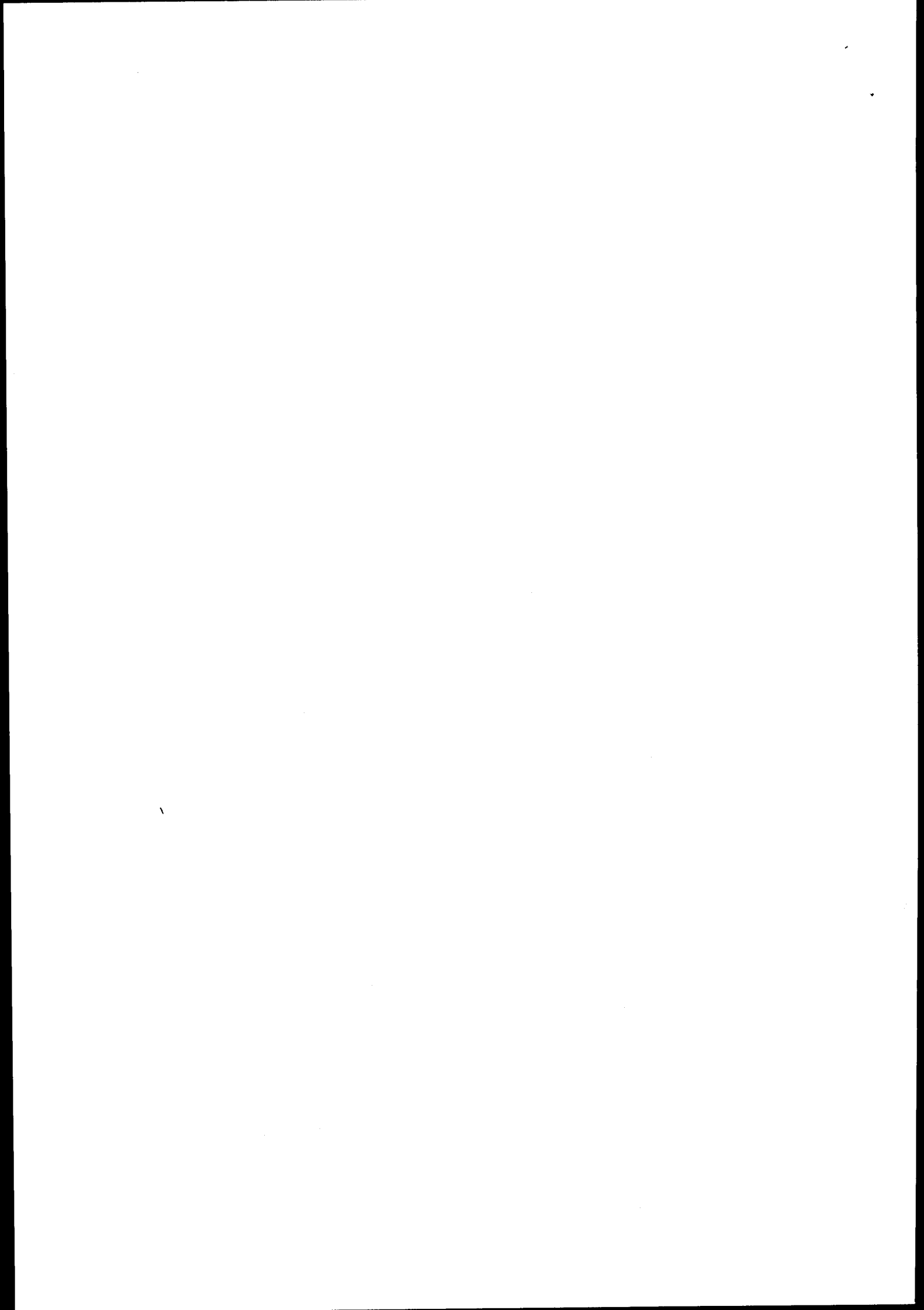
Bebyggelsen langs Nylinna har klar lineær organisering. Boligene ligger trukket mot nord på tomtene utfra ønske om solfylt hage, slik at husene ligger mye nærmere veien på sørsida enn på nordsida av veien. Den innerste delen av Nylinna har en litt annenstruktur.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Boligbebyggelsen langs Nylinna representerer tettstedsveksten som fant sted i mellomkrigstida. Det var denne bebyggelsen som gjorde Sande til et tettsted med en befolkning som var ikke var direkte knyttet til landbruket. Det er først og fremst i dette perspektivet at bebyggelsen er interessant.

OBJEKT 0713 03 KARTREF.: CJ 037-5-2 00016

OMRÅDE Sande
PARSELL D2, D3, D4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0018/ MERKNAD Gård: Revå søndre

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 037-5-2 KOORD HOH 12

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 5 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER BRA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Funnsteder
ukjent.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

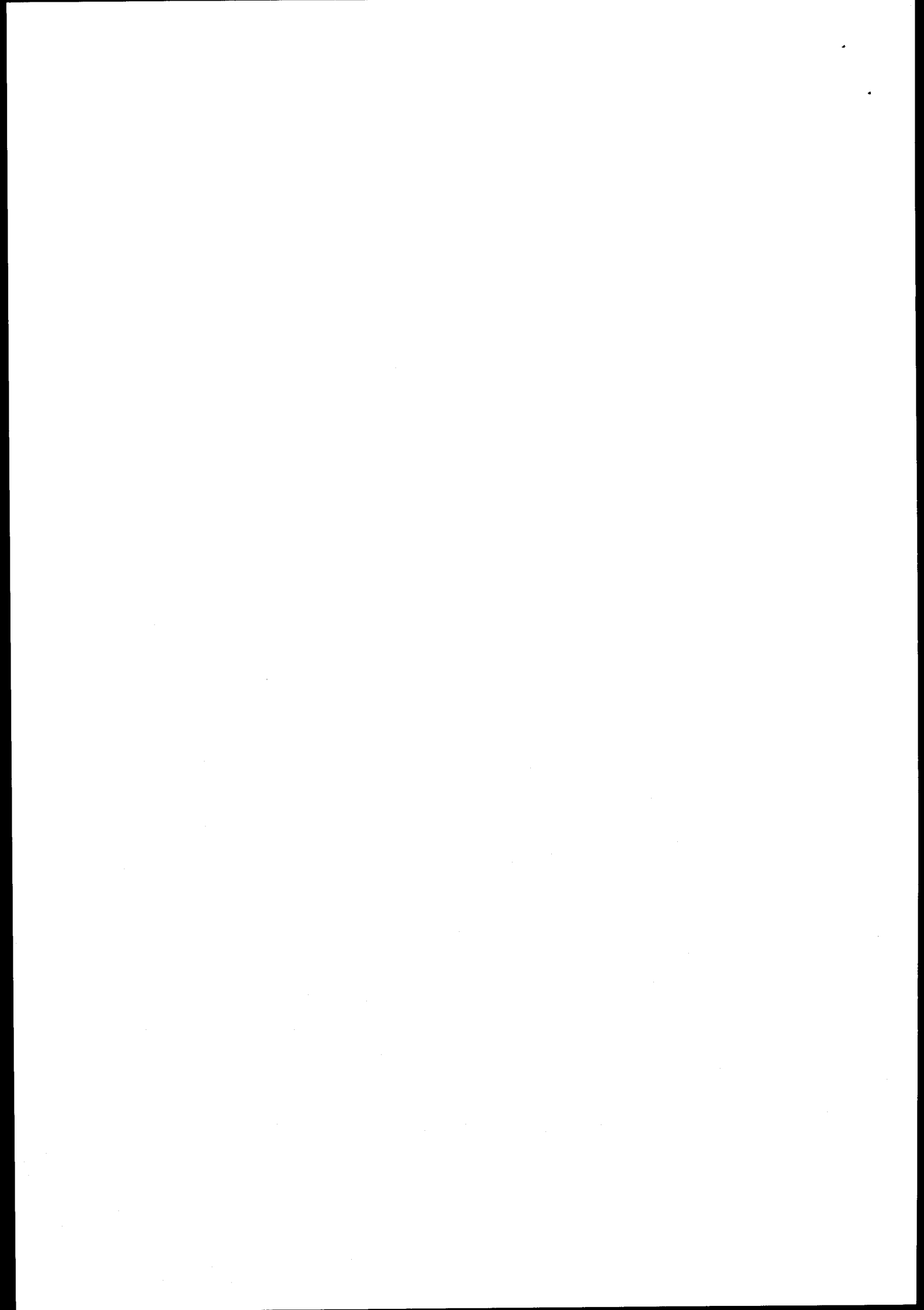
Vestfolds Oldtidsminner s. 85.
Ab. 1885 s 113 nr 157, Ab. 1888 s 154 nr 287, Ab 1890 s 76 nr 129,
Ab 1897 s 76 nr 133, Ab 1898 s 78 nr 68, Ab 1887 s 90 nr 322.

FUNN
C 12354 Pilespiss av flint fra steinalderen.
C 14429 To flintblokker fra steinalderen?
C 15206 Flintdolk fra steinalderen.
C18976 Flintøks, tynnakkert fra steinalderen.
C 19138 Pilespiss av flint.
C 12923 Steinøks med hull fra
bronsealderen?

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 24/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 24/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 03 09

Revå søndre

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

18/27, 18/4, 18/1, 2, 3

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter bebyggelsen på de to søndre Revå-bruka samt bygningen Bondeheimen.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus utover at jordbruksarealene er definert som LNF-område sone 1 i kommuneplanens arealdel

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Mellom Revå ligger på vestsiden av høydedraget som går gjennom Sande og vest for tunet heller terrenget slakt ned mot helt flate jorder.

HISTORIKK

De tre Revå-gårdene er kjent tilbake til middelalderen. Den søndre, kalt "den østeste" i 1593 lå på østsida av veien. Slik holdt det seg helt fram til jernbanen ble anlagt. I 1871 ble ulike deler av søndre Revå delt i flere parter og slått sammen med deler av mellom Revå og delt igjen, noe som kan tyde på en form for utskifting. De nye gårdstuna ble lagt lenger sør. Den eldste bebyggelsen i disse tuna er hovedbygningene som er fra henholdsvis 1880 og 1907. Hovedbølet på den opprinnelige tunplassen ble redusert til et mindre bruk. Den første kjente ekserserplassen i Sande lå i følge kart fra 1772 på søndre Revå, og gården var også gjestgivergård. Den store brannen i 1783 som rammet både kirken, Prestegården og klokkergården Haga øst for elva, rev også med seg bebyggelsen på søndre Revå. Den store toetasjes ovedbygningen som i dag er det eneste huset som står igjen på den opprinnelige tunplassen skal være bygd etter denne brannen. Bygningen eies av Landbrukslaget og Bondekvinnelaget. Den gjenværende jorda dyrkes til inntekt for laga, mens resten av Wingejordet som området kalles ble utbygd med boliger fra rundt 1950 og framover. Fram til 1700-tallet var trolig ikke hele slettelandet ut til Vesleelva oppdyrket, for gården sies å ha hatt noe skog. De sørligste jorden kalles i dag Breivoll. Kartet fra 1772 tyder på at åkerarealene lå opp mot høydedraget som veien går på, mens de store flatene var brukt til havn. Ved begynnelsen a 1800-tallet var skogen borte, og i 1820 hadde gården "betydelig Oprydningjord". Sletta var da trolig blitt grøftet og tatt i bruk til

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	JA
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Den gamle hovedbygningen ligger i dag aleine ved veien, mens de to søndre Revå-bruka ligger samlet ved veien lenger sør. Revå søndre 18/4 har driftsbygningen og hovedbygningen liggende på hver sin side av veien, mens Revå 18/1, 2, 3 har bygningene samlet på vestsida av veien.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka
Riksantikvarens arkiv
Stedsanalyse for Sande sentrum 1992.

VURDERING

De to søndre Revå-brukene avgrensner tettstedet mot sør, men grensen er ikke helt entydig fordi det finnes en mer spredt bebyggelse langs den gamle veien sør for gårdene. Hva bygninger angår er det "Bondeheimen" som har størst interesse, fordi den er den eneste bygningen innenfor tettstedet fra 1700-tallet i tillegg til

LOKALITET

0713 03 04

Stasjonsområdet

TYPE

Jernbanerelatert bebyggelse / linjebebyggelse

GNR./BNR.

20/

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter Sande stasjon, stasjonsområdet og forretningsområdet på østsida av jernbanen

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus, avgrenses i nord av kirkegården

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Sande stasjon ligger rett sør for Sande kirke. Den gamle kongeveien (nå RV 318/ FV942) løper nord-sør gjennom tettstedet. Fra vest kommer tre og fra øst en vei som møtes ved stasjonen

HISTORIKK

Tettstedet Sande er i dag handelssentrum og administrativt sentrum i Sande kommune. Dette har dype historiske røtter. Dette henger sammen med at kirken alltid har ligget her, men det var med anleggelsen av jernbanen i 1879 at grunnlaget for framveksten av tettstedet på Sande ble lagt. Tettstedsfunksjonene har blitt spredt ut over et større område langs veiene de siste tiårene og stasjonen er redusert til stoppested. Likevel oppfattes området rundt stasjonen fremdeles som et tyngdepunkt. Her ligger en samling av forretninger i hus av svært ulik alder.

Grunnen her tilhørte nordre Revå, og tunet som lå i krysset mellom Dygata og den gamle hovedveien ble flyttet som følge av jernbaneanleggelsen. I motsetning til de fleste andre steder ble det ikke bygdny stasjonsbygning. Jernbanen overtok hovedbygningen som var en enetasje bygning med halvvalmet tak. Den ble ombygd til sveitserstil, men på 1920-tallet ble den tilbygd annen etasje og fikk knappere form og stilpreg. Bygningen ble rehabilitert på 1980-tallet etter at NSB avhendet den.

Sande Meieribolag var blant de første virksomhetene som etablerte seg her og den eneste som har overlevd fram til i dag. Meieriet kom i gang i 1884. Samvirket som eies av bøndene i egnen har drevet dagligvarehandel ved siden av og klart å omstille seg skiftende tider i 1959 ble forretningen ombygd til selvbetjening. Meierivirksomhete er forlengst avviklet. De øvrige forretningene på Sande har ikke hatt den samme stabiliteten.

Bensinstasjonen ved bruenden har drevet sin virksomhet siden ca 1938. Den moderne betongbrua over Sandeelva ertstattet den 77 m lange jernbrua som var her før. Det eldste kjente brustedet lå noe lenger nord, der det ligger en vann- eller avløpsledning i dag. Det finnes neppe rester etter veien lenger, men noen steiner nede i elvekanten kan ha være rester etter brukar.

SAMFUNNSSEKTOR

Landbruk, fiske, fangst

OPPR. NAV.

JA

-

Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet

-

JA

Fritid, ferie

-

-

Industri, bergverk, energiproduksjon

JA

-

Merkantil virksomhet

JA

JA

Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen

JA

JA

Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål

-

-

Samferdelsformål (allmenn ferdsel)

JA

JA

Offentlig tjenesteyting og sosiale formål

-

-

Sagn, tro og forestillinger

-

-

KULTURMINNENE

Bebyggelsen er strukturert i forhold til jernbanen og hovedveien, men har tilsynelatende tilfeldig organisering i forhold til hverandre. Rommene mellom bygningene er ikke underlagt noen bevisst behandling, og disponeres i stor grad til parkering.

KILDER/INFORMANTER

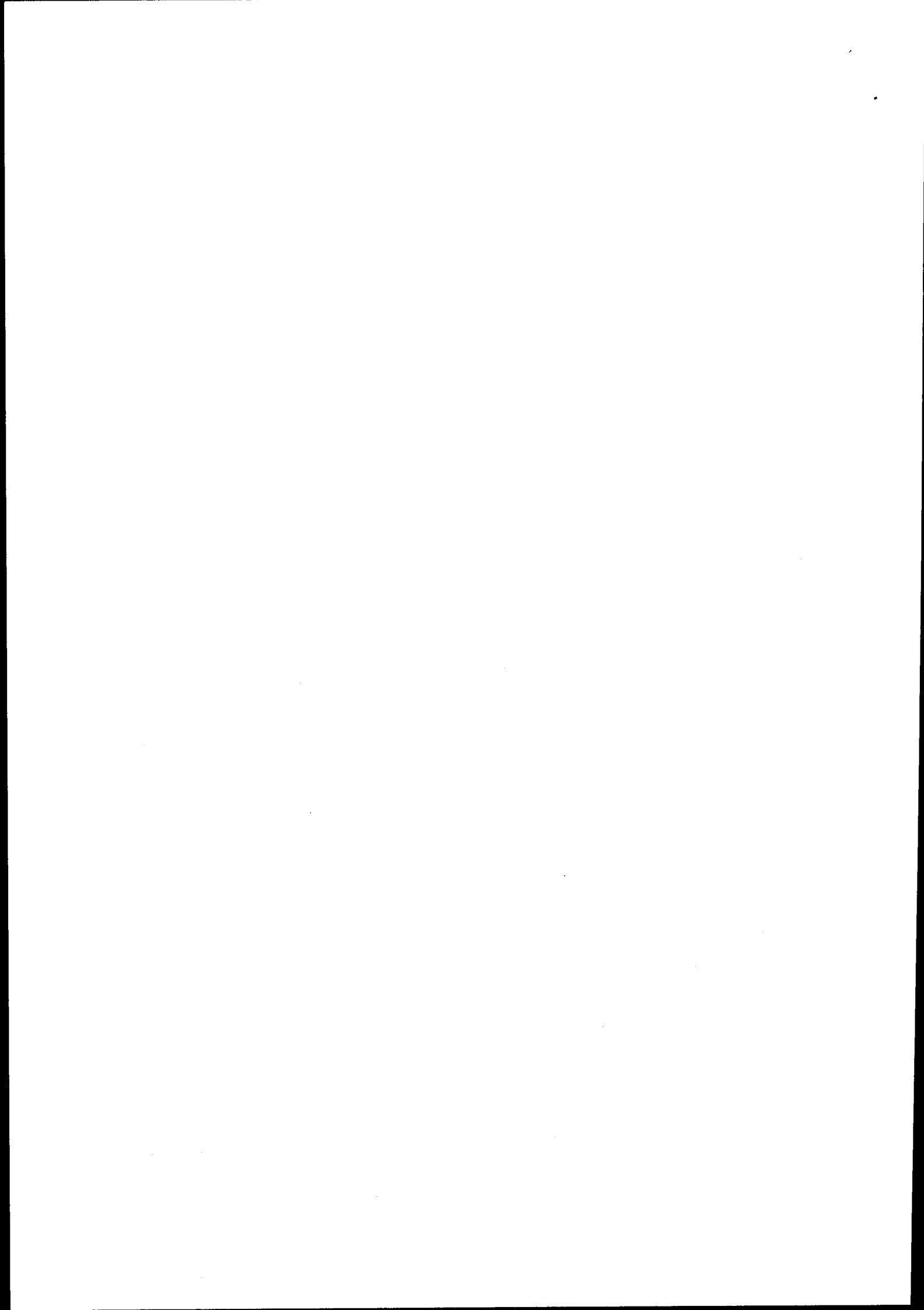
*Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv
Tettstedsanalyse Sande sentrum
Merethe Fossum: Sande gamle prestegård. I: Rundt Sandebukta.
Kulturårbok for Sande i Vestfold 1990*

VURDERING

Stasjonsområdet i Sande framstår som et svært uensartet område. Som bygdesentrum lider det åpenbart under manglende vekstmuligheter. Knoppskyting lenger nord har bidratt til en sprengning av grensen mellom tettsted og omland, noe som virker negativt inn på kulturminnestruturen. Stasjonsbygningen er den enkeltbygningen som har størst kulturhistorisk interesse, men også Meieriet er verdifullt store ombygginger til tross.

VURDERING	<i>Området har en sammensatt karakter der boliger skifter med forskjellige små næringsvirksomheter. Bebyggelsen er preget av skiftende smaksoppfatninger og krav til boligstandard, og har et forholdsvis sterkt ombygd preg. Lanat viktigere enn selve bebyggelsen her er Dvaata som gammel</i>	
LOKALITET	0713 03 06	
	Teienveien	
TYPE	Ferdelsvei	
GNR./BNR.	20, 21	
AVGRENSNING	Lokaliteten omfatter veien fra Revå nordre til Teien.	
PLANSTATUS/ VERNESTATUS	Ingen vernestatus utover kommuneplanens regulering av jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.	
BESKRIVELSE		
BELIGGENHET	Teienveien går fra nordre Rævo, over de flate jordene til Nordre Revå og Valle ut til Vesleelva og over til Teien-gårdene.	
HISTORIKK	<i>Før Nylinna ble bygd var dette veien opp til Hanekleiva som gikk over til Hof. Denne veien er sammen med Dygata en av de gamle kirkeveiene vestfra opp til Sande. Offisielt navn er i dag Teienveien, men fremdeles kalles den Gamleveien av folk i området. Nordre Revås tunplasseringen helt opptil stasjonen og interesser knyttet til gårdsdriften har forhindret at tettstedet har ekspandert utover langs denne veien - i motsetning til Dygata og Nylinna. Veien er i dag brukt som lokalvei til Teien og som gårdsvei, mens all trafikk går gjennom Nylinna.</i>	
SAMFUNNSSEKTOR		OPPR. NAV.
	Landbruk, fiske, fangst	- -
	Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	- -
	Fritid, ferie	- -
	Industri, bergverk, energiproduksjon	- -
	Merkantil virksomhet	- -
	Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	- -
	Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	- -
	Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA JA
	Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	- -
	Sagn, tro og forestillinger	- -
KULTURMINNENE	Kulturminnene er behandlet i egne lokaliteter.	
KILDER/INFORMANTER	Sandeboka, Tettstedsanalyse Sande sentrum Gamle kart	
VURDERING	Veien tilhører en struktur som springer ut fra kirkestedet på Sande. Som ferdselsåre er veien utvilsomt svært gammel, selv om den har mindre betydning i dag rent kommunikasjonsmessig.	

LOKALITET

0713 03 05

Dygata - Kostegata

TYPE

Gaterelatert bebyggelse med tilløp til kvartalsstruktur

GNR./BNR.

20, 21

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter Kostegata, østre del av Dygata og den delen av Nylinna som ligger inn mot Sande stasjon.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Dygata og Kostegata går fra Sande stasjon i øst og heller svakt nedover mot vest. Bebyggelsen er omgitt av jorder både i nord, ves og sør.

HISTORIKK

Både Kostegata og Dygata er nært knyttet til Sandes utvikling til tettsted. Dygata har i tillegg en langt eldre historie, (se lokalitet 13) En tid på 1700-tallet var det ekserserplass på sørsida av Dygata, og telthuset sto ved veien. Det ble flyttet eller erstattet med et nytt da Bøplassen ble anlagt øst for elva i første halvdel av 1800-tallet. Hovedtyngden av bebyggelsen er bygd så seint som rundt 1920, mens de eldste er fra 1890-tallet. Disse husa har hatt klar næringstilknytning. "Forbrukslaget" lå i Dygata 4, og her har det også vært bakeri. Dygata 2 - "Sande pensjonat" var også kolonialforretning, og det gamle husets tømmervegger ses i dag i serveringstedets interiør. De eldste husa i Kostegata er fra århundreskiftet. Her var det forskjellig småindustriell virksomhet og gata har navn etter "kostefabrikken" som lå her. En brann på 1920-tallet rev vekk bebyggelsen mellom Kostegata og Dygata ut mot Nylinna, og de kombinerte forretnings- og bolighusene som ligger her i dag ble reist etter brannen. Enkelte av de eldste husa i strøket skal være såkalte Karlsegårdær - enkle og rimelige hus byg av en bygmester Karlisen. Det er bygd få hus etter 1945.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	JA	JA
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Bebyggelsen er strukturert i forhold til Dygata som er en gammel ve fra Sande kirke til de vestre delene av bygda. Husene ligger med langsida mot veien. Langs Nylinna er strukturen mindre klar. Kostegata er har vokst fram uten noen form for regulering og er å betrakte som en stikkvei inn til eiendommene. Husene ligger svært tett.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Tettstedsanalyse Sande sentrum

VURDERING

Området har en sammensatt karakter der boliger skifter med forskjellige små næringsvirksomheter. Bebyggelsen er preget av skiftende smaksopfatninger og krav til boligstandard, og har et forholdsvis sterkt ombygd preg. Lanat viktigere enn selve bebvaelsen her er Dvaata som gammel

LOKALITET

0713 03 13

Dygata

TYPE

Ferdselsvei

GNR./BNR.

20, 21

AVGRENSNING

Dygata går fra jernbanestasjonen og vestover, tar nordvestover ved veiskillet og går ut til Dyet. Veien deler seg etter kryssing med bekken. Lokalteten er begrenset til selve veien som ferdselsåre.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus, men kommuneplanens arealdel regulerer de tilgrensende jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

HISTORIKK

Dygata er en av de to gamle bygdeveiene som går inn til til Sande kirke fra de vestlige delene av bygda. Navnet Dygata er ikke noe nytt "gatenavn". Her er det i den gamle betydningen "vei". Gate har også i stor grad vært brukt i betydningen fegate, dvs den veien bølingen føres på vei ut til beite. Dyet (av "dynd" = våtmark) er navnet på de vestligste delene av Prestegårdens grunn. Området ble nok også brukt til havn i eldre tid. Noen tiår rundt 1800 var det ekserserplass sør for Dygata, og telthuset sto også her inntil det ekserserplassen ble flyttet til Bømoen øst for Sandeelva.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Kulturminnene knyttet til Dygata er omtalt som egne lokaliteter.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Dygata er den av de gamle ferdselsveiene til kirkestedet hvor man best får overblikk over Sande. Herfra ser man hvordan kirken "rir" på høydedraget den ligger på, noe som er vanskelig fra andre seider pga konkurrerende bebyggelse og vegetasjon.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka
Riksantikvarens arkiv
Stedsanalyse for Sande sentrum 1992.

VURDERING

De to søndre Revå-brukene avgrenser tettstedet mot sør, men grensen er ikke helt entydig fordi det finnes en mer spredt bebyggelse langs den gamle veien sør for gårdene. Hva bygninger angår er det "Bondeheimen" som har størst interesse, fordi den er den eneste bygningen innenfor tettstedet fra 1700-tallet i tillegg til

LOKALITET 0713 03 07

Revå nordre

TYPE Gårdstun, i annen bebyggelsessammenheng

GNR./BNR. 20/1

AVGRENSNING Lokalteten omfatter gården nordre Revås tun med bygninger og vegetasjon. De tilhørende jordbruksarealene omtales også her.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS Ingen vernestatus utover kommuneplanens regulering av jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET Nordre Revå ligger på vestsiden av høydedraget som går gjennom Sande og vest for tunet heller terrenget slakt ned mot helt flate jorder.

HISTORIKK

Nordre Revå, også kalt "Stampegården" på folkemunne er i dag en av de større gårdene i området, og det drives et variert jordbruk med blant annet grasfrø- jordbær- og kirsebærproduksjon ved siden av kornproduksjon. Dyreholdet ble avviklet alt tidlig på 1950-tallet. Revå-gårdene var alt i middelalderen tre gårder; nordre, mellom og søndre Revå. Jens Nilsson nevner de tre gårdene i sin visitasreise på slutten av 1500-tallet. Alle gårdene lå like ved veien, to på vestsida og en (den søndre) på østsida. Dette stemmer godt overens med forholdene helt fram til 1800-tallet. Nordre Revå lå fram til jernbanen ble bygd i 1880 helt inntil hovedveien sør for krysset med Dygata. Hovedbygningen ble overtatt av NSB og bygd om til stasjon og gården ble flyttet lenger sørover. Det ble bygd nye bygninger, men stabburet virker eldre og er muligens flyttet med fra det gamle tunet. I 1888 ble Revå nordre solgt til Isak Bjerknes som var svigersønn a sognepresten. Samtidig ble det fradelte en betydelig del av Prestegårdens jord. Disse jordene som kalles Kjerkevenda, Tømmeråsvenda, Storedyet og Vesledyet har siden vært brukt sammen med nordre Revå. I Bjerknes tid ble det anlagt et stort hageanlegg på nordre Revå. Anlegget omfattet både en prydhage en hage med nyttevekster og hadde mange uvanlige arter. Enkelt trær står igjen. Lokaliseringa av tunet har i sterk grad påvirket Sande som tettsted. Veksten har funnet sted utover langs veiene, mens jordbruksarealene er intakt helt opp til stasjonsområdet.

	OPPR.	NAV.
SAMFUNNSSEKTOR		
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Hovedbygningen og sidebygningen ligger som sedvanlig i Vestfold vinkereft på hverandre og danner en gårds plass. Stabburet som kan virke eldre enn gårdsanlegget har en spesiell plassering fordi det ligger på andre siden av Gamleveien og bak sidebygningen. Driftsbygningen ligger i nord-sør-retning.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Nordre Revåo er et markant gårdstun og framstår klart som gård, selv om det er omgitt av tettbebyggelse. Bygningsmassen er av stor kulturhistorisk interesse, og dels høy arkitektonisk kvalitet. Hovedbygningen og især stabburet er godt bevart, mens sidebygningen er ombygd og driftsbygningen delvis er revet og erstattet med nybygg på samme tomt.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka
Riksantikvarens arkiv
Stedsanalyse for Sande sentrum 1992.

VURDERING

De to søndre Revå-brukene avgrensar tettstedet mot sør, men grensen er ikke helt entydig fordi det finnes en mer spredt bebyggelse langs den gamle veien sør for gårdene. Hva bygninger angår er det "Bondeheimen" som har størst interesse, fordi den er den eneste bygningen innenfor tettstedet fra 1700-tallet i tillegg til

LOKALITET

0713 03 10

Finstad**TYPE**

Gårdstun, i annen bebyggelsessammenheng

GNR./BNR.

20/5

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter bebyggelsen og vegetasjon på Finstad som ligger ved enden av boligbyggingen i Nylinna.

**PLANSTATUS/
VERNESTATUS**

Kommuneplanens regulerer jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE**BELIGGENHET**

Mellom Revå ligger på vestsiden av høydedraget som går gjennom Sande og vest for tunet heller terrenget slakt ned mot helt flate jorder.

HISTORIKK

Nordre Rævo var på 1800-tallet delt i to eiendomsparter, som fram til 1896 ble brukt sammen. Seinere ble denne eiendommen, da ca 180 mål drevet uavhengig noen tiår, og først på 1930-tallet ble det bygd hus her. I dag er drives det bl.a. gartneri og engrosforretning for bær og grønnsaker ved siden av. Gården fikk en del tilleggsjord etter at mellom Rævo ble kjøpt av Staten utskiftet på 1980-tallet.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	JA
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

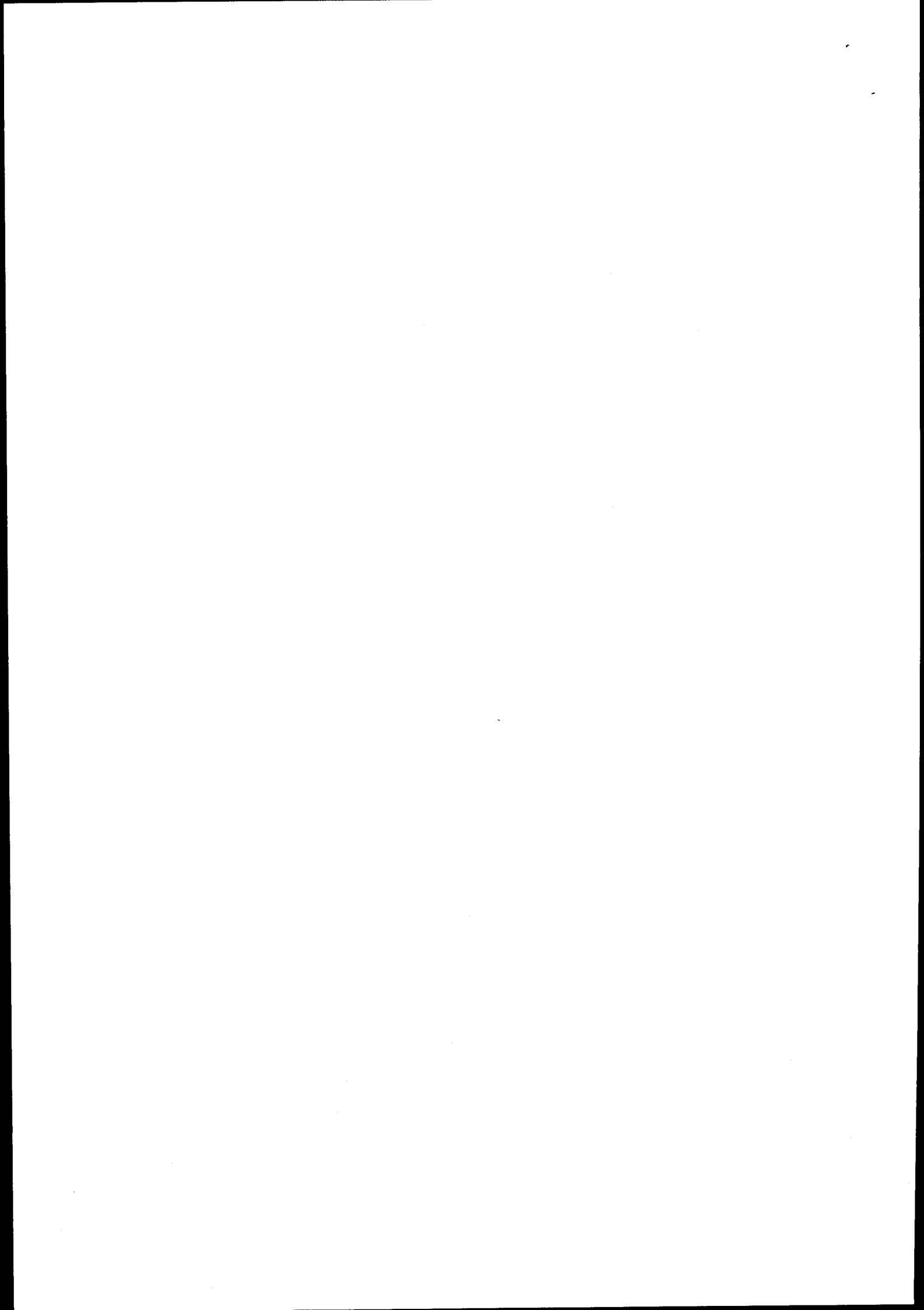
Ingen registrerte objekter

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Norske Gardsbruk

VURDERING

Gården er relativt ny og ingen av bygningene er spesielt interessante utfra kulturvernspunkt, selv om hovedbygningen kan ha vært en av de første funksjonspåvirkede bolighus i Sande, bygd 1933. Den halvvalmede låven fra 1939 er mer tradisjonell i byggemåten.

LOKALITET

0713 03 01

Sande prestegård

TYPE

Gårdstun, i annen bebyggelsessammenheng

GNR./BNR.

21/1

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter Prestegårdens tun med bygninger og vegetasjon.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Hovedbygningen og sidebygning (forbakterbygning) samt stabburet er fredet som kulturminne ved vedtak 1973.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Sande prestegård ligger på høydedraget som går ut fra Tømmerås og grusavsetningene i Åshaugen i nord. I øst har Sandeelva gravet seg dypt ned i løsmassene og dannet en skarp kant inn mot høyderyggen, mens i vest heller terrenget slakt ned mot den flate jordbruksletta. Riksvei 318 løper forbi på østsida av tunet.

HISTORIKK

Gården Sande hører utvilsomt til de eldste gårdene i Sande. Navnet er et -vin-navn og skiller seg ut som eldre enn de andre gårdsnavna innenfor området. Sande var (etter reformasjonen) prestegård i et stort prestegjeld som omfattet sognene Skoger og Strøm, og bygdenavnet er avledet av gårdens navn. Selve gardstunet lå inntil 1783 like nord for kirken, på et område som i dag er kirkegård. Etter den store brannen som også ødela kirken og søndre Revå ble tunet flyttet lenger nord og over på vestsida av hovedveien. Hovedbygningen som ble satt inntil veien hadde tidligere stått på Holmsbu, og ble fløtet over fjorden til Sande. Den ble snart tilbygd mot sør, og i 1827 ble sidebygningen i nord bygd. De to husene harsvært spesiell sammenknytning i 2. etasje med passasje under. Opprinnelig var dette annerledes ford huset hadde svalganger. Det arbeides nå med planer om å gjenoppbygge disse. Husene har gjennomgått omfattende endringer i tidas løp, bla. fordi fundamenteringen var mangelfull. Gårdens øvrige hus er yngre, stabburet er fra 1800-tallet, smia er flyttet hit av museale grunner, "skolestua" er en garasje som ble ombygd i forbindelse med grunnskolens 250 års jubileum. Driftsbygningen ble bygd etter at den gamle låven brant i 1924. Etter en brann i hovedbygningen i 1974 var bygningene blitt revet om det ikke hadde vært for innsats fra Fortidsminneforeninger i Vestfold. Prestegården rommer idag en rekke kulturaktiviteter.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	JA
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvæsen	JA	JA
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	JA
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	JA	JA
Sagn, tro og forestillinger	JA	JA

KULTURMINNENE

Prestegårdstunet har en markert deling. Hovedbygningen og sidebygningen danner sammen med stabburet firkantet inntun som er åpent mot sør, mens den nyere driftsbygningen er trukket tilbake og nordover. Sidebygningen skiller mellom inntunsonen og gardsdriftssonen ved driftsbygningen.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Fossum, Merethe: Sande gamle prestegård. Arsoppgave 1986.
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900.
Talleraas, Lise: Fredede bygninger og anlegg i Vestfold. 1992
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Sande prestegård utgjør i dag et av de viktigste kulturhistoriske tyngdepunktene i tettstedet Sande. Stiftelsen har lyktes med å finne nye funksjoner til anlegget etter at gardsdriften er avviklet og presten ikke bor her lenger slik at gården framstår som et levende miljø. Både rent antikvarisk og som identitetsskapende element har anlegget stor verdi, og det definitivt blant de mest verdifulle kulturminnene i Sande.

LOKALITET

0713 03 02

Prestegårdsalleen

TYPE

Ferdselsvei

GNR./BNR.

21/1

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter den del av den gamle hovedveien gjennom Sande som ligger mellom Gunnestad søndre og kirken. Den tilstøtende bebyggelsen er delvis omtalt her, delvis i egne lokaliteter.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus, utover at enkelthus; kirken og Prestegården samt et tuntre på søndre Gunnestad er fredet.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Veien gjennom Sande ligger på høydedraget som går ut fra Tømmerås og grusavsetningene i Åshaugen i nord. I øst har Sandeelva gravet seg dypt ned i løsmassene og dannet en skarp kant opp mot høyderyggen, mens terrenget i vest heller slakt ned mot den flate jordbruksletta.

HISTORIKK

Ferdselen nord-sør gjennom Sande har har trolig gått her så lenge det har vært fast bosetting i bygda. Veien nordfra følger høydedragene gjennom bygda og ender på de flate slettene sør for kirkestedet. Her møtes også gamle veier fra øst og vest. At "Sandvin" i tidlig middelalder ble valgt som kirkested henger kanskje sammen med ferdselsmessige forhold. Helt fram til E18 ble lagt øst for Sande, gikk gjennomfartstrafikken gjennom tettstedet. Alleen mellom Prestegården og kirken ble visstnok plantet omkring 1850. Veien har vært utvidet og utbedret flere ganger, seinest ved bygging av gang- og sykkelvei, men følger fremdeles det gamle fare langs ryggen. Kommunelokalet ligger rett nord for kirken, trolig på Prestegårdens gamle tunområde. Det ble oppført i 1909. Med dette fikk Sande et monumentalt lokale for bygdas politiske og kulturelle aktivitet. Den gang var det knapt noen hus mellom Prestegården og kirken, men i mellomkrigstida ble det bygd enkelte villaer og på 1950-70-tallet e rekke boliger, bla. ny prestebolig ved siden av Prestegården. Lenger nord bygde Sande kommune nytt rådhus, og på 1980-tallet ble "Sandesenteret" med forretninger og kontorer bygd oppe ved veiskillet ved E18. Utbyggingen har funnet sted på Prestegårdens grunn og har bidratt sterkt til den oppløste og spredte strukturen tettstedet Sande har fått.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	JA
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	JA
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	JA	JA
Sagn, tro og forestillinger	JA	JA

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Prestegårdsalleen binder sammen noen av de viktigste kulturminnene i Sande. Lokaliseringen av rådhuset og "Sandesenteret" har i stor grad bidratt til å sprengte det historiske tyngdepunktet i bygdesentret, knyttet til kirken, stasjonen og de lille forretningsområdet rundt stasjonen. Alleens store trær skaper en nesten monumental sammenheng, selv om trerekkene har hull.

LOKALITET

0713 03 03

Sande kirke

TYPE

Praktbygg, landskapsmonument

GNR./BNR.

21/1

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter kirken og kirkegården

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kirken er automatisk fredet som kulturminne.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Sande kirke ligger på høydedraget mellom Sandeelva gravet seg dypt ned i løsmassene og dannet en skarp kant i den høyderyggen, mens i vest heller terrenget slakt ned mot den flate jordbruksletta.

HISTORIKK

Sande kirke er en steinkirke fra middelalderen. Den er enskipet og har lavere, rett avsluttet kor, dvs den alminneligste norske steinkirketyper fra middelalderen. Den landskapsmessige plasseringen av kirken har vært gjenstand for spekulasjoner. Kirken framstår ikke så dominerende i landskapet der den er lagt ved foten av høydedraget, knapt 20 moh. Dette kan henge sammen med kommunikasjonsmessige forhold - bygdeveiene har møttes her fra gammelt av, eller at gården Sandvin hadde en spesiell posisjon. Visstnok finnes det overlevert folkelige forestillinger om at steinen som kirken ble bygd av skulle ha blitt flyttet hit. Selv om dette er et svært vanlig sagn viser det at det har vært et behov for å forklare plasseringen - den forklarer ikke seg selv. Allikevel må det sies at tettstedsframveksten har bidratt sterkt til dette - kirken ligger ikke lenger alene med gårdstuna på høydedraget. Kirken var viet jomfru Maria i katolsk tid. I den forbindelse er det interessant at etjordstykke nord for kirken kaltes Mariteigen på 1800-tallet. Kirken brant i 1783, og det ble vurdert om den skulle rives. Sandeelvas graving har alltid vært en trussel mot kirken, men det ble besluttet la den stå. Takkonstruksjonene, sakristiet og kirketårnet med innsvaltet pyramidetak skriver seg fra denne gjenoppbyggingen. Kirkegården er utvidet flere ganger. Inntil 1783 lå Prestegården rett nord for kirken, og etter brannen ble tomta tatt i bruk til kirkegård. Folkelige forestillinger ser ut til å ha holdt seg lenge i Sande. Ved kirkegårds-muren var det inntil 1920-tallet ei tretrapp hvor selvmordere og forbrytere ble lempet over - de ble ikke båret inn selve kirkeporten. Fremdeles er det mennesker som hevder å ha sett "den brune mann" enten på kirkegården eller i Prestegården.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	JA
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	JA	JA
Sagn, tro og forestillinger	JA	JA

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

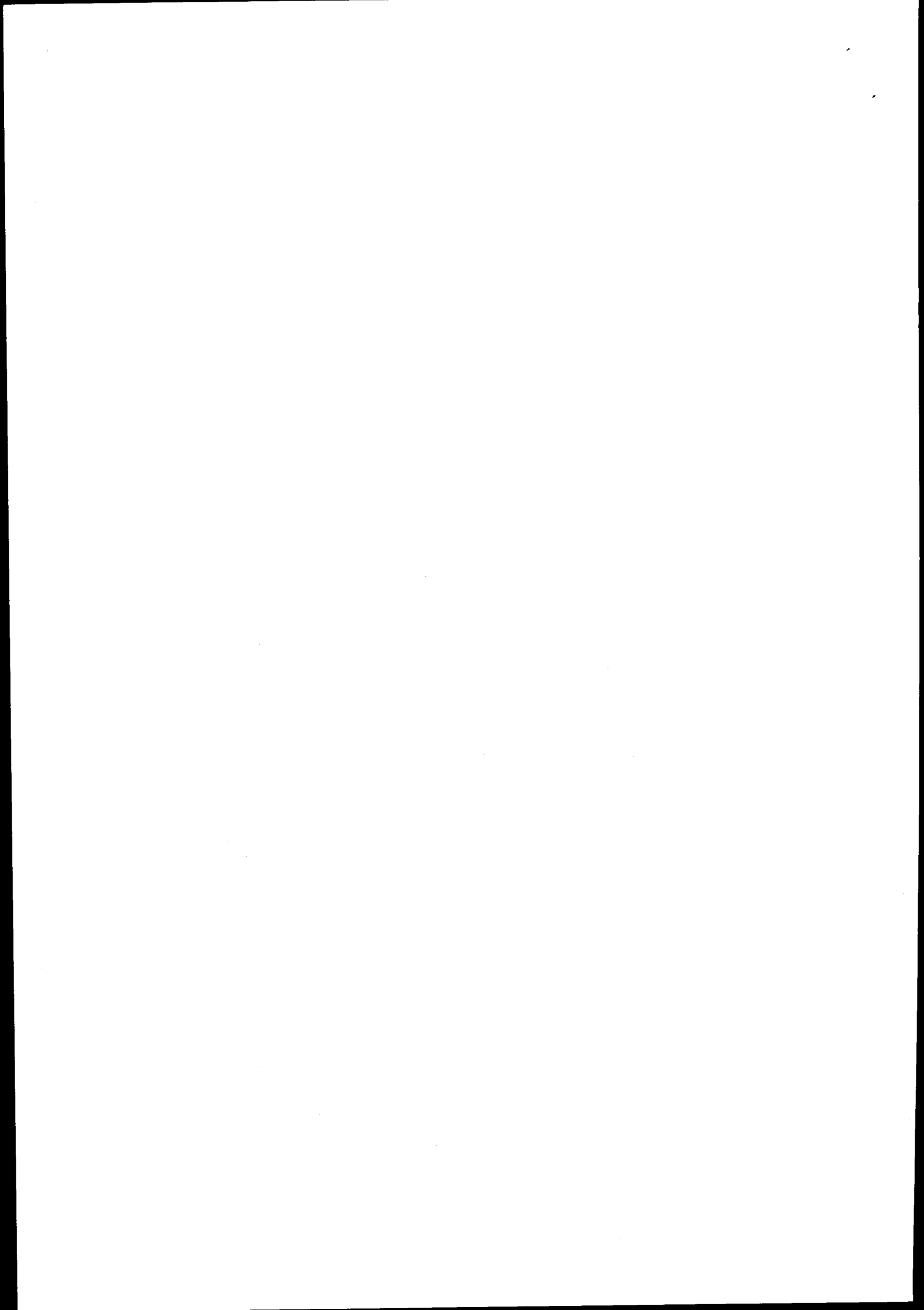
Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv
Merethe Fossum: Sande gamle prestegård. I: Rundt Sandebukta.
Kulturårbok for Sande i Vestfold 1990

VURDERING

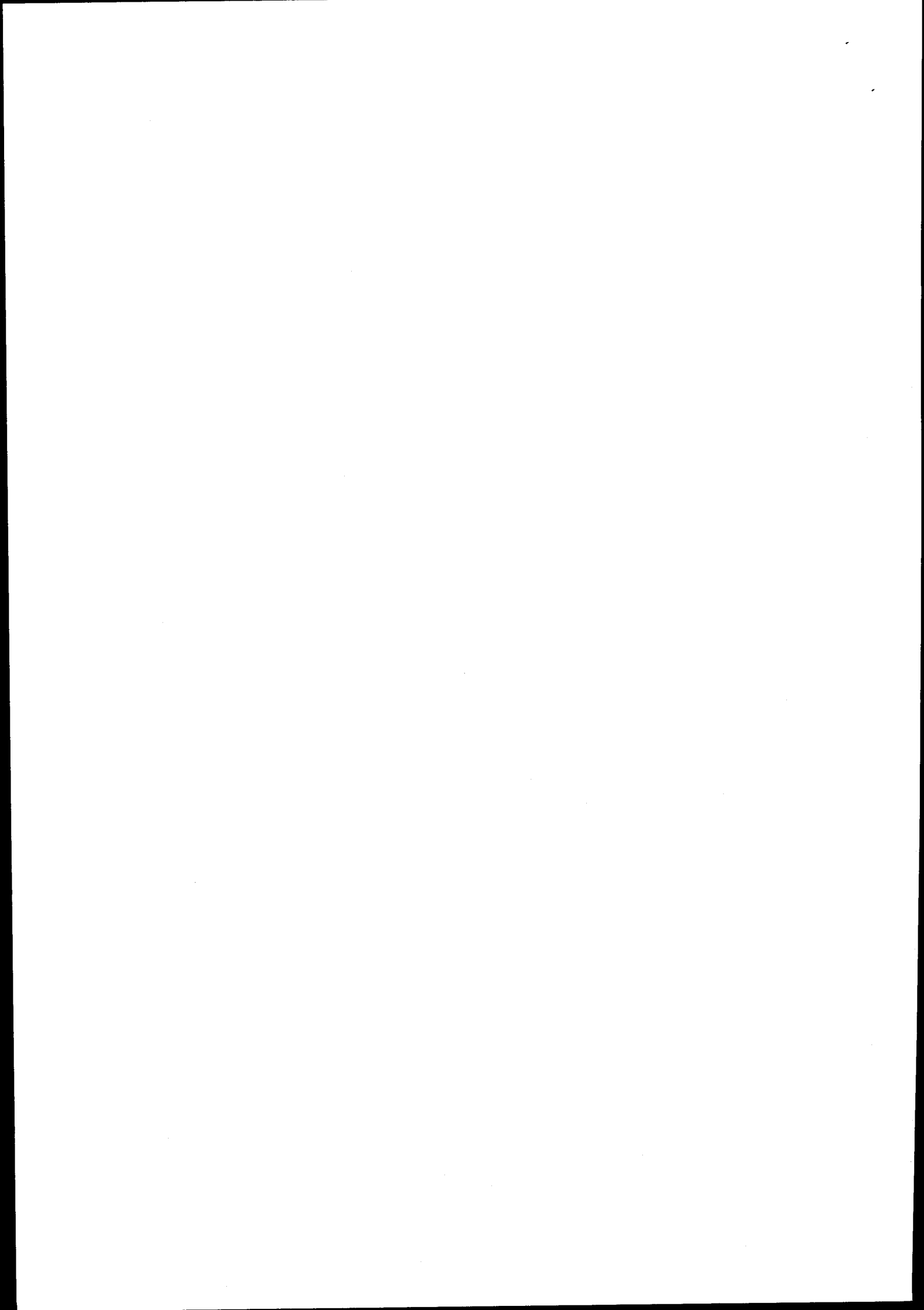
Sande kirke er blant Vestfolds eldste byggverk og har en selvsagt og uvurderlig verdi som kulturminne. Som landskapsmonument er nok kirken svekket pga tettstedsbebyggelsen, men fra vestfra Dygata ser man fremdeles hvordan kirken rir på høydedraget den ble bygd på. Som historisk monument har kirken avgjørende betydning for å definere Sande som sted.

OBJEKT	0713	03	KARTREF.:	CJ 037-5-1	00001
OMRÅDE	Sande				
PARSELL	C, D				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0021/	001	MERKNAD Gård: Sande prestegård		
FLYFOTO	1730 C06		R/X-NUMMER	R1	
LOKALITET	Hammershaugen				
KARTREF.	ØK	CJ 037-5-1	KOORD	HOH 25	
FORNMINNETS ART	Gravhaug				
	ANTALL.	1	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	Slakt N-S-gående høydedrag i flatt åkerlandskap. Gårdstun. Utsikt mot V og NØ.				
ORIENT. OPPG	7 m N for driftsbygningen på gården, 25 m S for Sande rådhus.				
ART. UTSTREKNING					
BESKRIVELSE	I en lund med høye løvtrær: Rundhaug. Klart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Bratte kanter, toppartiet avflatet. Bevokst med gress og store løvtrær. D: 20 m, h:3 m.				
TRADISJON	Denne gravhaugen skal være oppkalt etter presten Hammer som lot den flate av på toppen for å bygge lysthus der.				
FOTO					
LITTERATUR	L.D Klüwer 1823 Nicolaysen NF s. 177 Vestfolds Oldstidsminner s. 86 Sjøvold, Th. 1957: Et besøk på Åshaugen. Drammen og Oplands turistforenings årbok. s. 46-57. Sognes, K. 1984: L.D. Klüwers antikvariske reise gjennom Vestdold og Østfold i 1823. Universitetets Oldsaksamling Årbok 1982/1983.				
FUNN					
MERKNAD	Gravhaugen er skiltet av Fylkeskultursjefen i Vestfold, og skjøttes av representanter for Sande kommune.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93		SIGN. I.Trøim og M.L.B.Sollund		
KONTROLLERT DATO	/ /		SIGN.		
INNSKREVET	24/11/93		SIGN. isa		

OBJEKT	0713	03	KARTREF.:	CJ 037-5-2	00001
OMRÅDE	Sande				
PARSELL	C, D				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0021/	001	MERKNAD Gård: Sande prestegård		
FLYFOTO	1730 C06		R/X-NUMMER	X1	
LOKALITET					
KARTREF.	ØK	CJ 037-5-2	KOORD	HOH	25
FORNMINNETS ART	Funnsted				
	ANTALL.	1	ALDER	YJA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	Slakt N-S-gående høydedrag i flatt åkerlandskap rett N for Sande sentrum og V for Sandeelva. God utsikt mot Ø-siden av Sandedalen.				
ORIENT. OPPG	90 m ØSØ for rådhuset i Sande, 70 m NNØ for hovedbygningen på Prestegården, 25 m V for E-18.				
ART. UTSTREKNING					
BESKRIVELSE	På en N-S-gående plen i slak Ø-helling mellom fv 318 i V, E-18 i Ø og vei til Prestegårdshagen i N ble det under utgravning av en kloakkgrøft i 1974 funnet et jernsverd fra vikingetid.				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	Universitetets Oldsaksamlings topografiske arkiv: J.H. Larsen: Innberetning 19.04.1974.				
FUNN	Jernsverd fra vikingetid.				
MERKNAD	En kopi av sverdet henger i kommunehuset i Sande.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93	SIGN. I.Trøim og M.L.B.Sollund			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	24/11/93	SIGN. isa			

LOKALITET

0713 03 15

Dyret og Tannberg

TYPE

Gårdstun, gruppe frittliggende

GNR./BNR.

21/15

AVGRENSNING

Omfatter bebyggelsen på de to bostedene.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanens regulerer området til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Dystua og Tannberg ligger ved Dygata, helt ut mot bekken som avgrensner den åpne Sandesletta mot vest. Navnet Dyret har sammenheng med "dynd" som betyr mudder, og hele området her ut mot Veslelva har blitt kalt Dyret.

HISTORIKK

Dyret har opphav som husmannsplass under Prestegården og er nevnt som alt på slutten av 1600-tallet. Navnet betegnet hele området ute ved bekken, og finnes som jordenavn i Vesledyet og Storedyet. Det lå flere plasser her, de kaltes bare Dyret, Dyløkka eller Dystua. Den gamle bygningen som står igjen er i en etasje og har proporsjoner som tyder på høy alder. Tannberg-bruket som ligger rett nordvest for Dystua er trolig et nyere bosted. Dyret ble fradelt Prestegårdens jord i 1891, og i 1940 ble det kjøpt til et større jordstykke. Denne eiendommen har i dag preg av boligeiendom, mens Tannberg framstår mer som et gårdsbruk.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	JA	JA

KULTURMINNENE

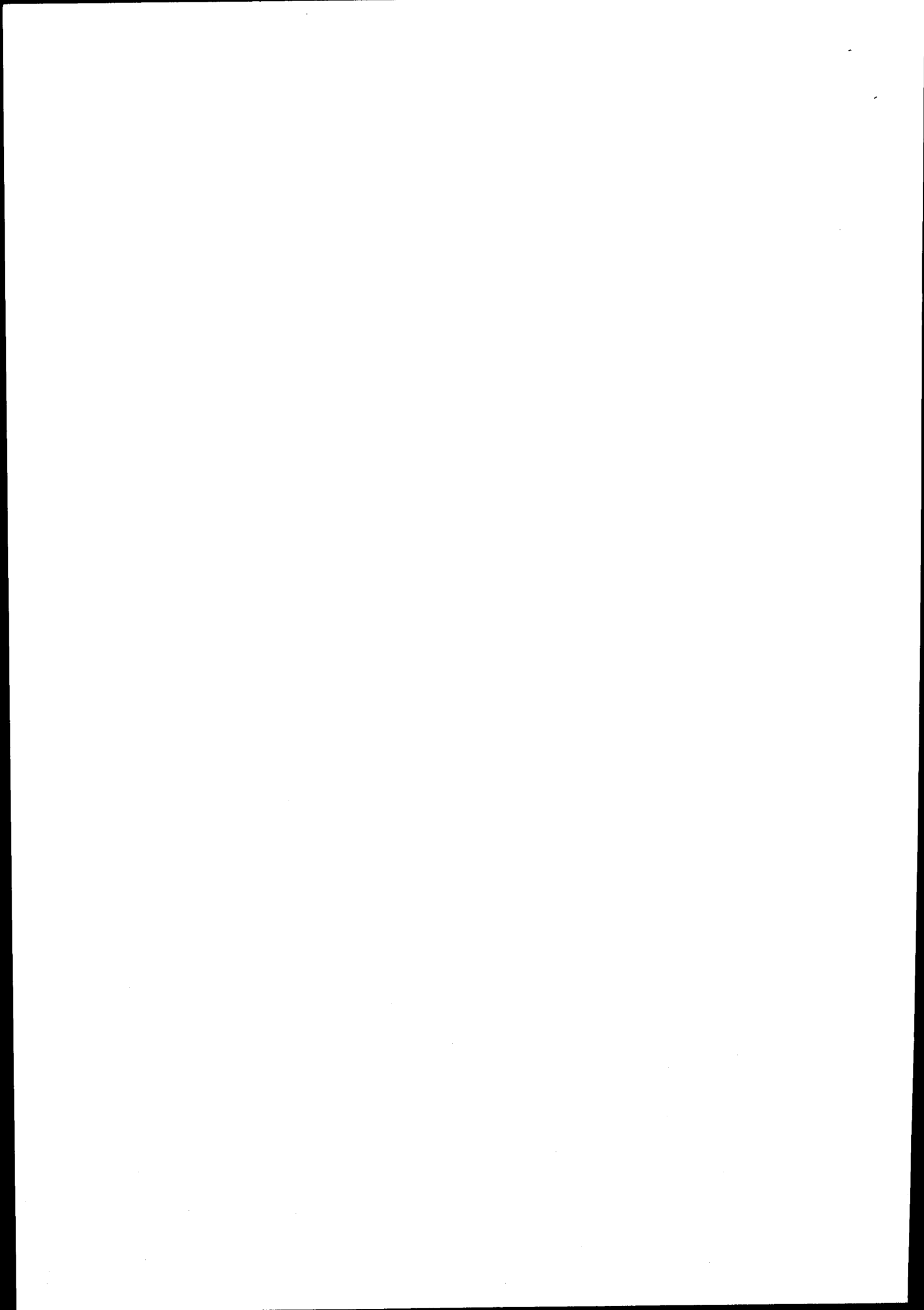
Dystua ligger helt inntil Dygata og hadde opprinnelig på denne sida. I dag er stua omgitt av nyere hus. Etter krigen ble det bygd ny bolig der fjøset og låven hadde stått tidligere, og i de seinere åra er det bygd ny garasje der den siste låven hadde stått. Tannberg ligger med Dyret, og framstår i større gradsom gårdsbruk.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
Arne Risa: Historiske glimt fra Sande prestegård 1570-1900
Riksantikvarens arkiv

VURDERING

Dyret har typisk husmannsplass-plassering, helt i ytterkanten på Prestegårdens grunn. Selve Dystua er et sjeldent eksempel på bebyggelsen på husmannsplassene og er relativt godt bevart, og har vært bebodd inntil nylig. Eiendommen har i dag preg av boligeiendom, mens Tannberg framstår mer som et gårdsbruk.

LOKALITET

0713 03 16

Gunnestad søndre

TYPE

Gårdstun, i annen bebyggelsessammenheng

GNR./BNR.

22

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter tunet på Gunnestad søndre (22/1) med bebyggelse og vegetasjon.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Det enorme eiketreet på tunet er fredet, vedtak ca 1953. Forøvrig ingen vernestatus utover kommuneplanens regulering av jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Søndre Gunnestad ligger på østsida av "Sanderyggen". Mens landskapet her er storkupert ned mot Sandeelva er det på andre vestsida slakt

HISTORIKK

Gunnestad-gårdene hører navneklassemessig til vikingtidens gårdsetablering og må antas å ha gått ut fra med den eldre "Sandvin" - Sande prestegård. Gunnestad har allerede i middelalderen delt i to gårder. På bøyningen av 1800-tallet ble søndre Gunnestad delt. Den søndre delen la tunet oppe ved veien, og hovedbygningen som fremdeles står her skal være fra 1839. Mest iøynefallende her er likevel den store eika på tunet. Den ble fredet på 1950-tallet og har svært fin form. Det er fristende å anta at den er plantet samtidig med at gårdstunet ble lagt her, så veldig gammel er den nødvendigvis ikke, bilder viser at den har vokst betydelig de siste 50 åra. Gårdsdrifta på Gunnestad preges av grønnsaksproduksjon.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militæresen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

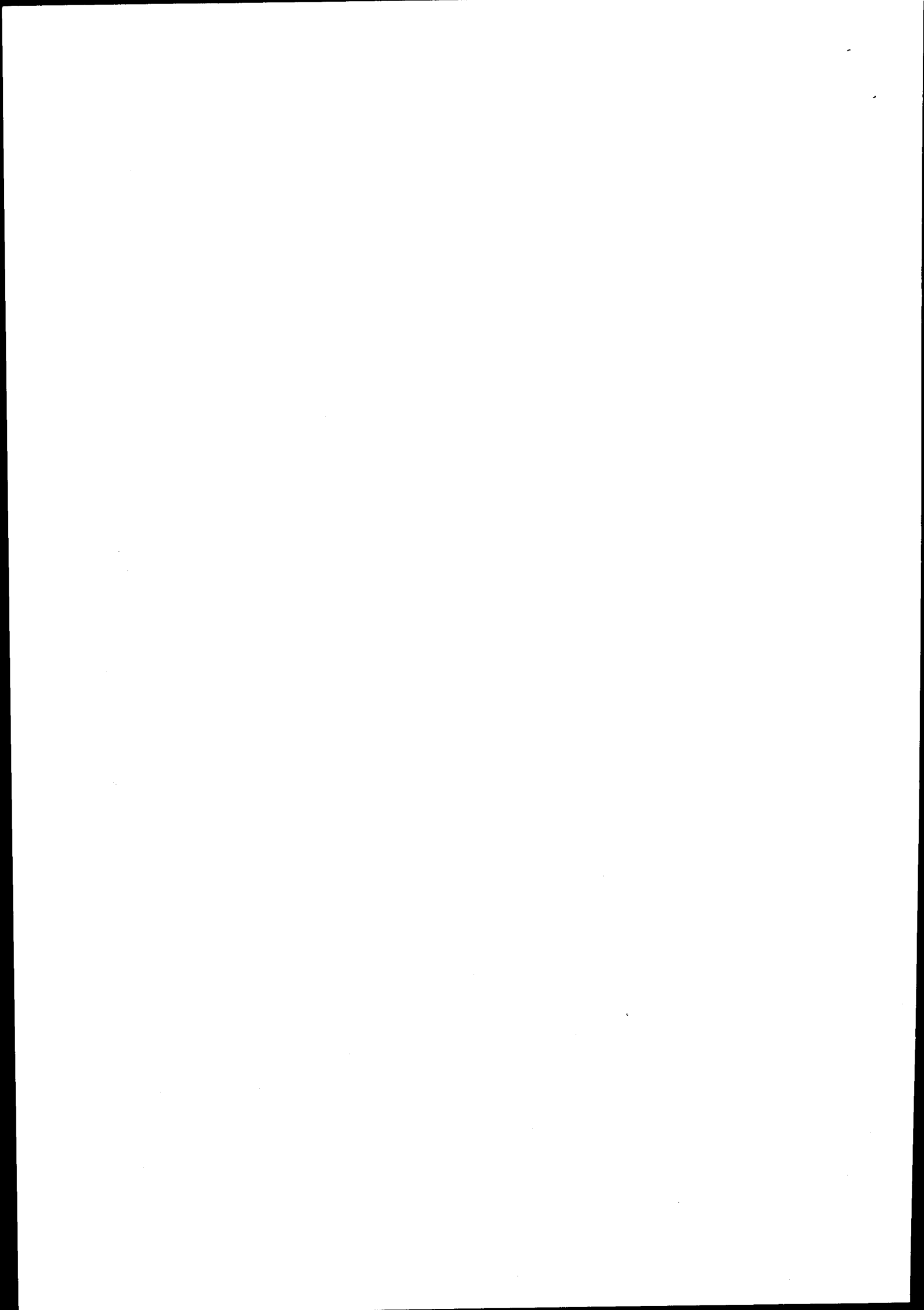
Bygningene ligger i en åpen tunformasjon med hovedbygningen midt mellom det store tuntreet og driftsbygninger i nord og øst.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
SEFRÅK, panteregisteret

VURDERING

Søndre Gunnestad er et markant gårdstun og framstår klart som gård og poenter overgangen mellom tettstedsbebyggelsen og jordbruksarealene. Bygningsmassen har klart kulturhistorisk interesse og er godt bevart.

LOKALITET

0713 03 17

Tømmerås

TYPE

Gårdstun, i annen bebyggelsessammenheng

GNR./BNR.

24

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter Tømmerås-gårdene samt bebyggelsen i åsen

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Ingen vernestatus utover kommuneplanens regulering av jordbruksarealene til "LNF-område sone 1" etter PLB §20 - 4.2.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Tømmerås-gårdene ligger/lå på østsida av åsen av samme navn. Åsen når opp i vel 55 moh og gårdene ligger ved foten, 30-40 moh.

HISTORIKK

Tømmerås var to gårdsbruk på østsida av åsen av samme navn. Det søndre bruket er nedlagt. Denne gården var en av dem som ble kjøpt av innvandrede vestlendinger på slutten av 1800-tallet. Jorda drives sammen med nordre Revå, og husa er revet. Hovedbygningen her skal ha vært fra 1740-tallet. Heller ikke det nordre bruket framstår i dag klart som gårdsbruk. Åsen er bebygd med boliger, hovedsaklig fra 1960-tallet, men også noen tidligere, samtidig med Sandeheimen som ble bygd som aldershjem for Sande kommune ca 1950.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

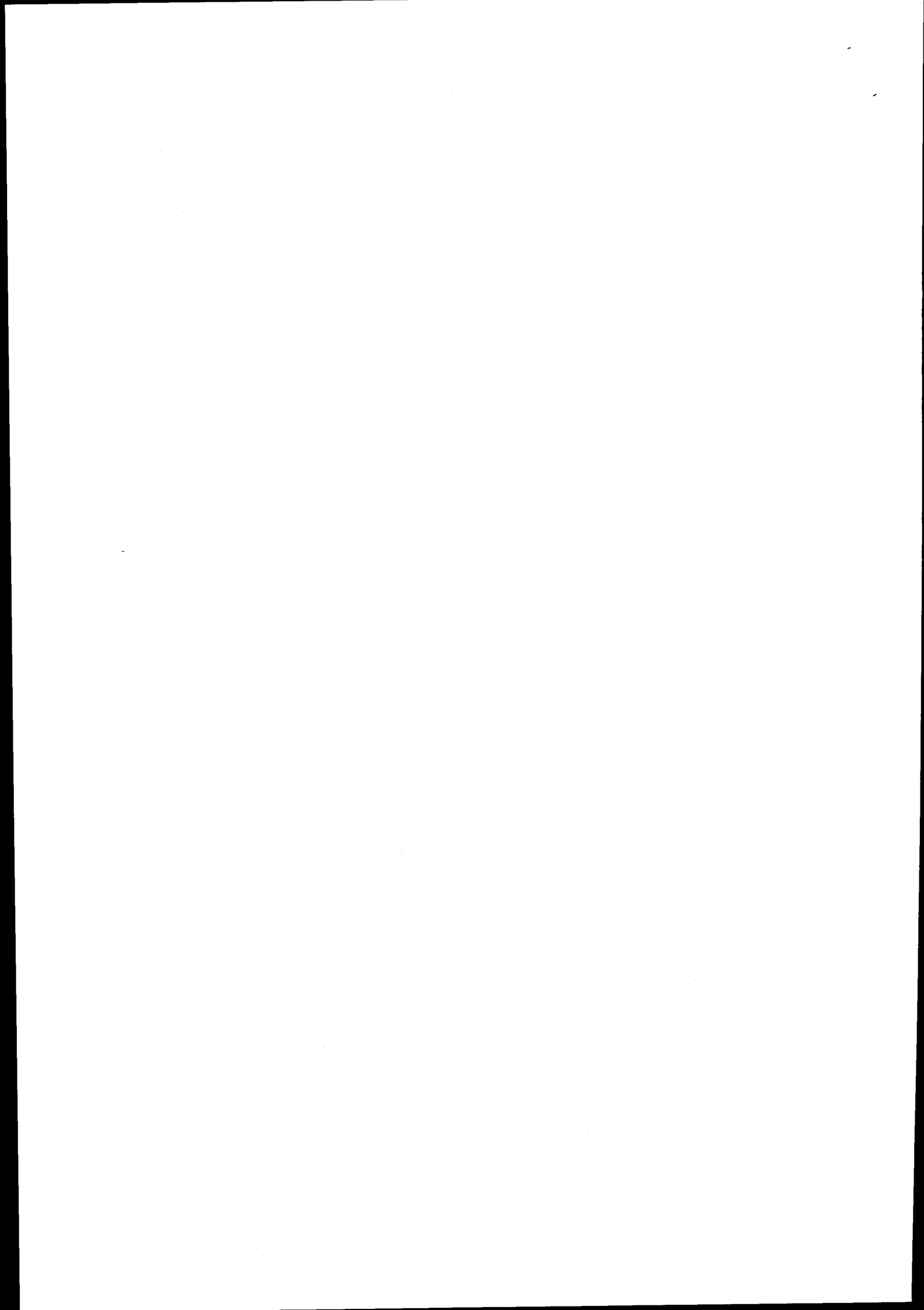
Det søndre Tømmerås-bruket hadde en hovedbygning fra 1740-tallet, men den er revet sammen med alle de andre husa, og gården framstår i dag som en moderne boligeiendom. På det nordre bruket er det bevart et par eldre hus. Sandeheimen fra rundt 1950 er et hederlig eksempel på institusjonsarkitekturen fra etterkrigstida.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka,
SEFRAK, panteregisteret

VURDERING

Tømmerås framstår i dag som et boligområde. Den iøynefallende Sandeheimen på åskammen dominerer bildet.

LOKALITET

0713 02 04

Veierødhagan

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

40/ med flere, 24/ med flere

AVGRENSNING

Gruppe med boligbebyggelse og småbruk langs vei med nærmeste omgivelser. Strekker seg ned til jernbanebrua for kryssningen mellom Fv 950 og jernbanen.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Langs FV 950 sør for Åshaugen. Utgjør den nordligste utløperen av høydedraget Tandbergåsen. Ligger i nærrområdene til Sande kommunesenter. Både den gamle Kongeveien og en gammel bygdevei mellom Sande og Skoger middelalderkriker følger har FV950.

HISTORIKK

Største delen av området var gammelt utmarksområde til Vestre Ås (Veierød). Deler ligger på Tømmerås. Før var Veierødhagan en "skaukrull" man passerte på Kongeveien fra Ås til Sande. Her var mange gravhauger før. Det var skog på begge sider av veien. Brukt som hestehage for Veierud i ukedagene. Helgebeitet til Veierudhestene var i ravedalene nede ved Sandeelva, på Nedre Roligheta sammen med småfeet. (Kuene gikk mye på Øvre Roligheta lenger opp). Andre tror å ha hørt at Veierødhagan også var sauehage. Taterfølger brukte å slå leir i Veierødhagan. Iflg. informanter "var det alltid litt skummelt å gå gjennom der."
Spredt småbruk og boligbebyggelse fra tidlig 1900-tall, hovedsakelig på Tømmerås. Da jernbanen kom i 1881 ble veien lagt litt om for å få til en bedre jernbanebru.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Skogen i Veierødhagan er hogd helt ned etter siste krig og bakken planert og lagt til åkeren på Veierød. Bare en liten åkerholme med noen av gravhugene står igjen. Boligbebyggelsen har i hovedsak preg fra 1950-tallet og seinere. Et par relativt autentiske småbruk i sveitserstil ligger innimellom de yngre husene. Ved jernbanebrua ligger en liten handverker-bolig fra 1908. Et lite sveitserstilshus preget av ombygninger. Da jernbanen kom i 1881 ble veien lagt litt om for å få til en bedre overgang. Ellers er det gamle veiløpet trolig intakt. Dagens veibru er av den vanlige typen etter omlegginga til bredspor sist på 1940-tallet. (Jordet nordøst for brua klates Bollen etter terrengformasjonen - mye planert ut i dag.) Gammel gårdsvei fra bruområdet til Nordre Gunnestad pløyd bort etter omlegging av E18 (etter 1939).

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka.rektangelkart 1825, 1877. Gårdskart over Vestre Ås fra 1862 på Veierød. Muntlige informasjoner fra oppsitterene; Bent Veierød, Odd Benterud og Nils Wangsnes samt Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Den relativt tettbygde gruppa bolighus er typisk for 1900-talls småbruk/boligbebyggelse langs Gallebergveien. Vi finnerslike husklynger med jevne mellomrom på små kuperte, dels skogvokste koller. Dette er gamle beitehager som er blitt restarealer i det moderne jordbruket. Her konkurrerer de gjerne om plassen med de eldste faste sporne etter bosettinga i området - gravhaugene. De hører med i det kulturhistoriske landskapsbildet langs veifaret.

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00038

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0024/ 002 MERKNAD Gård: Tømmerås

FLYFOTO RX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 25

FORNMINNETS ART Funnsted
ANTALL. ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Sørvendt lett kupert åkerareal. Fri utsikt mot sør og sørvest over åkerslettene mot Teien og fjellmassivet i vest.

ORIENT. OPPG Åkerareal mellom Tandberg-Tømmeråsen, på østsiden av denne, og jernbanelinje.

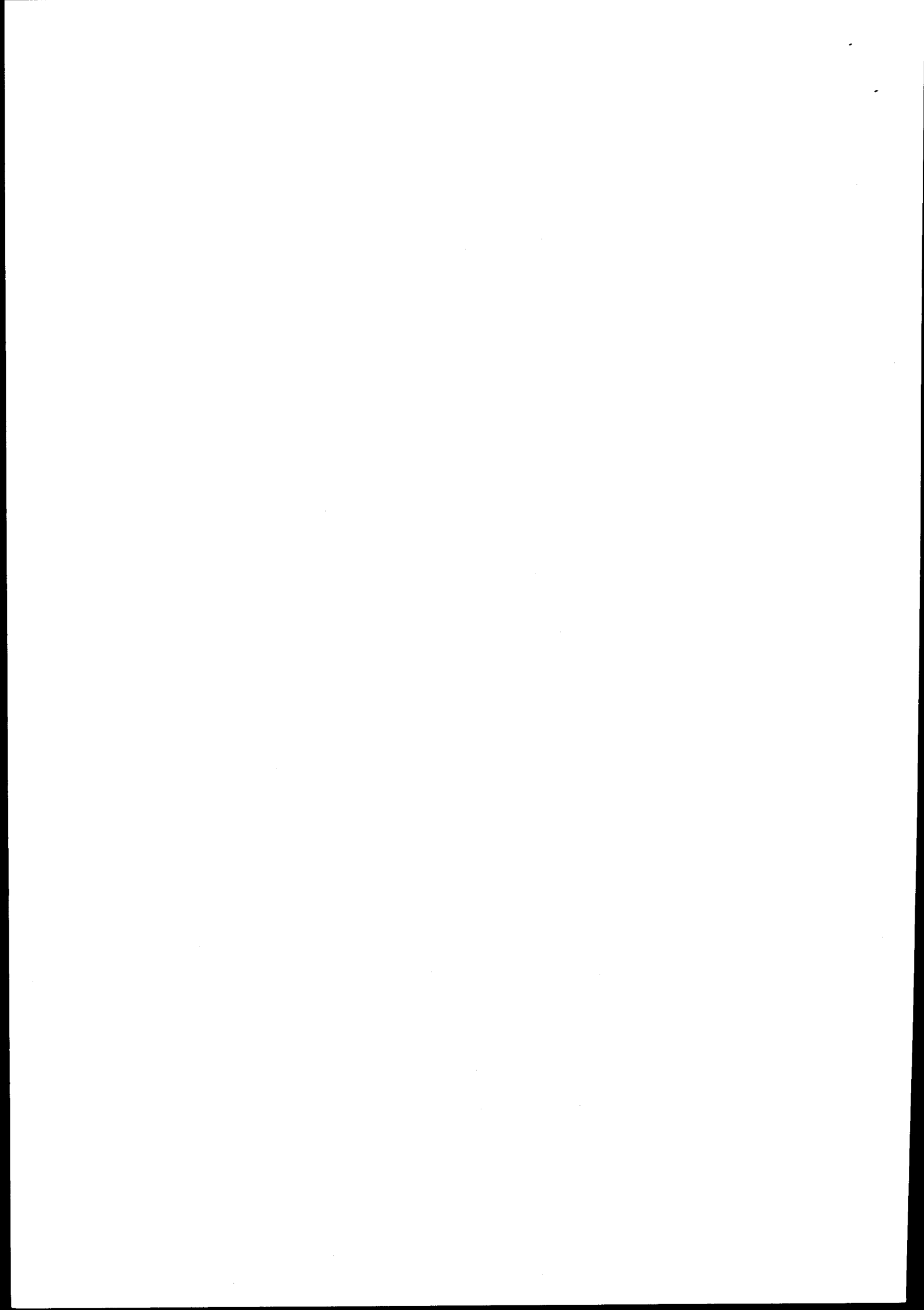
ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Ved åkerregistrering ble det funnet 6 flintavslag jevt spredd ut over åkeren.

TRADISJON
FOTO
LITTERATUR
FUNN

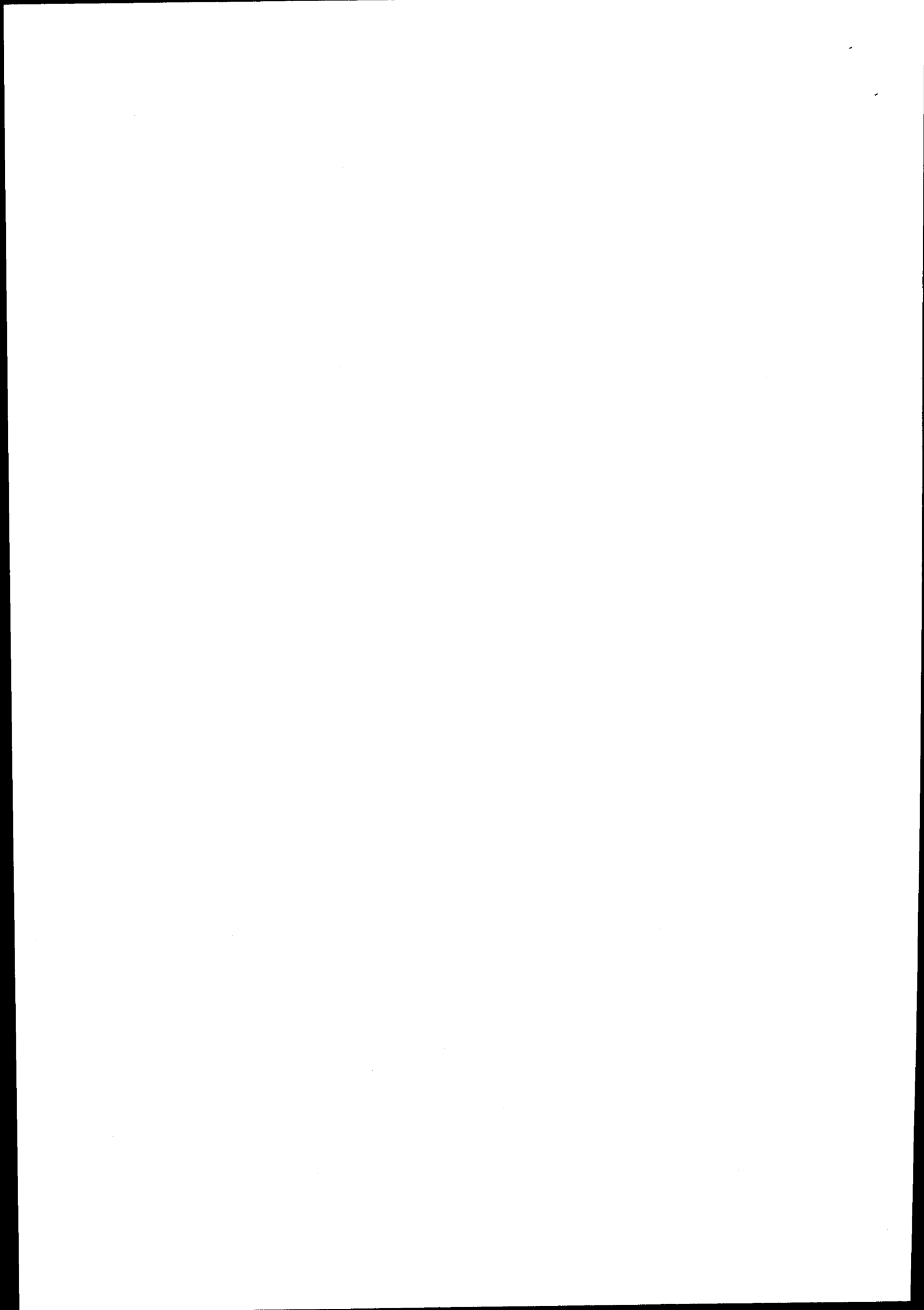
6
flintavslag.

MERKNAD
KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 28/04/93 SIGN. Bardalen, Gansum, Henriksen
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 27/11/93 SIGN. hege

OBJEKT	0713	02	KARTREF.:	CJ 038-5-3	00019
OMRÅDE	Galleberg - Ås				
PARSELL	C				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0024/	009	MERKNAD Gård: Tømmerås		
FLYFOTO	RX-NUMMER				
LOKALITET	Tanbergåsen				
KARTREF.	ØK	CJ 038-5-3	KOORD	HOH 30	
FORNMINNETS ART	Gravhaug				
	ANTALL.	5	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	NV-SØ-gående delvis skogkledd, delvis villabebygd åsrygg omgitt av dyrka mark på V-siden av Sandeelva. Vid utsikt mot Ø-S-V.				
ORIENT. OPPG	45 m S for hovedbygningen på 24/12, 50 m NØ for våningshus på 24/9.				
ART. UTSTREKNING	Gravfelt, NV-SØ 50 m, NØ-SV 30 m.				
BESKRIVELSE	<p>I svakt S-hellende bjørketrebevokst skråning i SØ-enden av åsryggen: Gravfelt som består av 5 steinblandete rundhauger. 4 av haugene er klart markert, lett synlige i terrenget og med flat topp. Den femte haugen er klart markert, lite synlig i terrenget og usikker som fornminne. 2 av haugene har søkk men synes likevel urørte. Haugene er bevokst med stor bjørk og noe gran og furu. I bunnsjiktet gras. To har grop i toppen. Den NV-ligste av disse haugene er svært avflatet, men med en klart synlig fotkjede av stor rundkamp. Haugenes diameter rundt 6 m.</p>				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	Vestfolds Oldtidsminner s. 87.				
FUNN					
MERKNAD	I følge Vestfolds Oldtidsminner skal det tidligere ha ligget 11 gravhauger på dette feltet.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93	SIGN. I. Trøim			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	14/11/93	SIGN. isa			

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00035

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0035/ 002 MERKNAD Gård: Bolstad søndre

FLYFOTO RIX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 25

FORNMINNETS ART Funnsted
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Dyrka
mark

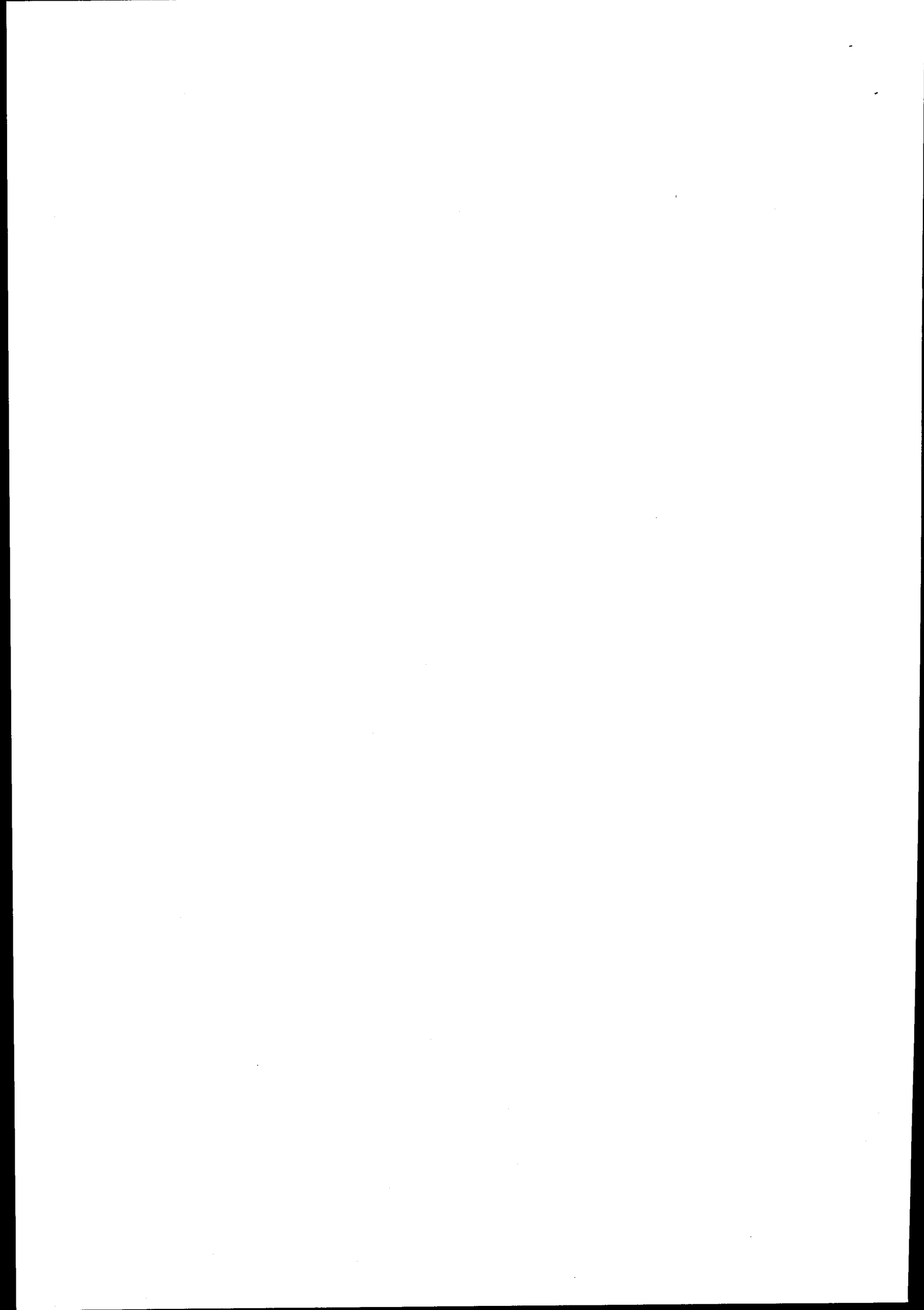
ORIENT. OPPG
ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Funnsted sverd fra jernalderen, trolig overpløyd
gravhaug.

TRADISJON
FOTO
LITTERATUR Vestfold Oldtidsminner s. 90
f.

FUNN
MERKNAD Sverdet oppbevares
privat.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim, ML.B Sollund
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 04/11/93 SIGN. hege

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00036

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0035/ 002 MERKNAD Gård: Bolstad søndre

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 30

FORNMINNETS ART Funnsted
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Dyrka
mark

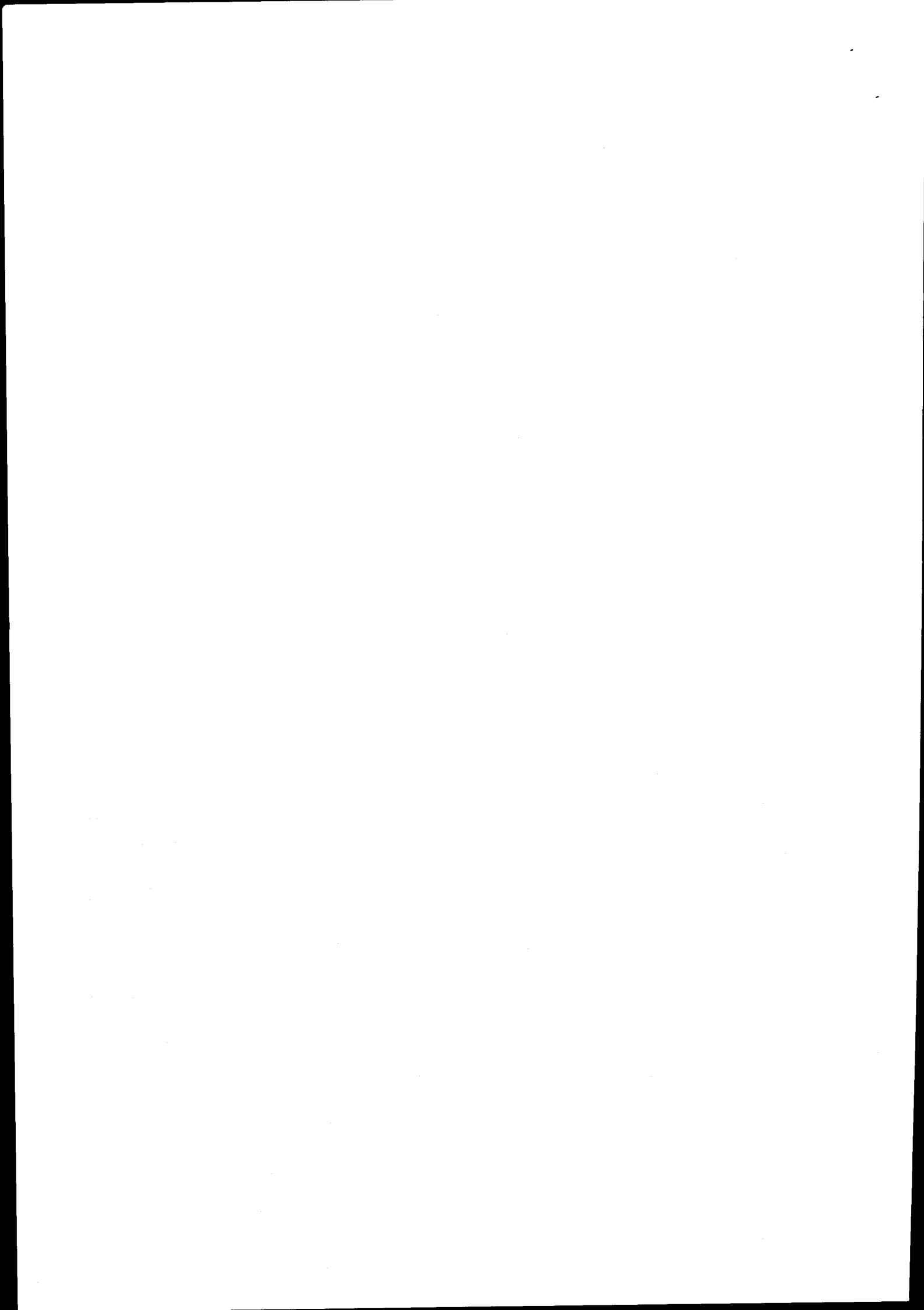
ORIENT. OPPG
ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Funnsted for sverd fra jernalderen. Trolig overpløyd
gravhaug.

TRADISJON
FOTO
LITTERATUR Vestfolds Oldtidsminner s. 90
f.

FUNN
MERKNAD Sverdet oppbevares
privat.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim, ML.B Sollund
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 04/11/93 SIGN. hege

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00014

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0040/ 001 MERKNAD Gård: Ås vestre: Ås østre 41/1

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 65

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 4 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT NV-SØ-gående morenerygg midt i Sandedalen, V for jernbanen og N for Sande sentrum. Tett løvkratt, enkelte store bartrær. Grustak. Vid utsikt.

ORIENT. OPPG Ca 125 m S for driftsbygningen på 41/1. 110 m Ø for fv 950.

ART. UTSTREKNING Gravfelt bestående av 4 gravhauger, NV-SØ 120 m, NØ-SV 45 m.

BESKRIVELSE
Lengst N og inntil en NV-SØ gående utmarksvei:
1. Rundhaug. Klart markert i Ø og V, noe i ett med skråningen i S, N-kanten avskåret av utmarksvei. Bygd av jord og stein. Toppen jevnt avrundet. Utgravd og restaurert. Bevokst med løv og bartrær. D 15 m, h: 1,2,5 m. På kanten av grustaket mot Ø.
2. Rundhaug. Klart markert og tydelig i terrenget. Avskåret av grustaket mot Ø. Bygd av sand og stein. I midten et krater, diameter ca 5 m, dybde 2-2,5 m. 4 sjakter går inn til dette fra NNØ, NV, SV o S. lengde 4-5 m, dybde 1-1,5 m. Haugen er bevokst med furutrær noe løvkratt og gress. D 20 m, h: 2-2,5 m. Denne haugen er utgravd av arkeologen Torleif Sjøvold, se funn.
Mellom haug 1 og 2 ligger 2 andre store gravhauger, den ene av disse, haug 3, er sterkt ramponert og uklart markert p.g.a. skadene. Haugen er imidlertid svært tydelig i terrenget. Bevokst med bartrær. Opprinnelig diameter må ha vært over 20 m, dagens høyde 2. Dette er den eneste haugen på feltet som ikke er arkeologisk undersøkt. Gravhaug 4, en rundhaug, synes å utnytte en naturlig haug. Den er klart markert fra NV og Ø, uklart markert fra S. D: 24 m, h: inntil 2,5 m.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds oldtidsminner s. 92f
UO top ark. Innberetninger fra utgravningene av Thorleif Sjøvold og Gustav C. Mørck.
Sjøvold, Th. 1957: Et besøk på Åshaugen i Sande. Drammen og Oplands turistforenings årbok. s. 46-57.
Sjøvold, Th. 1967: Keltertid ellerromertid? VIKING XXXI. s. 123-141.
Brøgger A.W. 1916: La-Tenekjedelen fra Sande. Oldtiden VII. s. 65-72.
Hougen, B. 1924: Grav og gravplass. Eldre jernalders gravskikk i Østfold og Vestfold. Kristiania.
ØK-registrert 1977.
Sognnes, K. 1984: L.D. Klüvers antikvariske reise gjennom Vestfold og Østfold i 1823. Omkring et gjennfunnet originalmanus.

FUNN

C 21697 a-u. Eldre jernalder. C 27363 a-b Gravfunn.
C 18221 2 glassperler. C 21811 gravfunn eldre jernalder
C 21705 a-c funn fra eldre jernalder. C 5311-12 Gravfunn (?) fra yngre jernalder.
Haug 1 C29261a-l. gnr/bnr 40/1. Romertid.
Haug 3 C29262 a-q. gnr/bnr 40/1. Eldre jernalder.
Haug 4 C 29263 a-p. gnr/bnr 41/2. Yngre romertid.
Haug 5 C 29264 a-n. gnr/bnr 41/2. Yngre romertid
Haug 6 C 29265 a-e. gnr/bnr 41/2. Eldre jernalder.
Haug 8 C 29266 a-l.gnr/bnr 41/2. Vikingtid.

MERKNAD

Dette har vært et betydelig større gravfelt, der flere gravhauger er arkeologisk undersøkt i forbindelse med grusuttak rundt århundreskiftet og på 1950-tallet.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO

04/11/93

SIGN. I. Trøim, ML.B Sollund

KONTROLLERT DATO

/ /

SIGN.

INNSKREVET

09/08/93

SIGN. hege

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00015

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0040/ 001 MERKNAD Gård: Ås vestre

FLYFOTO 1730 D06 R/X-NUMMER R4

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 40

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Svakt SØ-skrånende åkerlandskap. Utsikt mot Sandebukta i S.

ORIENT. OPPG 115 m Ø for fylkesvei 950. 485 m SSØ for driftsbygningen på 40/1.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE På en åkerholme med berg i dagen:
Rundhaug. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Noe mindre bruddstein synlig i overflaten. I toppen en plyndringsgrop med d 2m, dybde 0,7 m. Bevokst med bringebærbusker, gress og gran. D:7m, h: 0,5.

TRADISJON

FOTO

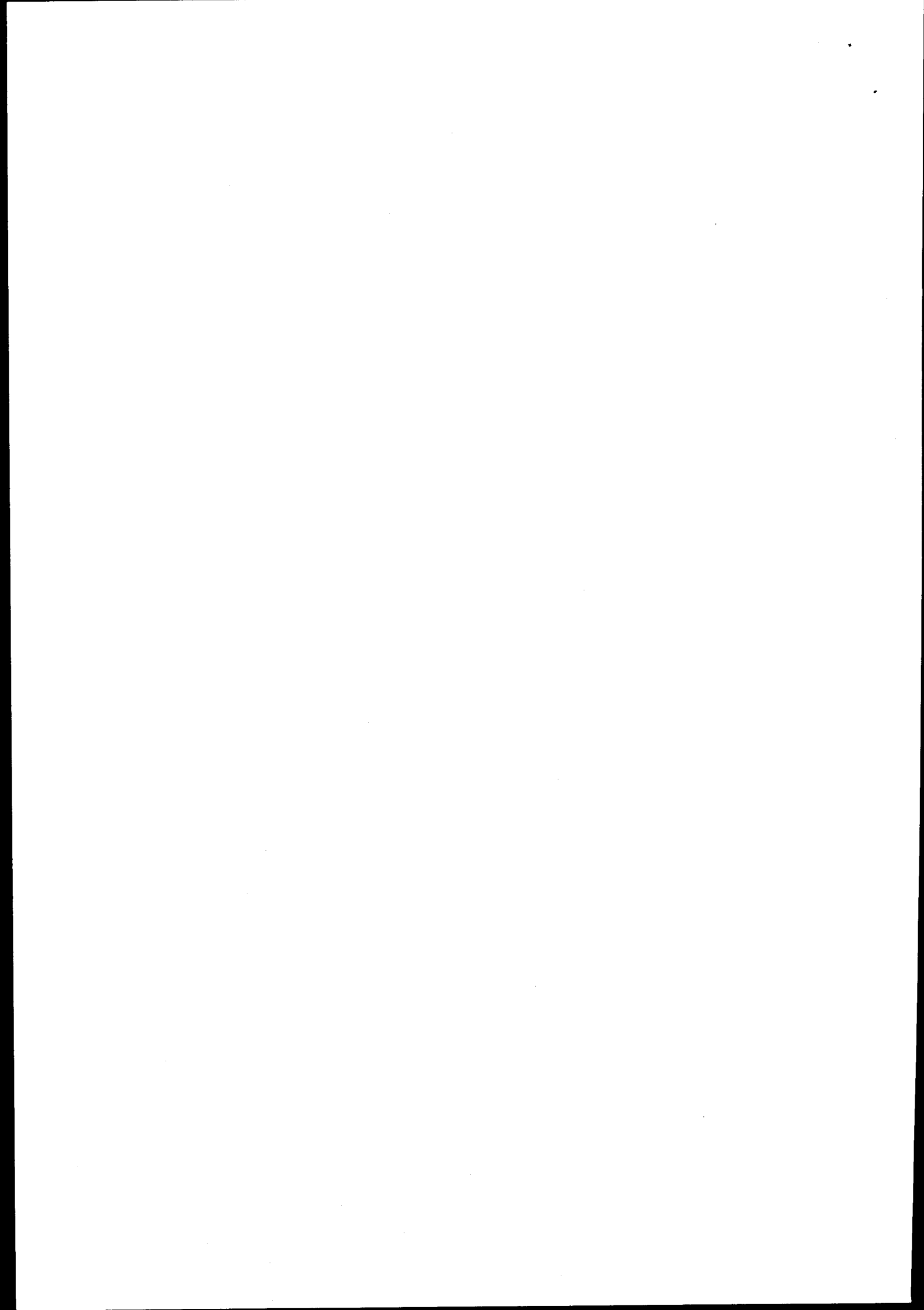
LITTERATUR Vestfolds Oldtidsminner s. 92 f
UO top ark. Innberetning fra utgravning på Veierudhagan.

FUNN

MERKNAD Det har tidligere ligget et stort gravfelt med 10 gravhauger på dette stedet, hvorav 9 ble fjernet ved nydyrking i 1955. 4 av disse er arkeologisk undersøkt. Se CJ 038-5-4/39.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I.Trøim og M-L B.Sollund
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 14/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00039

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0040/ 001 MERKNAD Gård: Ås vestre

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET Veierudhagan

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 40

FORNMINNETS ART Gravhaug, fjernet
ANTALL. 10 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Dyrka mark.

ORIENT. OPPG
ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE

Gravfelt, 9 av 10 gravhauger ble fjernet ved nydyrking i 1955:
1. Lå i et hjørne av havnehagen og var avgravd på sidene: Et ubetydelig søkk i toppen, men ingen spor etter utgravning. D: 13 m, h: 1,30m
2. Pen rund haug med lite søkk i toppen, noe utenfor sentrum, men ikke egentlig utgravd. D: 7m, h: 0,48m.
3. Flat uanselig haug uten helt klar begrensnig. D: 7,5 m, h: 0,36m
4. Flat uanselig haug uten spor av gravning. D: 5,5m, h: 0,16.
5. Lav og flat, men meget pen haug med klar og tydelig begrensnig. D: 5 m, h: 0,26.
6. Ligger på kanten av en stor grøft og er noe uregelmessig i form. D: 7,5, h: 0,4m.
7. Ualminnelig pen og regelmessig rund haug. Utgravd august 1952; funn fra vikingtid, brannflak. D: 8m, h: 0,32m.
8. Stor rund pen haug, tydelig grop i midten med utgang sørover. D: 9 m, h: 0,95m.
9. Denne haugen tangerer nr. 8; der de møtes er det noe dypere enn ellers rundt haugen. D: 7,5m h: 0,31m.
10. Den nest største haug i feltet, etter nr. 1. Stort hull i midten og mindre hull i siden. D: 10,5m, h: 0,95.

TRADISJON
FOTO
LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s. 92f.
UO top ark. Oppmåling av gravfeltet i Veierudhagan, Ås vestre 40/1, Sande pgd, Vestfold. Notat fra befaring 6.6.74. Rapport fra befaring 28.7.74. Rapport fra befaring 19.4.74. Innberetning om befaring 21.06.93.

FUNN

Haug 7 C 29268 a-o gravfunn fra vikingtid.
a. Hestebrodd av jern.
b. Hestebrodd av jern.
c. Nøkkel.
d. Ubest. jernredskap.
e. Beslagstykke av tynn jernplate.
f. Ubest. jerngjenstand.
g. Lite rembeslag av jern.
h. Ubest. jerngjenstand.
j. Ubest. jerngjenstand.
k. Ubest. jerngjenstand.
l. jernspiker.
m. Tønneformet leirperle.
n. Brønte bein.
o. Trekullprøver.

MERKNAD

Av dette store gravfeltet er det kun en haug tilbake, se forøvrig CJ
038-5-3/15. Haugene ble fjernet i forbindelse med nydyrkning i
1955. 4 hauger er arkeologisk undersøkt.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO

04/11/93

SIGN. I. Trøim

KONTROLLERT DATO

/ /

SIGN.

INNSKREVET

27/11/93

SIGN. hege

LOKALITET

0713 02 01

Ås ved "Kongeveien"

TYPE

Gårdstun, langs vei

GNR./BNR.

40/1, 41/1, 42/1

AVGRENSNING

Begrenses til bygningsmiljøet til dagens tre hovedgårdsbruk på Ås og de nærmeste omgivelser. Det omfatter bygninger, vegetasjon og bygdevei.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Tunområdene ligger tett ved Fv 950 som her følger løpet til den gamle Kongeveien fra 1660/70-tallet, og som trolig er en enda eldre allfarvei mellom Sande og Skoger middelalderkirker. Bergstien, den gamle malmtransportåren mellom Eidsfoss og gruvene i Sande kom inn på Kongeveien ved Ås. Tunområdet ligger på veiens høyeste del mellom Sande sentrum og Brubakkelva og nord/øst for selve Åshaugen. Tunene er for en stor del omsluttet av åpne flate åkre som ved etterkrigs-tids bakkeplanering framstår med ganske store sammenhengende jordvidder. På Veierød er det store frukthager i særskråningen til Åshaugen. En driftstradisjon (i hvert fall i stor skala) som skal strekke seg til århundreskiftet da vestlandsfamilien Wangsnes som kom hit til Veierød.

HISTORIKK

Gamle veier og ferdsel har vært særlig viktige på Ås. Bebyggelsen er nært knyttet til den gamle Kongeveien (se "beliggenhet"). Gårdstunenes lokalsering har etter alt å dømme sin bakgrunn i husmannsplasser som lå langs veien. De gamle tun -områdene på Ås har ligget lenger inn på haugen (se lokalitet 2). Veierød 40/1 var plass under Ås Vestre og er kjent fra kildene fra 1708. Trolig betyr navnet "rydningen ved veien". På Veierød skal det ha vært gjestgiveri fra 1802 til jernbanen kom gjennom Sande i 1881, og skyss-stasjon til ca 1870. Veierød ble et viktig sted i bygda, her var tingsted, lokale for herredstyremøter (i vekslende perioder fram til 1909) og andre sammenkomster. Husmanns- plassen ble av større betydning enn gården og fra 1906 (senest) hovedsetet for Ås vestre. Tunplassen "Gamle Ås" ble fraflytt. Haugan 42/1, gmlt. nav Leikås, er en av de tre matrikkel- gårdene på Ås. Haugan ble de offisielle navnet på Leikås fra 1877, og skal ikke ha sin opprinnelse fra Ås, men fra eierens tidligere hjemsted. Leikås er et gammelt navn, lokale forklaringer går på "fugleleik" og "legere (lavere) ås". Leikås ble brukt som underbruk (husmannsplass?) under nabogården Tandberg, men solgt oppsitteren i 1731. Leikås var et lite bruk, jordbruksarealet ble fordoblet i 1869 da halvparten av gården Løvald ble lagt til. Omtrent på samme tid ble skyssstasjonen (ikke gjestgiveriet) flyttet fra Veierød til Leikås. Var her til jernbanen kom i 1881 og skyssvirksomheten konsentrert til Sande stasjonsområde. Under anleggstida til jernbanen var det handel på Haugan (huset revet), og i noen år på 1930-tallet i hovedhuset. Gårdstunet til Ås Østre 41/1 ("Benterud-Ås") ligger øst og tvers over veien for Haugan. Tunlokaliseringen skal skrive seg fra en gårdsdeling i 1815 mellom to søstre, som resulterte i to nye tun noen år etter. Det er ikke kjent om det var bebyggelse her før. Det gamle tunet lå oppe på Åshaugen.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-

Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

De tre tunområdene ligger adskilt, men tett og framstår som et samlet bebyggelsesområde. Framhusa ligger med langsida tett etter veien, driftsbygningene på tvers. Hovedveien skiller innhus uthus på Veierød 40/1. Det er særlig på 40/1 vi finner deeldste og mest interessante enkelthusene. Hovedbygningen er en staselig empirebygning med hovedtrekk godt bevart. Bygningens uttrykk samsvarer godt med dens viktige posisjon i bygdas historie. I 1760 opplyses det at det er bygd ny bygning østfor Kongeveien til erstatning for en gammel på vestsida - kanskje første byggetrinn fram mot det huset vi ser i dag? To stabbur på Veierød, hvorav det ene er svært gammelt. Et stort framhus i funkisstil dominerer på Haugan 42/1, men også herskal det være spor etter byggeprosess i flere trinn (bevart kjerne eldre enn 1868). I det gamle huset var det vindu og dør mot veien så man hadde kontroll med skysstrafikken. Framhuset på Ås Østre 41/1 er bygd ca 1850. Hovedtrekkene til det gamlehuset er godt "leslige", men det er noe hardt opppusset. Ny sidebygningen ligger på den gamles plass. De tre tuna har driftsbygninger av lik karakter og størrelse. På Veierød og Benterud-Ås står store sveitserlåver med lisenemurte teglsteinsfjøs bygd i 1904 og 1905 av samme byggmester og murer. (stein til grunnmurer tatt i Orjota ved Lillevann). Haugans har samme preg, men er bygd i 1931. Veierød og Haugans har stor grad av autensitet og er godt synlige i landskapet. (Den gamle driftsbygningen på Veierød lå langs hovedveien, på Benterud-Ås orientert som nå, men nærmere veien) og på Leikaå omtrent som dagens. Det er flere

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart, NGO 1825, 1877. Gårdskart over Vestr Ås fra 1862 på Veierød. Muntlige informasjonen fra oppsitterene; Bent Weierød, Odd Benterud og Nils Wangsnes samt Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Et særlig verdifullt bygningsmiljø som knyttes til viktig felleshistorie for Sandebygda og til utviklingen av gården Ås spesielt. Her dokumenteres hvor viktig den allmenne ferdselen etterhvert ble for plass- og gårdslokalisering - hvordan de gamle plassene, som opprinnelig lå i periferien for det gamle tunområdet, etterhvert overtok som hovedsete også for gårdsbebyggelsen. Bygningsmiljøet viser stor tidsdybde; fra gamle 1700-talls hus på Veierød til typiske sveitserlåver og funkishus på Haugan. Flere hus har høy autensitet. Veierøds tilknytning til det første herredstyremøte i Sande i 1837 og senere møter gir det en spesiell symbol- og identitetsverdi i bygda. Gjestgiveri- og skyssfunksjonen, samt selve "Kongeveien" er verdifulle elementer som peker utover det rent lokale. Veien gjør det mulig å oppleve et unik kulturmiljø i sin rette sammenheng. Miljøet inngår som et av flere kulturhistorisk interessante miljøer langs den gamle ferdselsveien over Gallebergryggen.

LOKALITET

0713 02 02

Åshaugen

TYPE

Tuft / ruin

GNR./BNR.

40/1, 41/1, 41/2, 41/3, 4, 11, 42/1

AVGRENSNING

Omfatter naturformasjonen Åshaugen; lokaliseringsted for gamle tunplasser, gravhauger, inn- og utmark, grustak og noe nyere bebyggelse. Omtalen berører ennemannsig felleshistorie til navnegården Ås

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Markert høyderugg nord for Sande sentrum. Sentral beliggenhet i Sandebygda. Naturgrunnet er en mindre morene i et hovedsakelig leirjordslandskap. Fv 950 fra Sandre sentrum, som følger løpet til den gamle Kongeveien fra 1660/70-tallet, og trolig allfarveien mellom Sande og Skoger middelalderkirker går på vestsiden av høyden. Bergstien, den gamle malmtransportåren mellom Eidsfoss og gruvene i Sande kom inn på Kongeveien ved Ås og kan ha enda eldre tradisjoner som forbindelse vestover. Kart fra 1877 viser en mindre veiforbindelse til Gran i Østbygda fra Kongeveien over Åshaugen og Ås Østre bruk 2.

Jernbanen fra 1881 skjærer så vidt gjennom høyderuggen i sørøst. E18, den sørlandske hovedvei ble anlagt øst for høyden fra sist på 1930-tallet.

HISTORIKK

Ås er etter navn og beliggenhet trolig en av de eldste gårdene i bygda. Iflg. Rygh er Møkleaasen, som betyr Stor-Ås, brukt om gården i gamle kilder og det passer fint med hvordan den framtrer i landskapet. Den er markant og stor i utstrekning. Vi finner i dag tre matrikkelgårder på "Stor-Ås". Ås Vestre gnr. 40 og Ås Østre gnr. 41 utgjør størstedelen av Ås-areale. Leikås gnr. 42 er mye mindre og har var underbruk under Tandberg på 1600-tallet. De tre matrikkelgårdene indikerer opprettholdte eiendomsenheter gjennom nedgangstida i seinmiddelalderen. En del jord av V. Ås er slått under Tandberg i nyere tid. Dagens "Stor-Ås" strekker seg ned til Brubakkelva og Sandeelva. Under Ø og V Ås har det vært mange husmanns-plasser. Flere gjennfinnes i dag som utskilte småbruk i grenseområdet mellom Veståsen og bygda, sør for Halland - i det samme området som nabogårdene også hadde småeiendommer o husmannsplasser, og de gamle drifteveiene til Vestskogen over Dalsrud og Resningstad møtes før Fjellskarveien. Det har også vært plassbebyggelse langs Kongeveien. Dagens gårdstun på "Stor-Ås" ligger i nedkant av selve Åshaugen; tre ved "Kongeveien" og ett for seg på østsida (se lokalitet nr. 1 og 3). Gamle kart sammenholdt med opplysninger fra oppsitterne forteller at tunområdene for Østre og Vestre Ås lå sentralt på Åshaugen før, Øste Ås på høyden, Gamle-Ås (til Vestre Ås) noe ned i sørskrånningen. Kanskje er den kileformede teigen av V Ås som peker inn mot senteret av haugen en levning av en eldre eiendoms- og tunstruktur? Tunet til Ø. Ås ble flyttet i første halvdel av 1800-tallet, V.Ås rundt 1900. Under grusen Åshaugen er det et stort grunnvannsreservoar. Det var mange rike "oller" i sørskrånningene før, de fleste er borte nå. Til bruk 2 på Ø. Ås var det en dam på høyden (mot leirjordsarm) med rør(?) ned til tunet. I nyere tid har det gått en fegate langs ryggen på Åshaugen, langs eiendomsdele, fra brukka ved Kongeveien (opp "Brekka") ned mot havnehagene ved Sandeelva. Den gikk langs alle gravhaugen og gamletunet til Østre Ås. Kart fra 1862 viser at det da sto en vindmølle her. På høyden, sør for veien var det en slette som hadd tradisjoner som leikeplass. Ennå på 1930-tallet var det dans her o sommeren og det var samlingsplass for taterfølge. Jernbanen delte driftsenhetene i 1881. Det fordret mange overganger og et mindre stykke ble skiftet mellom Østre og Vestre Ås. Gårdskartet til Vestre Ås fra 1862 indikerer to små grusuttak på haugen. Utnyttelsen av

SAMFUNNSSEKTOR

Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Grustaket preger i dag store deler av Ashaugen. Grustaket er i seg selv et kulturminne fra nyere tid som indirekte forteller om utbygging av jernbaneutbygging og veiutbygging og anleggstid. Lille-Ås i østkanten av grustaket skal være bygd som banearbeider- bolig i den første anleggstida. En intakt lite sveitserstilsbolig med uthus. (Det ble bygd store mannskaps- brakker her på 1930-/40-tallet, men de er borte nå.) Traséen etter grus-sidesporet er godt synlig, men ble sammen med hovedsporet (?) lagt idypere skjæring ved omlegginga til bredspor midt på 1900-tallet. Etter siste krig var tuftene etter hus i det gamle Østre-Ås tunet ennå godt synlige, især potetkjeller og fjøs. I dag er området mer omkalfatret, men enkelte steiner etter grunnmurene kan fortsatt finnes. På Gamle-Ås under Vestre-Ås sto låven lenge igjen alene. I dag er bare navnet igjen. Ved Gamle-Ås var det minst 5 vannrike oller. De er drenert bort eller tatt av grustaket., men en olle ved Lille-Ås skal være intakt. Etter hvert som grustaket spiste av haugen endret den gamle fegata sitt løp, men fortsatt er deler intakt på vestsida. I grustakets

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka.rektangelkart 1825, 1877. Gårdskart over Vestre Ås fra 1862 på Veierød. Muntlige informasjoner fra oppsitterene; Bent Weierød, Odd Benterud og Nils Wangsnes samt Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Et markant landskapselement i Sandebygdå som det knytter seg mye bosettingshistorie til. I dag er det først og fremst gravhaugene og fornminnene som forteller om denne siden av "Stor-Ås"-historien. Men selv om det i dag er få fysiske rester etter de kjente gamle tunplassene og andre minner fra "nyere tids" gårdshistorie, har Ashaugen likevel stor verdi også i dette perspektivet. Historien er ennå levende. Som kulturland- kapselement forteller den om forholdet mellom bosetting, naturressurser og forklarer gårdens navn og posisjon i bygda. Ashaugen utgjør et historisk bindeledd mellom den yngre etablerte gårdsbebyggelsen rundt haugen.

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00037

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0041/ 001 MERKNAD Ås østre 41/1

FLYFOTO RX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 45

FORNMINNETS ART Vegetasjonsspor

ANTALL. ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART

ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART

ANTALL. ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT NV-SØ-gående morenerygg midt i Sandedalen. Dyrka mark på N-siden av stort grustak. Svakt skrånende terreng mot NØ og Ø. V for jernbane og E-18.

ORIENT. OPPG Rett N for Ø-V gående grustak.

ART. UTSTREKNING Vegetasjonsspor i dyrka mark. ca 400 m N-S, ca 350 m Ø-V. Konstruksjonssporene strekker seg over 3 eiendommer 41/1, 40/1 og 41/2.

BESKRIVELSE Ved flyrekognisering av dyrka mark i 1993 ble det observert vekstspor som kunne tolkes som spor etter en forhistorisk bosetning i dette området. En maskinell flateavdekking i det samm området førte til en registrering av 70 spor etter mulige forhistoriske konstruksjoner. 10 av disse er tolket som ildsteder.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR Grundberg, J. 1993: Rapport fra kulturminneregistrering "Åshaugen".

FUNN En lys blå glassperle, trolig fra jernalderen.

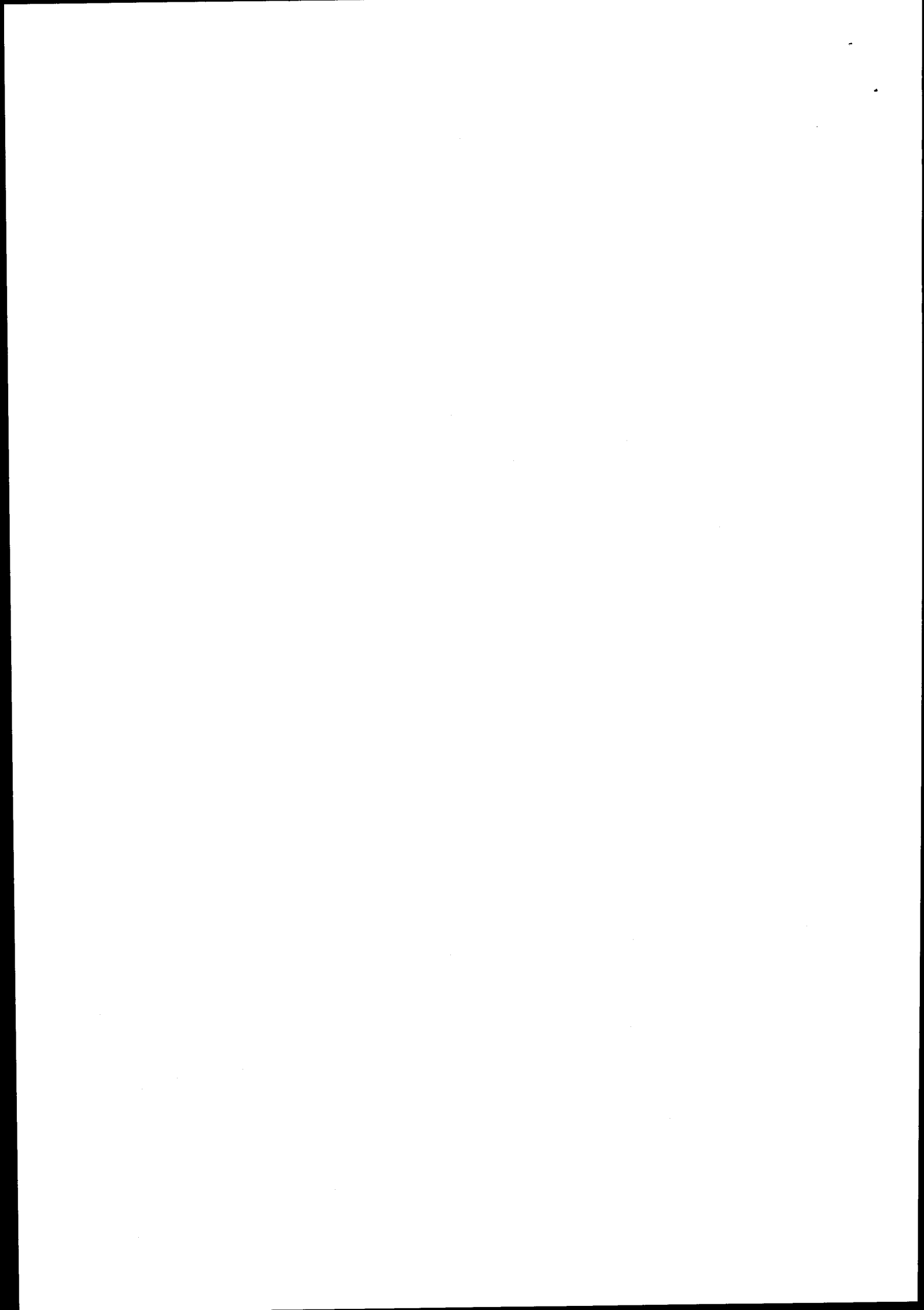
MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim, ML.B Sollund

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 27/11/93 SIGN. hege

LOKALITET

0713 02 03

Ås Østre, "Albert-Ås"

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

41/2

AVGRENSNING

Omfatter gårdstunet

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Riksantikvaren har papirer på eiendommen som samtaler verneverdi/bevaringspris for hovedbygningen. Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Gårdtunet ligger på Åshøyden, øst for og i nedkant av selve Åshaugen. Tunet ligger mellom dagens jernbane og E 18 som begge går ganske nært. Gårdbebyggelsen har en framskutt posisjon i landskapet og er godt synlig fra E 18 på lang avstand. Den Sørlandske hovedvei ble lagt Fv 950 fra Sande sentrum, som følger løpet til den gamle Kongeveien fra 1660/70-tallet, og trolig allfarveien mellom Sande og Skoger middelalderkirker går på vestsiden av høyden. Bergstien, den gamle malmtransportåren mellom Eidsfoss og gruvene i Sande kom inn på Kongeveien ved Ås og kan ha enda eldre tradisjoner som forbindelse vestover. Jernbanen fra 1881 skjærer så vidt gjennom høyderyggen i sørøst. E18, den sørlandske hovedvei ble anlagt øst for høyden fra sist på 1930-tallet.

HISTORIKK

Om gårdstunet i dag ligger klemt mellom de to hovedferdselsårene gjennom Vestfold var dette bildet helt annerledes før. Den sørlandske hovedvei ble rettet ut forbi Åshaugen og flyttet øst for denne i dagens trasé i 1938/39. Jernbanen som åpnet i 1881 fikk gårdstunet føling med alt på 1870-tallet, da grustaket i haugen ble brukt under anleggsarbeidet. Før den tid lå tunet ganske for seg selv, med et sammenhengende gårdsområde som omfattet åkre på høydene rundt gårdsbebyggelsen og skogklede beitehager i de bratteste ravedalene mot Sandeelva - og trolig på Åshaugen. Atkomsten til tunet gikk langs en vei over Åshaugen med en arm mot Kongeveien som i dag og en mot de andre Ås-gårdene. Kart fra 1876 viser veiforbindelse fra tunet over Sandeelva til Gran i Østbygda. Tunlokaliseringen skal ha sin bakgrunn i en gårdsdeling i 1815. Da ble Østre Ås delt mellom to søstre, men etableringen av to nye tun skjedde trolig først etter en stund. Det gamle tunet som lå på Åshaugen ble oppgitt av begge de nye brukerne (se lokalitet nr. 2).

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militæresen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Det er et sjeldent enhetlig bygningsmiljø med preg av høy alder vi finner på As Østre bruk 2. Etter tradisjonen skal alle innhuser være fra før 1800, framhuset enda fra 1687. At det er gammelt stemmer med overleveringer om at framhuset skal være flyttet ned fra det gamle tunet på haugen. Det er en staselig, to-etasjes, klassisistisk bygning med svai takform som godt kan ha fått sin utforming på 1700-tallet. Trolig har den uansett bevart de ovedtrekk den fikk ved oppsettning her tidlig på 1800-tallet. Også stabburet og bryggerhuset har høy autentisitet og stor interesse som enkelthus, likeens en jordkjeller i sørskrånningen av tunet. Kart fra 1877 indikerer samme plassering av husene som i dag, med unntak av en stor nordsør-vendt driftsbygningen. I dag finner vi en stor sveitserlåve fra 1909 her, orientert på tvers av terrenget på "moderne vis" med kjørebri i enden. Den har høy autentisitet og er svært eksponert i landskapet. Sør for potetkjelleren er det en gammel frukthage. Her kan man også finne bevart en av de mange ollene som var i Ashaugen før. Hele bygningsmiljøet bærer preg av manglende bruk og begynnende forfall. Jordveien forpaktets bort.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Gårdskart over Vestre As fra 1862 på Veierød. Muntlige informasjoner fra oppsitterene; Bent Weierød, Odd Benterud og Nils Wangsnes samt Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Det er et sjeldent enhetlig bygningsmiljø med preg av høy alder vi finner på As Østre bruk 2. Alle bygningene har høy autentisitet. Tunet er svært eksponert i landskapet og et landemerke for reisende på E18. Det gir historisk dybde til kulturlandskapet Sandebygda og til kulturlandskapselementet Ashaugen spesielt - sett i sammenheng med de andre kulturminnene knyttet til As.

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-4 00003

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0041/ 002 MERKNAD Gård: Ås østre

FLYFOTO 1730 D06 R/X-NUMMER R2

LOKALITET Åshaugen

KARTREF. ØK CJ 038-5-4 KOORD HOH 45

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Ø-V-gående morene. Jordbruksområde N for Sande sentrum, vest for E-18 og jernbane. Grustak. Vid utsikt i alle retninger.

ORIENT. OPPG 100 m VNV for driftsbygningen på gården. Ø-kant av grustaket på Åshaugen.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Rundhaug, rest av. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Avflatet på toppen, vestdelen av haugen tatt av grustaket. En stor steinblokk synlig i haugens S-kant. Bevokst med bjørk, tornekratt og gress. Søppel ligger på og inntil haugen. Gravhaugens lengde Ø-V 10 m, bredde 4, høyde 1 m.

TRADISJON

FOTO

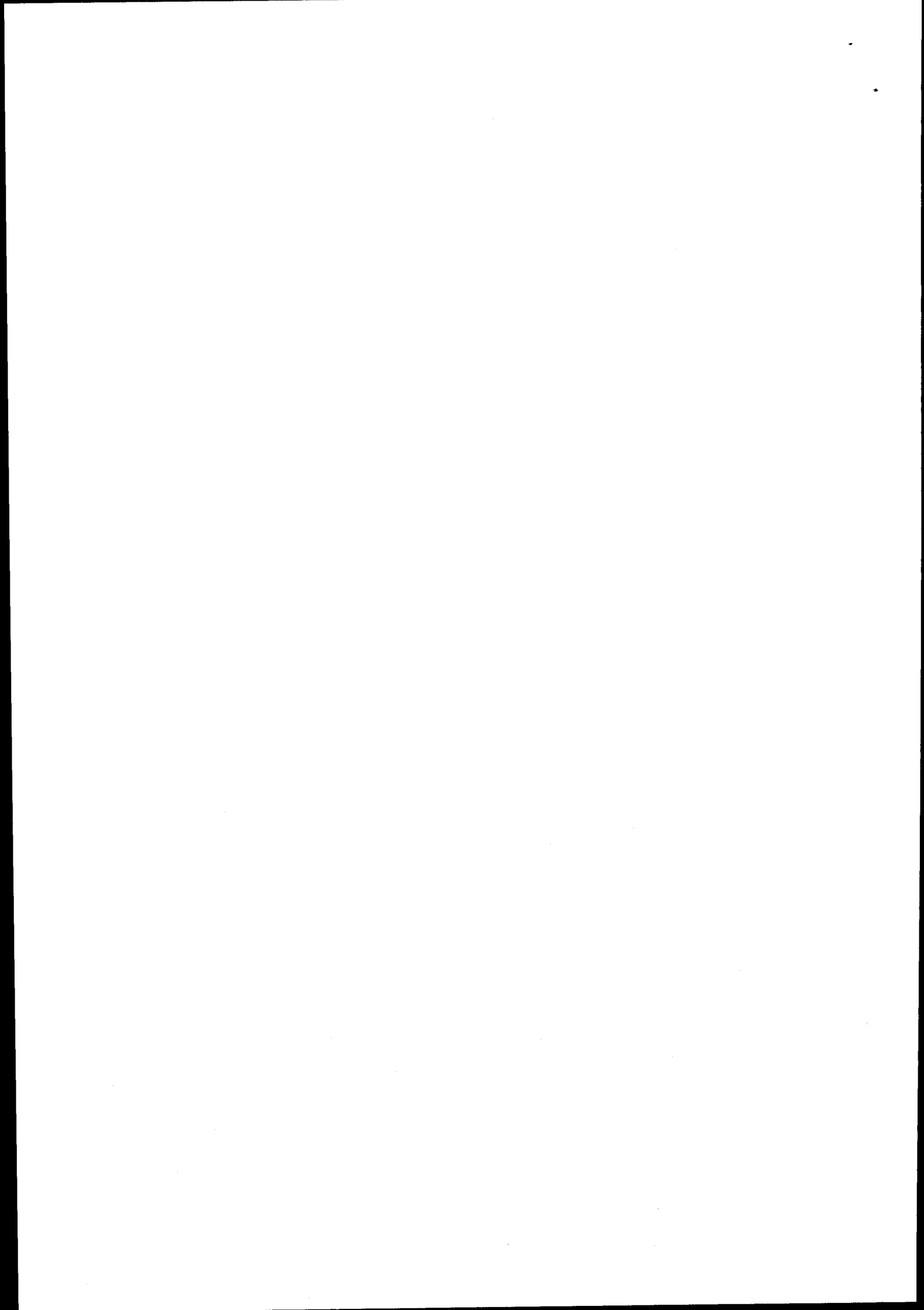
LITTERATUR Vestfolds Oldtidsminner s. 92 f.

FUNN

MERKNAD Det skal tidligere ha ligget gravhauger langs moreneryggen videre vestover mot gravfeltet på toppen av Åshaugen reg. nr. CJ 038-5-3/14.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I.Trøim og M-L B. Sollund
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 14/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 02 05

"Myra" - Leikås og Lindås

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

42/2, 41/5, 41/20, 48/9, 48/13 m.fl.

AVGRENSNING

Gruppe av bolig-/småhusbebyggelse langs vei.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Boligområde langs FV 950, del av den gamle Kongeveien, hovedveien gjennom fylket og veien mellom Sande og Skoger gamle kirker. Like nord for hovedbrukene på Ås.

HISTORIKK

Bebyggelsen har sin bakgrunn i gammel plassbebyggelse langs hovedveien. Både kart fra 1825 og 1877 viser tre småplasser på nordsida av veien. Det gamle navnet var Myra eller/og Myrastua. Skjeggetrangen og Engelsjordet skal også være navn fra området. Opprinnelig lå trolig alle unde Ø. Ås. I 1869 ble det solgt fra en liten eiendom av Haugan. Med deler av de gamle husmannsplassene o deler av Dalsrud ble dette til et lite småbruk hvor eieren var smed. Eiendommen ble kalt Leikås (etter Haugans opprinnelige navn). Også sønnen var smed og bosatte seg i 1902 på naboeiendommen som ble kalt Lindås. Det har vært flere smiehus her, den første skal opprinnelig ha vært den gamle gardssmia på Østre Ås. Her har også vært snekkerverksted. Ferdsele på hovedveien har nok vært grunnlaget for mye av denne handverksvirksomheten. Med den store hestetrafikken på veiene var det god bruk for en smed. I mellomkrigstida var det kafé med issalg her, og anleggsarbeiderne fra Slemmestad som støpte blokkene på den nye hovedveien Heimdal - Gunnestad bodde her. Etter krigen ble det skilt ut tomter fra Østre Ås på østsida av veien, rett ovenfor Leikås og Lindås. Dette var boligeiendommer for famili til brukeren av gården.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Den yngre og eldre bebyggelsen ligger på hver sin side av veien. Det er ingen hus igjen fra den første husmannsplass bebyggelsen, men på de to småbruka til smed Svend Kristoffersen og sønnen Oskar fra ca 1870 og 1902 på henholdsvis Leikås (42/2) og Lindås (41/5 m.fl.) finnes godt bevarte bolighus og mindre uthus. Driftsbygningene er borte, likeens smiene. Leikås har et fint, lite sveitserhus. Huset på Lindås til sønnen Oskar skiller seg ut. Det er av murstein. Bakgrunnen sies å være en konkurs i Galleberg teglverk hvor eieren hadde aksjer og fikk godtgjort noe av tapet i stein fra verket. Da det var murere i familien fikk han bygd seg dett heller sjeldne huset. Begge bolighus ligger med fasaden mot veien. De utskilte tomtene tvers over Leikås og Lindås er bebygd med vanlige, enkle bolighus hvor det eldste har 1950-talls preg.

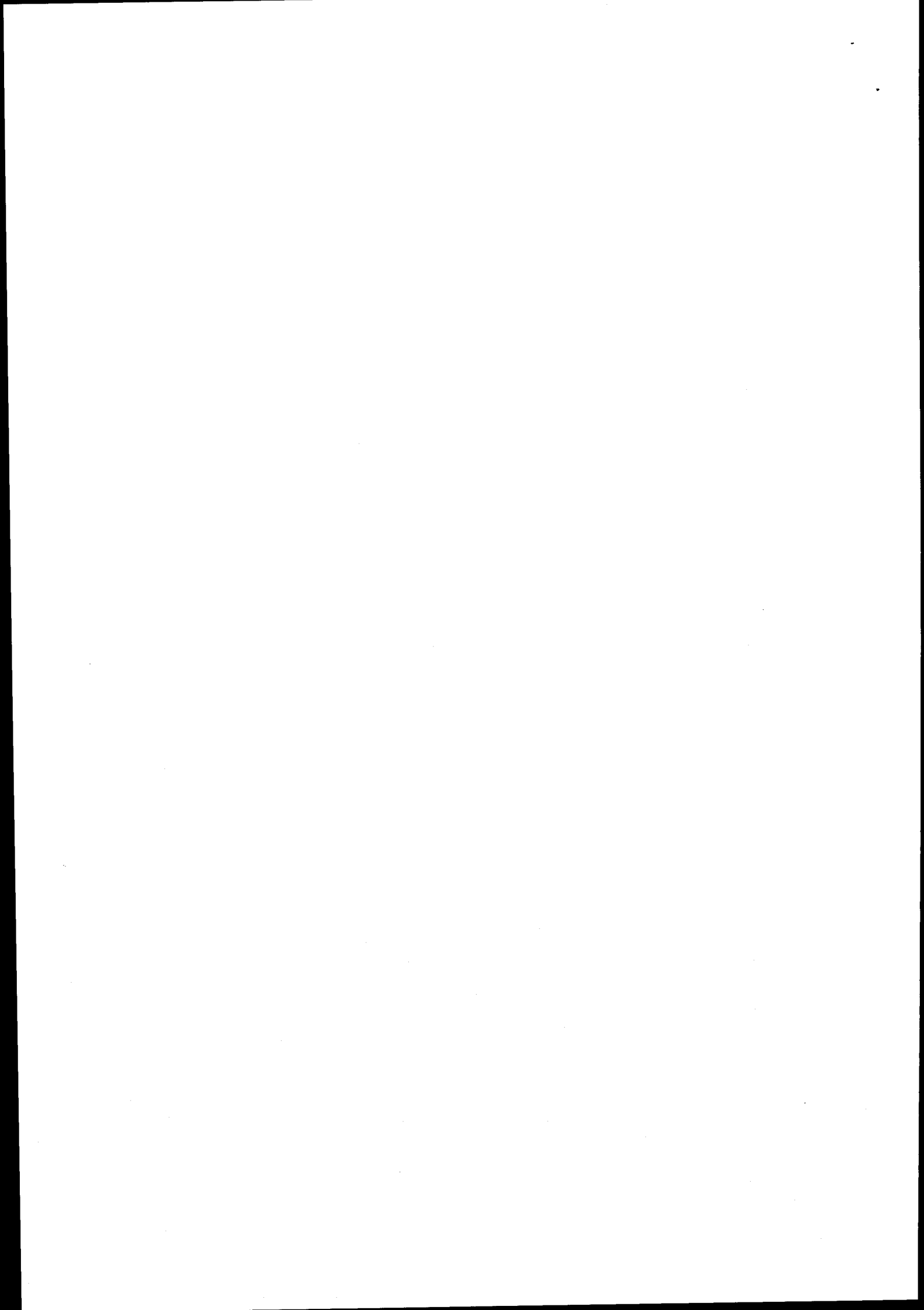
KILDER/INFORMANTER

Sandeboka.rektangelkart 1825, 1877. Gårdskart over Vestre Ås fra 1862 på Veierød. Muntlige informasjoner fra oppsitterene; Bent Weierød, Odd Benterud og Nils Wangsnes samt Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Husene etter de to smedene, far og sønn Kristoffersen er sjeldent godt bevarte. Slik plass og handverksbebyggelse langs hovedveiene var vanlig før, men begynner å bli sjeldne. Nærheten til de gamle hovedbruka på Ås forsterker den sosialhistoriske verdien. Bygningene er verdifulle som enkelthus og miljøet utgjør viktige elementer i den gamle veiens kulturmiljø.

OBJEKT	0713	02	KARTREF.:	CJ 038-5-3	00013
OMRÅDE	Galleberg - Ås				
PARSELL	C2, C4				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0042/	001	MERKNAD Gård: Haugan tidl. Leikås		
FLYFOTO	RX-NUMMER				
LOKALITET					
KARTREF.	ØK	CJ 038-5-3	KOORD	HOH 45	
FORNMINNETS ART	Løsfunn				
	ANTALL.	2	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART	Løsfunn				
	ANTALL.	3	ALDER	STA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	Flatt åkerlandskap V i Sandedalen. Begrenset utsikt.				
ORIENT. OPPG	S-kanten ca 45 m NNV for innkjøringen fra fylkesvei 950 til gården.				
ART. UTSTREKNING	Samling funnsteder, NØ-SV ca 60 m, NV-SØ 30 m.				
BESKRIVELSE	På gården Haugan på jordet umiddelbart rundt gårdens hus, er funnet en rekke oldsaker				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	Ab. 1884 s. 64 nr 123, Ab 1884 s. 64 nr. 124-126. Ab 1894 s. 117 nr. 34.				
FUNN	C 11966 Trinn-nakket steinøks fra steinalderen C 11467 Trinn-nakket steinøks fra steinalderen C 11968 Liten flintøks fra steinalderen C 13719 Jerncelt fra uviss tid C 11965 Øks fra vikingtid skal trolig være funnet sammen med C 111964 Eneget sverd, antagelig gravfunn C 17696 Overstykke til stekespidd av jern trolig fra				
MERKNAD					
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93	SIGN. I.Trøim			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	14/11/93	SIGN. isa			

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-3 00040

OMRÅDE Galleberg - As
PARSELL C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0042/ MERKNAD Gård:Leikås, i dag Haugan

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-3 KOORD HOH 45

FORMMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 17 ALDER STA GAB-KODE

FORMMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER UVISS GAB-KODE

FORMMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Flatt åkerlandskap V i Sandedalen. Begrenset utsikt.

ORIENT. OPPG Funnsteder ukjent

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

FUNN

Ab. 1888 s. 130 nr. 108, Ab 1888 s. 130 nr 109, Ab 1889 s 122 nr 159, Ab 1890 s. 75 nr 119, Ab 1891 s. 97 nr 64, Ab 1894 s. 118 nr 43, Ab 1895 s. 64 nr 46, Ab 1895 s. 89 nr 151, Ab 1895 s 92 nr 161, Ab 1896 s. 78 nr 91, Ab 1896 s. 78 nr 92, Ab 1897 s. 60nr 45, Ab 1897 s. 60 nr 45, Ab 1897 s. 64 nr 75, Ab 1899 s. 190 nr 156, Ab 1899 s 332 nr 82, Ab 1904 s. 266 nr 103, O.Ldtiden VI s. 216 nr. 77
C 18805 To økser av Nøstvettype fra steinalderen.
C 14153 Steinøks av Nøstvettype fra steinalderen.
C 17970 Steinøks av Nøstvettype fra steinalderen.
C 18760 Øks av Nøstvettype fra steinalderen.
C 18220 Fire fragmenter av Nøstvetøkser fra steinalderen.
C21462 Tre hele økser av Nøstvettypen og fragment av en slik fra steinalderen.
C 14152 Stykke av kvartsbryne fra steinalderen.
C 14779 Nakkestykke av buttnakket steinøks fra steinalderen.
C 18193 Steinøks uten skafthull fra steinalderen.
C 17714 Fragment av steinøks uten skafthull av sortblå skifer fra steinalderen.
C 16306 Liten buttnakket steinøks av skifer fra steinalderen.
C 151192 Buttnakket steinøks av sortaktig skifer fra steinalderen.
C 18485 Toppstykke av steinøks fra steinalderen.
C 18486 Toppstykke av steinøks fra steinalderen.
C 20082 Tverrøks av stein uten hull fra steinalderen.
C 20278 Steinaldersfunn a. Steinøks uten hull, b. Langaktig stein uten hull.
C 196113 To ufullstendige steinøkser av trekantet tverrsnitt og et skiferstykke.

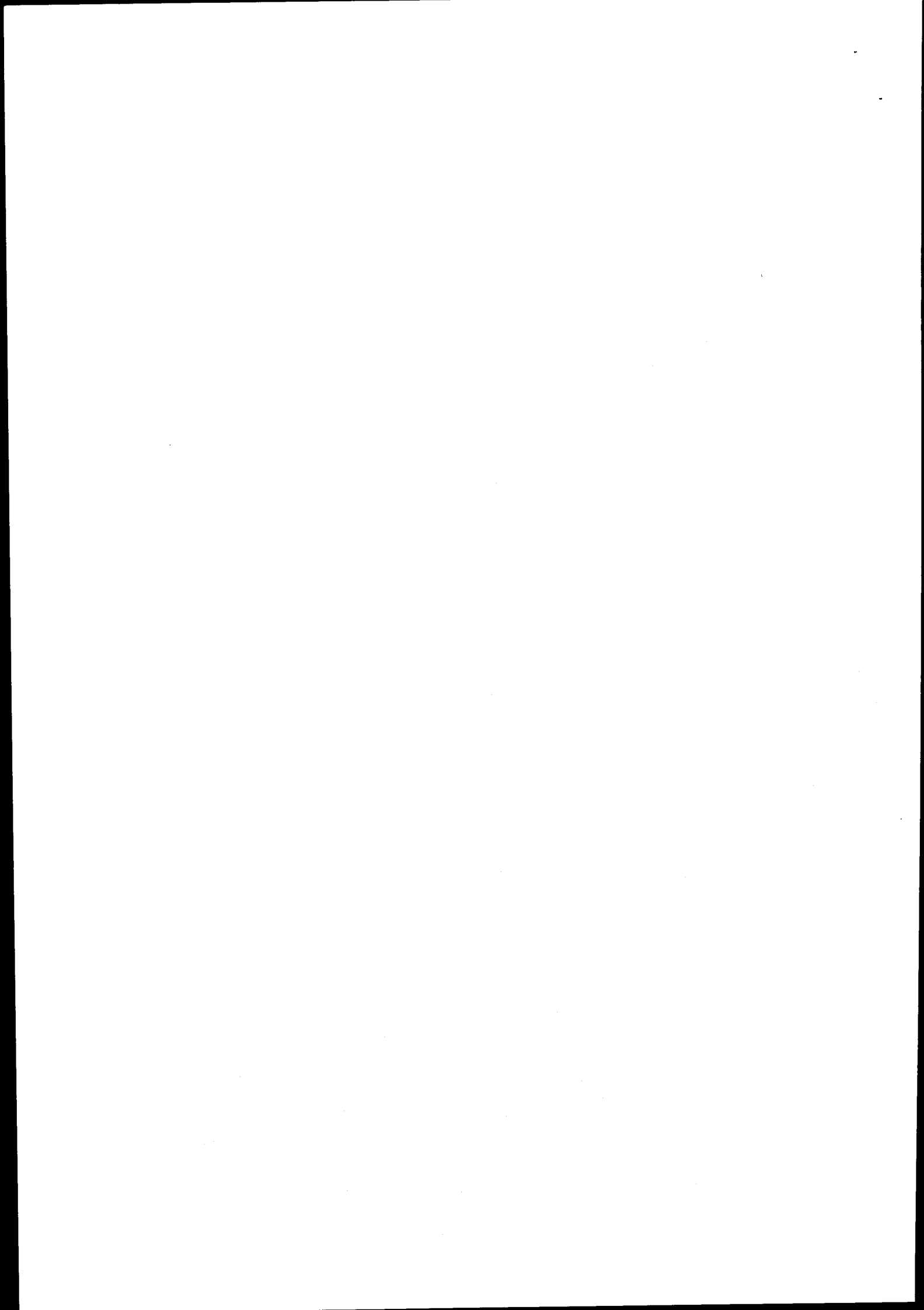
MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I.Trøim

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 14/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 02 07

Dalsrudåsen

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

48/-, fire bruksnr. 46/1, 42/1

AVGRENSNING

Åsen med bebyggelse og vei.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Et stykke inn fra Fv 950, rett nord for Ås. Veien over Dalsrudåsen er en av de gamle drifteveiene mot Vestskogen som kom sammen med veien over Resingstad på Galleberg og fortsatte opp Fjellskarveien. . Etter lokal tradisjon også en gammel "kirkevei" "snarvei"? mellom Sande og Skoger kirker som gikk videre i åskanten nordover.

HISTORIKK

Den gamle veien over høyden følger eiendomsskillet mellom Dalsrud og Løvald. To av de mindre og yngre gårdne som ligger nordvest for Ås. Begge har gjennomgått store eiendomsendringer. Dalsrud er blitt stukket ut i mange småbruk og boligeiendommer. Løvald har blitt delt og tillagt nabogårder. Boligene i Dalsrudåsen ligger på Dalsrud. Utskillingen begynte idt på 1800-tallet. Her bodde mange handverker. I senere tid folk som jobbet på Galleber teglverk og sagbruk.

På østsida av veien var Løvaldhagan som ble kjøpt til av Haugan på Ås og brukt til beite.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

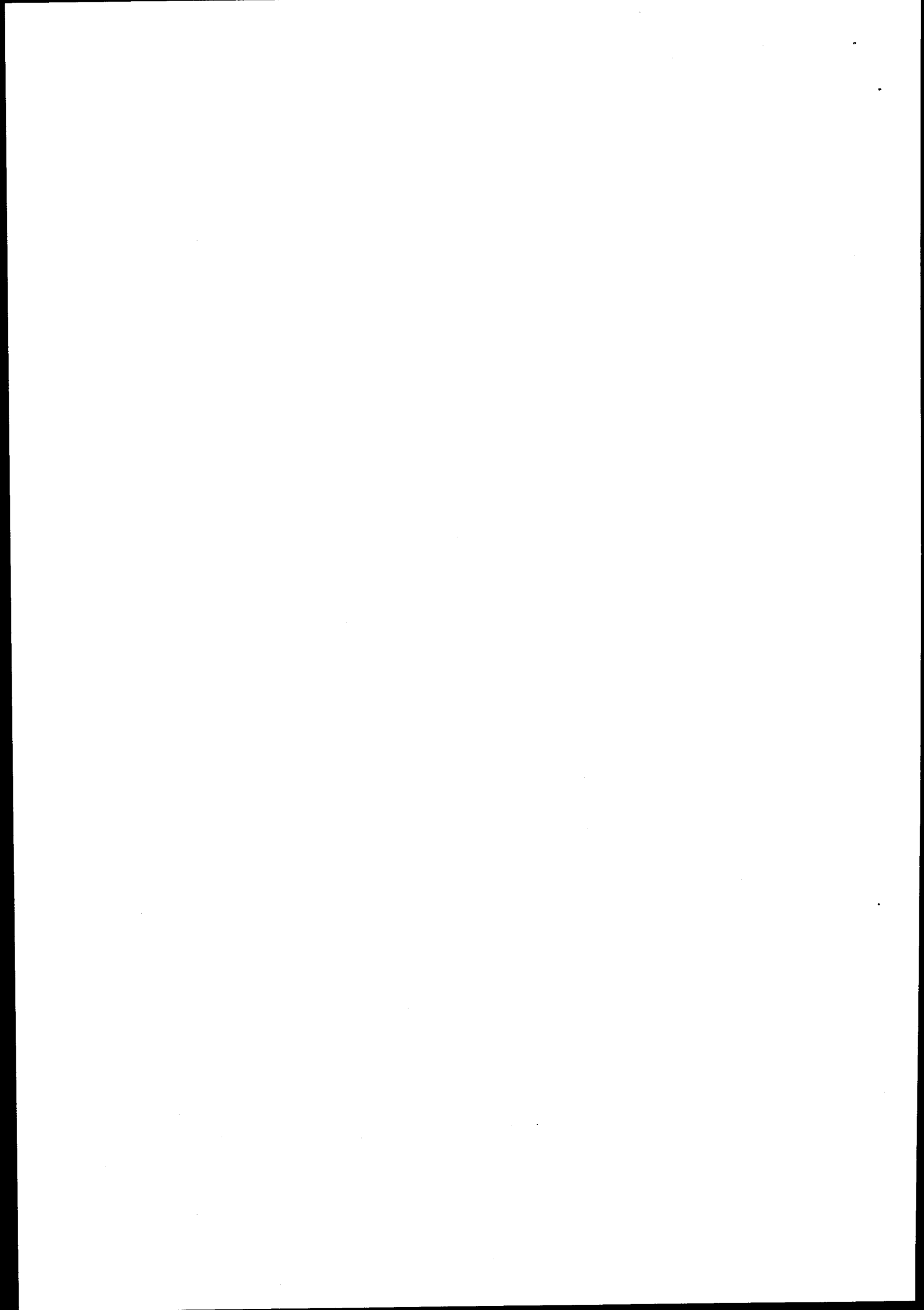
Bebyggelse av blandet karakter. Noen få hus fra før 1900 står, noe fler fra 1900-tallets første halvdel. Ingen skiller seg ut ved høy autensitet. Fortettet med yngre villabebyggelse. Skog i Løvaldhagan.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Den relativt tettbygde gruppa bolighus er typisk for 1900-talls småbruk/boligbebyggelse i området. Vi finner slike husklynger med jevne mellomrom på små kupertede, dels skogvokste koller. Dette er gamle beitehager som er blitt restarealer i det moderne jordbruket. Her konkurrerer de gjerne om plassen med de eldste faste sporne etter bosettinga i området - gravhaugene. Dalsrudåsen skiller seg ut ved et større antall eldre, 1800-talls, eiendommer flere eldre hus.

LOKALITET 0713 02 06

Dalsrud

TYPE Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR. 48/3, 4, 48/14

AVGRENSNING To av Dalsruds gårdstun med nærmeste omgivelser.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET Et stykke inn fra Fv 950, nord for Ås. På slette ned mot Brubakkelva øst for Dalsrudåsen.

HISTORIKK

Dalsrud er en av de mindre og yngre gårdne som ligger nordvest for Ås. Det meste var benifisert gods som ble solgt brukeren i 1824, men en mindre del kom på bondeie midt på 1700-tallet. Dalsrud består i dag av mange småbruk og eiendommer. Her har vært bosatt mang handverkere. Oppdelingen ser ut til å ha begynt midt på 1800-tallet. Kart fra 1825 indikerer at bruk 48/3, 4 kan ha den opprinnelige tunlokaliseringen før oppstykkingen. Bruk 48/14 sakt være skilt ut rundt 1900.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

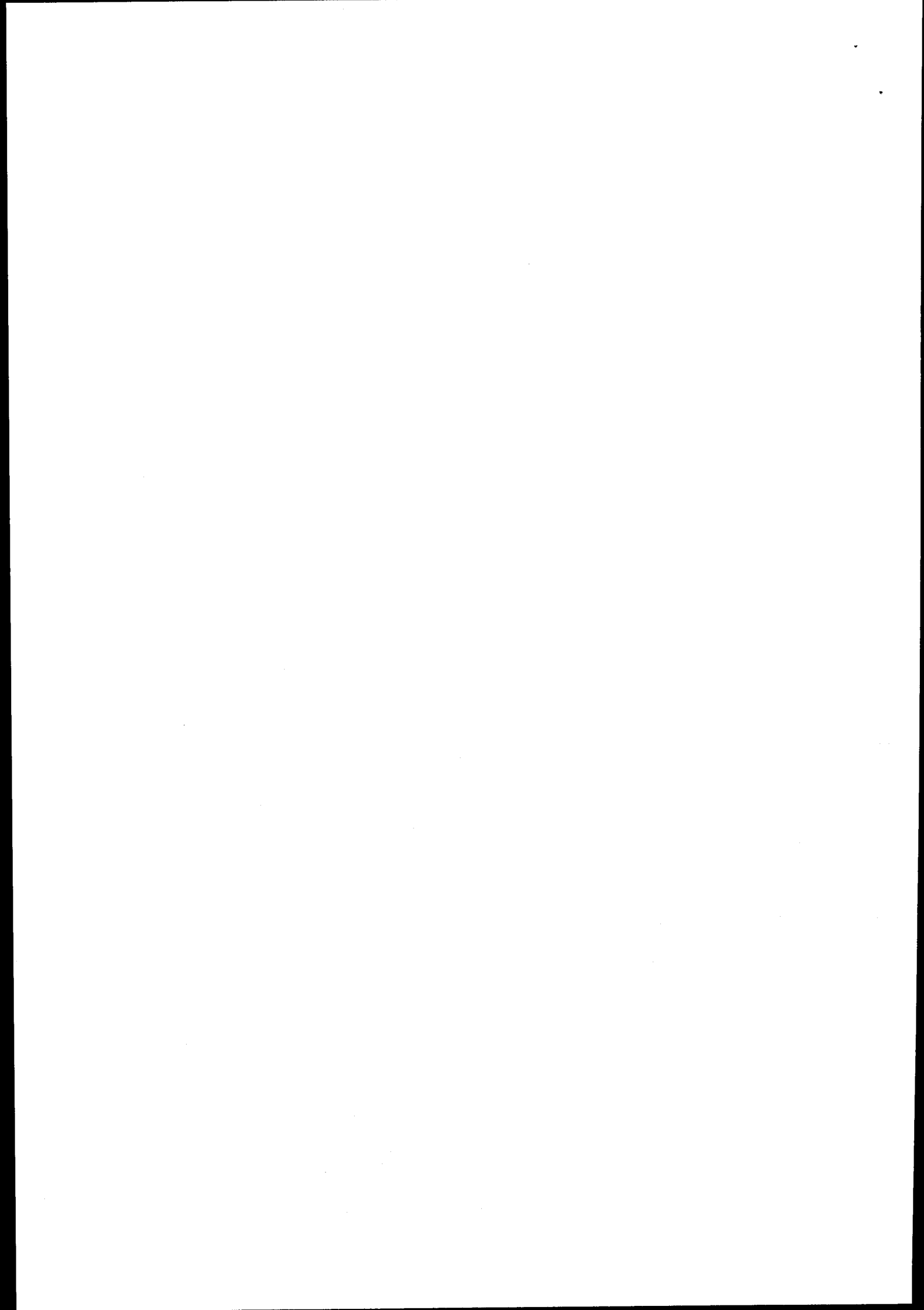
De to tuna ligger langs gårdsvei og er omgitt av åpen, slett jordvei. Kantvegetasjon og trær ned mot elva.
48/3, 4: Framhuset skal være fra 1790, mne er ombygd og tilbyg
Autentisk sveitserlåve fra 1910/20-tallet.
48/14: Innhus og uthus med preg av sveitserstil, ombygde.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Vanlige småbruk, ingen spesiell interesse utenom det rent lokale. Ligger litt for seg.

LOKALITET

0713 02 08

Brubakk

TYPE

Fosse- / elverelatert bebyggelse / anlegg

GNR./BNR.

49/1, 53/12, 20

AVGRENSNING

Området der FV 950 krysser Brubakkelva, hovedsakelig nordsida med bebyggelsen nærmest elva.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Ligger ved FV 950 er på dette pariet både del av den gamle Kongeveien, hovedveien gjennom fylket, og veien mellom Sande og Skoger gamle kirker. Brubakk ligger like nord for Ås og sør for Åseberghaugen. Her krysser veien gamle veien Brubakkelva (også kaldt Åsvannelva, Koppstadelva og Hallerudelva). Elva ligger dypt i landskapet og veien går i bratte svinger ned til brua. . Brubakkelva har årviss vannføring.

HISTORIKK

Brubakkelva er i området grenseelv mellom Østre Ås, Dalsrud, Hallerud og Koppstad. Navnet er knyttet til ferdseien, men historien forteller om mange ulike virksomheter i området. Vannkraften i Brubakkelva ble tidlig utnyttet. Ved elvas utspring i Vestskogen var det stor dam ved Åsvann, og det var dammer ved de enkelte møllene. I Brubakkområdet lå Koppstad sag og benmølle på vestsiden av veien og øst for veien hadde Hallerud kvern. Ø. Ås har også hatt kvern. I tillegg til kvernhus har det vært møllerboliger i området. Eldre kart indikerer at det mest av bebyggelsen lå på Koppstad/Hallerudsida av elva. Kartet fra 1825 har symboler for plass/småhus-bebyggelse på hver side av veien. Viktigheten av kraftressursene i Brubakkelva illustreres også ved atkvern- og damrettighetene kom mye på handel og ble dels skilt fra gårdene. Bl. a. hadde Juel på Koppstad en tid både bein- og kornmølla. For folk flest i Sande knyttes navnet Brubakken først og fremst til det første kommunehuset i bygda som ble bygd like ved elva i 1856 - som kombinert skolestue og møtelokale. Bakgrunnen for denne lokaliseringen kan ha vært at kommunen allerede hadde bygdemagasinet sitt her, på tom skilt ut fra Hallerud i 1840. Magasinet skal ha stått på "berget" litt oppi bakken. Enaldri så liten naturkatastrofe i 1879 skapte store forandringer i Brubakken. Åsdammen brast og store vannmengder ble demmet opp ved jernbanens nye fyllinger ved Brubakken. Kommunelokalet ble skadet og det meste av kvernhus, møller og andre installasjoner skal ha blitt ødelagt. Etter flommen holdt kommunerepresentantene møtene sine på Veierød en tid, men brukte så Brubakken til ca

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	JA	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

I dag er det lite som forteller om utnyttelsen av kraftressursene i elva. Det flommen i 1879 ikke fikk med seg har seinere storflomme skyllet bort. Møllesteiner fra beinmølla er tatt vare på, bl.a. finnes en på prestegården i Sande ogen på Asheim. Rester av steinen til Hallerudkverna skal kunne finnes i elvebunnen. Kommunelokalet ble reparert og sto til godt etter siste krig. I dag er bare oppkjørsele fra veien synlig.

På hver side av veien litt opp i bakken nord for brua ligger tosmåbruk med eldre bebyggelse; As heim og Øvre Hallerud. Trolig en videreføring av plassene antydnet på kartet fra 1825.

Asheim 53/12 het før Åseberg. Åseberg er navnet på høyderyggen plassen ligger på og navnet på en gammel gård som har blitt lagt inn under Koppstad, trolig i ødegårdstida. Om dette tunet fortelles at det har vært møllerbolig for beinmølla. Det lille stuehuset skal være fra ca 1850. Det har gjennomgått en del mindre ombygginger, men ikke mer enn at alderspreget er bevart. Driftsbygning fra 1918 er halvt nedrevet.

Hallerud gård skal ha vært todelt alt sist på 1600-tallet. I dag er bruka slått sammen, men framstår med to gårdstun; ett nærmere ravinebeltet ved Sandeelva som er driftstunet og dette, Øvre Hallerud 49/1. Om gårdstuna lå som i dag før vet vi ikke, kart fra 1825 antyder en plass, ikke gårdstun ved Kongeveien. Framhuset er et enkelt lite sveitserhus, med hovedpreg intakt. Det skal være satt opp etter et gardskjøp i 1864. Jernbaneanlegget i 1881 ble ført midt over tunet på Hallerud Øvre, med den konsekvens at driftsbygningen måtte flyttes. I dag står en enkelt sveitserlåve her. Driftsveien til jordene går i høy bru over jernbanen rett bak låven. Elvelandskapet er preget av tett løvtrevegetasjon. På As østre har det vært foretatt ganske radikale planeringer ned mot elvekanten.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra, Einar Berg på Koppstad og Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

Brubakken har vært et viktig sted langs Kongeveien med virksomheter knyttet til Sandebygdas offentlige liv og lokal ressursutnyttelse. I dag er det få kulturminner som direkte forteller om dette. Bare den lille møllerstua på Asheim kan knyttes til vassdragsvirksomhetene. Stedets spesielle historie er likevel ennå levende blant folk flest og forbindes både til stedet og navnet. Det er et fint parti av Kongeveien dette, med veien som smyger seg ette terrenget ned mot elva og opp mot de to eldre boplassene litt opp i bakken. De landskaps-estetiske aspektene, sammen med stedets kulturhistorie, gir Brubakken høy dentitetsverdi.

LOKALITET

0713 02 12

Driftevei over Resningstad

TYPE

Gardsvei, fegate

GNR./BNR.

53/-, 56/-, 51/-, 52/- 54/- m.f

AVGRENSNING

Strekningen Rudsgata til Halanveien til Koppebekken.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Veistrekingen går fra leirjordsbeltet ved Sandeelva og vestover Gallebergøyden. Den går i gamle deler mellom navnegårder; Kopstad/Rud, Kopstad/Ryggetangen og Kopstad/Galleberg,

HISTORIKK

Del av en gammel driftevei for flere gårder i området; Kopstad, Galleberg, Rudgårdene, Heimdalen, Ryggetangen, (Holsrud?). Gikk opp til utmarka i Vestskogen, til beiteene "nedalis" og over Fjellskarveien til seterskogen. Passerer på vei mot åskanten et område hvor hovedgårdene hadde hver sine mindre eiendomsenheter. Drifteveien er også gårdenes forbindelse med dette feltet. Her har det vært mange husmannsplasser. I dette området skal en annen driftevei, som Ås, Tandberg, Hallerud m.fl. benyttet, ha kommet inn over Dalsbergåsen. Drifteveien over vises på kart både fra 1825 og 1877. Den er trolig svært gammel.

Mellom Galleberg og Kopstad er det områder av uskiftede fellesarealer som ligger til veien. Som folk husker dette i dag, har de vært brukt til opplagsplasser for tømmer "tømmerlegge". De er nede ved Lille Heimdalen og på hver side av krysset med FV 950. Det siste stedet kalles "Resningstad". En lokal fortolkning av navnet er at det egentlig er "Refsingstad", har med å refse å gjøre. En forklaringsmodell som henger sammen med å tolke Galleberg som et "galleberg". I mellomkrigstida gikk fem brukere på Galleberg og Kopstad sammen om et saglag og reiste felles sag på Resningstad. De samme skal også ha drevet et treskelag. Saglaget opphørte etter krigen. Eierne av Kopstad 53/6, som som har grunnen saga står på har fortsatt noe sagdrift der.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

På strekket som "Rudsgata" fungerer drifteveien som en vanlig lokal gårdsvei for de som sogner til. Ved Heimdal overskjeres den av både jernbanen og E 18. Før omleggingen av Sørlandske hovedvei i 1939 var det bru over jernbanen her.

Fra Lille Heimdal til Resningstad ved FV 950 er et fint parti hvor den ligger som en urørt gammel gårdsvei. Den passerer tett ved det forlatte tunet på Lille Heimdal og går mellom dyrka mark, beiteland og den skogvokste Galleberghaugen. Det var her man gikk for å komme seg til festplassen på Galleberghaugen (se lokalitet nr. 11). dag fungerer den som en stikkvei for gående og syklende.

Fellesarealet på Resningstad ligger som udyrka lommer mot veien, i forlengelsen på hver side mot Kopstad og Galleberg er det gravfelt. Dette er det høyeste parti av veien fram mot Koppbækken. Det står en liten gårdssag her idag også, på Kopstads areal tett inntil. Den ble bygd opp etter siste krig av eieren på Kopstad, tomtene og grunnpilarene skal være de samme som den gamle sagas.

Fra Resningstad mot Tollerud i vest er veien offentlig bygdevei. og passerer flere av de mange småbruka i området.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra, Rolf Galleberg, Johan Ryggetangen, Einer Berg m.fl.

VURDERING

Drifteveien er et kulturminne som forteller om viktige sider ved områdets historie. Utmarksressurser var en forutsetning for tidlige tiders gårdsdrift. Drifteveien knytter bygda og utmarka sammen. Denne spesielle veien sier også noe om fellesskap mellom gårdsenheter og organisering i utnyttelsen av utmarks-ressursene. Selt sammen med den spesielle eiendomsstrukturen i området, med det store beltet av husmannsplasser, vil den trolig også være en viktig brikke i forståelsen av eiendomshistorien og sosialhistorien. Som en del av en gammel felles-struktur har veien høy identitetsverdi.

LOKALITET

0713 02 17

Rudsgata

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

52/- og 53/3- med flere

AVGRENSNING

Rudsgata, fokusert på bebyggelsen nærmest E18.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Rudsgata ligger som en avgrenset liten grend på et langstrakt høydedrag øst for E18. Den ligger som en øy for seg i ravinelandskapet - avgrenset av Koppebekken og Sandeelva. Selve Rudsgata vidreføres over Galleberghøyden i en driftevei for gårdene i området opp til utmarka i Veståsen.

HISTORIKK

Rud er delt i to matrikelgårder og mange bruk. Den gamle bebyggelsen "Rudsgårda" ligger lengst ut mot sør, på høyderyggen. Dette ser etter kart fra 1825 å dømme, ut til å være en gammel tunlokalisering. Rud grenser mot øst opp til Fosstvedt fossen med de mulighetene dette gav for utnyttelse av vannkrafta. Det har bod flere møllere på Rud. Bebyggelsen ut mot E18 er i hovedsak etter 1945. Da ble det etablert en mindre trevarebedrift her og det ble skilt ut boligtomter. I lang tid hadde Indremisjonen bedehus her.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	JA
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	JA	JA
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Rudsgata er i dag ganske jevn bebyggd med gamle gårdshus og yngre boligbebyggelse. I det ytterste, gamle tunområdet er det fortsatt gårdsbebyggelsen som dominerer. Her er det mange interessante enkelthuser og tun, i et særpreget langstrakt miljø langs gårdsveien. I et landskap hvor tun og åkre ligger som en øy omgitt av skogvokste bratte elvedaler og raviner. Misjonen overtok i 1934 et lite snekkerverkstad fra 1928. I 1934 ble det innviet til bedehus, og det var det helt til 1978 da det ble kjøpt opp av nabobedriften Rud trevare.t. Det var folkene på Heimdal 54/1 som tok initiativet til å skaffe bedehuset. Det ble noe endret, bl.a. ble det innredet fin sal og bygd på i høyden med en liten vaktmesterleilighet. Det er som bedehus folk flest vil huske huset. Det er et enkelt 1 1/2-etasjes hus nøktern sveitserstil og det har bevart stor grad av opprinnelighet. De ligger godt synlig fra hovedveien. Industribyggelsen som ligger nærmest E18 startet opp som Rud trevare rett etter krigen. Produktene var dører og vinduer. Det eldste huset her er en tyskerbrakke, tenkt satt opp i Russerleiren ved Guriløkka i (Vestskogen?), fraktet dit opp i 1944, men ble aldri reist. I 1946/47 ble fraktet "uåpnet" ned til Rud og satt opp som snekkerverksted. Brakka kan ennå godt spores. Den har utgjort kjernen i et kompleks av bygninger bygd ut i etapper. I dag er det KB Kemisk som disponerer lokalene. Den yngre boligbebyggelsen langs Rudsgata har i hovedsak sin forutsetning i trevarefabrikken. De har preg av 1940/50-tall og flere er en del ombygde. Her er også noen ganske nye hus.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif Frydenberg, Olaf Storli.

VURDERING

De kulturhistoriske interessene i Rudsgata knytter seg til flere elementer. Gata/landskapet har skapt en særpreget gårdstunstruktur. Rudsgata kan sies å være det ene ytterpunktet i en interessant gammel driftevei mot utmarka. I området ved E18 er det særlig bedehuset som har interesse. Det dokumenterer kultur- og sosialhistorie og har identitetsverdi. Det har beholdt et ytre preg typisk for slike små forsamlingshus og har sjeldenhetsverdi. Bedehuset er, sammen med Heimdaltunet et kjent innslag i veiens kulturlandskap.

LOKALITET

0713 02 09

Åseberg "boligfelt"

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

53/- flere bruksnr.

AVGRENSNING

Et område med yngre boligbebyggelse, under Åseberghaugen.

PLANSTATUS/
VERNSTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Boligfeltet ligger under Åseberghaugen og kalles stort sett bare for Åseberg. Det ligger til FV 950 mellom Brubakkelva og Koppstadbekken. FV 950 er på dette pariet både del av den gamle Kongeveien, hovedveien gjennom fylket, og veien mellom Sande og Skoger gamle kirker.

HISTORIKK

Store deler av Åseberghaugen har vært beiteområde for Koppstad. Det har vært mer skog på hauen før, også plantingsskog. Deler av byggefeltet har vært innmark for måbruket til mølleren på Åsheim. Et område mot veien ble brukt som ballløkke, leikeplass av ungdommen. Den sørlige delen av Åseberghaugen ble kjøpt av eieren av Åsheim sist på 1910-tallet, men utstyking til boligtomter skjedde først etter siste krig.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

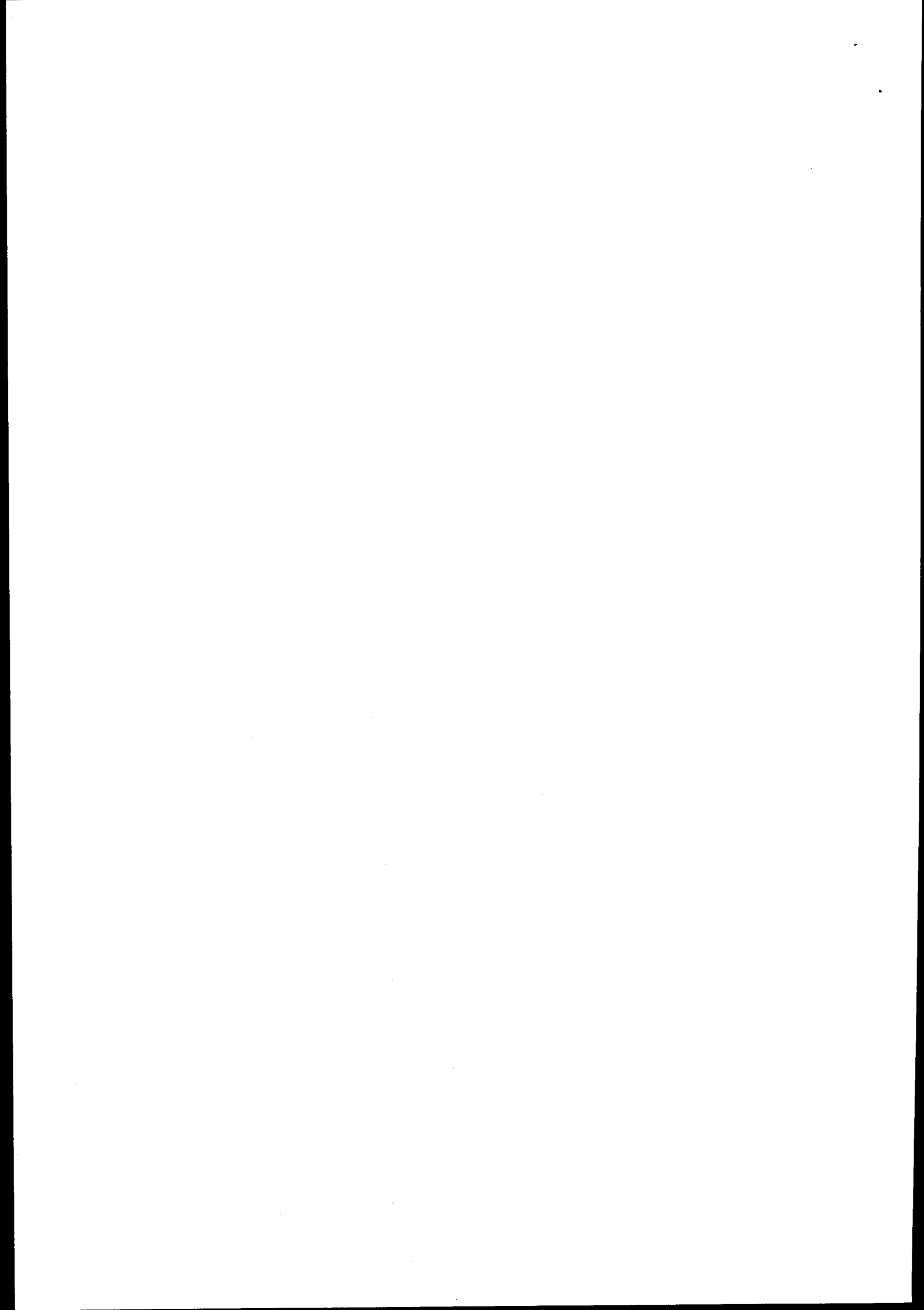
Et par hus i byggefeltet har preg fra 1950-tallet, ellers er det meste kommet opp i de siste 10-år. For seg, øst for veien nærmere Koppstadbekken ligger en eldre banevokterbolig med lite uthus. trolig opprinnelig sveisterstilspeg, endel ombygd. Jernbanen går tett langs med Kongeveien under Åseberghaugen. På toppen av haugen ligger et av de største og mes tmarkante gravhaugfeltene langs Kongeveien. Her er også tufter som kan være etter hus. Haugen brukes i dag som beite.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra, Einar Berg på Koppstad og Jakob Haugan på Lindås.

VURDERING

De største verneinteressene i området er knyttet til forminnene på haugen. Men også med hensyn til yngre historie har området interesse; knyttet til Kongeveien, banevokterboligen med typisk bebliggenhet, haugen som del av gårdsområdet til gården Koppstadet med fint beiteområde i hevd. Og sist men ikke minst området landksapsestetsike kvaliteter som del av Kongeveins kulturmiljø.

LOKALITET

0713 02 10

Kopstad

TYPE

Gårdstun, langs vei

GNR./BNR.

53/1,2, 53/6, 53/15, 53/10 - med flere

AVGRENSNING

Kopstad gårdsområde. Agrenset av E 18 mot øst og traséforslag C4 mot vest.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Kopstad og Galleberg gårdene ligger på samme høydedrag øst for E 18, med gårdstuna på rad lags FV 950. Høydedraget har en markert beliggenhet sentralt i Sandebygda. FV 950 går gjennom området. Fram til Kopstad er den en del av den gamle Kongeveien. Herfra fortsetter den nordover mot Kleiverhagen, i samme løpet so den gamle bygdeveien mellom Sande og Skoger middelalderkirker. Kongeveien, den Sørlandske hovedvei fram til 1939 tar av i retning Foss.

HISTORIKK

Kopstad er nevnt i kildene fra 1348. Om navnet antyder Rygh at de kan ha sitt utspring i det oldnorske Kaupstadr, noe som skulle tilsi at det har vært en handelsplass på Kopstad. Gjennom dagens Kopstad renner Koppebekken som skal ha sitt utspring i Kobbertjern. I dag strekker Kopstads gårdsområde seg fra Brubakkelva i sør til delet mot Galleberg i nord. På 1600-tallet nevnes Kopstad sammen med Åseberg og Gulesrud (1700-tallet Guttelsrød) - to gårder som har blitt lagt til gården etter Ødegårdstida? Gulesrud har vi ikke kunnet spore, men landskap og navnetradisjon peker Åseberg ut som området mellom Brubakkelva og Koppebekken. Kopstad er en matrikkelgård og har vært delt siden ca 1700. I bondeselveie siden 1645. I dag er det to driftsenheter på høyden langs FV 950, men bebyggelse etter tre gårdsbruk på . 53/1 og 2 på østsida av veien er slått sammen, og drives dessuten sammen med nabogården i sør Hallerud. I nedkant av høyden ligger restene etter Lille Heimdal, skilt ut fra Heimdal aven kontorist hos sorenskriveren på Heimdal, men lagt til Kopstad 53/6, senere. Det er også på 53/6 vi finner Åseberg. Etter gamle kart å dømme er tunplasseringen langs veien gammel. Iflg. tradisjonen skal passeringen til 53/6 og bruket tvers overveien (skilt ut som 53/15) være den eldste. I delet mot Galleberg går en gammel driftegata til beite "nedalis" og seterskogen i Vestskauen (felles for flere gårder, se lokalitet nr. 11). Like nord for tunområdet (ble det rundt 1970 bygden mindre verktøy-fabrikk som fortsatt er i drift og et nytt bolighus på tomtene etter driftsbygningen. Kopstads gårdsområdet går østenfor dagens jernbane og E 18.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	JA
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Det står eldre framhus på alle tre Koppstadbruka. To tun er intakte med driftsbygninger. Det tredje (53/15) er skilt ut som boligeiendom. De tre våningshusa ligger alle med langsida mot veien. Før ser også driftsbygningene ut til å ha vært orientert på samme måte. Koppstad tunområde preges av flere større trekker langs veien. Som enkelthus har framhuset på 53/6 størst interesse, en stor to-etasjes klassisistisk preget bygning av høy alder, 1740 i flg. tradisjonen, trolig bygd om i 1832. Stilpreg intakt. samme tunet står en stor sveitserlåve, noe ombygd, og siden gården er i full drift med mange kyr og kjøttproduksjon, er det bygd en del nyere uthus. I hagen er det gravhaug som det før var lysthus på, store trær står rundt. 53/1, 2 har framhus fra ca 1840, sveitserlåve fra 1890-tallet og et lite bryggerhus i et åpent firkanttun. Husene er mer endret, men med karakteren bevart. Låven ligger på "moderne" vis på tvers av terrenget og er preget av jevnlig påbygg fram til idag. På denne iendommen har det stått et veimerke med "60 km til Kristiania", støpejern på steinfundament. Steinfundamentet står ennå, men selve skilte ble fjernet av veivesenet ved siste opprusting av veien for å pusses opp - og har ikke kommet på plass! 53/15 har i dag et mindre sveitserhus og uthus bevart. På de karakteristiske kollene i området har Koppstadbruka hatt tynnære beiteområder. Det er her vi finner de store ravhaugsamlingene. Det har også vært beiter i bekkedalene. Før var det store frukthagernedmot Koppstadbekken og jernbanen, men det meste av dette er borte nå. Jordveien på Koppstad er moderat planert, mest dyrkingsjord er innvunnet mot Koppstadbekken. Kulturlandskapet på Koppstad er i sterk grad preget av at bruk 53/6 driver så stort med dyr at beitelandskapet

KILDER/INFORMANTER

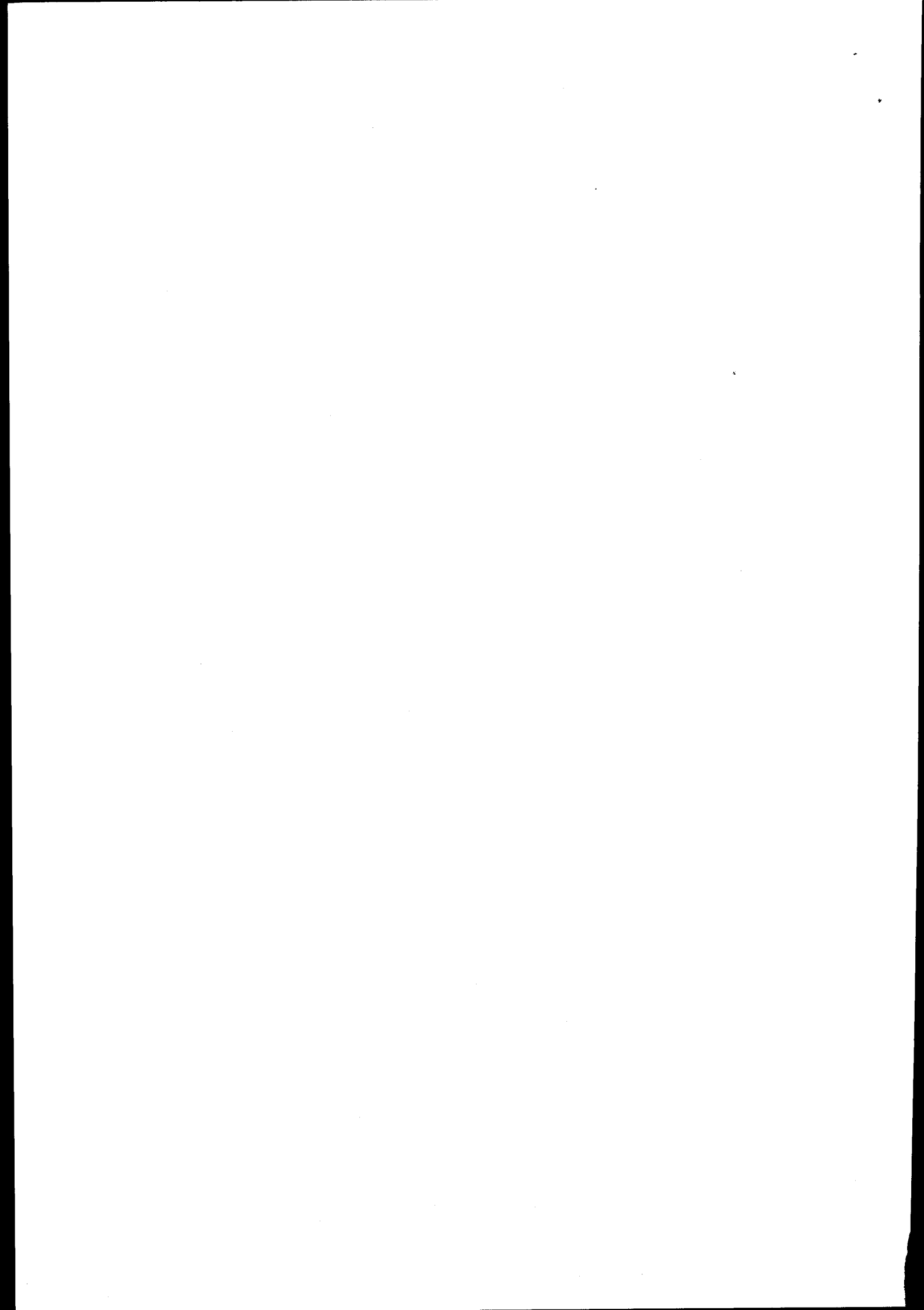
Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra Einar Berg på Koppstad og andre.

VURDERING

Koppstad gårdsområde er et av de mest særpregete og karakteristiske partiene langs den gamle veien på høyden. Her er det god kontakt mellom, vei, landskap og kulturminner. Veien er lite utbygd. Den smyger seg fint etter terrenget og er en viktig del av kulturlandskapet. Det er idag sjelden å finne en bygdevei med et så intakt preg. Gårdstunene ligger karakteristisk til langs veien. I tunet er det interessant bebyggelse, særlig må hovedbygningen på 53/6 framheves. Gårdslandskapet er variert med bølgende åkre og kuperte beithager som er holdt i hevd. De mange gravhaugene gir området stor historisk dybde. Den gamle veien over Galleberghøyden knytter kulturminner fra forhistorisk og nyere tid sammen og gir mulighet for å oppleve dem i et fint landskap. Miljøet har høy kunnskapsverdi og opplevelsesverdi.

OBJEKT	0713	02	KARTREF.:	CJ 038-5-4	00001
OMRÅDE	Galleberg - Ås				
PARSELL	C2, C4 a, C4b				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0053/	006	MERKNAD Gård: Kopstad		
FLYFOTO	1730 D06		R/X-NUMMER	R5	
LOKALITET					
KARTREF.	ØK	CJ 038-5-4	COORD	HOH 50	
FORNMINNETS ART	Gravhaug				
	ANTALL.	1	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	NNØ-SSV-gående slakt høydedrag på V-siden av Sandedalene, rett V for jernbane og E-18. Gårdstun og hage. Vid utsikt i alle retninger.				
ORIENT. OPPG	13 m SV for våningshuset på gården.				
ART. UTSTREKNING					
BESKRIVELSE	I SV-hjørnet av gårdens hage, inntil dyrk mark: Rundhaug. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Midt i haugen stikker et svaberg opp i en lengde av ca 5 m. Haugen er slettet oppå, og er trolig planert ut. Gressbevakst, med store løvtrær i kantene. D:16 m, h:0,4-1,2 m.				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	Vestfolds Oldtidsminner s. 98 f UO top ark.				
FUNN	I følge gamle opplysninger skal det for mange år siden i en gravhaug på Kopstad være funnet en kjele. Den lå under en steinhelle, men er senere gått tapt.				
MERKNAD	I følge opplysninger i Vestfolds Oldtidsminner skal det ha ligget to gravhauger her, henholdsvis 10 og 7 m i diameter. Begge haugene var avskåret og planert og man hadde brukt dem som lysthus.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93	SIGN. I. Trøim og M-L B. Sollund			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	13/11/93	SIGN. isa			

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-4 00002

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C2, C4 a, C4b
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0053/ 006 MERKNAD Gård: Kopstad

FLYFOTO 1730 D06 R/X-NUMMER R7

LOKALITET Åseberghaugen

KARTREF. ØK CJ 038-5-4 KOORD HOH 55

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 7 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Hustuft
ANTALL. 1 ALDER UVISS GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT NNØ-SSV-gående slakt høydedrag beliggende V for E-18 og jernbanen gjennom Sandedalen. Dyrka mark og beiter. Vid utsikt i alle retninger. N i feltet ses gården i NNØ.

ORIENT. OPPG 250 m SSV for våningshuset på gården, 100 m V for fylkesvei 950. På toppen av et NNØ-SSV orientert svaberg.

ART. UTSTREKNING Samling fornminner bestående av 1 mulig hustuft og 7 gravhauger.

BESKRIVELSE
Lengst NØ på feltet:
1. Hustuft. Kvadratisk. Klart markert og tydelig i terrenget. Veggvollene er bygd av bruddstein, i dag sterkt overtorvet. En stor flat stein ligger inntil den østre veggvollen på yttersiden av denne. Tuftas yttermål 12x12 m, høyde inntil 0,7 m. Veggvollenes bredde inntil 2 m.
Vest og sydvest for tufta på kanten av åsryggen ligger 6 gravhauger på en rekke etter hverandre.
2-7. Rundhauger. Tydelig i terrenget, enkelte uklart markert. Bygd av jord og stein. Overtorvet. Flere av haugene har krater i midtpartiet, andre har mindre forsenkninger eller er avflatet på toppen. Haugenes d: 7-14 m, h: 0,3-1,5 m.
2 m Ø for den S-ligste av haugene som ligger på rekke
8. Rundhaug. Uklart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Berg i dagen. Gravhaugens d: 7m, h:0,3 m

TRADISJON

FOTO

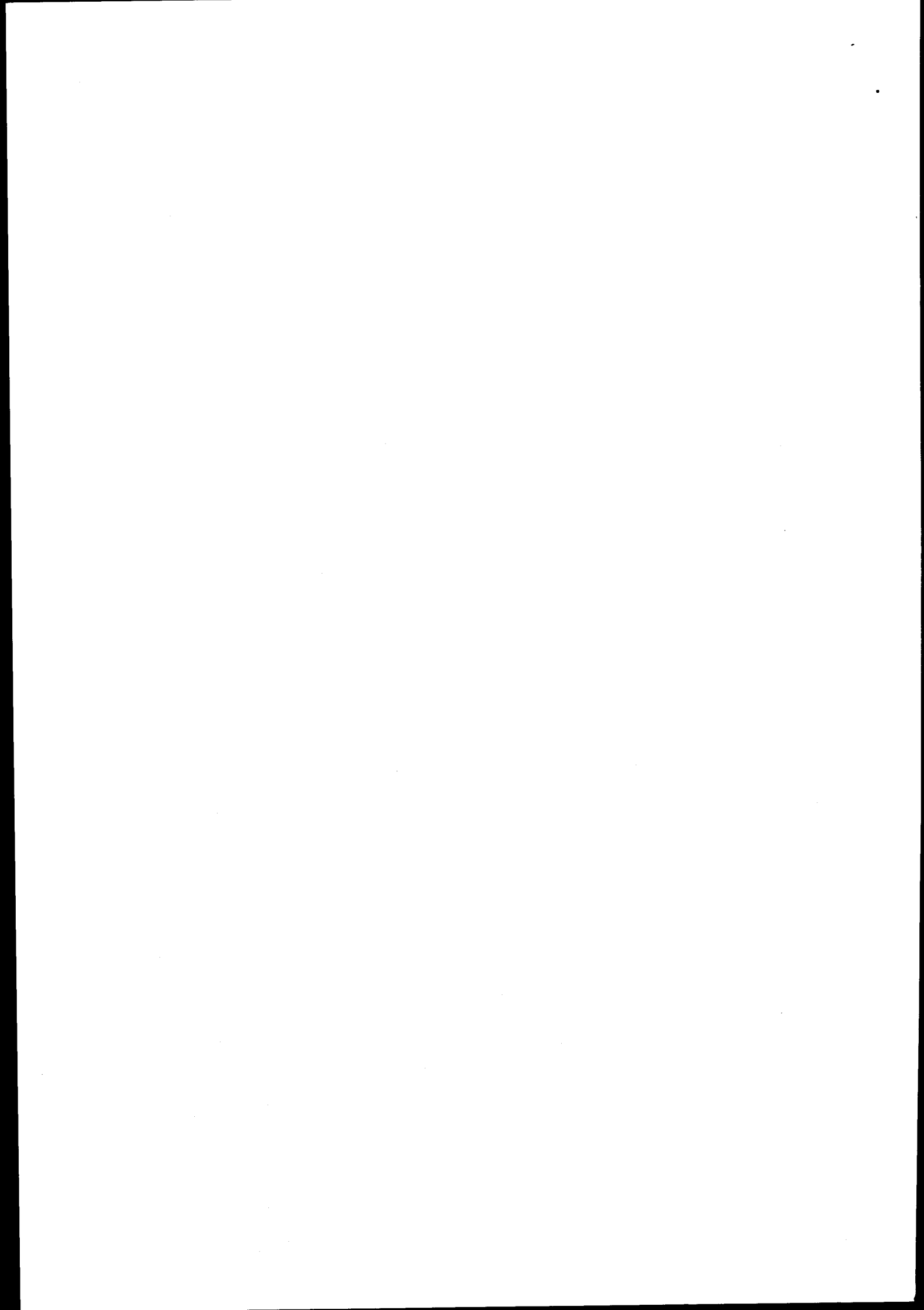
LITTERATUR Vestfolds Oldtidsminner s. 98f
UO top ark.

FUNN I følge skriftlige kilder skal det for mange år siden i en gravhaug på Kopstad, uvisst hvilken, være funnet en kjele. Den lå under en steinhelle, men er senere gått tapt.

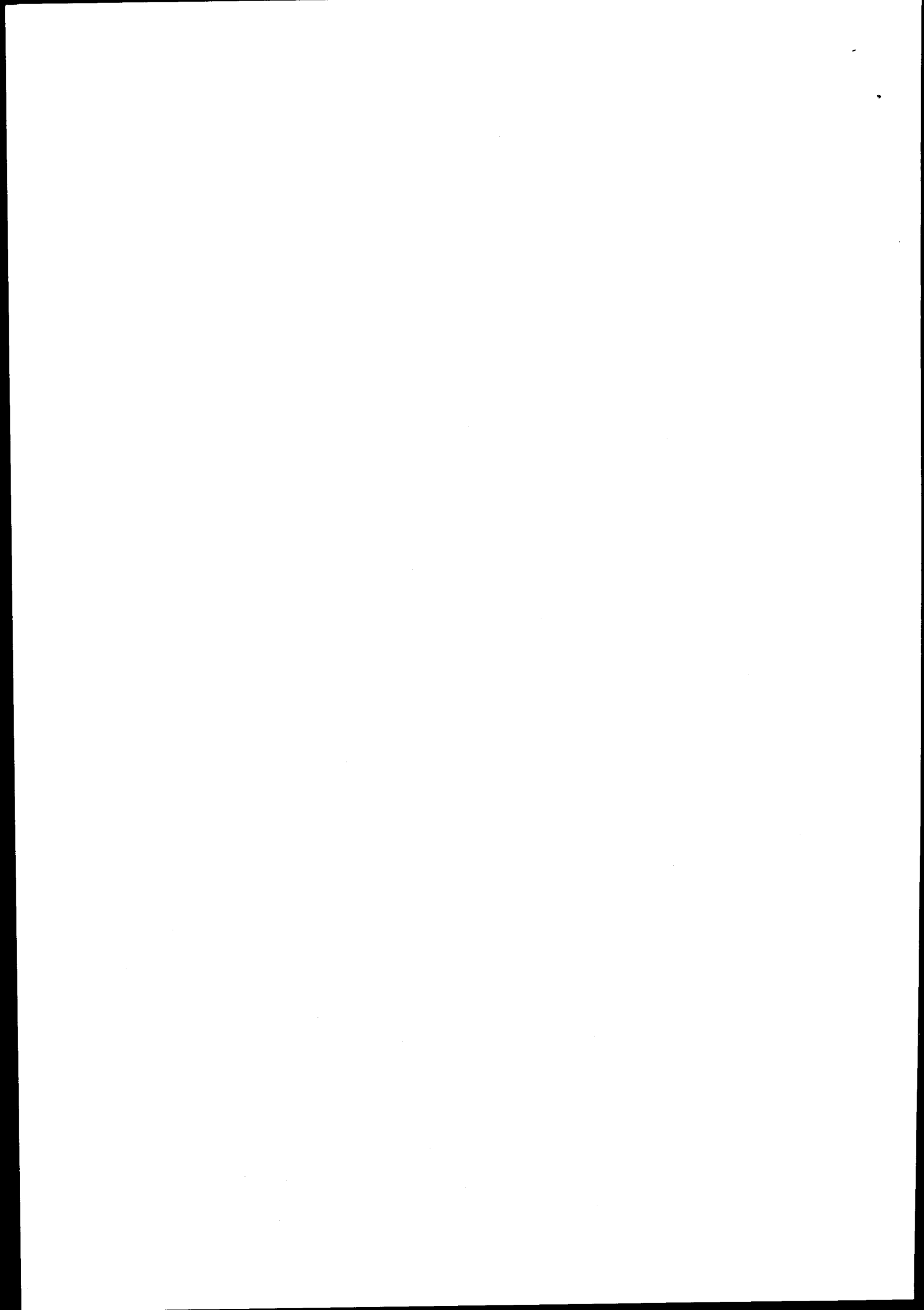
MERKNAD I åkeren NV for gravfeltet ble det ved registreringene i 1993 observert skjørbrent stein. Dette jordstykket kalles Åsebergvenda.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim og M-L B. Sollund
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 14/11/93 SIGN. isa

OBJEKT	0713	02	KARTREF.:	CJ 038-5-2	00007
OMRÅDE	Galleberg - Ås				
PARSELL	C2				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0053/	006	MERKNAD Gård: Kopstad		
FLYFOTO	1730 E06		R/X-NUMMER	R7	
LOKALITET	Resningstad				
KARTREF.	ØK	CJ 038-5-2	COORD	HOH 55	
FORNMINNETS ART	Gravhaug				
	ANTALL.	9	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	NNØ-SSV-gående slakt høydedrag med tynt jorddekke. Havnehage, gressbakke, spredte furuer. Berg i dagen noen steder. Vid utsikt NV-S-NØ. Husene på gården i SSV.				
ORIENT. OPPG	10 m V for fylkesevei 950. 150 m N for driftsbygningen på gården.				
ART. UTSTREKNING	Gravfelt, NNØ-SSV 100 m, ØNØ-VSV 40 m.				
BESKRIVELSE	Gravfelt bestående av 8 rundhauger, en ruin av en rundhaug og en rund steinpakning som kan være bunnlaget av en gravhaug. Haugene er delvis noe uklart markert, men tydelige i terrenget. De er bygget av jord og stein, og i dag bevokst med gress. Enkelte også med furuer. Flere av gravhaugene synes å være lite ødelagte. D: 5-10 m, h: 0,25-1,5 m.				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	Vestfolds Oldtidsminner s. 98 f ØK-registrert i 1977.				
FUNN	I følge skriftlige kilder skal det for mange år siden i en gravhaug på Kopstad, uvisst hvilken, være funnet en kjele. Den lå under en steinhelle, men er senere gått tapt.				
MERKNAD	Gravfeltet vurderes i ØK-registreringene av 1977 som særlig bevaringsverdig.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93	SIGN. I. Trøim og M-L B. Sollund			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	13/11/93	SIGN. isa			

LOKALITET

0713 02 15

Slettagata

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

56/- flere

AVGRENSNING

Rekka med boligbebyggelse langs jernbanelinja og den gamle sørlandkse hovedvei. Fra jernbaneundergangen i sør til Gallebergstasjonsområde i nord.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Området ligger på den flate sletta under Galleberghaugen. Med Galleberg stasjonsområde i nord og Heimdal i sør. Jernbanen ble i 1881 lagt tett under bratthengen til Galleberghaugen, på innsiden av den gamle sørlandske hovedveien (Kongeveien). Bebyggelsen ligger langs veien. De fleste på en teig mellom jernbanen og veien. Den sørlandske hovedveien ble lagt om på denne strekningen i 1951.

HISTORIKK

Dette ser lenge ut til å ha vært et ubebygget område av den gamle hovedveien. Den første bebyggelsen her var Galleberg Skole som ble reist her i 1892 og overtok for Brubakk. Det ble bygd ny skole lenger opp på Galleberg i 1974 og bygningen solgt noen år senere. Jordene nedenfor Galleberghaugen kaltes for Enga. Utskiftingskartet fra 1918 viser to boligeiendommer i hver sin ende av gata. Det nærmest Fossums Galleberg er eldst og ble bygd i 1910 som "kårbolig" for en enke på Galleberg da hun overlot bruket til sønnen. Det neste av en baneformann ved jernbanen. Teigen mellom jernbanen og hovedveien ble solgt til til kjøpmann Sorteberg på Galleberg i 1920-åra. Det var han som begynte å selge ut tomtene. De neste som bosatte seg her var håndverkere; slakter, murer og baker. Her har også vært møbelverksted og kafé. I 1947 fikk lokalsamfunnet på Galleberg et nytt felles anlegg i Galleberg Skole og Folkebad, bygd på initiativ fra Galleberg Vel. Under Galleberghaugen sør for stasjonen hadde jernbanen vanntårn, det eneste mellom Drammen og Holmestrand. Vannet ble tatt fra de rike ollene på "Steinstøkket" under Bølumåsen.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	JA	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Det meste av den opprinnelige bebyggelsen i området står fortsatt. Noen bolighus er revet og det har kommet noen helt nye villaer. Den store sveitserstils skolebygningen ligger godt synlig til. I hovedtrekk er den godt bevart, med unntak av en del stilfremmede vinduer og andre detaljer. I dag leier posten lokaler i skolen ettger at de flyttet fra Galleberg stasjon. "Badet" har karkakter av en stor funkisvilla og er i hovedtrekk intakt. Her var badstu, dusj og karbad og møtesal. I dag eies den av kommunen og er innredet til leiligheter.

Boligbebyggelsen består av vanlige enkle småhus med mellomkrigs- og etterkrigs preg. Flere sakt være satt opp av dobbeltpløyd plank produsert på Galleberg sagbruk. Den er gjennomgående preget av mange endringer. Mest særpreget er Halvorsens hus fra 1926 (nr. 3) hvor det var kafé. En jugendstilsvill med fin klassisistisk søyleveranda, endret, men med hovedpreg intakt.

Vanntårnet til jernbanen forsvant da man gikk over fra damp til elektrisk drift i 1958.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif, Frydenberg, Rolf Galleberg

VURDERING

Slettagata har hovedveien, jernbanen og nærheten til Galleberg stasjon som sine viktigste forutsetninger. Den bebygde teigen mellom jernbanen og veien viser utnyttelse av restarealer etter inngrep i gamle jordbruksområder. Isolert sett har enkeltbygninger eller boligområdet ikke så stor kulturverninteresse, men det er viktig som en del av Galleberg stasjons nærområde og det inngår som en del av miljøene lang en gammel viktig ferdeslåre. Badet er sterkt knyttet til fellesskapsverdiene i lokalsamfunnet og har sosialhistorisk interesse. Størst interesse er likevel knyttet til Galleberg skole som har høy identitetsverdi også utenfor det nærmeste lokalmiljøet.

LOKALITET

0713 02 16

Heimdal/Ryggetangen nordre

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

56/- flere

AVGRENSNING

Gårdsområdet Heimdal og Ryggetangen nordre.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Heimdal og Ryggetangen ligger med gårdstun og innmark i det lavere leirjordsbeltet mot Sandeelva. Gårdene ligger under og like øst for Galleberghauen og ganske nært Galleberg stasjon. Gårdsområdene grenser i vest til E18. Den gamle sørlandske hovedvei gikk litt lenger vest før omleggingen i 1951. Heimdal grenser i sør til Rudsgata, som herfra vidreføres over Galleberghøyden i en gammel driftevei mot Veståsen.

HISTORIKK

Begge gårder er opprinnelig deler av navnegården Ryggetangen. Navnet forklares som en langstrakt høyde som skyter ut som en tange, noe som kan passe bra i det vekslende ravinlandskapet mot Sandeelva. Ryggetangen består av to matrikelgårder og gården har vært to-delt fra langt tilbake. Brukerne har vært selveiere fra 1740 og 1780. Kart fra 1825 indikerer at de to gårdene da hadde felles tunområde der tunet til Nordre Ryggetangen ligger i dag, lengst inn mot Sandeelva. Det blir i så fall en plassering ganske sentralt i gårdsområdet, og det er her den lengste "ryggen" går inn. Ved Heimdal er det symbol for plassbebyggelse - en av de mange gamle plassene ved Kongeveien? Sorenskriver Berbom kjøpte Søndre Ryggetangen i 1850 og gjorde dentil sorenskrivergård. Kanskje var det han som flyttet hovedtunet til Kongeveien? Fra denne tiden kalles søndre Ryggetangen Heimdal. Etter Berbom ble gården gjort til offentlig sorenskrivergård og var det fram til 1905. Fra 1906 til 1912 var det privat barnehjem på Heimdal. Tidlig på 1900-tallet sto Heimdal sentralt i kristent foreningsliv, ovedbygningen kunne nærmest kalles kretsens første bedehus og misjonscenter. I elveslyngen nord for nordre Ryggetangen er det grunt med mange steiner, her skla det ha vært et gammel vadested. Litt nedfor er et stryk. Tangen ut i elva kalles Hella, her var det tømmervelte. Det var vanelig å kjøre tømmeret hit for å fløte det videre nedover Sandeelva. Jernbanen delte noe av jorda for Ryggetangen og Galleberggårdene og det har vært foretatt en del utskifting og sammenslåing av eiendom dem i mellom. Det var utskifting mellom Nordre Ryggetangen og Heimdal i 1925, på Galleberg i 1917. Jernbanen måtte krysses Den

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	JA	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	JA	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Med hensyn til tunene er det Heimdal som har størst interesse. Heimdal ligger markert til på en høyde like ved E18. Den gamle og nye hovedveien sørover har nesten sammenfallende trasé her. Vi finner i dag eldre gårdsbebyggelse i et regelmessig firkanntun. Den gamle empirebygningen til Berbom brant ca 1900 og det ble bygd en ny stor sveitserstilbygning. Den en gang svært rikt utstyrte sveitserstilsbygningen er i dag mye endret i detaljene, men hovedpreg er intakt. Stabbur og bryggerhus er fra 1869 og godt bevarte. Enda mer markant i landskapet enn hovedbygningen er driftsbygningen fra 1931, en godt bevart sveitserlåve av samme type som den på Fossums Galleberg. På nordre Ryggetanger er det framhus og bryggerhus fra ca 1840 og yngre uthus. Opprinnelig preg er mer endret. Ryggetangengårdene ligger i dag omsluttet av sammenhengende, slakt bølgende åkre. Her har vært foretatt mye bakkeplanering. "Ryggetangen" som navnet forteller om er ikke så markert lenger. I elvedalene er det blandingskog og fremdels noe beite. Heimdal er en av få gårder i området som driver med melkekyr

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif, Olaf Storli.

VURDERING

Hovedinteressen er knyttet til gårdstunet på Heimdal. I dag er det bare sekundære hus som bryggerhus og stabbur som står igjen fra sorenskrivertida. Likevel er bevisstheten om denne epoken levende for mange. Tunet er et historisk referansepunkt til en viktig del av historien. Heimdal har et særlig harmonisk og fint bygningsmiljø, noe som får ekstra vekt ved en markant beliggenhet i landskapet. Gårdstunet ligger som et landemerke langs e18 - som den i sin tid må ligge ved den gamle hovedveien. Bør sees i sammenheng med Fossums Galleberg. De to driftsbygningene er av samme type og tunene harmonerer fint i landskapsrommet.

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-2 00014

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0056/ MERKNAD Gård: Galleberg

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 7 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER EJA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL 2 ALDER BRA GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Funnsteder
ukjent.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

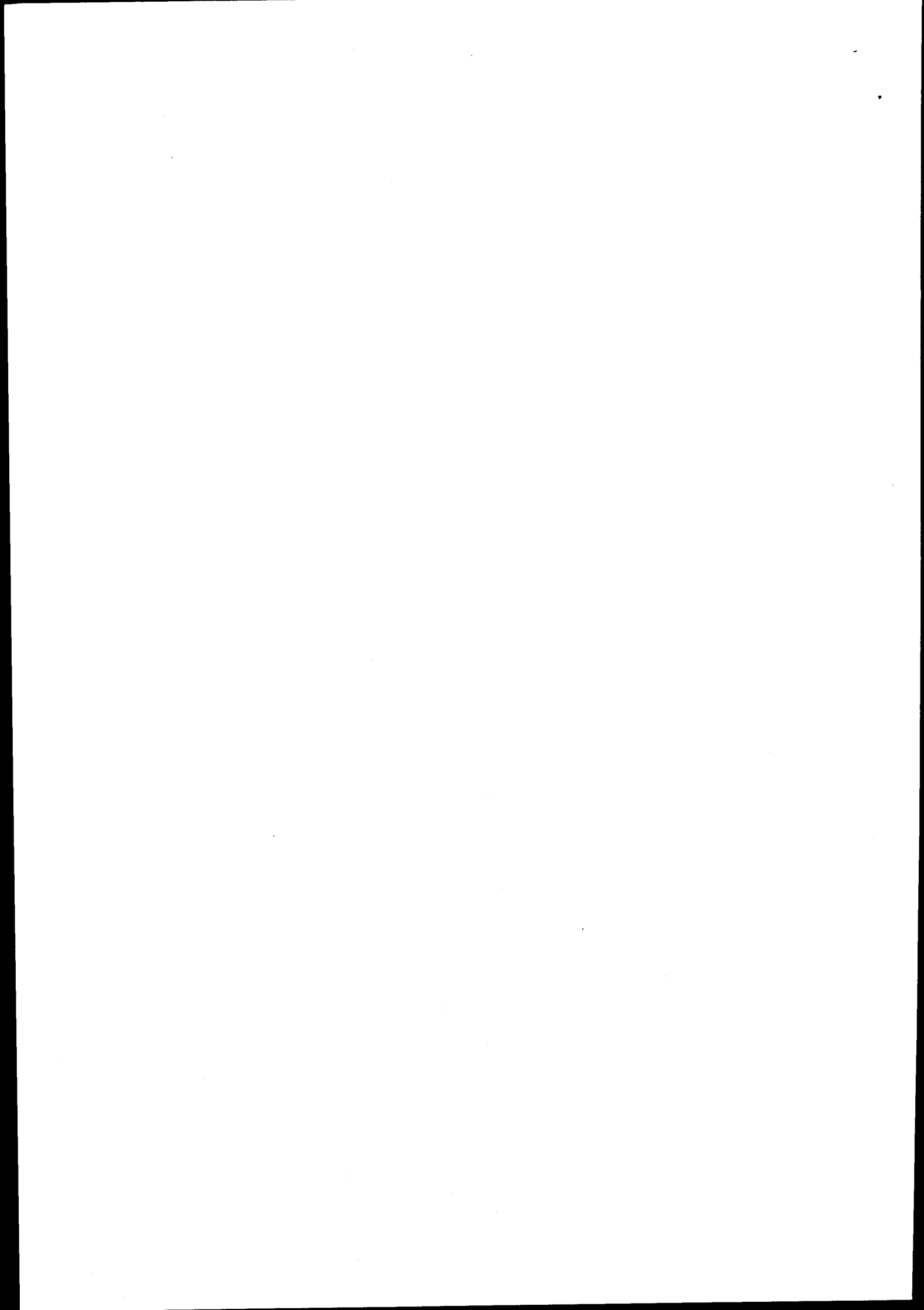
FUNN

Vestfolds Oldtidsminner s. 99f
Ab. 1878 s. 246 nr 63; Ab. 1888 s. 126 nr. 91; Ab. 1892 s. 88 nr.
167; Ab. 1893 s 115 nr 183-184; Ab 1902 s 336 nr 136; Ab 1902 s
336 nr 137; Ab. 1902 s. 337 nr 139; Ab 1902 s 337 nr 139.
C 14110 Tykknakket flintøks, fra steinalder.
C 17100 Flintøks fra steinalderen.
C 17554 Spydspiss av flint.
C 17553-54 Sagblad av flint og spydspiss av
flint.
C 20137 Steinøks uten hull fra steinalderen.
C 20138 Steinøks uten hull fra steinalderen.
C 20139 Steinøks uten hull fra steinalderen.
C 8667 Steinøks med hull, bronsealder?
C 20136 Steinøks med hull, bronsealder?
C 18808 Perle, romertid/folkevandringstid.

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 13/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 02 21

Sauehaugen

TYPE

Frittliggende bebyggelse langs vei

GNR./BNR.

56/- m.fl., 57/- m.fl.

AVGRENSNING

Felt med boligbebyggelse og småbruk

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Et lite boligområde som ligger i en sving på FV950, den gamle bygdeveien til Skoger kirke. Ligger rett nord for Galleberg.

HISTORIKK

Området ligger i grensa mellom Myre og Galleberg. I hovedsak har det nok vært brukt som beitemråde av begge gårdar. Myre er en gammel gård, som fra 1830-40-tallet ble stukket opp i mange parter dels som småbruk, dels som underbruk til naboene. Før lå tunet til et av Myre bryka tett opp til haugene. Deler av området var uskiftet utmark til Galleberg. Her hadde bruk 5 og 3 felles potetkjeller i en av de mange gravhaugene som var her. Denne fellesdelen har også vært brukt til tømmerlegge.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

I dag preges området av etterkrigs boligbebyggelse, men noen nyere hus. Skogen i det opprinnelige lille holtet er dels beholdt. I ytterkant av Sauehaugen mot nord langs veien, ligger noen av småeiendommene på Myre. Bruk 57/2 er eldst og har både driftsbygning og framhus fra 1880-tallet. Bruk 57/11 er mer en boligeiendom, alder ukjent, trolig fra århundreskiftet. Begge har karakter av typisk småhusbebyggelse i sveitserstil, endret i detaljer, men med hovedtrekkene godt bevart. Den gamle potetkjelleren i gravhaugen er svært rasert, men kan spores.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif Frydenberg, Olaf Stori.

VURDERING

Sauehaugen er et typisk restareal i forhold til vår tids jordbruk, men fylte flere funksjoner i det gamle jordbruket, som beitehage, tømmerlegge og et lagelig sted for felles potetkjeller. De mange gravhaugene som lå her, viser at stedet må ha hatt betydning også for historien. I dag illustrerer området hvordan slike restområder har fått en ny funksjon som boligområde. Det ligger en del slike spredte klynger med småhus langs veien og de er blitt en del av dens miljø. De små sveitserstiltuna er viktige elementer i bygdeveiens kulturlandskap.

LOKALITET

0713 02 13

Galleberg stasjonsområde

TYPE

Jernbanerelatert bebyggelse / linjebebyggelse

GNR./BNR.

56/-, 59/- flere bruksnr.

AVGRENSNING

Området rundt Galleberg stasjon. Bebyggelsen fra Gobakken og Meieriet til E 18 med Galleberg bruk.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Galleberg stasjon ligger like nedenfor Galleberghøyden. Vestfoldbanen ble lagt gjennom området i 1881. I dag ligger området i en lomme for seg litt vest for E18. Fram til 1951 gikk Den Sørlandske Hovedvei, den gamle Kongeveien, tett inntil stasjonen. En bratt vei, "Gobakken", forbinder stasjonen med alleberghøyden. Tomtene er skilt ut fra Galleberg (de fleste) og Bølum søndre.

HISTORIKK

Den lille husklynga langs veien har jernbanen som sin primære forutsetning. Før stasjonen ble anlagt her i 1881 var dette en ubebygd strekning på den gamle hovedveien. Det er ikke så godt å tenke seg til hva som hva som betinget lokaliseringen av stasjonen, annet enn nærheten til hovedveien. Men her var en forbindelse med gårdene i vestbygda ved den bratte Gobakken. Det ble bygd stasjonsbygning med bolig for stasjonsmesteren og godshus. Stasjonen ble nedlagt 1878. Nest etter stasjonsbygningene var meieriet trolig det første huset som ble bygd. I 1910 ble Galleberg meieri tilknyttet Kristiania melkeforsyning og jernbanen anla et sidespor til meieribygningen for å lette transporten. Fra starten av var det knyttet forretning til meieriet. Meieriet ble nedlagt i 1962, forretningsdrifta i 1976. I 1899 bygde stasjonsmesteren egen villa og rundt århundreskiftet kom det flere hus. På 1920-tallet var det blitt et lite, tett bygningsmiljø ved stasjonen. Her var kafé og det var handelsvirksomheter i de fleste husene. Ved siden av handelsvirksomheten i meiereiet var drifta til kjøpmann Sorteberg den viktigste. Bolighusene i forlengelsen nordover mot E18 har på et par unntak kommet opp i etterkrigstid. Blant beboerne i området skal mange ha jobbet på jernbanen. Ikke så mange på verket. Tomtene til Galleberg teglverk ble skilt ut 1897. Hoveddelen har trolig vært et stykke som het Langrønningen, en lang nord/sørvendt høyderugg som var delt mellom Galleberg og Søndre Bølum. Verket startet opp etter få år, først som aksjeselskap. I 1913 kjøpte K.E. Fossum teglverket og utvidet med sagbruk, høvleri, smie og mek.verksted. I 1916 startet produksjon av strøkalk til jordbruket. Kalken ble fraktet fra Vestre Kjeldås og brent ved Galleberg bruk. Det var produksjon av kalk til 1930. Hovedproduktene til verket var takstein og teglrør. Ovnene var av typen Hoffmannsk ringovn som muliggjorde jevn produksjon over lang tid. Sagbruket produserte bl.a. dobbeltpløyd. Drivkraften skal hele tiden ha vært elektrisitet. Behovet for arbeidskraft i teglverket var størst om sommeren, men kombinasjonen teglverk/sagbruk muliggjorde en årssyklus med jevnere sysselsetting. Likevel var det mange sesongarbeidere i teglverket, spesielt i tegltaket, om sommeren. På det meste sysselsatte bruket og verket ca 40 mann. De fleste arbeiderne var

OPPR. NAV.

SAMFUNNSSEKTOR

Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	JA	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	JA	-
Merkantil virksomhet	JA	-

Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Det meste av bygningsmiljøet ved stasjonen og den gamle hovedveien er intakt m.h.t. hvilke bygninger som har stått her. Stasjonshus og godshus er fint bevart. Meieriet ble påbygd en andre-etasje i 1940 og bærer preg av enblending av 1880-talls eglsteinsarkitektur og funksstil. Lagerhusene er yngre. Sortebergs anlegg med hovedbygning og butikk/lager er ennå et markant innslag i miljøet. Hovedbygningen er et større jugendstils-hus med halvvalmet tak, mens butikken er i sveitserstil. Det gjennomgår en oppussing i disse dager. De eldre sveiserstilsvillaene (bl.a. stasjonsmesterboligen) er mye endret i detaljer, men hovedpreg er bevart. Det samme gjelder andre bygninger fra mellomkrigstida. Alle bygninger etter teglverket er brent, mens sagbrukshusene står fortsatt, i alt fire industrihus. To store bindingsverkshus, saghuset og lageret (m.m) er sammenbygd. Et mindre teglsteinshus var smie og verksted, i hovedsak rettet mot interne behov - både for teglverk og sagbruk. Det står også en liten teglsteins-transformatoriosk. Nøktren industriarkitektur med opprinnelig preg. Tegltaget har spist seg ganske langt innover Langrønningen. Det er godt synlig, men begynner så vidt å gro til. I de nederste delene er det bart fjell hvor man har tatt ut noe stein i seinere år. Øverst i den nordre kanten av tegltaket, mot Bølum står et maskinverk til å grave ut leira. Kjøpt brukt 1960 fra et nedlagt teglverk i Østfold. Dessuten rester av kabelbanen som dro vaggene som fraktet leira til fabr. Skinnen inn er borte. Maskinene merket O. Jakobsons maskinverksted AVS, Oslo. Teglutgravinga foregikk manuelt før 1960. Vaggene ble opprinnelig skjøvet av arbeiderne, koblet til traktormotor, kanskje før kirgen. På vestsiden av tegltaket er den opprinnelige leirbakken i Langrønningen intakt, et fint parti med lett løvskog som grenser mot Galleberg store sammenhengende åkre. I skråningen mot vest

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif Frydenberg, Rolf Galleberg, Anker Solberg, Andreas Bjølgerud, Bent Weierød m.fl. A. Bjølgerud har samlet en del papirer ang. Galleberg verk.

VURDERING

Galleberg stasjonsområde har etableringen av stasjonen i 1881 som sin viktigste forutsetning. Det er typisk for miljøene som grodd opp rundt de gamle jernbanestasjonene. Her er alle de vanlige elementene bevart i et relativt begrenset geografisk område. Stasjonsbygninger, meieri, butikker, boligbebyggelse med annet næringsgrunnlag enn jordbruk og industrianlegg. Selv om teglverket er borte, er denne siden av miljøet godt representert i sagbruksbygningene og selve tegltaket. I forhold til Foss representerer industrien i Galleberg den nye tida; uavhengig av fossekraft til produksjonen og, takket være jernbanen, med lett tilgang til markedene. Nærheten til Fossum-Gallebergs gårdsanlegg og bestyrer- villaen inne på industriområdet viser til dens tids sosial og eiermessige strukturer. Galleberg stasjonsområde har kunnskapsverdi og identitetsverdi. Verdien forsterkes sett i sammenheng med Fossum-Galleberg gårdsanlegg og bebyggelsen i Slettagata. Beliggenheten til den bevarte strekningen av Gamle Sørlandske Hovedvei knytter stedet til andre viktige historiske miljøer i Sande.

LOKALITET

0713 02 11

Galleberg gårdsområde

TYPE

Gårdstun, langs vei

GNR./BNR.

56/1, 56/5, 56/9, 17 - m.fl.

AVGRENSNING

Galleberg gårdsområde på høyden langs Fv 950 og de nærmeste omgivelser. Agrenset av E 18 mot øst og traséforslag C4 mot vest.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Koppstad og Galleberg gårdene ligger på samme høydedrag øst for E 18, med gårdstuna på rad lags FV 950. Høydedraget har en markert beliggenhet sentralt i Sandebygda. FV 950 fortsetter nordover mot Kleiverhagen, i samme løpet som den gamle bygdeveien mellom Sande og Skoger middelalderkirker. Faret ned mot Galleberg stasjonsområde og videre til Foss er også trolig gammelt.

HISTORIKK

Galleberg er nevnt i skriftlige kilder fra 1544. Navnet forklares bl.a. som et uttrykk for hard grunn, noe som passer bra med naturgrunnet og de mange skrinne, steinete knausene. En annen forklaring henger sammen med mansnavnet Galli (Rygh). Bondeselveie siden 1740-tallet. Galleberg er en matrikkelgård, delt i to bruk 1664, i tre fra 1813 og flere større og mindre eiendommer i andre halvdel av 1800-tallet. På høyden ligger det i dag tre gårdstun. Det var utskifting på Galleberg rundt 1920 og et bruk flyttet da tunet ned fra høyden (Fossum-Galleberg 56/3).

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	JA	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

De tre gårdstuna på høyden ligger idag spredt langs veien. Det er noen få yngre boligeiendommer i tillegg. Det står framhus fra andre halvdel av 1800-tallet på alle tre. Ingen driftsbygninger er gamle, men her finnes andre typiske eldre gårdshus, som bryggerhus og stabbur. Vest for veien er det sammenhengende ganske plane jorder med en fordypning mot Koppebekken. Jordene nærmest veien skal alltid ha vært jevne og er ikke særlig planerte. Området mot Koppebekken var mer kuppert før. Her var gamle beitemråder. Oppdyrkingen av dette området startet allerede rundt 1900, med intensivering etter krigen. I nord mot Bølum har det vært foretatt mye planring. De skrinne, steinrike kollene rett øst for veien har vært tunnære beiteområder. Hele dette høydedraget fra delet mot Koppstad (driftegatase loklitet nr. 12)) kalles Galleberghaugen. Gårdene har også jordveier øst for Galleberghaugen, noe som fordret driftsveier over jernbanen i 1881. Etter det tradisjon og eld kart forteller, er det bruk 56/9, 17 som ligger idet eldste kjente tunområdet. Det ble etter utskiftinga liggene alene igjen. Utskiftingkartet viser at det her var et tett dobbelttun med bebyggelse på hver side av veien før. Våninghuset og sidebygningen er begge fra 1880, sterkt pusset opp, men har bevart hovedformene. Langs veien står stuvede lønnetrær av samme alde som husene. Det er bygd ny låve og nytt fjøs 1982, på pynten ut mot øst (den gamle låve tett langs veien på den andre siden). Dette er en av få gårder i området som driver for fullt medmelkekyr og andre dyr. I de bratte, bakkene sør og øst for tunet har det vært beite så lenge folk husker. Dels er beite treløse, dels åpen hagaskau. På de høyeste partiene ligger et av de mange gravfeltene i området. Bruk 5 liggerder "Gobakken" tar ned til stasjonsområdet. Bebyggelsen gir et nytt preg ved endringer og nybygg, med unntak av sveitserstils bryggerhus. Bryggerhus fra tidlig 1900-tall. Det særligste Gallebergbruket, 56/1 ligger helt ned mot delet til Koppstad. Her er flere interessante hus med høy autsilitet; bryggerhuset skal

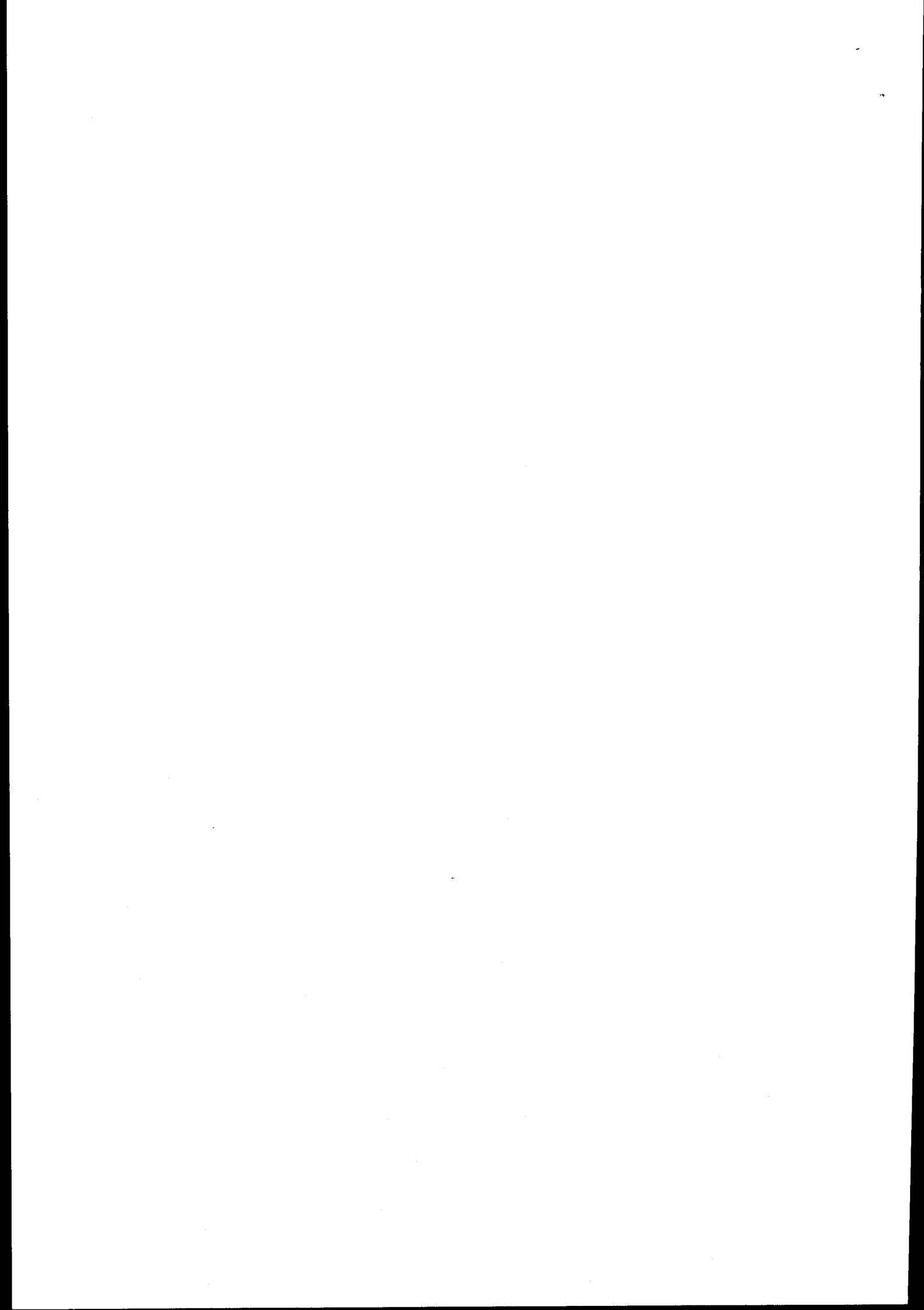
KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Muntlig informasjon fra, Rolf Galleberg, Johan Ryggetangen m.fl..

VURDERING

Galleberg er et viktig parti av den gamle veien på høyden. Gårdstunene ligger karakteristisk til ved veien. Det er her mer helheten og vidreføringen av gamle tunplasser som har interesse, selv om en også her finner verdifulle enkelthus, som bryggerhusetp 56/1. Gårdslandskapet veksler mellom plane åpne åkre og kuperte beitehager og felter med skog. De mange gravhaugene gir området stor historisk dybde. Den gamle veien over Galleberghøyden knytter kulturminner fra forhistorisk og nyere tid sammen og gir mulighet for å oppleve dem i et fint landskap. Miljøet har høy kunnskapsverdi og opplevelsesverdi.

OBJEKT	0713	02	KARTREF.:	CJ 038-5-2	00006
OMRÅDE	Galleberg - Ås				
PARSELL	C2				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0056/	001	MERKNAD Gård: Galleberg		
FLYFOTO	1730 E06		R/X-NUMMER	R1	
LOKALITET	Resningstad				
KARTREF.	ØK	CJ 038-5-2	KOORD	HOH 60	
FORNMINNETS ART	Gravhaug				
	ANTALL.	2	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	Lite VNV-SSØ-gående høydedrag på vestsiden av Sandedalen, vest for fylkesvei 950. Gårdstun og hage omgitt av dyrka mark og beiter. Vid utsikt mot V og S, begrenset utsikt mot N og Ø.				
ORIENT. OPPG	30 m SSV for det eldste våningshuset på gården.				
ART. UTSTREKNING	Samling gravhauger, N-S 50 m, Ø-V 20 m.				
BESKRIVELSE	<p>I hagen SSV for våningshuset, lengst i N:</p> <p>1. Rundhaug. Klart markert. Tydelig i terreng. Bygd av jord og stein. Avflatet i toppen. Gressbevokst. Midt i en flaggstang. D: 9 m, h: 0,5 i Ø, 1 m i V. 9 m SSV for 1:</p> <p>2. Rundhaug. Klart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Gressbevokst. Toppen avflatet, her står en liten dukkestue. D: 12 m, h: 1,2 m i NØ, 2 m i V.</p>				
TRADISJON	I følge dagens beboere på gården skal en tidligere grunneier ha nektet folk å grave ut graven der det i dag står en dukkestue på toppen. Den andre haugen skal det imidlertid ha vært gravd i, men det er ikke kjent funn av oldsaker fra denne.				
FOTO					
LITTERATUR	Vestfolds Oldtidsminner s. 99 f				
FUNN					
MERKNAD	En tredje haug på denne eiendommen, registrert i 1977, må være fjernet i forbindelse med byggingen av en nytt bolighus ret S for stabburet på eiendommen.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93	SIGN. I. Trøim og M-L B. Sollund			
KONTROLLERT DATO	/ /	SIGN.			
INNSKREVET	13/11/93	SIGN. isa			

LOKALITET

0713 02 14

Fossum-Galleberg

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

56/3.

AVGRENSNING

Gårdsanlegget med de nærmeste omgivelser.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Tunet ligger rett sør for Galleberg stasjonsområde og Gallebergbruk. Mellom den gamle sørlandske hovedveien og E18.

HISTORIKK

Brukseier K.G. Fossum, som hadde ervervet seg Galleberg teglverk i 1913, kjøpte bruk 56/3 på Galleberg i 1917. Året etter ble det holdt utskifting på Galleberg og Fossum fikk samlet det meste av sin innmark på flatene ned mot Sandeelva. Gårdstunet lå opprinnelig i det gamle tunområdet oppe på Gallebergshaugen sammen med bruk 56/9. Fossum flyttet det ned i 1922, til sletta like sør for stasjonsområdet.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	JA	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Fossum fikk ikke bare en mer samlet og rasjonell gårdsdrift etter utskiftinga, han fikk også en brukseierbolig i nærområdet til industrianlegget sitt - og til Galleberg stasjon. Det er et særpreget og staselig gårdsanlegg han lot bygge i 1922. Den klassisistiskpregede hovedbygningen ble oppført av teglstein fra verket; den har helvalmet tak og lavere sidefløy. Driftsbygningen er en stor sveitserlåve med lisenemurt teglsteinsfjøs og innkjøring i gavlen (samme type som på Heimdal). Bygningene har storgrad av opprinnelighet. Tunet ligger på en slak høyde med innkjøring langs en bjørkeallé fra Slettagata. Etter omleggingen av den sørlandske hovedvei i 1951, ble tunet liggende eksponert til fra E18, som skjærer over jordveien. Driftsbygningen leies i dag ut til ulike virksomheter.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif, Frydenberg, Rolf Galleberg

VURDERING

Fossum fikk ikke bare en mer samlet og rasjonell gårdsdrift etter utskiftinga, han fikk også en brukseierbolig i nærområdet til industrianlegget sitt - og til Galleberg stasjon. Det er et særpreget og staselig gårdsanlegg han lot bygge i 1922. Den klassisistiskpregede hovedbygningen ble oppført av teglstein fra verket; den har helvalmet tak og lavere sidefløy. Driftsbygningen er en stor sveitserlåve med lisenemurt teglstøinsfjø og innkjøring i gavlen (samme tupe som på Heimdal). Bygningene har stor grad av opprinnelighet. Tunet ligger på en slak høyde med innkjøring langs en bjørkeallé fra Slettagata. Etter omleggingen av den sørlandske hovedvei i 1951, ble tunet liggende eksponert til fra E18, som skjærer over jordveien. Driftsbygningen leies i dag ut til ulike virksomheter.

018396

LOKALITET: 713/2/CJ 038-5-2/10 Boplass Galleberg

KULTURMILJØ: Galleberg - Ås
PARSELL: C2, C4
KOMMUNE: Sande
GNR: 0056   BNR. 5
GÅRDSNAVN: Galleberg

BRUKSNAVN:**LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CJ 038-5-2**KOORDINATER:** x: 181270, y: -28245**FLYFOTO:****R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	EST	69
		0		
		0		

TERRENG: Skogbevokst smal N-S-gående berghylle i Ø-vendt skråning. Jordbruksområde. Utsikt mot Ø.

ORIENT. OPPG: Ca. 100 m ØSØ for Galleberg skole.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: På den smale N-S-gående berghyllen ble det i et prøvestikk funnet 2 flintavslag i tillegg til skjærbrent stein. Løsmasse av 0,3 m tykk muldholdig sand med undergrunn av silt.

TRADISJON:**FOTO:****LITTERATUR:**

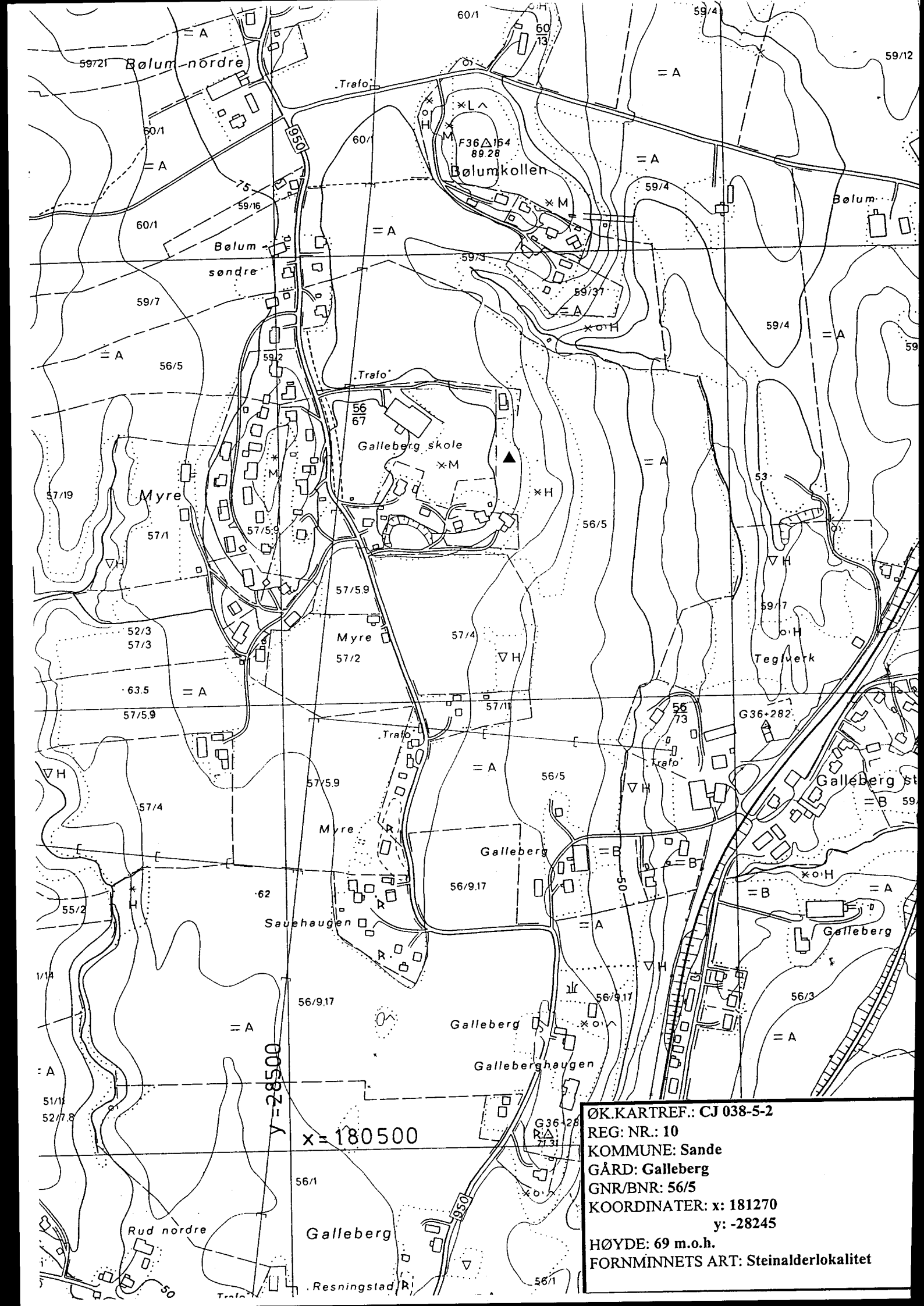
FUNN: 2 flintavslag og skjærbrent stein.

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO: 17.09.93	SIGN: J. Grundberg
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	24.11.93	isa

ØK.KARTREF.: CJ 038-5-2
REG: NR.: 10
KOMMUNE: Sande
GÅRD: Galleberg
GNR/BNR: 56/5
KOORDINATER: x: 181270
y: -28245
HØYDE: 69 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018397

LOKALITET: 713/2/CJ 038-5-2/11 Funnsted Galleberg

KULTURMILJØ: Galleberg - Ås
PARSELL: C2, C4
KOMMUNE: Sande
GNR: 0056 BNR. 5
GÅRDSNAVN: Galleberg

BRUKSNAVN:**LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CJ 038-5-2**KOORDINATER:** x: 181168, y: -28216**FLYFOTO:****R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Funnsted	1	EST	63
		0		
		0		

TERRENG: SØ-vendt skråning på Ø-siden av høydedrag. Skille mellom dyrka mark og skog. Beite. Utsikt mot Ø.

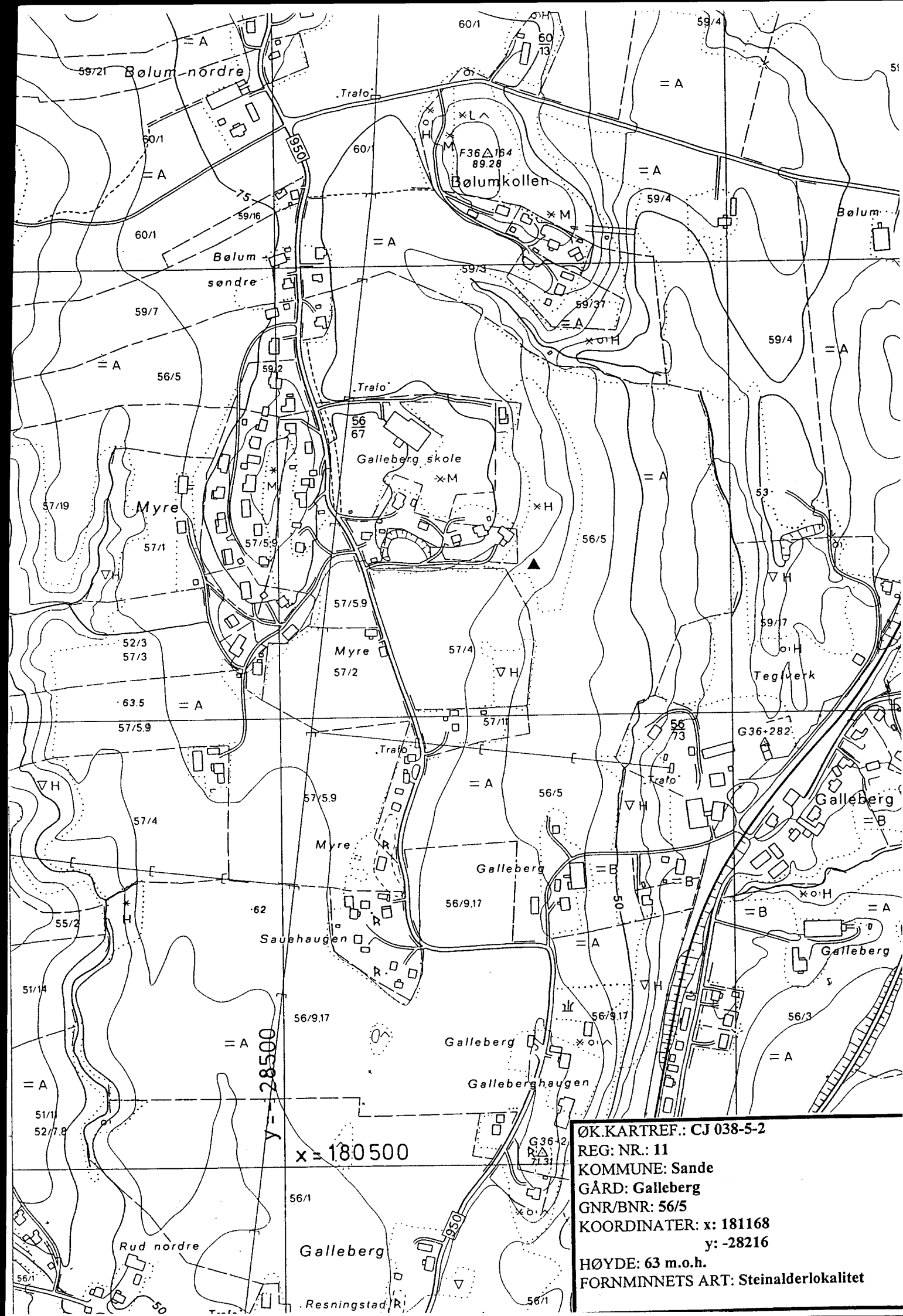
ORIENT. OPPG: Ca 180 m SØ for Galleberg skole. Ca 35 m SØ for bolighus.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: I østskråning på overgangen mellom dyrka mark og mindre skogsparti, innenfor et område som brukes til beite, ble det i et prøvestikk funnet 1 flintavslag. Løsmasser av 0,3 m tykk humusblandet sand med undergrunn av grus.

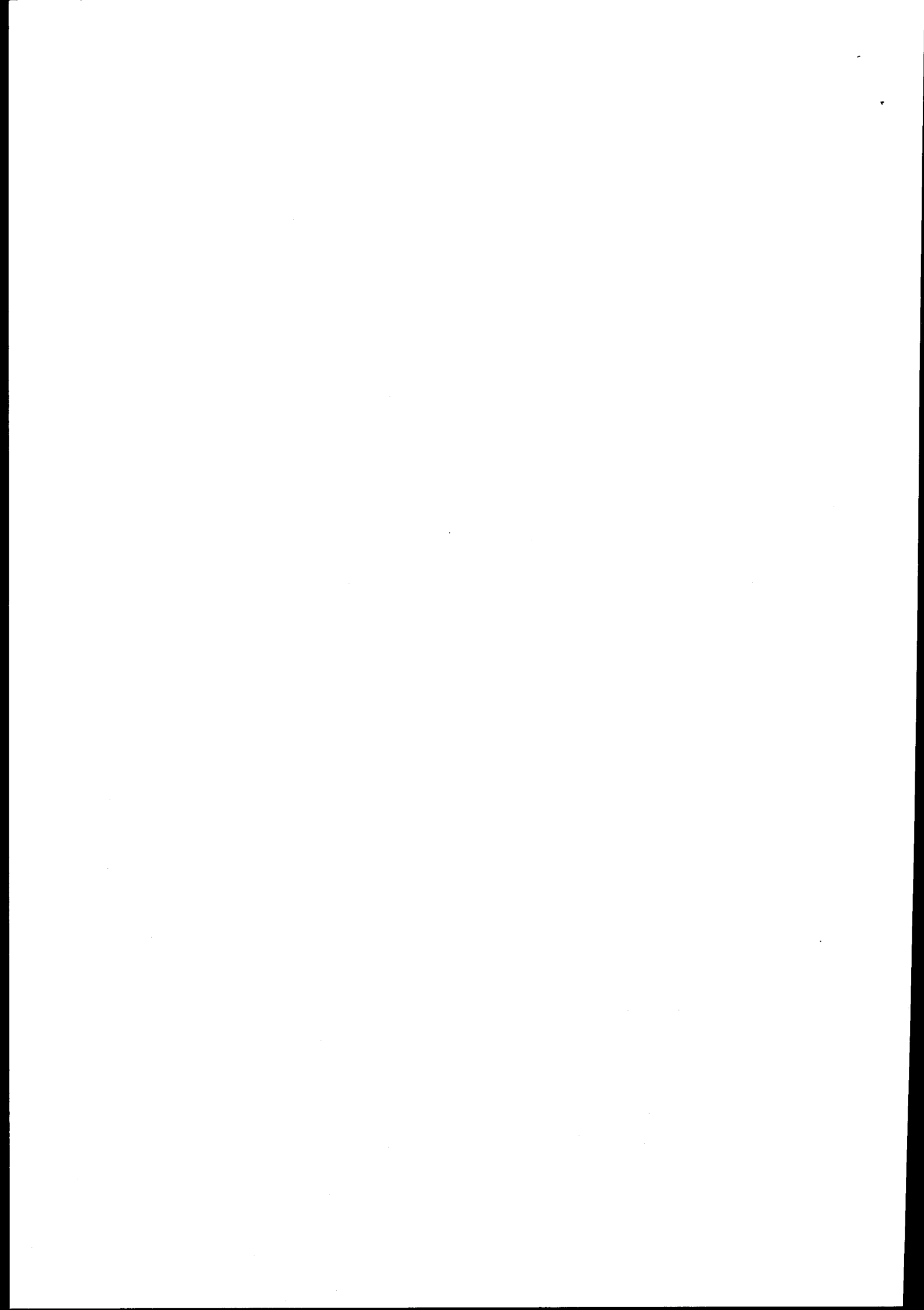
TRADISJON:**FOTO:****LITTERATUR:****FUNN:** 1 flintavslag.**MERKNAD:****KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	17.09.93	SIGN: J. Grundberg
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	24.11.93	isa

ØK.KARTREF.: CJ 038-5-2
 REG. NR.: 11
 KOMMUNE: Sande
 GÅRD: Galleberg
 GNR/BNR: 56/5
 KOORDINATER: x: 181168
                   y: -28216
 HØYDE: 63 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

OBJEKT	0713	02	KARTREF.:	CJ 038-5-2	00005
OMRÅDE	Galleberg - Ås				
PARSELL	C2, C4				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0056/	009	MERKNAD Gård:Galleberg; bruk: Smiejordet		
FLYFOTO	1730 E06		RX-NUMMER	R2	
LOKALITET	Galleberghaugen				
KARTREF.	ØK	CJ 038-5-2	COORD	HOH 71	
FORNMINNETS ART	Gravhaug				
	ANTALL.	3	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	Lite NNØ-SSV-gående høydedrag V i Sandedalen. Slakt fall i N,V o S, faller bratt av mot jernbanen i Ø. Skrinn jord, hamnehage og gårdstun. Vid utsikt i alle retninger.				
ORIENT. OPPG	I trig.pkt. G 36-283, 80 m SSØ for driftsbygningen på gården.				
ART. UTSTREKNING	Samling gravhauger, N-S 40 m, Ø-V 15 m.				
BESKRIVELSE	<p>På toppen av en liten knaus på Ø-siden av høydedraget</p> <p>1. Rundhaug. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygd av jord og bruddstein. Avflatet i toppen, med antydning til søkk. Gressbevokst. En stor gran i V-kanten. Midt i støpt fundament for tripunkt. D: 11m, høyde 1,5 m. 5 m SSØ for haug 1.</p> <p>2. Rundhaug. Uklart markert, tydelig i terrenget. Lite søkk i toppen. Berget i dagen i midten og i SØ-kanten. Bygd av jord og stein. Overtorvet. D: 9 m, h: 0,1-0,3. Midt mellom de to gravhaugene.</p> <p>3. Rundaktig ansamling med jordblandet bruddstein. Delvis overtorvet. Kan være et gravminne. Bevokst med en stor furu i midtpartiet. D: 5 m, h: 0,3.</p>				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	ØK-registrert i 1977.				
FUNN	Gårdens eier har funnet en steinøks på eiendommen. Oppbevares privat.				
MERKNAD					
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93		SIGN. I.Trøim og M-L B. Sollund		
KONTROLLERT DATO	/ /		SIGN.		
INNSKREVET	14/11/93		SIGN. isa		

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-2 00003

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0056/ 045 MERKNAD Gård: Galleberg; bruk: Bergtun

FLYFOTO 1730 E06 R/X-NUMMER R6

LOKALITET Sauehaugen

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH 65

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT NNØ-SSV-gående høydedrag på V-siden av Sandedalen.
Jordbruksområde med spredt villabebyggelse. Utsikt i alle
retninger.

ORIENT. OPPG 10 m Ø for våningshuset, mellom garasjen og
uthuset.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

Rest av rundhaug. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygd av jord
og stein. V-delen av haugen er fjernet ved husbygging i 1949.
Restene av haugen er i dag bevokst med gress, noe løvkratt og
store bjørker. I V-siden blomsterbed med prydbusker. Haugen skal
tidligere ha gått helt inn under trappen på våningshuset, ca 12 m
lenger V-over. Var "hul" i midten, og ca 2m høy. Dagens mål på
haugen, l: 12 m, br: 6m, h: 1 m.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Registrert i ØK
1977.

FUNN

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim og M-L B. Sollund
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 14/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-2 00004

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0056/ 045 MERKNAD Gård: Galleberg

FLYFOTO 1730 E06 R/X-NUMMER R3

LOKALITET Sauehaugen

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH 65

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 1 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Lite, flatt NNØ-SSV-gående høydedrag V i Sandedalen.
Villabebyggelse. Omgitt av dyrka mark. Vid utsikt til jordene omkring.

ORIENT. OPPG 25 m V for våningshuset på eiendommen.

ART. UTSTREKNING Rundhaug. Uklart markert. Avflatet i toppen. Avskåret mot SØ.
Bevokst med gress, kratt og løv- og bartrær. Brukes som privat søppelfylling. D: 7 m, h: inntil 1 m.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR Registrert i ØK 1977.

FUNN

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 12/07/77 SIGN. T. Bay
KONTROLLERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim, MB Sollund
INNSKREVET 27/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-2 00002

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0056/ 048 MERKNAD Gård: Galleberg

FLYFOTO 1730 E06 R/X-NUMMER R4

LOKALITET Sauehaugen

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH 65

FORNMINNETS ART Gravhaug
ANTALL. 3 ALDER JA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT NNØ-SSV-gående slakt høydedrag på V-siden av Sandedal, V for jernbanen og E-18. Jordbruksområde med villabebyggelse. Vid utsikt til jordene omkring.

ORIENT. OPPG N-enden: 8 m S for villa på 56/62. S-enden: 9 m NNØ for villaen på 56/48.

ART. UTSTREKNING Samling gravhauger, N-S 90 m, Ø-V 20 m.

BESKRIVELSE
Lengst i N, i hagen på 56/62 og vest for fv 950:
1. Rundhaug. Klart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Noe stein i dagen i midtpartiet. N-delen er bearbeidet til gressplen, et søkk i Ø-delen av topplatået. Bevokst med noen store furuer, løvkratt gress og lyng. N-delen kultivert gressplen. Et hagebord er montert på toppen av haugen. D: 16m, h: 1,5 m. 7 m S for 1 på eiendommen 57/5,9, 1 m N for tyrolerhus:
2. Rundhaug. Klart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Rester etter en potetkjeller i midtpartiet, I:NV-SØ 5m br: NØ-SV 4 m, dybde 1,2 m. En sjakt går inn i haugen fra SØ. Tre sm groper i NØ-siden. Haugen er tett bevokst med gress, lyng og løvkratt, en furu i SØ. D:18 m, h:2 m. 37 m S for 2 på eiendommen 56/48
3. Rundhaug. Klart markert i Ø, uklart markert i V. Avflatet i toppen. I N noe avskåret av veien til Myre 57/5,9, i S avskåret av innkjørsel til villa. I SV-kanten et uthus. SV-hjøret av haugen utgravd. Her ligger i dag en opparbeidet uteplass. Bevokst med gress, kratt og større løvtrær. D: 9 m, h: inntil 0,6 m.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR Tidligere ØK-registrert i 1977.

FUNN

MERKNAD Dette grafellett ligger foruten på 56/48 også 56/62 Galleberg og 57/5,9 Myre.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I.Trøim og M-L B. Sollund

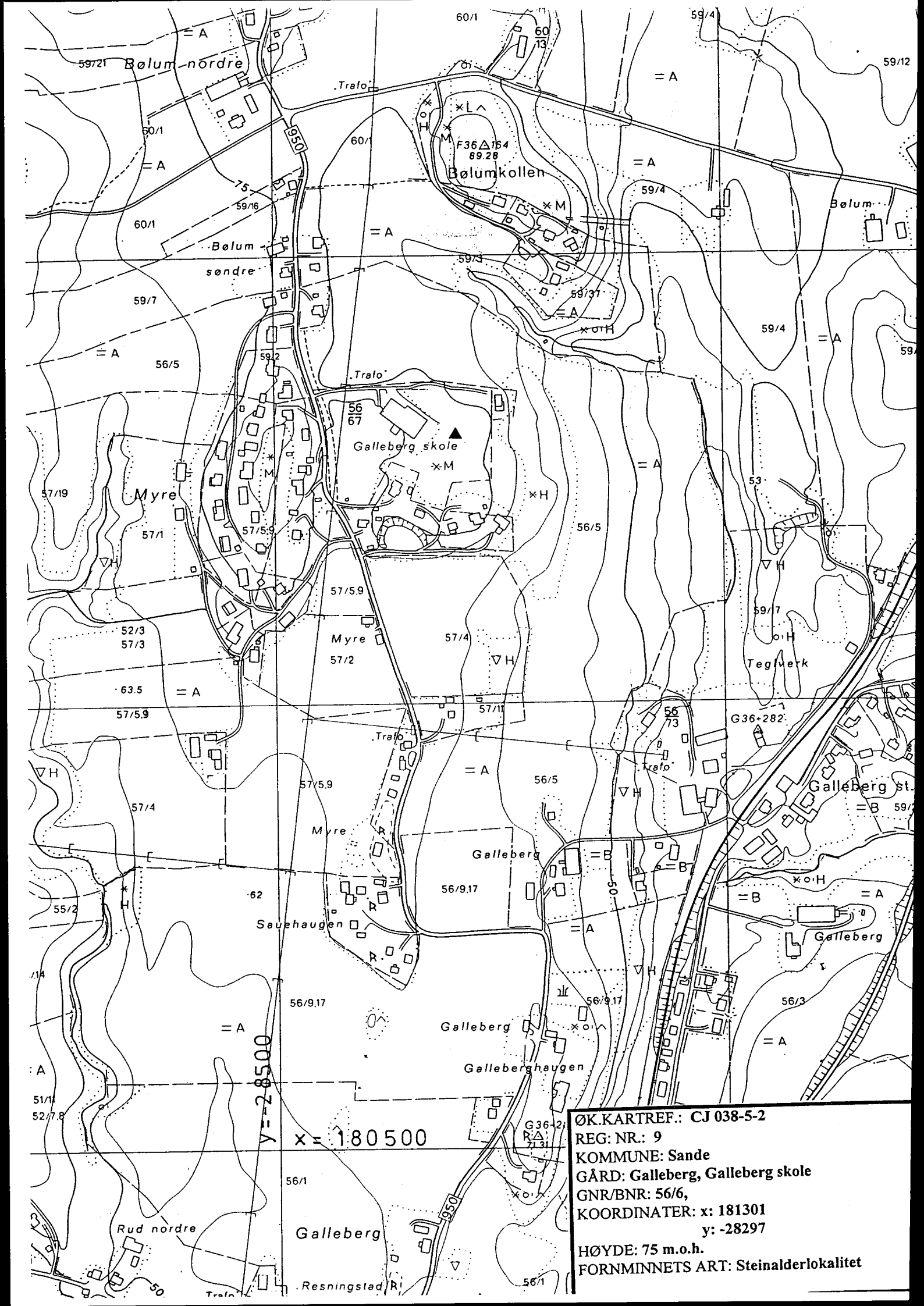
KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 14/11/93 SIGN. isa

ID: 018395

LOKALITET:	713/2/CJ 038-5-2/9	Funnsted Galleberg; Galleberg skole		
KULTURMILJØ:	Galleberg - Ås			
PARSELL:	C2, C4			
KOMMUNE:	Sande			
GNR:	0056	BNR. 67		
GÅRDSNAVN:	Galleberg; Galleberg skole			
BRUKSNAVN:				
LOKALT NAVN:				
EIER:				
ØK-KARTREF:	CJ 038-5-2			
KOORDINATER:	x: 181301, y: -28297			
FLYFOTO:	R/X NUMMER:			
	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORMINNER:	Funnsted	1	EST	75
		0		
		0		
TERRENG:	Flate på toppen av skogkledd høydedrag. Omkranset av dyrka mark. Begrenset utsikt p.g.a. skogen.			
ORIENT. OPPG:	Ca 30 m Ø for Galleberg skole.			
ART. UTSTREKNING:				
BESKRIVELSE:	N-vendt kant av flate på toppen av en kolle mellom to mindre bergrabber i V og Ø. Flaten er diffust avgrenset mot S. Terrenget skråner slakt mot N og bratt mot Ø. Ved prøvestikking på denne flaten ble det i ett av to prøvestikk, på den nordre delen av området, funnet 1 flintavslag. Løsmasse av 0,3 m tykk humusblandet fin sand med undergrunn av grå silt. Den begrensede flatens areal 100 m N-S, 50 m Ø-V.			
TRADISJON:				
FOTO:				
LITTERATUR:				
FUNN:	1 flintavslag.			
MERKNAD:	Her bør det gjennomføres ytterligere prøvestikking for å avklare om dette er en urørt steinalderlokalitet, hvilket vi antar.			
KILDER/ INFORMANTER:				
PROSJEKT:	Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.			
	DATO:	SIGN:		
REGISTRERT:	15.09.93	J. Grundberg		
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim, E. Snorradottir		
INNSKREVET:	21.09.93	jonas		

ØK.KARTREF.: CJ 038-5-2
 REG. NR.: 9
 KOMMUNE: Sande
 GÅRD: Galleberg, Galleberg skole
 GNR/BNR: 56/6,
 KOORDINATER: x: 181301
 y: -28297
 HØYDE: 75 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-2 00015

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0057/ MERKNAD Gård: Myre

FLYFOTO RX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 12 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Funnsteder
ukjent.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s. 100 f
Ab. 1891 s. 98 nr 65; Ab. 1892 s. 75 nr. 88; Ab. 1892 s. 75 nr. 89;
Ab. 1892 s 92 nr 190; Ab 1893 s 86 nr 55; Ab 1893 s 86 nr 56; Ab.
1893 s. 90 nr 75; Ab 1894 s 116 nr 31; Ab. 1896 s. 78 nr 88; Ab
1897 s 64 nr 76; Ab 1899 s 180 nr 97.
Univ. olds Årbok 1930 s. 221 nr 53.

FUNN

C 16307 Steinøks uten hull fra steinalderen.
C 16884 Spissnakked steinøks fra steinalderen.
C 16885 Eneget skiferkniv fra steinalderen.
C 17143 Steinøks av Nøstvettype fra steinalderen.
C 17253 Spissnakked steinøks av leirskifer fra
steinalderen.
C17254 Buttnakked steinøks fra steinalderen.
C 17283 Buttnakked steinøks fra steinalderen.
C 17692 Steinøks uten hull fra steinalderen.
C 18482 Flintskraper fra steinalderen.
C 18806 Nedre del av steinøks uten hull.
C 19524 Øks av skifer fra steinalderen.
C 24557 Steinøks med hull fra bronsealderen?

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 13/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 02 KARTREF.: CJ 038-5-2 00016

OMRÅDE Galleberg - Ås
PARSELL C1, C2, C4
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0059/ MERKNAD Gård: 59 Bølum S og 60 Bølum N

FLYFOTO dre RX-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER BRA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Funnsted
ukjent.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s.
101
Ab. 1893 s. 107 nr 142.

FUNN C 17472 steinøks med hull,
bronsealder?

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 13/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 02 19

Bølum søndre

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

59/1, 59/4, 59/12

AVGRENSNING

Bølum søndres gårdbruk, ved Bølumveien mellom Foss og Bølumkollen

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Bølum ligger på en bred høyderugg vest for Foss. Gårdsområdene grenser til Bremsa i nordvest og Galleberg bruk i sør. En gammel byggdevei over høydedraget forbinder Bølum med E18 ved Foss og Fv 950 i vest.

HISTORIKK

Bølum som hører med til heimgårdene, er trolig en av de eldste i bygda. Rygh mener at den gamle formen må ha vært Boleimr, men kan ikke helt forklare hva Bol står for. Navnegårds-kartet foran viser at gårdsområdet til Bølum er stort og kan ha vært enda større riktig langt tilbake, slik gården omslutter flere av nabogårdene. Bølum er delt i to matrikelgårder, søndre og nordre Bølum. Søndre Bølum er gammelt bondegods og var lensmannsgård sist på 1500-tallet. Gården ble delt i to bruk sist på 1700-tallet og ganske snart i flere. Utover 1800-tallet ble det skilt fr mange småparter - til nærings- og boligeiendommer ved Foss bruk, Galleberg bruk og Gallebergs stasjonsområde. I det gamle gårdsområdet på høyden ved veien lå det ved utskiftinga ii 1924 fire gårdstun (dertil ett like under Bølumåsen som ikke er tatt med her). Utskiftinga førte til at ett flyttet ut. De gamle tunene lå to og to på hver side av veien, men likevel ganske spredt. Ett av brukene, Solheim 59/4 ble kjøpt av eieren på Galleberg teltverk i 1932. Tegltaket grenser opp til denne. Framhuset ble da brukt til bolig for ansatte ved verket.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Det er et åpent gårdstunområde vi finner på Bølum 59/4, bebyggelsen til de tre gårdstuna ligger med god avstand til verandre. To tun fungerer som driftsenheter. På Solheim står bare innhusene, men hovedinntrykket av "gårdstun" i landskapet er der ennå. Bebyggelsen skal være fra 1800-tallet, er preget av sveitserstilen og har stor grad av opprinnelighet. Tunet ligger fint i landskapet og vender seg sørover mot en liten bekkedal under Bølumåsen hvor det er lommer av hagemark. De to andre Bølumbruka 59/1 og 59/12 har et bygningsmiljø preget av mange nye hus og endringer av de gamle. Jordveien rundt tunene er sterkt preget av bakkeplanering, og hele området gir et noe "bart" inntrykk, men de store dragene er likevel ivaretatt. Den gamle veie fra Foss følger her trolig sitt opprinnelig løp mot vest, men oppkjørselen til tunet er mye endret, likeså er avkjørselen fra "Kongeveien" ved Foss lagt helt om.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg;
"Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon
fra Torleif Frydenberg, Olaf Storli.

VURDERING

Ved Bølum gårdstunområde er det først og fremst de store dragene
i landskapet som har interesse. Det brede høydedraget sør for elva
med den gamle gårde, og den gamle bygdeveien som forbinder Øst
og Vestbygda over Foss. HUsene på Solheim har stor interesse
på grunn av sin opprinnelighet og markering i landskapet av et
gammelt tun.

LOKALITET

0713 01 09

Bremsa med Bølumøra

TYPE

GNR./BNR.

64/1,5, 62/4,6,8, 59/4, 59/12, 93/4,5 m.fl. 92/8, 72/10

AVGRENSNING

Bølumøra på oversiden av Bølumfossen; de flate arealene mellom elveslyngene

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande. LNF-område: Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Lokaliteten ligger nord for Bølumfossen, på østsiden av jernbanen

HISTORIKK

Bremsa har hatt stor betydning for området både som landskapselement og i kulturhistorisk sammenheng. I dag er området på østsiden av elva, ned mot meanderen, beiteomåde, mens på vestsiden - det som kalles Bølumøren, er åkerland. Der Bremsa danner Bølumfossen heter det Fossehøgge. Stibolt, som hadde startet Selvik bruk rundt 1900, hadde kjøpt betydelige skogsområder i årene 1886-96 blant annet i Sande og Skoger. Tømmer ble fløtet i Bremsa og Gryteelva. For å få tømmeret forbi Gutufossen var det bygd tømmerrenne på vestsiden av fossen. Ved Bølumøra var det lagerplass for tømmeret. Det gikk sidespor fra jernbanen hit ned. Tømmeret ble dratt opp med tjerrat og lesset på jernbanevogner. Da jernbanen ble omlagt til bredsporet bane rundt 1950, ble sidesporet fjernet. Bremsa med Bølumøra har i dag verdi som et særegent kulturlandskap. Elvas skarpskårne meanderformasjoner og bruken av arealene til beite og åker gir stor

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka, Einar Bøyum, Nils Sunne, Arne Risa

VURDERING

Elvas skarpskårne men langsomme slyngninger med beite- og åkerområder ned mot vannspeilet, samt kantvegetasjonen som avgrensner landskapsrommet, har utpreget egenverdi som naturlandskap. Området langs Bremsa er i tillegg en viktig del av kulturlandskapet og kulturhistorien i området.

LOKALITET

0713 02 20

Holtnes

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

60/5 m.fl.

AVGRENSNING

Holtnes gårdstun. Bebyggelsen med nærmeste omgivelser

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Gårdstunet ligger like ved E18 sør for Foss

HISTORIKK

Eiendommen er slått sammen av en del mindre parter skilt ut fra nordre Bølum før og etter århundreskiftet. Dette området rett sør for Foss var det før flere småbruk og plasser som hadde vokste opp rundt mølle- og sagbruket på Foss. Her var flere møllerboliger. Holtnes var en av de gamle plassene i miljøet. Navnet henger trolig sammen med Holte - som Foss bruker å kalles i området. På Holtnes var det butikk før det kom butikk i meieriet på Gallberg.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

I dag er det ingen minner etter møllerboligene og småplassene ved Foss. Bygningene i dette gårdstunet ble reist etter utskilling i 1909. Tunet må ha ligget like opp den gamle Holtnesstua med butikken, som nå er revet. Det er et vanlig sveitserhus, noeendret i detaljene, men ellers med intakt preg. Den gamle sveitserlåven har blitt erstattet med en mindre driftsbygning i nyere tid. Tunet ligger like i elvekanten og sør for rundt bærer preg av endringer.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif Frydenberg

VURDERING

Gårdstunet er trolig det eneste med bebyggelse av et relativt eldre preg i et område med mye nye hus og større terrengendringer. Det kan neppe knyttes til den gamle plassbebyggelsen ved Foss, men beriker miljøet og gir det en viss tidsdybde..

LOKALITET

0713 01 03

Berg nordre (83/1)

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

83/1

AVGRENSNING

Lokaliteten er avgrenset til å gjelde tunet med bygninger

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande. LNF-område, sone 1: Områder med mege sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Berg nordre ligger med nær tilknytning til E 18, i motsetning til de eldre Berg-gårdene som ligger godt til side for veien.

HISTORIKK

Gåden ligger nord for de andre Berg-gårdene, like ved E18, på vestsiden av veien. Berg gnr 83/1 lå tidligere der gnr 83/16 ligger idag. I 1920 ble Berg nordre delt og nytt tun bygd lenger nord. Den opprinnelige gården fikk bruksnummer 16, mens det nyetok bruksnummer 1. Berg nordre (83/1) i dag er således en ny gård, med bygninger fra rundt 1920

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Kart over Grevskabens amt 1932, Jordskiftekart 1923. Norske Gardsbruk, Sandeboka. Matrikkel 1647, 1886, 1903/04, Olav Haug, Trond Haug.

VURDERING

LOKALITET

0713 01 01

Berg-gårdene

TYPE

Gårdstun, gruppe frittliggende

GNR./BNR.

83/16, 83/8, 83/4,

AVGRENSNING

De tre Berg-gårdene inngår i en kulturhistorisk sammenheng hvor også lokalitetene nr. 2 Bergsenga og nr. 3 Berg gnr./bnr. 83/1 hører med. Avgrensingen av lokalitet nr. 1 er gjort ut fra hensynet til til tunenes beliggenhet og fysiske nærhet i landskapet.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande, LNF-område, sone 1: Områder med mege sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Lokaliteten Berg ligger på høydedraget øst for ravindeområdene langs Bremsa. De tre tunene ligger etter hverandre med god avstand fra nord mot sør. Gårdene ligger på vestsiden av E 18 og i samme plan som veien.

HISTORIKK

Berg er omtalt på 1300-tallet. De tre Berg-gårdene ligger i dag etter hverandre på høyden mellom jernbanen og E 18, et stykke vest for E 18. Lenger nord, tett ved E18 ligger Berg gnr./bnr. 83/1. De tre gårdene har i hovedsak nyere bebyggelse. Gnr./bnr. 83/4 har driftsbygning fra 1921, med fjøs bygd i 1938. Stabbur fra samme tid og nytt bolighus, bygd etter brann. Bygningene er ordnet i åpent firkanttun, men med driftsbygningen orientert øst-vest. Berg midtre gnr./bnr. 83/8 har bygninger fra begynnelsen av 1900-tallet, som er modernisert. Berg nordre gnr./bnr. 83/16 har delvis eldre bygninger. Her ligger det eldste tunet. Gården hadde bruksnr. 1 frem til 1920. "Gamlestua" fra midten av 1700-tallet står på tunet. "Stua" er ombygd og påbygd flere ganger. Driftsbygningen er fra ca. 1860 og 1930. Sammen med vognskjulet danner bygningene åpent firkanttun. Innmarken rundt Berg-gårdene er skiftet i flere omganger. Det ble foretatt skifte blant annet mellom Kjeldås og Berg da "sørlandske hovedvei" kom i 1882. Det ble også foretatt skifte i forbindelse med utbyggingen av jernbanen, blant annet mellom Gutu og Berg. Det var jordskifte mellom Berg-gårdene i 1923. Bruk nr. 1 av Berg-gårdene hadde tunet der bruk nr. 16 ligger idag. Gårdene ble delt i 1920 og bruk nr. 1 ble nybygd lenger nord og det gamle tunet fikk bruksnr. 16. I forbindelse med utskiftingene er gårsviene mellom brukene lagt om. Kart fra 1825 viser hvordan veiene gikk i dette området. Veien mellom Drammen og Holmestrand gikk på østsiden av Berg. Mellom Berg og Gutu tar det av vei nordover til Jarsberg Verk. Denne veien gikk gjennom Grimsrudenga og viderer nordover forbi Skoger gamle kirke på Haneval. Trolig er veien til Jarsberg Verk delvis lagt i et eldre veifar som har bundet sammen gårdene i området her med middelalderkirken. Veien følger Bremsas østside. Veien mellom Berg, Berplassen og Bergsenga ble lagt noe om da jernbanen ble

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

*Kart over Grevskabens 1832, Jordskiftekart for Berg 1923,
Rektangelmåling 1825, Norske gardsbruk, Sandeboka. Matrikkel
1647, 1886, 1903/04,
Olav Haug og Trond Haug*

VURDERING

*Berg hører trolig til de eldste gårdene og er derfor en viktig brikke i
områdets kulturhistorie. Tunene har identitetsverdi.*

LOKALITET

0713 01 02

Bergsenga, Bergplassen

TYPE

Annen småbruksbebyggelse

GNR./BNR.

. 83/11 og gnr./bnr. 83/13,17

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter Bergplassen og Bergsenga

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande .LNF-område, sone 1: områder med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap. Bergsenga ligger i anleggsområde for utbyggingen av E 18. Bergplassen ligger i kanten av anleggsområdet.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Både Bergsenga og Bergplassen ligger i kanten av ravineområdet på østsiden av Bremsa, vest for jernbanen. Området er karakteristisk for plassering av husmannsplasser. I dag er dette utbyggingsområde for ny E 18.

HISTORIKK

I dag er det ikke hus på Bergplassen. Bergplassen var husmannsplass som ble kjøpt av brukeren i 1804. Bergsenga har trolig også vært husmannsplass. Både Bergsenga og Bergplassen ble kjøpt av Berg gnr./bnr 83/4 rundt 1930 og brukes sammen med denne. Berg hadde beiter og sommerfjøs på Bergplassen. Bergsenga var engmark. Bergsenga er nå kjøpt av Statens Vegvesen og området er del av anleggsområdet knyttet til byggingen av ny E 18.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	JA
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Kart over Grevskapet amt. 1832, Kart 1825, Jordskiftekart for Berg 1923, Sandeboka, Matrikkel 1647, 1886, 1903/04, Olav Haug, Trond Haug.

VURDERING

OBJEKT 0713 01 KARTREF.: CJ 039-5-4 00013

OMRÅDE Bergsenga - Bølum
PARSELL C1, C3
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0087/ 030 MERKNAD Gård: Kjeldås

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET Kornbølleåsen

KARTREF. ØK CJ 039-5-4 KOORD HOH

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER BRA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Funnet på lokaliteten
"Kornbølleåsen".

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE

Ved sprengning i Kjeldås Kolle og Pukkverk ble det på lokaliteten
"Kornbølleåsen" i 1963 funnet en brilleformet bronsespenne av
samme type og noenlunde samme dekor som C 5093. Spennen har
antagelig ligget i en jordsleppe i fjellet.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

UO top
ark.

FUNN

C 31077 brilleformet bronsespenne fra
bronsealderen.

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 04/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 13/11/93 SIGN. isa

OBJEKT 0713 01 KARTREF.: CJ 039-5-4 00009

OMRÅDE Bergsenga - Bølum
PARSELL C1, C3
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0089/ 001 MERKNAD Gård:Gutu

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 039-5-4 KOORD HOH 80

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 1 ALDER YJA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 3 ALDER MA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT

ORIENT. OPPG Grunneier påviste et funnsted 250-300 m VNV for tunet på Gutu 89/1,2 der det under pløyning var funnet en jernøks C 24961 fra middelalder eller nyere tid. Øvrige funnstedene er ikke kjent.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

Vestfolds Oldtidsminner s. 104.
Ab. 1898 s. 85 nr. 96.
Univ. olds. Årbok 1931-32 s. 180 nr.
156.

FUNN C 19201 Kwartsbryne, kniv av jern og fragment av knivblad fra vikingtid
C 17695 a Meisel av jern.
C 17695 b Jernstykke.
C 24961 Øks av jern fra middelalder eller nyere tid.
C 19144 Nøkkel av jern fra middelalder.
C 19145 Spinnehjul av stein fra middelalder.

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 26/11/93 SIGN. I. Trøim
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 26/11/93 SIGN. Isa

LOKALITET

0713 01 04

Gutu

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

Gutu 89/1,8

AVGRENSNING

Lokaliteten gjelder tunet med bygninger.

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande. LNF område, sone 1: Områder med mege sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Gutu ligger litt tilbaketrukket fra E 18, på vestsiden av veien. Navnet tyder på beliggenhet ved vei (veier?) fra gammelt av. Gården ligger på høydedraget øst for Bremsa, med utsikt over det store landskapsrommet vestover. Sett fra vest ligger gården markant plassert i åsbrynet.

HISTORIKK

De eldste opplysninger om Gutu er fra 1330. Da skrives navnet Gatu, som betyr vei. I dag ligger Gutu som en veldrevet gård, litt tilbaketrukket på vestsiden av E18. Bygningene danner et delvis åpent firkanttun. Bolighuset og sidebygningen er sammenbygd irett vinkel, driftsbygning og stabbur utgjør det øvrige avgrensningen av tunet. Bolighuset er fra rundt 1820, opprinnelig med halvvalmtak og 1 1/2 etasje. Huset er av midtgangstypen. Rundt 1912 ble taket bygd om til saltak. Inngangsparti i sveiserstil. Deter påbygd en liten ark over inngangsdøren på østsiden. Foran denne inngangsdøren er det en veranda i sveiserstil. Senere også bygd kvist over husets midtparti på vestsiden inn mot tunet. Vinduene ble skiftet til krysspøst vindu før krigen. En velvokst løvtrealié fører fra veien fra til hovedinngangen. Foran inngangen en sveisterstilveranda i en etasje. Sidebygningen som rommer bryggerhus og vognskjul, er bygd i rett vinkel inntil bolighuset. Driftsbygningen er gammel, korsformet, orientert med hovedretning nord/sør. Den har sveisterstil elementer. Stabbur fra ca. 1880, er av den rettveggede typen. Det ble foretatt jordskifte mellom Berg, Gutu og Hole da jernbanen ble bygd i 1881. Gutu har beiteområder i ravineområdet mellom jernbanen og Bremsa. Hadde tidligere en utløp like vest for Kjeldås gamle skole. Etter skattematriklene for 1886 og 1903/04 var det seks bruk utskilt fra Gutu som var skattepliktig. Gutumølla hadde gnr./bnr. 89/2 (lokalitet nr. 5) Gutuhaugen er bruk nr. 3. Dette ligger ved Gutu-gata vest for Gutu 89/1. Oppført i skattematrikkel 1886. Etter skifte med Hole gnr./bnr. 88/1 drives 89/4 sammen med denne. Den eldste opplysningen om Gutu er fra 1330. Da skrives navnet Gatu, som betyr vei.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

*Kart 1825, Kart over Grevskabens amt 1932, kart 1876-78
ØK: CJ 039-5-4, Sandeboka, Norske Gardsbruk,
Matrikkel 1647, 1886, 1903/04,
Einar Bøyum.*

VURDERING

*Til tross for endringer av framhuset viser tunet en viss grad av
autentisitet. Gården er viktig både som identitetsskapende element
og den har verdi som kunnskaps- og opplevelsesbærer. Gården
ligger utsatt til p.g.a. utbyggingen av E 18*

LOKALITET

0713 01 05

Bølumfossen-mølla

TYPE

Fosse- / elverelatert bebyggelse / anlegg

GNR./BNR.

89/2

AVGRENSNING

Lokaliteten er avgrenset til Gutufossen og fosserelevante anlegg og tufter knyttet til ulike virksomheter her

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Gutufossen dannes av Bremsa like sørøst for der Gutu-elva og Bremsa løper sammen.

HISTORIKK

Gutufossen har stor betydning for området både som landskapselement og i kulturhistorisk sammenheng. Gutufossen omtales som Repperfoss i gamle kilder. I 1664 er det omtalt flomsa og kvern her. Gutumølla er avmerket på kart fra 1825. Den er omtal i branntakster fra 1874. Ved møllene lå det kornørke. Møllerens bolig lå ved fossen. Det er grunnmurer igjen etter møllerens hus. De er også mye rester igjen etter møllene. Ruiner etter sag kjennes ikke. Kart fra 1876-78 viser bygningene og dammen ved Gutufossen. På 1900-tallet og frem til rundt 1940 var det fløting i Gryteelva og Bremsa. For å få tømmeret forbi Gutufossen ble det lagt tømmerrenne på vestsiden av fossen. Det står igjen fundamente og rester etter tømmerrenna. Det ble fløtet betydelige mengdertømmer ned til opplagsplassene ved Bølumøra, på oversiden av Bølumfossen. Fra jernbanen gikk det sidespor til

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NÅV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	JA	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

, Matrikkel 1647, 1886, 1903/04, Sandeboka. Kart 1824 og 1876-78 Einar Bøyum, Torbjørn Grov

VURDERING

Stor kulturhistorisk verdi

LOKALITET

0713 01 06

Kløvstad (90/1)

TYPE

Gårdstun, enkelt frittliggende

GNR./BNR.

90/1

AVGRENSNING

Lokaliteten avgrensner Kløvstad 90/1 og 93/1(Foss) som er slått sammen

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande. LNF-område, sone 1: Områder med mege sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Kløvstad ligger på høydedraget på østsiden av Bremsa, noe laver enn E18. Gården ligger med utsikt utover det store langskapsrommet vestover og nordover til Skoger gml. kirke. Jordene har slak helling vestover mot Bremsa.

HISTORIKK

Tunet på Kløvstad gnr./bnr. 90/1 dannes av framhus og driftsbygning. Framhuset er nytt, driftsbygningen er bygd i 1924. Driftsbygningen er orientert øst/vest, med låvebru i østveggen. Gården har innmark mellom E18 og Bremsa. Foss gnr./bnr. 93/1 brukes sammen med Kløvstad. I framhuset her var det omgangskole i 1873. På tunet står stabbur fra 1868 og driftsbygning fra rundt 1920. Foss har en sammensatt historie. I 1402 har Foss trolig vært eget bruk med ansvar for å holde Fossbrua over Bremsa i stand. Senere ble gården med fossefall delt mellom Kløvstad, Mellom Lærum og Eikeberg og drevet som underbruk under disse. Foss kvern har vært regnet under Kløvstad. Det ser ut til at kverna selges fra Kløvstad i 1743. Kløvstad har vært en gård av betydning. Hartvig Krumedike hadde part i gården i 1453. Mariakirken i Oslo eide del av Kløvstad i 1540. I 1575 hadde Sande kirke en tyllt bord i Kløvsatd. Det er mølle- og sagbruksdriften i fossen som har hatt særlig verdi på den tiden hvor bruk av oppgagsaker hadde sin fremvekst og sagbruksnæringen vokste frem. I 1720-30 årene eide greven av Jarlsberg en part i Kløvstad. I 1738 makeskifter grevskapet sin del av gården. Eiendomsgrensene har skiftet mye i dette området.

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

Jordskiftekart for Kløvstad 1925, Matrikkel 1647, 1886, 1903/04, Sandeboka. Norsk Gardsbruk, Einar Bøyum

VURDERING

Kløvstad har en sammensatt gårdshistorie. Som del av kulturlandskapet er gården et viktig identitetsbærende element. I tillegg har den verdi som kunnskaps- og opplevelses objekt.

VURDERING

Kløvstad har en sammensatt gårdshistorie. Som del av kulturlandskapet er gården et viktig identitetsbærende element. I tillegg har den verdi som kunnskaps-og opplevelses objekt.

LOKALITET

0713 01 07

Kløvstad (90/3)**TYPE**

Gårdstun, enkelt fritliggende

GNR./BNR.

90/3

AVGRENSNING

Lokaliteten gjelder tunet med bygninger

**PLANSTATUS/
VERNESTATUS**

Kommuneplan for Sande. LNF-område, sone 1: Områder med mege sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap

BESKRIVELSE**BELIGGENHET**

På høydedraget østsiden av Bremsa, med utsikt utover det store landskapsrommet vest og nordover mot Skoger.

HISTORIKK

Etter skattematrikkelen for 1647 er Kløvstad en gård. I følge bygdeboka kan det se ut til at gården ble delt rundt 1685. I 1719 var det tre brukere på Kløvstad, mens det i 1738 ser ut til å være to bruk. Gårdshistorien er knyttet til Kløvstad gnr./brnr.90/1. I dag ha gården åpent firkanttun som avgrenses av framhus, sidebygning og driftbygning. Framhuset er bygd i 1890, med tilbygg i 1970-og 80-årene. Driftsbygningen er fra 1921. Den er lagt i nord/sør retningen. Gårdshistorien er knyttet til Kløvstad 90/1 langs høydedraget.

SAMFUNNSSEKTOR

Landbruk, fiske, fangst

OPPR. NAV.

JA JA

Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet

- -

Fritid, ferie

- -

Industri, bergverk, energiproduksjon

- -

Merkantil virksomhet

- -

Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen

- -

Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål

- -

Samferdelsformål (allmenn ferdsel)

- -

Offentlig tjenesteyting og sosiale formål

- -

Sagn, tro og forestillinger

- -

KULTURMINNENE**KILDER/INFORMANTER**

Sandeboka, Norske gardbruk, Jordskiftekart for Klauvstad 1925, Matrikler 1647,1886,1903/04.

VURDERING

Gården er del av landskapsbildet, og et identitetsbærende element.

OBJEKT	0713	01	KARTREF.:	CJ 039-5-4	00006
OMRÅDE	Bergsenga - Bølum				
PARSELL	C1, C3				
KOMMUNE	Sande				
GNR./BNR.	0091/	030	MERKNAD	Gård: Eikeberg; bruk: Adkomsten	
FLYFOTO	1730 F06		R/X-NUMMER	R1	
LOKALITET	Kjellås				
KARTREF.	ØK	CJ 039-5-4	KOORD	HOH 115	
FORNMINNETS ART	Bygdeborg				
	ANTALL.	1	ALDER	JA	GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL.		ALDER		GAB-KODE
FORNMINNETS ART					
	ANTALL		ALDER		GAB-KODE
TERR. ART, UTSIKT	NØ-SV-gående bergkolle. Ødelagt mot S og Ø av steinbrudd. Naturlig bratt mot V. På bergkollen vokser idag løvkratt og nypebusker. Vid utsikt mot S-V og NV.				
ORIENT. OPPG	175 m NØ for veikrysset E-18 fylkesvei 945.				
ART. UTSTREKNING	Bygdeborg, lengde NØ-SV 45 m, bredde ca 15 m.				
BESKRIVELSE	Bygdeborgen på Kjellås er i dag betydelig ødelagt av steinsbruddet på stedet. Tidligere har det ligget flere steinmurer på bergkollen, disse skulle tjene som hinder for adkomsten til borgplatået. Idag ligger kun en av disse stengslene igjen, en vollformet mur som har sperret adkomsten til borgen fra N. Vollen er orientert Ø-V, dagens lengde ca 15 meter, bredde 4. Vollen er bygget av jord og mellomstore steiner, og er idag bevokst med løvkratt og tornekratt.				
TRADISJON					
FOTO					
LITTERATUR	UO top. ark.: Diverse korrespondanse angående frigivelse. Fylkeskultursjefen i Vestfold top. ark.: Diverse korrespondanse.				
FUNN	En bronsespenne ble i 1963 funnet ved Kjeldås pukkverk. Spennen dateres til bronsealderen. Se 0713 01 CJ 039-5-4/13.				
MERKNAD	Universitetets Oldsaksamling skal i 1994 foreta en arkeologisk undersøkelse av den bevarte nord-vollen på bygdeborgen.				
KILDER/INFORMANTER					
REGISTRERT DATO	04/11/93		SIGN.	I. Trøim og M-L B. Sollund	
KONTROLLERT DATO	/ /		SIGN.		
INNSKREVET	13/11/93		SIGN.	isa	

LOKALITET

0713 01 08

Rølles

TYPE

Gårdstun, enkelt fritliggende

GNR./BNR.

92/1,2, 92/7, 92/8, 92/3

AVGRENSNING

Lokaliteten omfatter Røllesgårdene på vestsiden av E 18

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplan for Sande. LNF-område, sone 1: Områder med mege sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Røllestunene ligger på høydedraget øst for ravineområdene langs Bremsa, de ligger likevel et stykke nedenfor allfarveien.

HISTORIKK

Rølles var selveiergård rundt midten av 1600-tallet. Rundt 1700 var den i kongens eie, men tredve år senere kom den igjen i brukers eie Rølles gnr. 92/1,2 består i dag av to tun, ett i nord og ett i sør av innmarka. Gården ble delt i bruksnr. 1 og nr. 2 i 1836, men ble slått sammen igjen i 1899 til gnr./bnr. 92/1,2. Det er foreløpig uklart hvor det eldste tunet lå. I dag er gårdsdriften knyttet til det nordligste tunet. Bolighuset her er fra 1868. Driftsbygningen er bygd rundt 1930, den er orientert øst/vest, med kjørebri i østgavlen. Det sørligste tunet for 92/1,2 har idag bare framhus. Huset skal være fr rundt 1850,, men det er sterkt forandret, blant annet med hvite plater på yttervegger. I dag er det fine havnehager på vestsiden av E 18 mellom nordre og søndre tun. Videre vestover mot jernbanen er det kornåkre. I ravinene ned mot Bremsa er det beitemarker, på begge sider av jernbanen. Fra søndre Rølles går det en driftsvei vestover med bro over jernbanen frem til områdene ved Bølumøra. Like øst for det sørligste tunet ligger bolighuset for gnr./bnr. 92/8. Dette er et sveitserhus fra 1912 i sterkt forfall. Gården heter Rølles søndre i Noske gardsbruk. Foran huset står et praktfullt tuntre. Gnr./bnr. 92/3 ble solgt fra i 1882. Her står idag et bolighus som ble bygd ca. 1890. Huset er ombygd. Bruket ligger rett nord for gnr./bnr. 92/8.

Gnr./bnr. 92/7 ligger på østsiden av E18, like bak bensinstasjonen. Bruket var selveie fra 1858. Bolighuset ble bygd i 1863. Tunet består idag av bolighus og sidebygning, her er ikke jordbruksdrift Rølles var selveiergård rundt midten av 1600-tallet. Rundt 1700 var den i kongens eie, men tredve år senere kom den igjen brukers eie. Det har tidligere ligget flere små stuer langs hovedveien i områdene ved Rølles. Dette var ikke husmannsplasser, men boliger blant annet for leiearbeidere på gårdene. Ett hus av denne typen ligger fremdeles ved innkjøringen fra E 18 til Rølles søndre. Kart fra

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	JA	JA
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	-
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	-	-
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdselsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

KILDER/INFORMANTER

*Matrikkel: 1647, 1886, 1903/04, Sandeboka, Norske Gardsbruk
Einar Bøyum*

VURDERING

*Den nordligste Røllesgården hvor det fremdeles er jordbruksdrift
har både formidlingsverdi og identitetsverdi. Her er både bolighus og
driftsbygning lite endret.*

OBJEKT 0713 01 KARTREF.: CJ 039-5-4 00011

OMRÅDE Bergsenga - Bølum
PARSELL C1, C3
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0092/ 001 MERKNAD Gård: Rølles

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 039-5-4 KOORD HOH 55

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 7 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART Løsfunn
ANTALL. 5 ALDER YJA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Gårdstun. Dyrka
mark.

ORIENT. OPPG VKT-sverdet er funnet i åkeren umiddelbart VSV for tunet
og driftsbygningen på Rølles. De øvrige funnstedene er
ukjente.

ART. UTSTREKNING

BESKRIVELSE

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR

FUNN

Vestfolds Oldtidsminner s. 105
Norske Fornlevninger s. 177.
Ab. 1887 s. 74 nr. 219; Ab 1891 s. 98 nr. 73; Ab. 1892 s. 78 nr. 113;
Ab. 1894 s. 118 nr. 46; Ab 1894 s. 116 nr 30; Ab 1896 s. 66 nr. 48;
Ab. 1898 s. 85 nr. 95.
Univ. olds. Årbok 1931-32 s. 175 nr. 128.
C 13716 Steinøks uten skafthull fra steinalderen
C 13823 Emne til steinøks med hull.
C 16317 Toppstykke av buttnakket steinøks.
C 17716 Steinøks av Nøstvettype.
C 17691 Toppstykke av to buttnakkede steinøkser.
C 18354 Hammer av stein som Rygh 45
frasteinalderen.
C 24933 Stykke av sagblad av flint fra steinalderen
C 852 Enegget sverd av jern, som Rygh 489, fra
vikingtid.
C 16969 Øks av jern, som Rygh 553, fra vikingtid.
C 18192 Bismelodd.
C 18353 Bismelodd av stein fra yngre jernalder.

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 26/11/93 SIGN. I. Trøim

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 26/11/93 SIGN. Isa

OBJEKT 0713 01 KARTREF.: CJ 038-5-2 00012

OMRÅDE Bergsenga - Bølum
PARSELL C 3
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0092/ 008 MERKNAD Gård: Rølles

FLYFOTO R/X-NUMMER

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 038-5-2 KOORD HOH 55

FORNMINNETS ART Vegetasjonsmerker
ANTALL. 2 ALDER UVISS GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT Ravineområde nord for Foss bruk. Dyrka mark.

ORIENT. OPPG 125 m V for E-18, ca 200 m S for våningshuset på Rølles 92/8.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Observert i august 1993, 2 ringer i dyrka mark. Ringene fremtrådte ved vekstforskjeller og fargenyanser i forhold til den omkringliggende åkeren.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR Vestfolds Oldtidsminner s. 105
Norske Fornlevninger s. 177

FUNN

MERKNAD Ringene kan markere fotrøftene til utpløyde gravhauger fra jernalderen. Det er ikke foretatt nærmere undersøkelser av ringene så langt.

KILDER/INFORMANTER

REGISTRERT DATO 21/09/93 SIGN. R. Henriksen

KONTROLLERT DATO / / SIGN.

INNSKREVET 24/11/93 SIGN. isa

LOKALITET

0713 02 18

Foss bruk

TYPE

Fosse- / elverelatert bebyggelse / anlegg

GNR./BNR.

93/-, 94/-, 95/-, 59/-,

AVGRENSNING

Foss bruk med det nærmeste bygningsmiljøet

PLANSTATUS/
VERNESTATUS

Kommuneplanen for Sande, LNF-område sone 1; Område med meget sterke jordbruksinteresser. Meget viktig kulturlandskap.

BESKRIVELSE

BELIGGENHET

Foss bruk ligger ved den vannrike elva Bremsa der E18 krysser elva. Her renner en mindre bekk, Fossbekken, ut i Bremsa. Ved Foss er det et landskapsskille mellom ravinlandskapet i sør og høydedragene opp mot Rølles. Foss ligger et lite stykke nord for Galleberg stasjon og Galleberg bruk. Ved Foss møtes gårdsområdene til Bølum, Lærum og Foss, foruten særskilte matrikkulerte teiger under nordre Flåten.

HISTORIKK

Ved Foss følger E18 Kongeveiens løp og trolig en enda eldre allfarvei gjennom Sande. Fossbrua er nevnt i kilder fra 1402. Her har loklaveier fra Øst og Vestbygda møttes. Tre fosser på rad har gitt navnet til gården Foss og grunnlag for et av Sandes eldste "industristeder". Da biskop Nils Jensøn reiste over Bølumbrua i 1593 oppserverte han en sag som ble bygd opp igjen etter at den nylig var nedbrent. Sande kirke hadde en tyllt bord i Kløvstad i 1575 og den var det nok Foss sag som skulle framskaffe. Trolig har det vært kvernbruk og sag ved Foss før den tid. I flg. kildene var Foss eget bruk i 1402, senere har dette variert. Det har vært mye kjøp, salg og endringer av eiendommer ved Foss, noe som gjenspeiler at naturressursene i Bremsa var høytverdsatt. Særlig hadde Kløvstad lenge store parter og interesser i Foss. Det har vært stor virksomhet i Foss, med mange kverner og sag, stampe og farger. I 1829 fikk eieren Gunder Juel rettigheter til å skjære utskipningbord. Sandeboka nevner tre dammer; Bølumdammen, Sagfalldammen og Kverdammen. W. Stibolt, som kjøpte alle møllerrettighetene i Sande i 1913, startet arbeidet med å bygge om dammene. Det ble lagt turbinrør fra Sagfalldammen. I 1933 ble Sagfalldammen påbygd slik at det bare ble en dam. I samme år ble rettighetene til Stordammen i Konnerud lagt til bruket. Gjennom 1900-tallet fram til krigen var det mangesidig virksomhet med en rekke nybygg. Den viktigste var Mølla som Stibolt bygde i 1913 og kornsiloen i 1937/39. Foss mølle bleskilt fra Foss gård i 1930. Mølla var i drift til 1960-tallet. I dag er det Felleskjøpet som har overtatt Foss og fører deler av stedets tradisjoner videre. Foss går også under navnet Holtet, på kart og skriftlige kilder, deler Foss og Holte brukt sammenfallende, dels om skilte eiendommer. Bakken opp mot Rølles kalles Holtebakkane. Mang av de små boplassene, møllerboliger mm. som grodde fram rundt Foss ble kalt Holteplassene. På et sted kalt Holtnes var det butikk en tid før Galleberg meieri ble bygd. Før 1854 gikk hovedveien over

SAMFUNNSSEKTOR

	OPPR.	NAV.
Landbruk, fiske, fangst	-	-
Fast bosetting uten tilknytning til spesiell virksomhet	-	JA
Fritid, ferie	-	-
Industri, bergverk, energiproduksjon	JA	JA
Merkantil virksomhet	-	-
Offentlig forvaltning, kirke, militærvesen	-	-
Undervisning, forskning, idrett og andre kulturformål	-	-
Samferdelsformål (allmenn ferdsel)	-	-
Offentlig tjenesteyting og sosiale formål	-	-
Sagn, tro og forestillinger	-	-

KULTURMINNENE

Det er fortsatt næringsvirksomheter av ulike slag på Foss. Det ikke er bevart enkeltminner som kan trekkes lenger bakover enn 1900-tallet. Bygningsmiljøet er sterkt preget av endringer i de siste 10-år. Både mølla fra 1913 og siloen skal stå, mener innbygd og ombygd. Det har også vært en del terrengendringer rundt bygningene og planering av jordene rundt. Kraftstasjonen til Foss bruk, slik den står i dag er fra 1947. Kraftstasjonen er et komplett kraftverk i miniutgave, men ikke i drift. Det er trolig ikke mange slik igjen, de fleste er modernisert. Kraftstasjonen befinner seg i underetasjen til mølla. I elva er det mange tekniske kulturminner etter senere utbyggingsperioder, dam, rørgater, støttemurer o.l. Her er også mulig å se eldre murer under de nye støpelagene. En gammel stall til mølla på høyre side av Bølumveien er helt ombygd til småindustri. Foss gårdsbruk ble revet på 1960-tallet og jordveie lagt til nabobruka. På tomtene til tunet er det et nyere næringsbygg. De mange småplassene i området er det ingen rester etter. Et andelslag av bønder fra Sande og Skoger bygde et Halmlutingsanlegg på Foss i 1954, litt sør for Foss bruk. Det var i drift til 1971 og er nå bygd om til potetvaskeri. På vestsiden av hovedveien, ved Bølumveien, ligger flere ganske nye villaer. Ombyggingen av jernbanen og E18 har ført til store endringer i lokalveiene her.

KILDER/INFORMANTER

Sandeboka. Rektangelkart 1825, 1877. Torleif Frydenberg; "Galleberg", et lite samfunn med rik historie". Muntlig informasjon fra Torleif Frydenberg, Olaf Storti.

VURDERING

Det er først og fremst som et industristed med lange historiske linjer at Foss Bruk har interesse. Lokaliseringen viser avhengigheten av og utnyttelsen av naturressurser som annkraften i Bremsa. Det lille lokale kraftverket trekker disse linjene opp i vår egen tid. Det er også typisk at gamle allfarveiener krysser elvene ved de gamle industristedene. Slik sett ligger det flerehundrige tradisjoner bak dagens bilde i Foss. De største kulturhistoriske verdiene ved Foss er knyttet til dette perspektivet. Når det gjelder enkeltminner er det særlig anleggene som ligger i elva som er viktig og det gamle raftverket.

OBJEKT 0713 01 KARTREF.: CJ 039-5-4 00005

OMRÅDE Bergsenga - Bølum
PARSELL C1, C3
KOMMUNE Sande

GNR./BNR. 0093/ 001 MERKNAD Gård: Foss; bruk: Kløvstad

FLYFOTO 1730 F6 R/X-NUMMER X 4

LOKALITET

KARTREF. ØK CJ 039-5-4 KOORD HOH 80

FORNMINNETS ART Funnsted
ANTALL. 1 ALDER STA GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL. ALDER GAB-KODE

FORNMINNETS ART
ANTALL ALDER GAB-KODE

TERR. ART, UTSIKT S-hellende dyrka mark. I S utsikt over Sandedalen.

ORIENT. OPPG 10 m S for våningshuset på gården.

ART. UTSTREKNING
BESKRIVELSE Øks av lys grå bergart. Funnet på jordet S for gården.

TRADISJON

FOTO

LITTERATUR ØK-registrert i 1977.

FUNN Øks av lys grå bergart.

MERKNAD

KILDER/INFORMANTER Finner Astrid Bakke, 3073 Galleberg.

REGISTRERT DATO 28/07/93 SIGN. P. Haavaldsen
KONTROLLERT DATO / / SIGN.
INNSKREVET 26/11/93 SIGN. Isa

HOLMESTRAND

LOKALITET: 702/2/CK 035-5-3/17 Gravrøys Innloa

KULTURMILJØ: Holmestrand

PARSELL:

KOMMUNE: Holmestrand

GNR: 0003 BNR. 4

GÅRDSNAVN: Innloa

BRUKSNAVN:

LOKALT NAVN: Barbara Holst parken, Lallahumpen.

EIER:

ØK-KARTREF: CK 035-5-3

KOORDINATER: x: 165512, y: -22788

FLYFOTO:

R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Gravrøys	1	UVISS	55
		0		
		0		

TERRENG: Flate i bratt østhelling. Blokkrik mark. Spredte store furuer og enkelte løvkjær. Utsikt fra N-SØ over Holmestrandsfjorden og landet på østsiden.

ORIENT. OPPG: Ca 60 m ØNØ for Fløyveien der en gangsti tar av fra denne og går østover gjennom Barbara Holts parken og videre ned mot Holmestrand sentrum.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Gravrøys. Avlang. Orientert NV-SØ. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygget av bruddstein, størrelse ca 0,3-0,6 m. Antydning til spor av fotkjede i vestkant av røysa. Ut mot røysas østkant uregelmessig rundaktig grop, dimater ca 2x2 m, dybde 0,2 m. Røysa er bevokst med løvkjær og tre høystammede furuer. Røysas lengde 10 m, bredde 7 m. Høyde 0,6 m.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR: Ingen

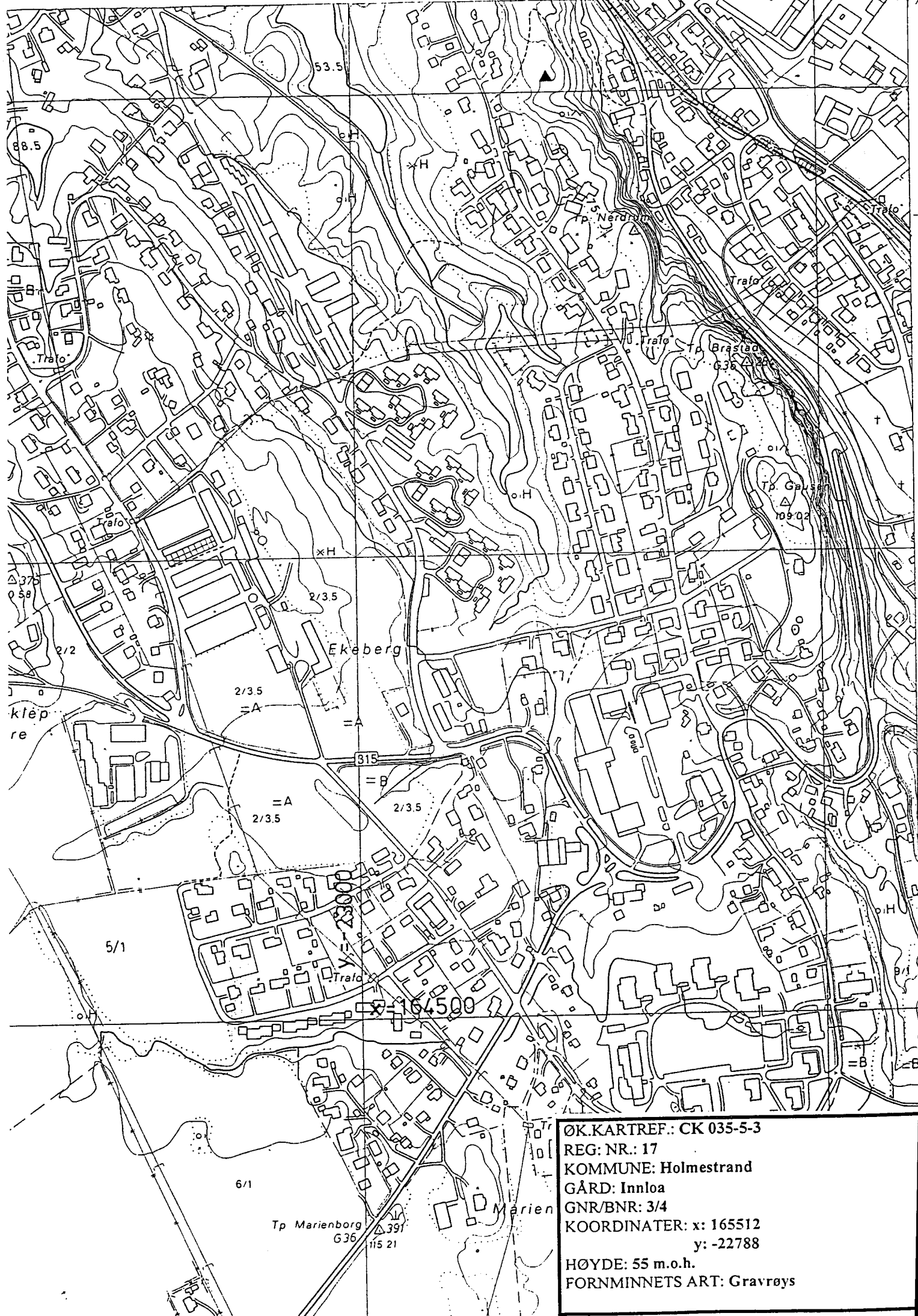
FUNN:

MERKNAD: Usikkert som fornminne. Røysa kan være laget i nyere tid i forbindelse med anleggelsen av murer og stier på dette utsiktspunktet.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO: 03.08.94	SIGN: I. Trøim, E. Skjelsvik
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim
INNSKREVET:	03.10.94	system

ØK.KARTREF.: CK 035-5-3
 REG: NR.: 17
 KOMMUNE: Holmestrand
 GÅRD: Innloa
 GNR/BNR: 3/4
 KOORDINATER: x: 165512
                   y: -22788
 HØYDE: 55 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Gravrøys

VÅLE

LOKALITET:	716/2/CK 034-5-2/24 Boplass Fegstad		
KULTURMILJØ:	Reggestad - Tangen		
PARSELL:	5		
KOMMUNE:	Våle		
GNR:	0010	BNR. 3	
GÅRDSNAVN:	Fegstad		
BRUKSNAVN:			
LOKALT NAVN:	Bjerkeskauen		
EIER:			
ØK-KARTREF:	CK 034-5-2		
KOORDINATER:	x: 161271, y: -20969		
FLYFOTO:	R/X NUMMER:		
	ART:	ANTALL:	ALDER:
			HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	JA
		0	
		0	
TERRENG:	Terrasse i Ø-skråning av N-S-gående skogbevokst åsrygg. Grenser mot dyrka mark i V. Ingen utsikt.		
ORIENT. OPPG:	Ca 150 m V for jembanelinja. Ca 450 m NØ for tunet på gården		
ART. UTSTREKNING:			
BESKRIVELSE:	Funn av jernalderkeramikk og flint på S-enden av en grovt regnet 30 m lang og 10 m bred avsetning på åsryggens østlige side. Terrassen brytes opp av en Ø-V-gående kjerrevei ca 30 m N for den bratte skrenten som avgrenser lokaliteten mot S. Terrasseflaten faller svakt mot N hvor den munner ut i en markert ravine rett vest for en tidligere registrert gravrøys (CK 034-5-2/7). Lengst S ligger en større ansamling stein som avgrenser terrassen mot brattere terreng. Steinene er sterkt mosegrodde. Mot Ø faller terrenget svært bratt. Det er tydelige rydningsspor på den lille flaten, blandt annen noen små rydningsrøyser og en 4-5 m lang Ø-V-gående steinrekke (del av en hustuft?) ca 17 m fra terrassens S-lige yttergrense. Bredden på steinrekken er 0,4 m, høyden 0,3 m. Lokaliteten er bevokst med blandingsskog dominert av gran, undervegetasjon av gress og blåbærlyng.		
TRADISJON:			
FOTO:			
LITTERATUR:			
FUNN:	Det ble gravd ut en kvadratmeter i tilknytning til prøvestykket der man først fant jernalderkeramikk . Det ble ikke gjort noen spesielle strategrafiske observasjoner. Prøveruten ble avsluttet da man kom ned på stein (etter ca 10 cm). Det ble i alt funnet over 200 fragmenter keramikkskår av ulik type. Øvrige prøvestikk på flaten ga A: 1 vanlig avslag (flint), B: ikke katalogisert , C: 1 vanlig avslag, 1 mikroavslag og 1 mikroflekk (alle flint)		
MERKNAD:	På terrassen rett syd for CK 034-5/2/23 (rett ut for skrenten for CK 034-5-2/24) er det en rekke spor etter rydning; røyser, steingjerder o.s.v. Mens registreringene for prosjektet pågikk ble skogen i området hugget slik at boplassen nå ligger med vid utsikt mot Ø-SØ.		
KILDER/ INFORMANTER:			

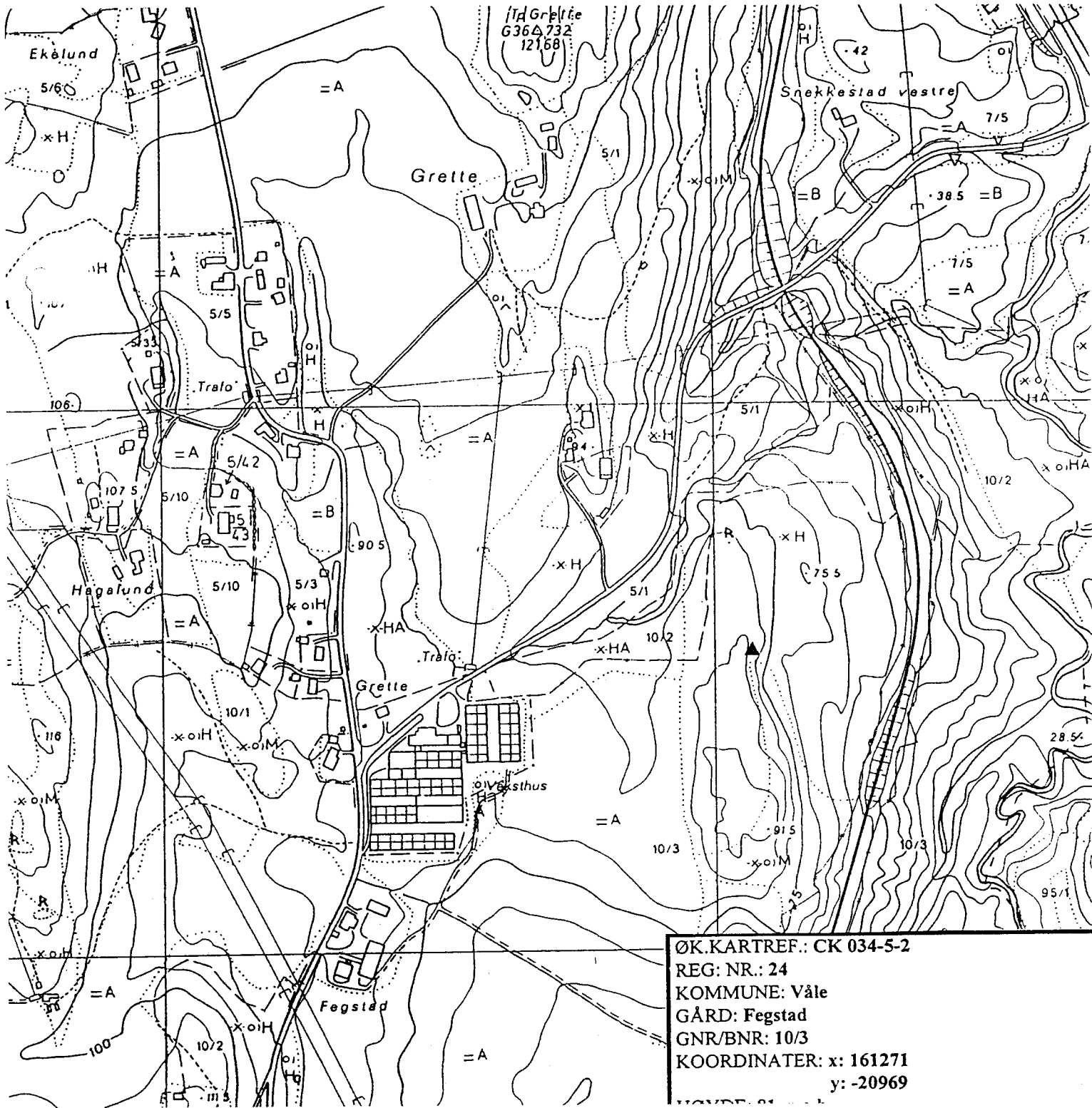
PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO: **SIGN:**

REGISTRERT: 02.06.94 B. Møseeng, J. Rytter, S. Opdahl

KONTROLLERT: I. Trøim

INNSKREVET: 16.08.94 system

ØK.KARTREF.: CK 034-5-2
 REG: NR.: 24
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Fegstad
 GNR/BNR: 10/3
 KOORDINATER: x: 161271
 y: -20969

ID 018389

LOKALITET: 716/2/CK 034-5-2/23 Boplass Fegstad

KULTURMILJØ: Reggestad - Tangen
PARSELL: 5
KOMMUNE: Våle
GNR: 0010 **BNR. 3**
GÅRDSNAVN: Fegstad
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CK 034-5-2
KOORDINATER: x: 161361, y: -20940
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	74
		0		
		0		

TERRENG: N-S-gående skogbevakst åsrygg, med mange søkk, høydepunkter og terrasser - karakterisert med tildels meget fine, lett drenerbare morenemasser. Grenser mot dyrka mark i V. Ingen utsikt.

ORIENT. OPPG: Ca 125 m V for jernbanelinja. Ca 425 m NØ for krysset gamle Kongevei og Burmaveien. Ca 230 m S for krysset jernbaneovergangen over Burmaveien.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Steinalderlokaliteten ligger på en markert 14 m bred, grovt regnet 60 m lang N-S-gående terrasse. Lokaliteten er topografisk avgrenset av kolle høydepunkt i Ø og av åssiden i V. Avgrensing i S må avgjøres ved hjelp av prøvestikk. Lokaliteten er bevakst med tildels åpen blandingsskog. Det går en N-S-gående kjerrevei over lokalitetesområdet. Prøvestikk med funn av flint og bergkrystallavslag (se funn).

TRADISJON:**FOTO:****LITTERATUR:**

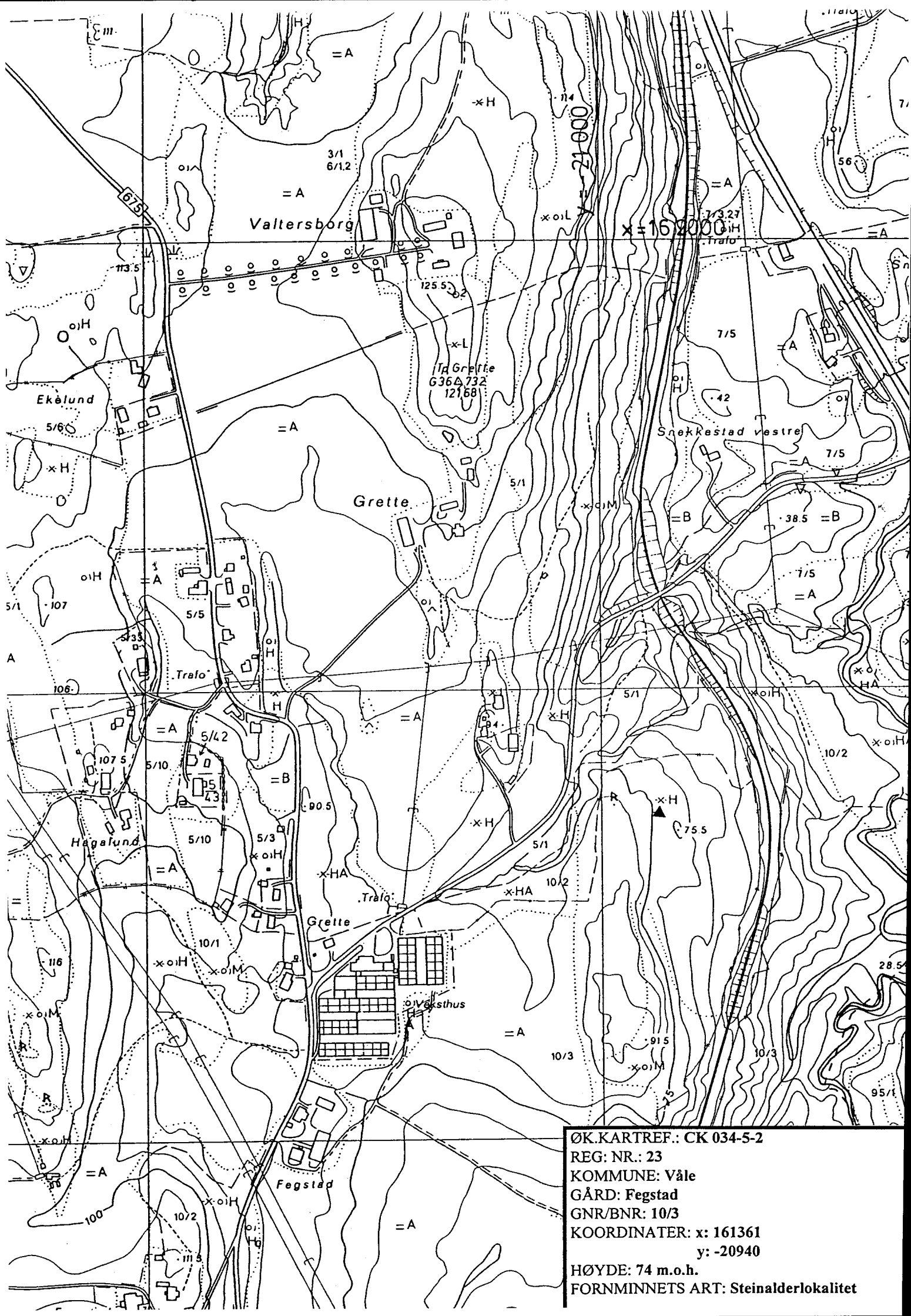
FUNN: Prøvestikk A: 1 vanlig avslag i flint, 1 vanlig avslag bergkrystall. B: 1 vanlig avslag flint.

MERKNAD: På terrassen rett syd for CK 034-5-2/23 (rett ut for skrenten for CK 034-5-2/24) er det en rekke spor etter rydning; røyser, steingjerder o.s.v.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO: 26.05.94 **SIGN:** B. Moseng, E. Klubbenes, S. Opdahl
REGISTRERT:
KONTROLLERT: I. Trøim, E. Snorraddottir
INNSKREVET: 16.08.94 system

ØK.KARTREF.: CK 034-5-2
REG: NR.: 23
KOMMUNE: Våle
GÅRD: Fegstad
GNR/BNR: 10/3
KOORDINATER: x: 161361
y: -20940
HØYDE: 74 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 01839b

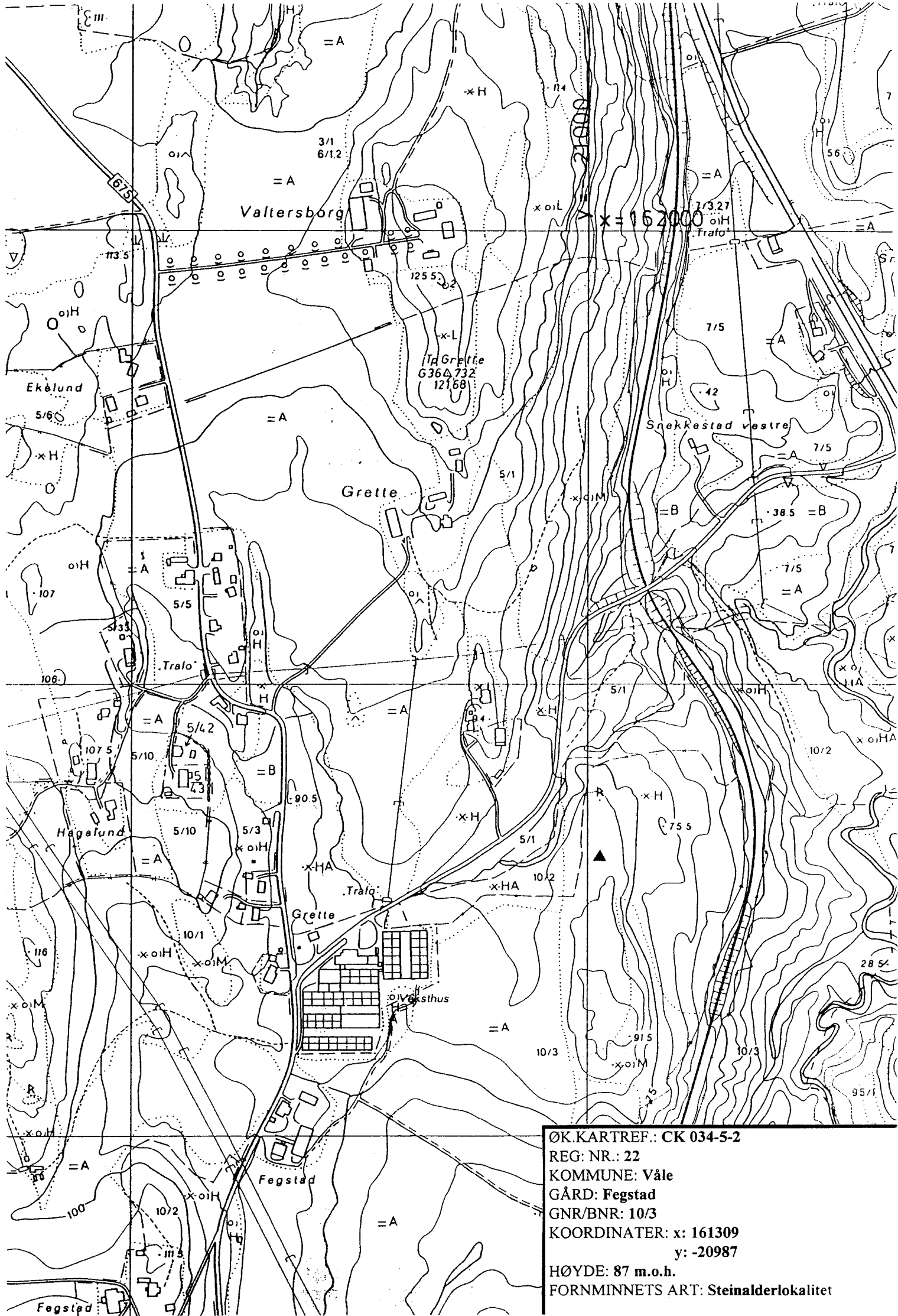
LOKALITET: 716/2/CK 034-5-2/22 Boplass Fegstad

KULTURMILJØ: Reggestad - Tangen**PARSELL:** 5**KOMMUNE:** Våle**GNR:** 0010 **BNR. 3****GÅRDSNAVN:** Fegstad**BRUKSNAVN:****LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CK 034-5-2**KOORDINATER:** x: 161309, y: -20987**FLYFOTO:** **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	87?
		0		
		0		

TERRENG: N-S-gående skogbevokst åsrygg, med mange søkk, høydepunkter og terrasser - karakterisert med tildels meget fine, lett drenerbare morenemasser. Grenser mot dyrka mark i V. Ingen utsikt.**ORIENT. OPPG:** Ca 200 m ØNØ for Nø-hjøret av Ø-ligste drivhus på Fegstad. Ca 175 m V for jernbanelinjen.**ART. UTSTREKNING:****BESKRIVELSE:** Mulig steinalderlokalitet beliggende på en N-S-gående terrasse i N-kant av høydedraget. Terrassen blir avgrenset av kolle høydepunkt i Ø og V og av en markert ravine i nord. Lokalitetesarealet faller svakt mot nord. Ved prøvestikking ble det funnet flintavslag (se funn).**TRADISJON:****FOTO:****LITTERATUR:** Prøvestikk A; 1 vanlig avslag, B; 3 mikroavslag, 1 vanlig avslag, C; 2 mikroavslag. (Alle avslagene er flint)**FUNN:****MERKNAD:** Det ligger div. rydningsspor, bl.a. et godt markert N-S-gående steingjerde ved N-enden av denne terrassen.**KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.**DATO:** **SIGN:****REGISTRERT:** 09.06.94 B. Moseng, J. Rytter, S. Opdahl**KONTROLLERT:** I. Trøim, E. Snorradottir**INNSKREVET:** 16.08.94 system

ØK.KARTREF.: CK 034-5-2
REG. NR.: 22
KOMMUNE: Våle
GÅRD: Fegstad
GNR/BNR: 10/3
KOORDINATER: x: 161309
y: -20987
HØYDE: 87 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018371

LOKALITET: 716/2/CK 034-5-2/10 Rydningsrøyser Fegstad

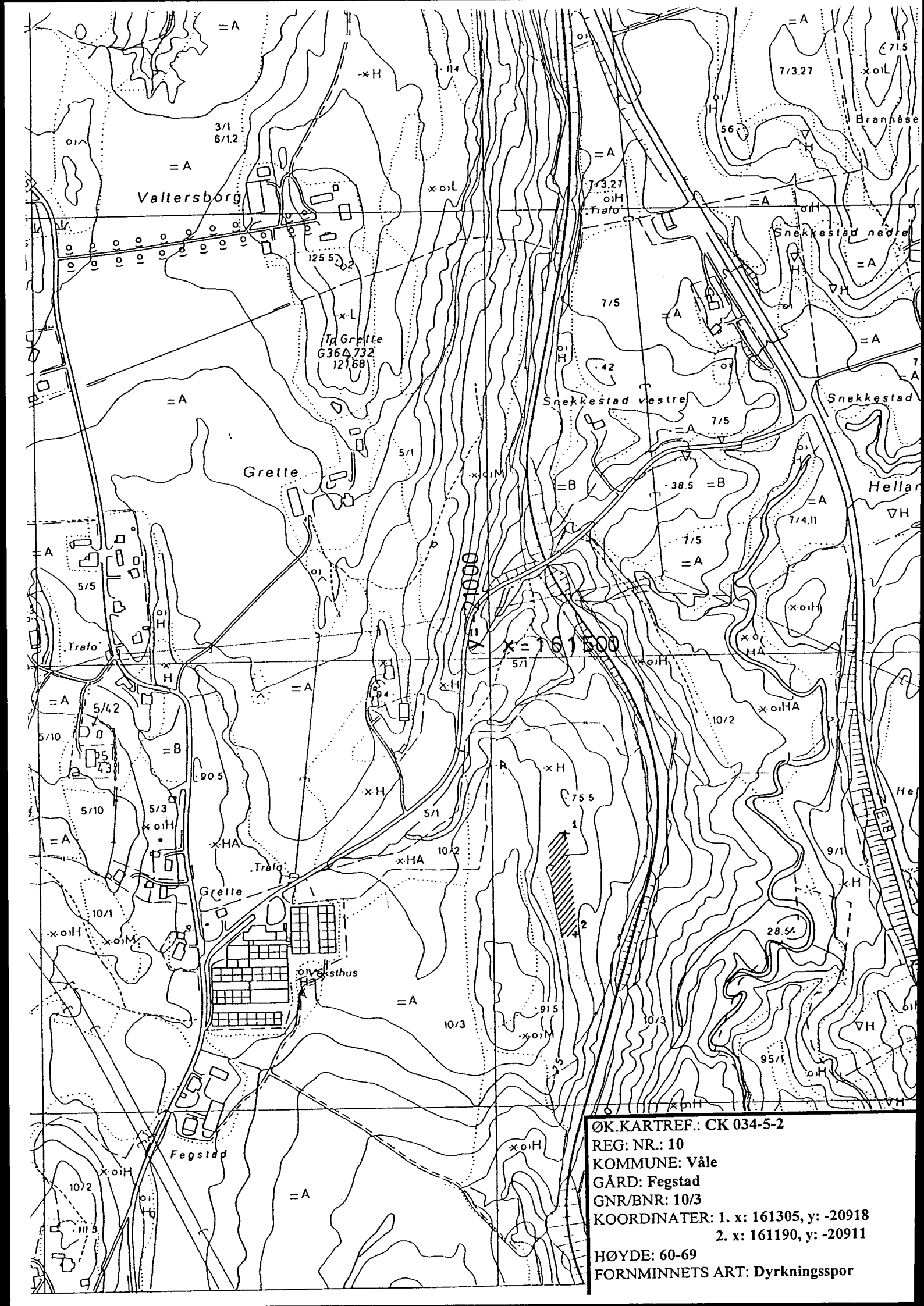
KULTURMILJØ: Reggestad - Tangen**PARSELL:** 5**KOMMUNE:** Våle**GNR:** 0010 **BNR. 3****GÅRDSNAVN:** Fegstad**BRUKSNAVN:****LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CK 034-5-2**KOORDINATER:** x: og y: se beskrivelse**FLYFOTO:** **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Rydningsrøyser		UVISS	60-69
		0		
		0		

TERRENG: N-S-gående høydedrag. Terrasse i østskråning. Bevokst med løvskog, endel kratt. Utsikt hindret av vegetasjonen.**ORIENT. OPPG:** I S ca 50 m V for jernbanelinje. Ca 250 m Ø for de østligste drivhusene på gården.**ART. UTSTREKNING:** Felt med flere mange rydningsrøyser. Ca 115 m N-S, 20 m Ø-V.**BESKRIVELSE:** På en ganske bred terrasse i østskråningen av høydedraget ligger det flere registrerte rydningsrøyser. Størrelse og form på røysene varierer og representerer nok ulike bruksperioder der de eldste trolig kan dateres til førreformatorisk tid. Langs fjellsidene mot V synes det å være kastet stein inntil kantene. Terrassen er stedvis noe våt. Området er ikke detaljregistrert (se merknad) Feltet med rydningsrøysene ble målt inn med GPS: 1. N: x: 161305, y: -20918, h: 69 m.o.h. 2. S: x: 161190, y: -20911, h: 60 m.o.h.**TRADISJON:****FOTO:****LITTERATUR:** Ingen**FUNN:****MERKNAD:** Feltet ble ikke detaljregistrert p.g.a. at grunneier rakk å flatehugge skogen her før vi var ferdige med vår registrering. Mye kvist og stokker dekker nå kulturminnene her og umuliggjør skikkelige registreringer.**KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen

REGISTRERT:	DATO: 02.06.94	SIGN: B. Moseng, J. Rytter, S. Opdahl
KONTROLLERT:	20.09.95	I. Trøim
INNSKREVET:	02.01.95	system

ØK.KARTREF.: CK 034-5-2
REG. NR.: 10
KOMMUNE: Våle
GÅRD: Fegstad
GNR/BNR: 10/3
KOORDINATER: 1. x: 161305, y: -20918
2. x: 161190, y: -20911
HØYDE: 60-69
FORNMINNETS ART: Dyrkningsspor

ID: 018892

LOKALITET: 716/2/CK 034-5-2/9 Gravhauger Fegstad

KULTURMILJØ: Reggestad - Tangen
PARSELL: 5
KOMMUNE: Våle
GNR: 0010 **BNR. 3**
GÅRDSNAVN: Fegstad
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN: Bjerkeskauen
EIER:
ØK-KARTREF: CK 034-5-2
KOORDINATER: x: og y: se merknad
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Gravhauger	5	JA	85-90
	Røys	2	UVISS	

TERRENG: N-S-gående skogbevokst åsrygg, med mange søkk, høydepunkter og terrasser - karakterisert med tildels meget fine, lett drenerbare morenemasser. Grenser mot dyrka mark i V. Utsikt over jordbrukslandskap mot og gårdstunet på Fegstad mot V. Ingen utsikt mot Ø p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Ca 350 m ØNØ for tunet på gården

ART. UTSTREKNING: Gravfelt bestående av 5 gravhauger. Gravhaugene danner tilsammen en tilnærmet rett nordlig linje langs åsryggens vestre ytterkant: N-S 100 m, Ø-V 25 m.

BESKRIVELSE: Lengst SV på høydedraget: 1. Gravhaug. Rund. Klart markert. Bygd av jord og stein. Omrotet og utkastet i midtpartiet. Haugen er bevokst med einer, middelstore asketrær, osp og lønn. D: 7,6 m, h: 0,5 m. Ca 20 m N for 1: 2. Gravhaug. Rund. Klart markert og tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Søkk i midtpartiet. Haugens d: ca 9 m. Gravhaugen ligger på åsryggens vestre ytterkant, høyden varierer fra 0,5-0,9 m. Bevokst med middels store gran, bjørk og eiketrær. Mellom haug 1 og 2 ligger det en ansamling stein nedover åsryggens vestsida. Steinene stammer etter all sannsynlighet fra en utkastet røys. 38 m N for 2: 3. Gravhaug. Rund. Klart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord og stein. Krater i midtpartiet, diameter 1,6 m. Bevokst med middels store osp, gran og rognetrær. Haugens d: 5,7 m, h: 0,5 m. Mellom haug 2 og 3 går det en sti/gammel traktorvei til ned til dyrka mark i V. Ca 8 m NNØ for 3: 4. Gravhaug. Rund. Klart markert og tydelig i terrenget. Krater i midtpartiet, d: 1,4 m. Haugen er bevokst med eik, rogn, einer, gress og lyng. Haugens d: 7 m, h: 0,5 m. 6 m NNV for 4 på et lite høydepunkt, en markert spiss på åsryggens vestsida: 5. Gravhaug. Bygd av jord og stein. Krater i midtpartiet, d: 1,2 m. Sterkt overgrodd av einer og løvkratt. Gravhaugens d: 6,4 m, h: 0,75 m. 4 m NNV for 5 og på en fjellknatt som faller av mot V: 6. Røys. En samling bruddstein. Uklar i formen, lite tydelig i terrenget. Bevokst med mose og kratt. Usikkert fornminne. 20 m SØ for 6: 7. Røys. Uklart markert, tydelig i terrenget. Består av småstein og større kampestein. Kampesteinene ligger på Ø-siden. Uregelmessig form. 4 m Ø-V, 6 m N-S, h: 1 m. Bevokst med mose. Usikkert fornminne. Ø for gravfeltet på en ryddet flate på toppen av høyderyggen ble det ved prøvestikking funnet flint i et prøvestikk og jernalderkeramikk i et annet.

TRADISJON:

FOTO:**LITTERATUR:**

Gravfeltet er ført opp som registrering på listene over E-18-registreringene (E-18 reg. nr. 133) Det finnes imidlertid ingen detaljregistrering av feltet fra dette prosjektet.

FUNN:

Funn A: 2 keramikkfragmenter (trolig jernalder) Funn B: 1 vanlig avslag (flint).

MERKNAD:

S: x: 161079, y: -20993, h: 85 m.o.h. N: x: 161174, y: -20996, h: 90 m.o.h.

**KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:**

Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO:**SIGN:****REGISTRERT:**

09.06.94

B. Moseng, J. Rytter, S. Opdahl

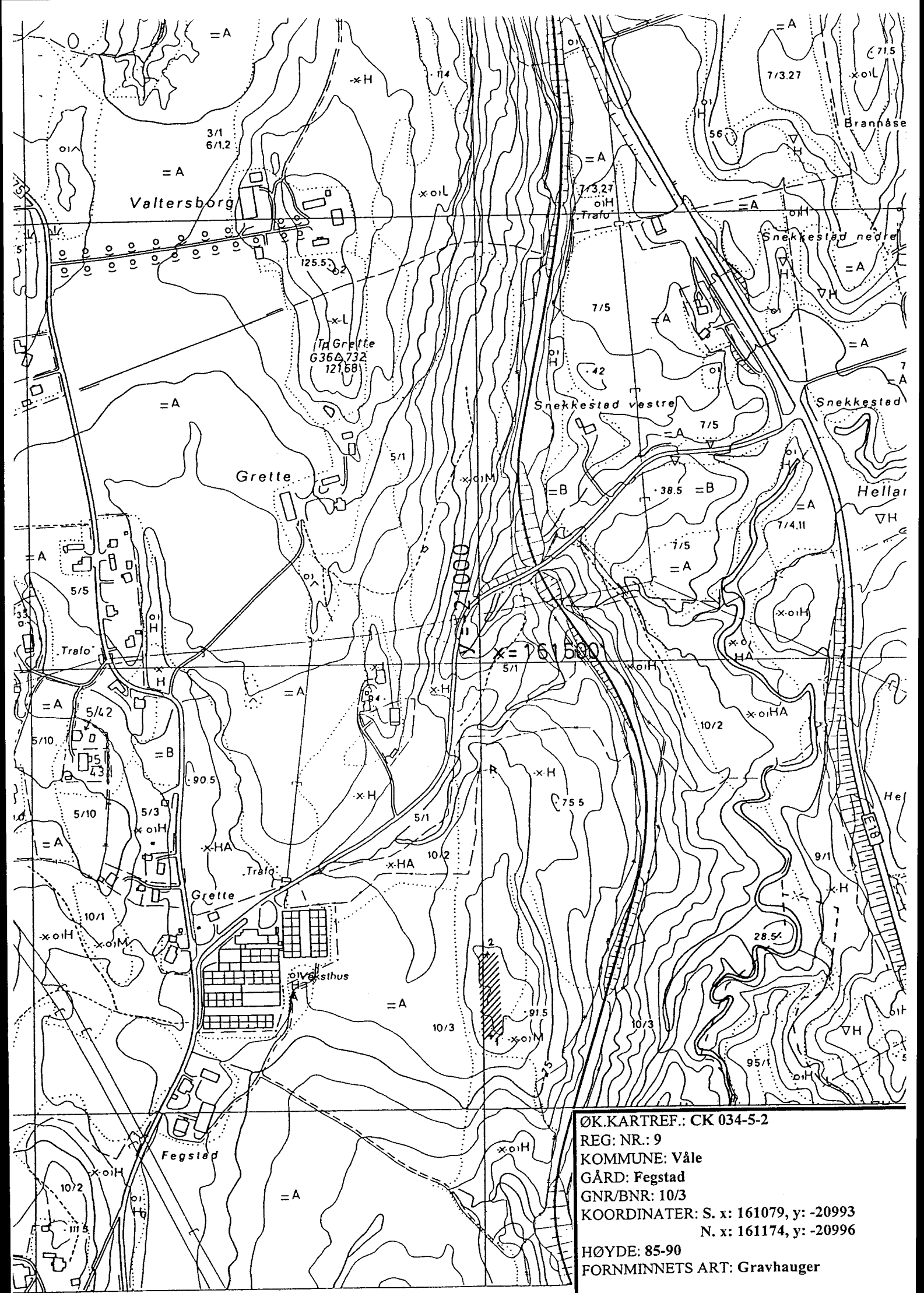
KONTROLLERT:

I. Trøim, ML. Sollund

INNSKREVET:

16.08.94

system

ØK.KARTREF.: CK 034-5-2
 REG: NR.: 9
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Fegstad
 GNR/BNR: 10/3
 KOORDINATER: S. x: 161079, y: -20993
 N. x: 161174, y: -20996
 HØYDE: 85-90
 FORNMINNETS ART: Gravhauger

ID: 018387

LOKALITET: 716/8/CL 032-5-1/17 Boplass Råen

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Våle
GNR: 0139 **BNR. 1**
GÅRDSNAVN: Råen
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153046, y: -18425
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	70?
		0		
		0		

TERRENG: N-S-gående skogkledt kolle omkranset av dyrka mark. Borgåsen rett øst. Begrenset utsikt.

ORIENT. OPPG: Ca. 375 m ØSØ for tunet på Råen gnr/bnr 139/1. Ca 310 m S for Rv 306.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Boplassen ligger på en terrasse, i et Ø-V-gående søkk i nordhellingen på kollen. 4 prøvestikk hvorav kun ett positivt (merket med pinne). Lokaliteten synes noe diffus. 3 negative prøvestikk på Ø-siden, 8 negative på S-enden av samme kolle.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

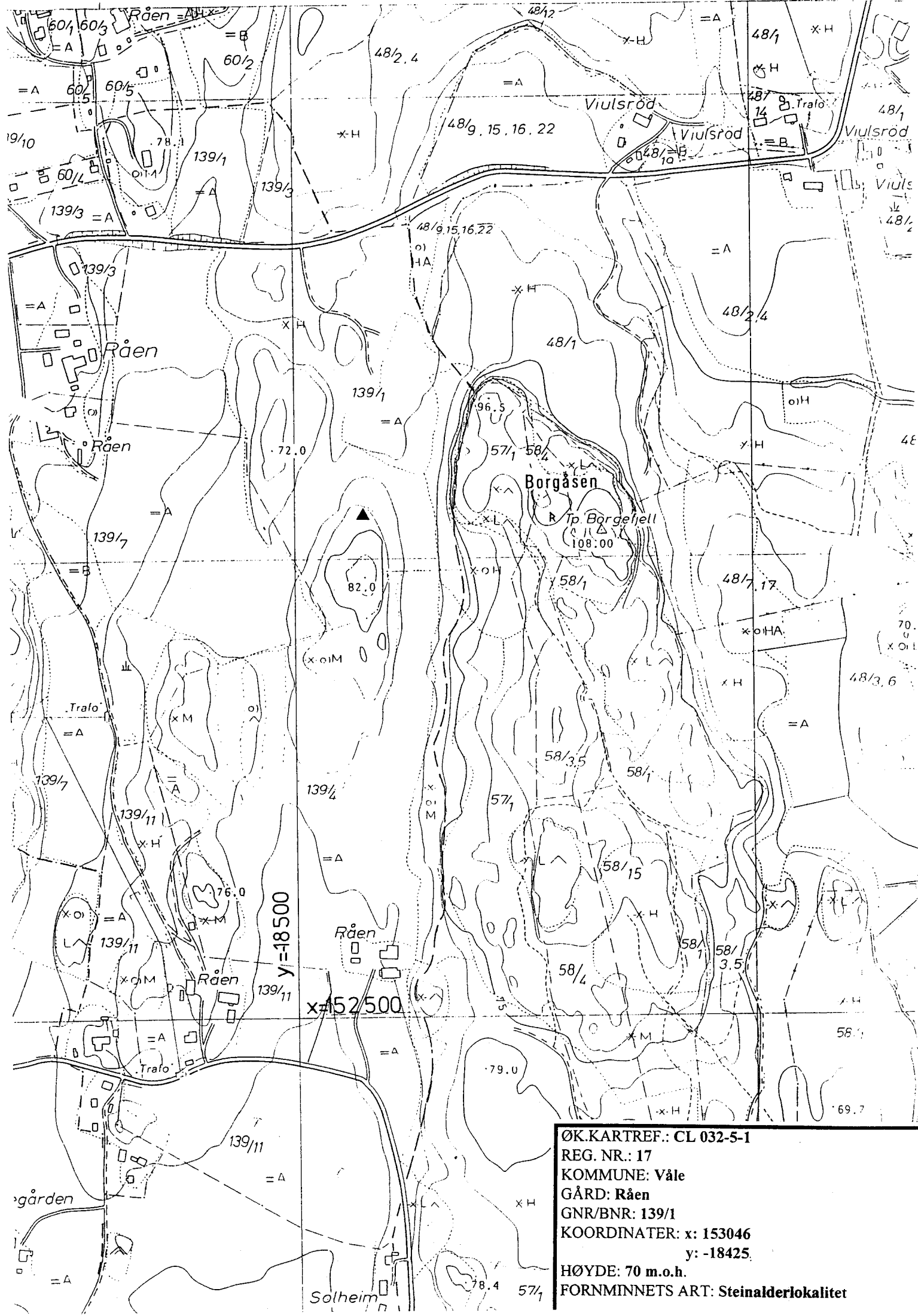
FUNN: Prøvestikk A: 2 mikroavslag, 1 vanlig avslag. (flint)

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO: 04.08.93 **SIGN:** B. Ulstein Moseng
REGISTRERT: 04.08.93
KONTROLLERT: I. Trøim, E. Snorraddottir
INNSKREVET: 13.10.94 system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 17
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Råen
 GNR/BNR: 139/1
 KOORDINATER: x: 153046
 y: -18425.
 HØYDE: 70 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinialderlokalitet

LOKALITET: 716/8/CL 032-5-1/29 Boplass Råen

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Våle
GNR: 0139 BNR. 1
GÅRDSNAVN: Råen
BRUKSNAVN: Råen
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153304, y: -18530
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	72?
		0		
		0		

TERRENG: Lokaltet ligger på en lav kolle; i kryssningspunktet mellom de smale dalgangene på vestsiden og nordsiden av Borgåsen. Dyrka mark i V. Blandingsskog. Begrenset utsikt, p.g.a. tett skog.

ORIENT. OPPG: Ca 225 m Ø-NØ for tunet på Råen (139/1). Ca 30 m S for Rv 306.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Den registrerte steinalderlokaliteten ligger på vestsiden av kolle høydepunkt. Gode moreneavsetninger. Prøvestikk ga funn av flintavslag (se funn).

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

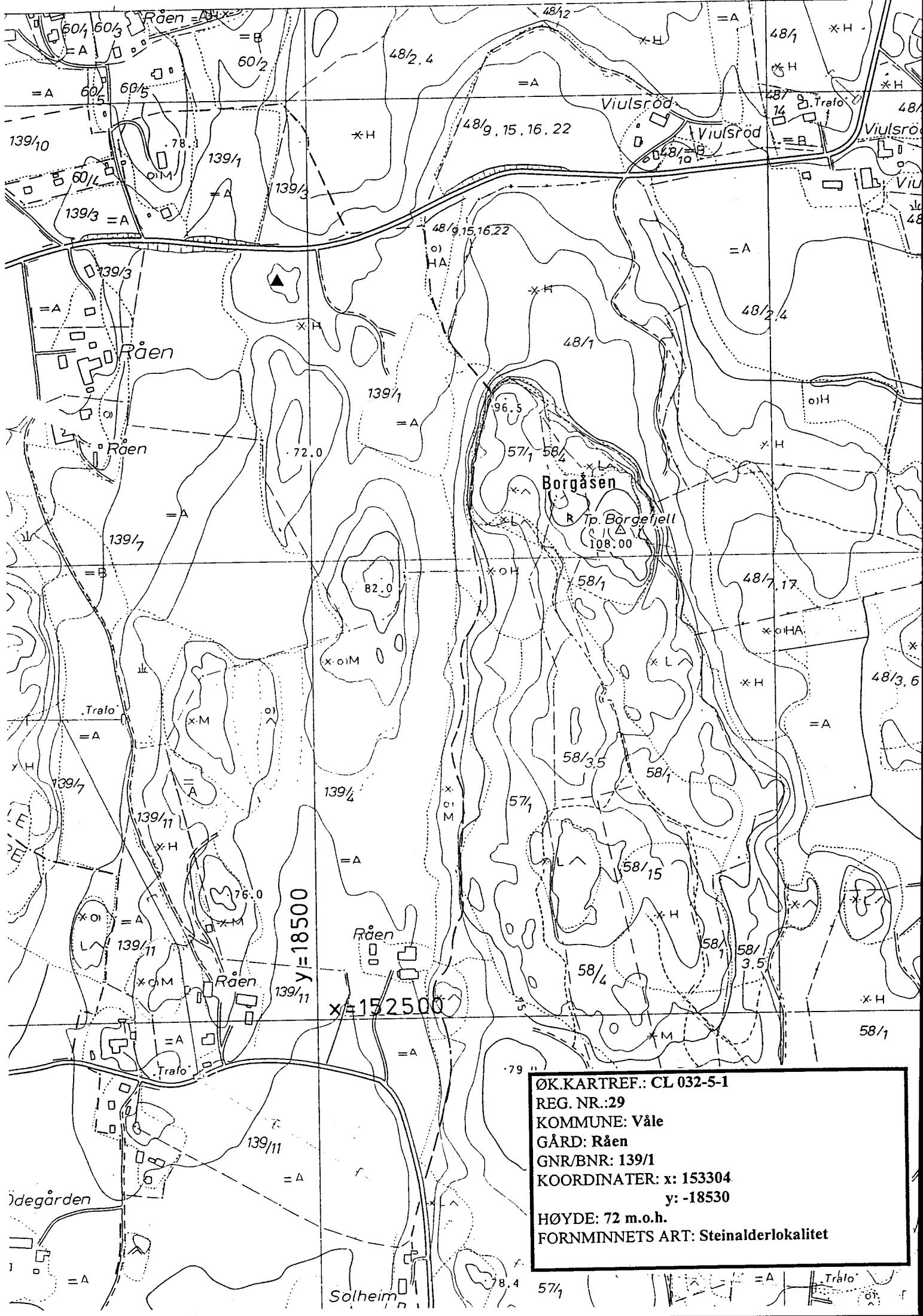
FUNN: Prøvestikk A: 1 mikroavslag, 2 vanlige avslag (flint)

MERKNAD: På høydedraget på N- siden av RV 306 ligger 3 andre registrerte boplasser CL 032-5-1/25, 26 og 27.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO: 14.06.94	SIGN: B. Ulstein Moseng, S. Opdahl, J. Rytter
KONTROLLERT:		I. Trøim
INNSKREVET:	02.11.94	system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.:29
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Råen
 GNR/BNR: 139/1
 KOORDINATER: x: 153304
                   y: -18530
 HØYDE: 72 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 716/8/CL 032-5-1/27 Boplass Råen

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Våle
GNR: 0139 **BNR. 3**
GÅRDSNAVN: Råen
BRUKSNAVN: Råen
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153408, y: -18518
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA/JA	65?
		0		
		0		

TERRENG: Lav N-S-gående åsrygg, i kryssningspunktet mellom de smale dalgangene på vestsiden og nordsiden av den markante Borgåsen. Dyrka mark mot Ø og V. Vegetasjon: Blandingsskog (hovedsakelig bøk). Utsikt hindret av tett skog.

ORIENT. OPPG: Ca 00 m NØ for tunet på Råen gnr/bnr 139/1. Ca 60 m N for Rv 306.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Boplassen ligger på enden av en 8 m bred og ca. 14 m lang N-S-gående hylle på vestsiden av åsryggen. Lokaliteten ligger på et klart definert høydepunkt, men kan høre sammen med registrering nr. 26 Råen gnr/bnr 139/3. Det ble funnet både keramikk og flint i prøvestikkene. Dateringen av lokaliteten er usikker, keramikken kan godt være fra jernalder. Kanskje er lokaliteten blandet?

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

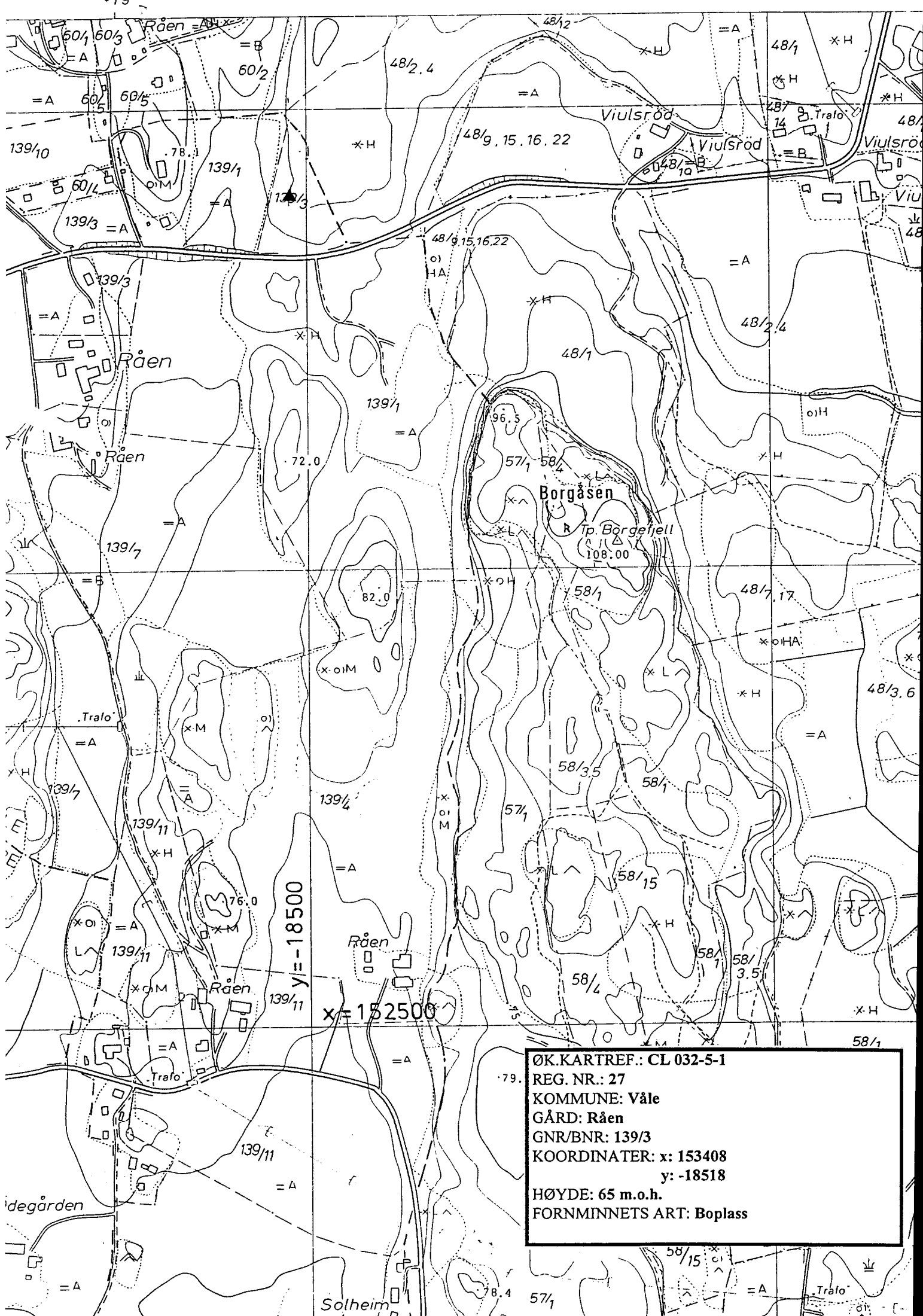
FUNN: Prøvestikk A: 1 vanlig avslag (flint), 1 lite keramikkskår, Stikk B: 2 fragmenter av keramikkskår

MERKNAD: Ved registreringene ble det også observert fossile dyrkningsspor, i form av steingjerder og diffuse røyser i det samme området. Disse er foreløpig ikke deltajkartlagt.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

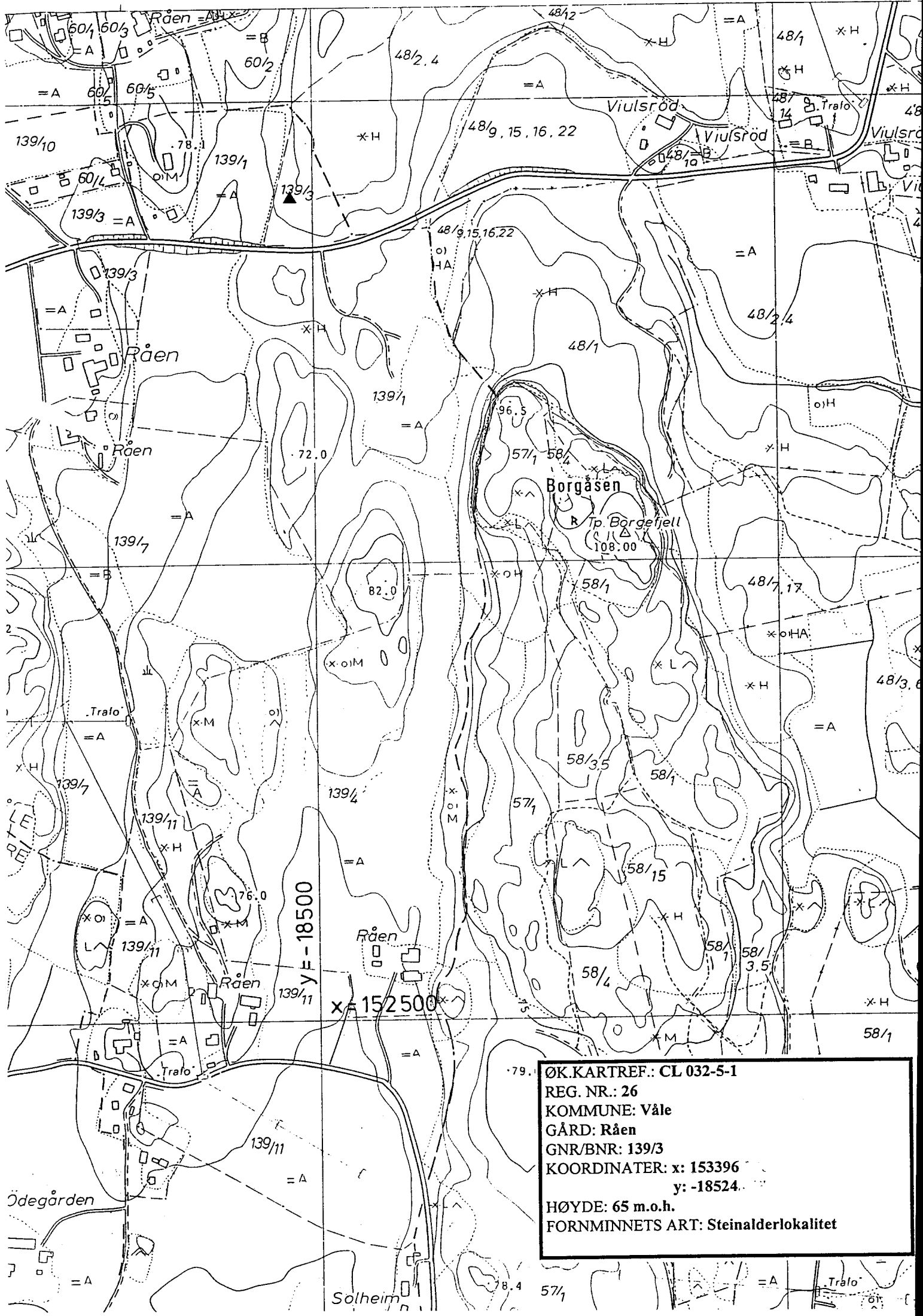
DATO: **SIGN:**
REGISTRERT: 14.06.94 B. Ulstein Moseng, S. Opdahl, J. Rytter
KONTROLLERT: I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET: 02.11.94 system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
REG. NR.: 27
KOMMUNE: Våle
GÅRD: Råen
GNR/BNR: 139/3
KOORDINATER: x: 153408
y: -18518
HØYDE: 65 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Boplass

LOKALITET:	716/8/CL 032-5-1/26 Boplass Råen		
KULTURMILJØ:	Skogsgrendene vest for Skoppum		
PARSELL:	H 4		
KOMMUNE:	Våle		
GNR:	0139	BNR. 3	
GÅRDSNAVN:	Råen		
BRUKSNAVN:	Råen		
LOKALT NAVN:			
EIER:			
ØK-KARTREF:	CL 032-5-1		
KOORDINATER:	x: 153396, y: -18524		
FLYFOTO:	R/X NUMMER:		
	ART:	ANTALL:	ALDER:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA
			HOH:
			65
TERRENG:	Lokaliteten ligger på en lav N-S-gående åsrygg, i krysningspunktet mellom de smale dalgangene på vestsiden og nordsiden av Borgåsen. Vegetasjon: Blandingsskog (hovedsakelig bøk). Utsyn hindret p.g.a. tett skog.		
ORIENT. OPPG:	Ca 275 m NØ for tunet på Råen gnr/bnr 139/1. Ca 50 m N for Rv 306.		
ART. UTSTREKNING:			
BESKRIVELSE:	Lokaliteten ligger i SV-kant av høydedraget på en smal terrasse avgrenset av svabergliknende formasjon; skrenten ned mot åkermarken til 139/1 i syd og vest,, og av skråningen opp mot den registrerte boplassen CL 032 - 5 - 1/25 i øst. Lokalitetsarealet er antatt å være større enn 200 m2. (se funn).		
TRADISJON:			
FOTO:			
LITTERATUR:			
FUNN:	Prøvestikk A: 1 mikroavslag, 1 vanlig avslag (flint), B: 1 mikroavslag, 2 vanlig avslag (flint), C: 1 mikroavslag (flint)		
MERKNAD:			
KILDER/ INFORMANTER:			
PROSJEKT:	Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.		
	DATO:	SIGN:	
REGISTRERT:	14.06.94	B. Ulstein Moseng, S. Opdahl, J. Rytter	
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorraddottir	
INNSKREVET:	02.11.94	system	

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 26
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Råen
 GNR/BNR: 139/3
 KOORDINATER: x: 153396
 y: -18524.
 HØYDE: 65 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018385

LOKALITET: 716/8/CL 032-5-1/25 Boplass Råen

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Våle
GNR: 0139 **BNR. 3**
GÅRDSNAVN: Råen
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153392, y:-18496
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	62?
		0		
		0		

TERRENG: Lav N-S-gående skogkledd åsrygg. Blandingsskog (hovedsakelig bøk). Dyrka mark mot Ø og V. Utsyn hindret p.g.a. tett vegetasjon.

ORIENT. OPPG: Ca 50 m N for Rv 306. Ca 300 m ØNØ for tunet på Råen gnr/bnr 139/1.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Lokalteteten ligger på en 26x30 m stor terrasse i S-kant av høydedraget og er terrengmessig avgrenset av svabergliknende formasjoner i Ø og N. Prøvestikkingen ga funn av flintavslag (se funn).

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

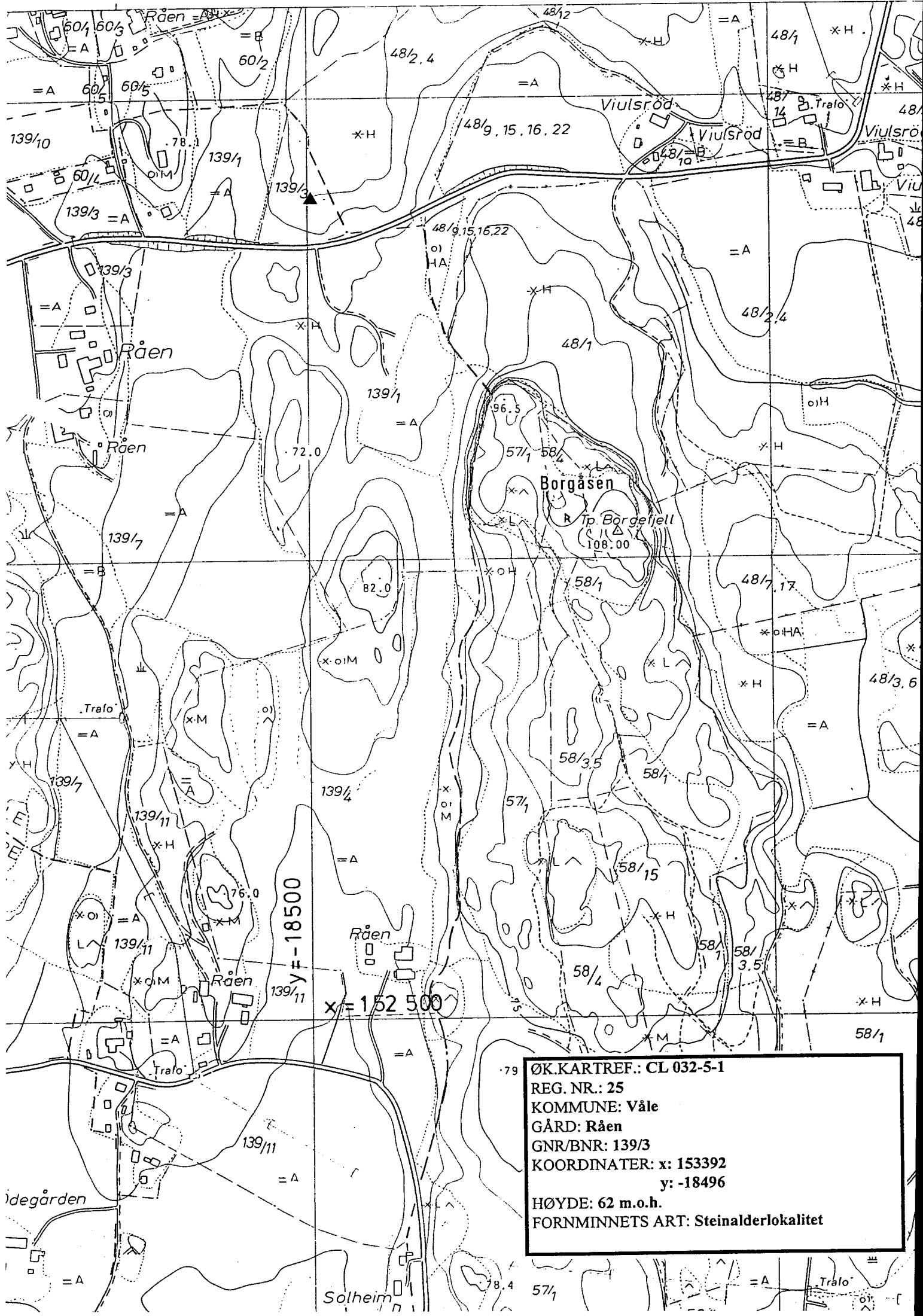
FUNN: Prøvestikk A: i mikroavslag, 1 vanlig avslag (flint), B: 1 mikroavslag, 2 vanlige avslag (flint), C: 1 mikroavslag (flint).

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen

DATO: 14.06.94 **SIGN:** B. Ulstein Moseng, S. Opdahl, J. Rytter
REGISTRERT:
KONTROLLERT: I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 25
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Råen
 GNR/BNR: 139/3
 KOORDINATER: x= 153392
                   y: -18496
 HØYDE: 62 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 716/8/CL 032-5-1/18 Boplass Råen

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Våle
GNR: 0139 **BNR. 4**
GÅRDSNAVN: Råen
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN: Borgåsen
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 152687, y: -18356
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	70?
		0		
		0		

TERRENG: N-S-gående markant åsrygg, omkranset av dyrka mark. Vidt åkerlandskap mot øst, relativt trang dalgang mot V. Blandingsskog med stort innslag av bøk. Vid utsikt fra toppen av høydedraget.

ORIENT. OPPG: Ca 150 m NØ for tunet på Råen gnr/bnr 139/4.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Boplassen ligger i et S-SV-gående søkk, en forsenkning ved foten av Borgåsen. Boplassarealet avgrenses i øst av en 3-4 m høy bergvegg opp mot Borgåsen, i vest av en N-S-gående svabergliknende formasjon som faller ned mot åkermarken nord for gården. Flaten faller mot syd. 4 prøvestikk hvorav kun 1 positivt (merket med pinne). (se funn)

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

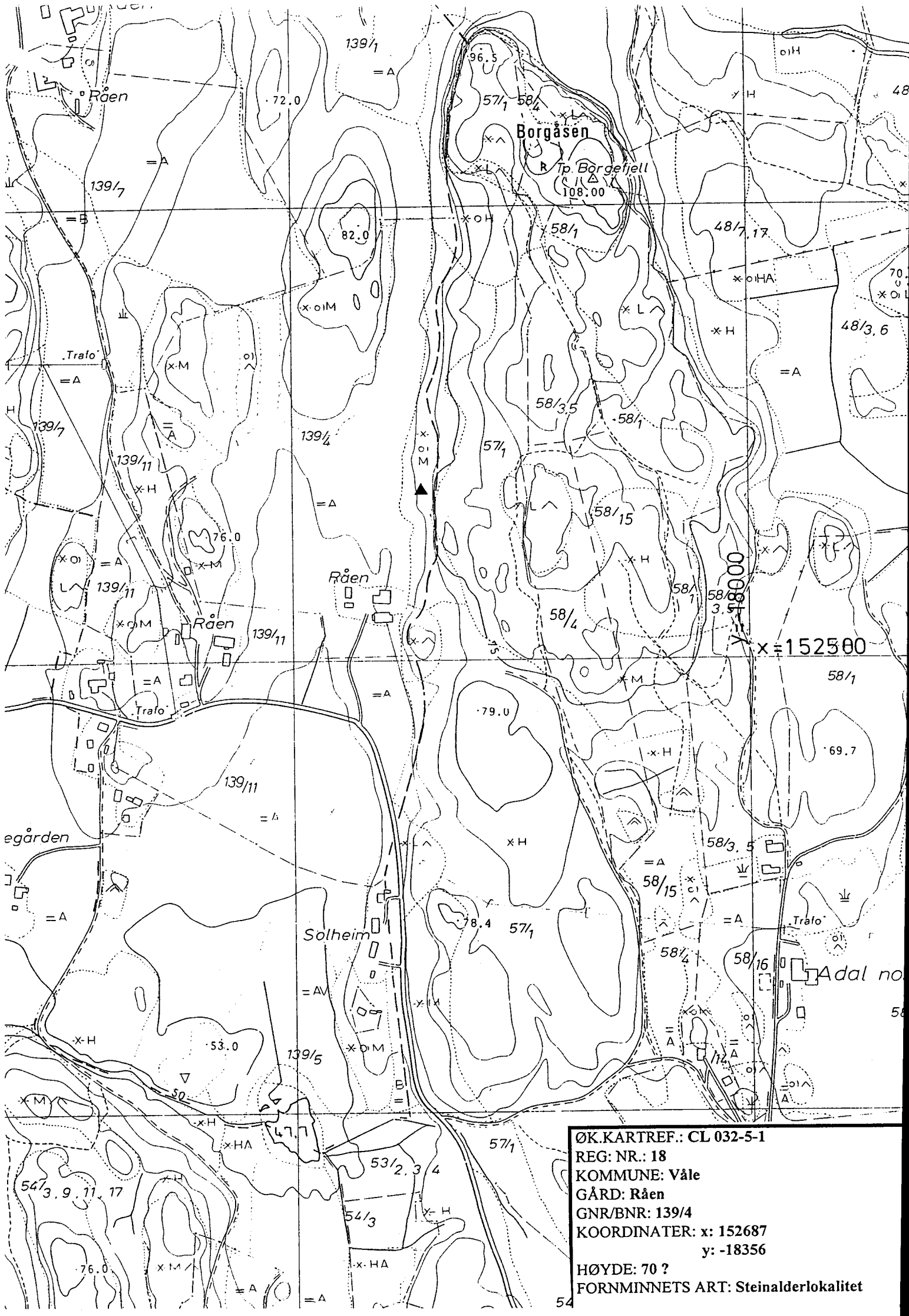
FUNN: Prøvestikk A: 3 mikroavslag (flint), 6 vanlige avslag (flint).

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO: 04.08.93	SIGN: B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorraddottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

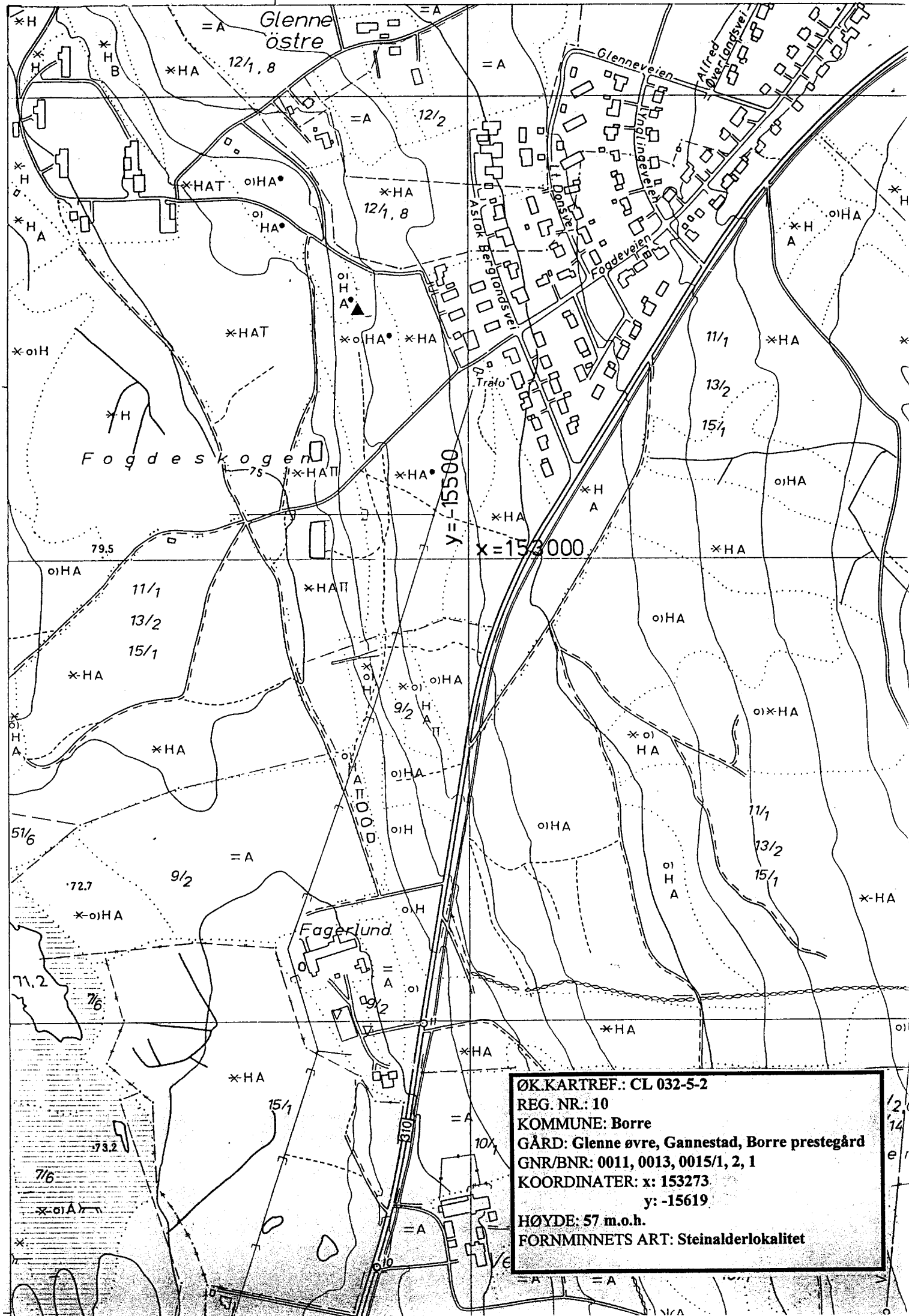

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG: NR.: 18
 KOMMUNE: Våle
 GÅRD: Råen
 GNR/BNR: 139/4
 KOORDINATER: x: 152687
 y: -18356
 HØYDE: 70 ?
 FORNMINNETS ART: Steinialderlokalitet

BORRE

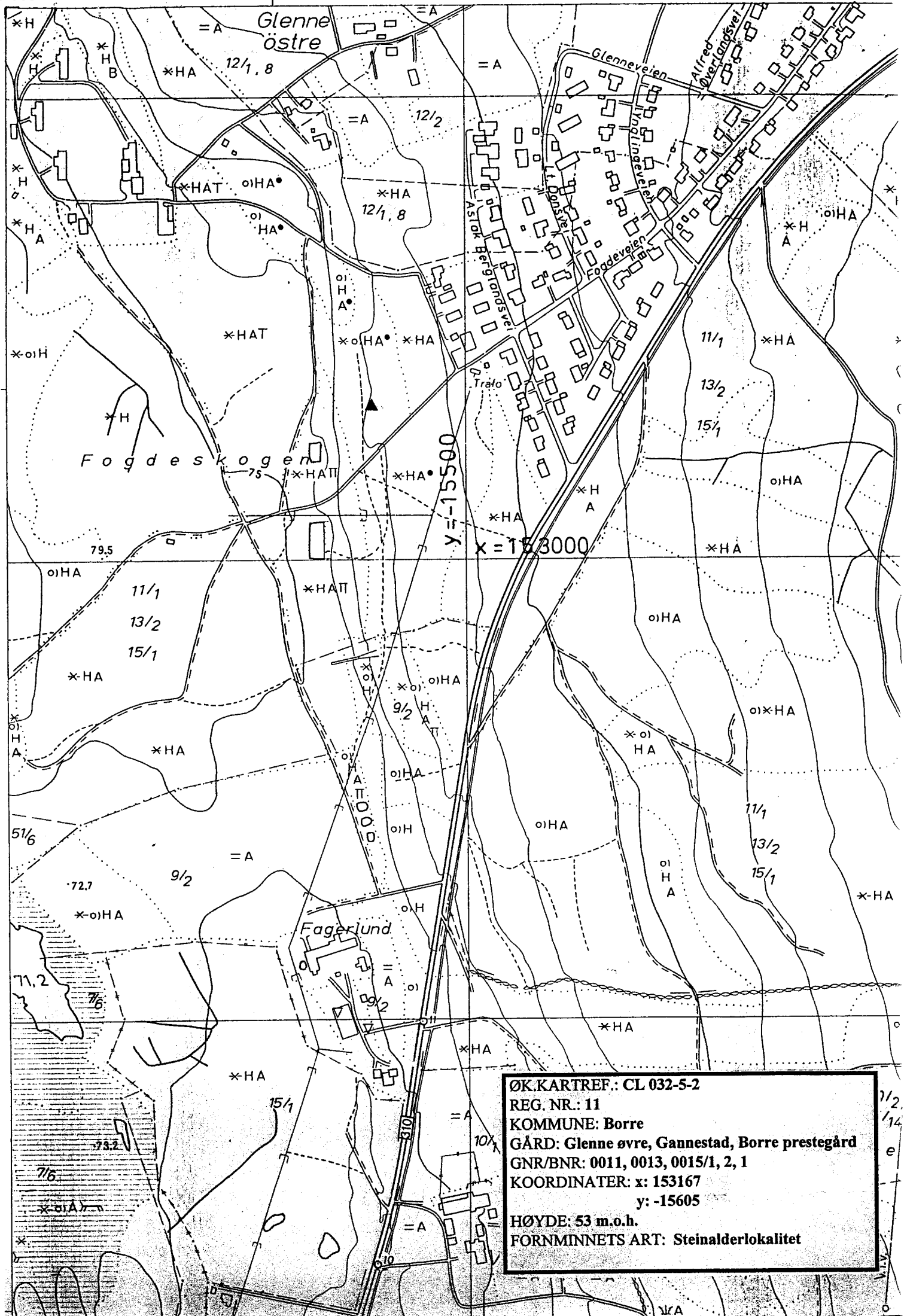

ØK.KARTREF.: CL 032-5-2
 REG. NR.: 10
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Glenne øvre, Gannestad, Borre prestegård
 GNR/BNR: 0011, 0013, 0015/1, 2, 1
 KOORDINATER: x: 153273
 y: -15619
 HØYDE: 57 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ØK.KARTREF.: CL 032-5-2
 REG. NR.: 11
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Glennøstre, Gannestad, Borre prestegård
 GNR/BNR: 0011, 0013, 0015/1, 2, 1
 KOORDINATER: x: 153167
 y: -15605
 HØYDE: 53 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET   **701-6 1 Skoppum stasjon**

KULTURMILJØ   701-6 Skoppum tettsted
KOMMUNE   Borre
GNR/BNR   45/-
GÅRDSNAVN   Skoppum
KARTREFERANSE   **ØK:**   CL 033-5-3
    PROSJ: NB2

AVGRENSNING   Stasjonsområdet med banelegeme, adkomstveier og bygninger.

BELIGGENHET   Stasjonsområdet ligger på høydedraget vest for Skoppumgårdene, i nordkanten av Skoppum tettsted.

HISTORIKK   Jarlsbergbanen, eller Grevskapsbanen, ble åpnet til Larvik i 1881 med sidelinje til Horten. Til Skien åpnet banen i 1882. Skoppum stasjon stod ferdig til åpningen av banen.

BYGGEPROGRAMMET:

Som den eneste strekningen fikk Balthazar Lange på Vestfoldbanen arbeide med byggeprogrammet fra grunnen av. Enkelte vokterboliger ble riktignok hentet fra den foregående jernbanearkitekten P.A.Blix' katalog. Det samlede byggeprogrammet for banen ble av samtiden trukket fram som et forbilledlig og helhetlig program og presentert både i Norge og i det tyske tidsskriftet "Organ für die Fortschritte des Eisenbahnwesens".

Oppgaven var mangesidig, hele sju bystasjoner skulle finne sin form. Avgreningsstasjonen Skoppum krevde sin helt særegne form. I tillegg var det behov for justeringer og nyprosjektering av enkelte vokterboliger, vanntårn og godshus.

SKOPPUM STASJON:

Skoppum stasjon var utgangspunkt for sidesporet ned til Horten og fikk en særegen og original utforming både som anlegg og i stasjonsbygningen. Stasjonen ble, antakelig som følge av det sterkt skrånende terrenget, anlagt mellom hovedsporet og sidesporet. Denne midtplattformsløsningen ble i de tyske mønsterbøkene betegnet som en "Insel-station".

I Norge var det ett tidligere eksempel på et slikt arrangement ved en avgreningsstasjon, nemlig på Lillestrøm stasjon som ble anlagt da Kongsvingerbanen ble anlagt (1862). Dette anlegget sto til dagens stasjonsanlegg ble oppført i mellomkrigstiden.

HOVEDGREP:

Hovedgrepet var å bygge opp et anlegg bestående av plattformgodshus og stasjonsbygning sammenbundet med en ca 27 meter lang overdekning, en såkalt "paraply". Hele komplekset er symmetrisk om sin egen lengdeakse. Atkomsten til stasjonen skjedde og skjer fortsatt på langs mellom sporene. For å unngå trafikk med hest og vogn på den sentrale delen av plattformen prioriterte man å legge godshuset nærmest atkomsten, slik at man som reisende til stasjonen først møter dette. Ved anlegget av banen var det knapt bebyggelse i stasjonens nærhet, foruten jernbanens egne boliger, slik at det er forståelig at man gjorde denne prioriteringen, nesten alle passasjerene på stasjonen var i mange tiår omstigningspassasjerer fra eller til Horten.

BYGNINGEN:

Stasjonsbygningen fikk gjennom sin lengde-symmetri to likeverdige og identiske fasader mot de to sporene. Det er interessant at den store stasjonsbygningen som ble oppført i Horten (nå revet) hadde det samme grepet. De få reisende med utgangspunkt i stasjonen tillot at storparten av arealet i 1. etasje ble avsatt til

publikum gjennom to romslige og jevnstore venterom. mellom disse lå det lille stasjonskontoret bak en svalgang på hver side. Til 2. klasses venterom (det andre var 3. klasses) var det knyttet en buffet med atkomst fra trappen opp til stasjonsmesterleiligheten, slik at stasjonsmesterens frue kunne betjene denne.

Fasadene mot sporene ble foruten av den nevnte svalgangen poengtert med en smal tverrgavl med bratt tak. Bygningen ble utstyrt med snekkerlede som overgikk det som var blitt vanlig på de øvrige mellomstasjonene, særlig iøyenfallende var de doble sperrebindene i hovedgavlene båret av konsollpar.

Ved Skoppum ble det også, som den eneste stasjonen på Vestfoldbanen oppført en vognremisse. Denne er forlenget revet. Lengst i nord mellom sporene står et reléhus oppført 1971.

På vestsiden av sporområdet var det tidligere lasterampe for vognlast. Dette området er i dag arrondert på nytt og grodd igjen.

MØTESTED:

Jernbanestasjonen var lenge et populært møtested, blant annet var restauranten et godt trekkplaster. Fram til omkring siste verdenskrig ble det arrangert fesjå på stasjonsområdet, og det fortelles også at i "stasjonsmesterens hage", som lå på vestsiden av jernbanesporene, ble det holdt sangerstevner.

KULTURMINNENE

Hele stasjonsarrangementet er symmetrisk om sin egen lengdeakse og stasjonsbygningen har to likeverdige og identiske fasader mot de to sporene. Stasjonsbygningen har gjennomgått en del endringer: Et mindre tilbygg for relerom er oppført innunder overdekningen. Tegninger for et slikt relerom er datert 1956. En rokkering mellom venterom og ekspedisjonslokaler fant sted relativt tidlig og samtidig ble svalgangene innlemmet i bygningen. I 1991 ble venterommet, som i hovedsak består av det tidligere 2. klasses venterommet samt det opprinnelige stasjonslokalet, pusset opp. Den gamle himlingen i venterommet ble avdekket og restaurert, og brystpanel ble satt opp igjen. Utvendig har en del av snekkerledden forsvunnet, det har dessuten vært nødvendig å redusere takutstikket på tverrgavlens mot hovedsporet.

Plattformgodshuset og overdekningen med søyler, sperrer, skråstrevere og hanebjelke er godt bevart i sin opprinnelige form. Plattformoverdekningen er som del av en stasjonsbygning enestående i Norge. Godshuset ble tegnet spesielt for stasjonen.

Det opprinnelige vegsystemet med forstøtningmurer og jernbaneunderganger som ble bygget opp i forbindelse med stasjonen er i dag fortsatt intakt og særegent.

VURDERING

Bygningsanlegget på midt-plattformen er vurderes til å være av stor bygningsmessig og særlig jernbanehistorisk verdi. Det foreligger fredningsforslag for alle de tre bygningene. Det opprinnelige vegsystemet med forstøtningmurer og jernbaneunderganger har verdi som en del av stasjonsmiljøet.

OBJEKTER (SEFRAK)

/	8889-003	takoverbygg/"paraply", Skoppum
/	8889-002	godshus, Skoppum stasjon
/	8889-001	stasjonsbygning, Skoppum stasjon

KILDER/INFORMANTE

LITTERATUR:

Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.
Borre historielag, årbøker: Borreminne 1985 - 1990

ANDRE KILDER:

NSB-registrering av bygninger

Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Kart over Grevskabernes Amt. 1832
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk,
Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.
ØK-kart m 1:5000. 1964

LOKALITET   **701-6 3 Stasjonsstedet Skoppum**

KULTURMILJØ   701-6 Skoppum tettsted
KOMMUNE   Borre
GNR/BNR   45/-, 46/-
GÅRDSNAVN   Skoppum, Tokerød
KARTREFERANSE   **ØK:**   CL 033-5-3
   PROSJ: NB2, NB3

AVGRENSNING   Tettstedsbebyggelsen langs jernbanelinja, Stasjonsveien og Tokerødveien.

BELIGGENHET   Tettstedsbebyggelse på høydedraget vest for sletta der Skoppumgårdene ligger.

HISTORIKK   Jernbanestasjonen som åpnet i 1881 trakk snart til seg ulike virksomheter. Den første bebyggelsen etter 1881 kom opp i området sør for jernbanestasjonen. Allerede i 1881 ble det første landhandleriet etablert, og rundt århundredskiftet hadde området utviklet seg til et stasjonssted med handel, småindustri, boligbebyggelse og folkeskole.

Bebyggelsen fra den første tiden ligger hovedsaklig langs Stasjonsveien, Tokerødveien og jernbanelinjene, mens det fra siste verdenskrig begynte å komme opp villabebyggelse også på vestsiden av hovedsporet. Både arbeid på jernbanen og arbeidsplasser i steinindustri og trevarefabrikk, som ble etablert rundt 1950-tallet, samt på "Sande mølle og sag" like øst for tettstedet, ga grunnlag for fast bosetting her. I den senere tid er Skoppum blitt et bosted for mange dagpendlere.

Rundt 1980 ble ei slette på vestsiden av jernbanelinja regulert til det nye Skoppum sentrum. De nye etableringene her har ført til en forskyvning av tettstedets tyngdepunkt fra den gamle sentrumsbebyggelsen langs Stasjonsveien - Tokerødveien til nytt land på vestsiden av jernbanelinja.

KULTURMINNENE   Stasjonsstedets eldste bebyggelse finner vi idag i området mellom Vestfoldbanen og Stasjonsveien - Tokerødveien.

Den følgende omtalen gjelder bebyggelse som blir direkte berørt av traséalternativer eller bygninger som hadde sentrale funksjoner i det gamle stasjonsstedet. Fra sør:

SKOPPUM LANDHANDLERI, TOKERØDVEIEN 7 (46/9,6):

Skoppum landhandleri ble etablert i 1881, da med navnet Olsens landhandleri. Hovedbygningen med butikk og bolig ble bygd i to etapper. Den er ombygd innvendig, og nye vinduer og panel har gjort at den har mistet noe av det opprinnelige sveitserpreget. Til landhandleriet hører også et gammelt bryggerhus som er ombygd til garasje og et kjølelager bygd i 1940. Tidligere stod det bensinpumper på andre sida av veien. Landhandleriet var i drift fram til 1982 - da var hundre og ett ute.

LYSHEM SKOLE, TOKERØDVEIEN 5 (46/5):

Det eldste skolestedet i området var Viulsrød, men i 1895 ble Viulsrød og Rygland skolekretser slått sammen til én krets, og ny skole ble bygd på gården Tokerøds grunn. Denne skolen fikk navnet Lysheim. Skolestua var bygd i tidens sveitserstil, men stadig økende elevtall krevde mer plass, og skolestua ble først bygd på i høyden, senere utbygd på baksiden mot jernbanelinja, slik at det opprinnelige preget er borte, men bygningen har fortsatt et skolepreg. I begynnelsen av 1970-tallet ble den nye Lysheim skole bygd ved Adalsveien, og siden har en privat bedrift eid gamle Lysheim skole.

LÆRERBOLIG, TOKERØDVEIEN 3 (46/4):

I Tokerødsvingen like øst for Lysheim skole ligger en liten bolig med uthus, som

skal være bygd som lærerbolig etter at stasjonsstedet fikk skole. Boligtomta var utskilt fra Tokerød før 1904 og husene er bygd i en nøktern sveitserstil. Det opprinnelige preget er godt ivaretatt, bolighuset viser at nye funksivinduer ikke behøver å ødelegge huset.

VERMELIDS LANDHANDLERI (46/7):

Ved veikrysset mellom Tokerødveien og Stasjonsveien ligger Vermelids landhandleri, som var i drift fram til 1982. I perioder var det også postkontor her. Huset var bygd i sveitsestil av samme alder og type som Skoppum landhandleri, men flere påbygginger opp gjennom årene har ført til at det opprinnelige preget nesten er borte, men takutspring og taksperrer røper den opprinnelig sveitserstilen. Lagerbygninger på nordsiden er bygd til etterhvert. Vermelid har i dag kolonialforretning i "Tunet" i nye Skoppum sentrum, og de gamle lokalene her blir brukt til utstillingslokaler for trevarefabrikken, som holder til i det gamle ysteriet nærmere stasjonen.

GARVERIET, LYSVERKET (46/8):

Ved en liten bekk på nordsiden av Vermelids landhandleri ligger en bygning, som idag er restaurert og noe påbygd. Tomta ble utskilt fra Tokerød rundt 1910. Dette var opprinnelig et garveri som lå tett inntil bekken, slik at vannet derfra kunne nyttes i garveprosessen. Senere ble dette kontor- og lagerlokaler til Borre Elektrisitetsverk, eller "Lysverket" som det ble kalt. I dag er det salmakerverksted.

BOLIGER STASJONSVEIEN (45/44 OG 45/34):

På nordsiden av garveriet, ligger to boliger. Det sørligste har en blanding av jugend- og funkispreg og er bygd på 1930-40-tallet. Det nordligste, som ligger helt inntil Stasjonsveien, er et lite énetasjes hus, tomta ble utskilt i 1902, men huset har et tidspreg som tilsier at det kan ha gamle tradisjoner. Begge bolighusen eahr bevart sitt opprinnelige preg godt.

YSTERI/BAKERI/TREVAREFABRIKK, GRØSTADBAKKEN (45/24):

Lengst nord i stasjonsstedet, like ved et kryss der flere veier møtes, ligger bygningene til det gamle ysteriet, som trolig begynte driften samtidig med jernbanen. Her var det også bakeri, og i bygningen var det en "Ysterisal", som var et sted for festlige aktiviteter. Fra omkring 1950 har det vært trevarefabrikk i lokalene, som er mye påbygd og endret siden ysteriets tid.

BORREBORG FORSAMLINGSHUS (45/39):

På en hylle ovenfor stasjonen ligger forsamlingslokalet til Borres frilynte ungdomslag, Borreborg. Det er et stort, noe ombygd hus fra 1920-tallet med nyklassisistiske stiltrekk. Borreborg var et populært samlingssted for folk fra bygdene omkring, og i en lengre periode ble lokalene utleid til framhaldsskolen.

VURDERING

Bebyggelsen langs Tokerødveien og Stasjonsveien representerer den første bebyggelsen på stasjonsstedet som vokste fram her etter 1881. Selv om mange av bygningene har gjennomgått store forandringer og fått nye funksjoner, er de viktige for forståelsen av stasjonsstedets struktur.

OBJEKTER (SEFRAK)

/	8881-013	forsamlingshus, Borreborg
/	8881-012	ysteri/bakeri/trevarefabrikk, Grøst
/	8881-011	bolighus, Stasjonsveien (45/34)
/	8881-010	bolighus, Stasjonsveien (45/44)
/	8881-009	garveri/lysverk, Stasjonsveien
/	8881-008	lager, Vermelids landhandleri, Sta
/	8881-007	landhandleri, Vermelids landhand
/	8881-006	uthus, Tokerødveien 3
/	8881-005	bolighus, Tokerødveien 3
/	8881-004	skolebygning, Lysheim skole, Tok
/	8881-003	kjølelager, Skoppum landhandleri,

/ 8881-002 bryggerhus, Skoppum landhandler
/ 8881-001 landhandleri/bolig, Skoppum land

KILDER/INFORMANTE**LITTERATUR:**

Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.
Borre historielag, årbøker: borreminne 1985 - 1990.
Amund Helland. Norges Land og Folk. Topografisk.statistisk beskrivelse over Jarlsberg og Larvik Amt.
Vilhelm Møller, red. 1980: Bygd og by i Norge. Vestfold.
Norske Gardsbruk. Vestfold fylke. 1949.
Borre kommune: Miljø- og naturressursprogram 1990-2002.
NIBR-notat 1988:151. Vurdering av to områder i Borre i forhold til miljøpolitiske mål.
NIBR-rapport 1990:1. Natur- og miljøvennlig tettstedsutvikling i Borre.
NIBR-notat 1990:110. Natur- og miljøvennlig tettstedsutvikling i Borre. Kort oppsummering (særtrykk av 1990:1)

ANDRE KILDER:

Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn.Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Kart over Grevskabernes Amt. 1832
Croquis i m. 1:10000, 1874, Stillingen ved Sande. S.Stener.
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.
ØK-kart m 1:5000. 1964.

LOKALITET	701-6 4 Lien, gnr. 45/25
KULTURMILJØ	701-6 Skoppum tettsted
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	45/25
GÅRDSNAVN	Skoppum
KARTREFERANSE	ØK: CL 033-5-3 PROSJ: NB 2
AVGRENSNING	Bebyggelse og tomt.
BELIGGENHET	Like øst for Hortensporet, nordøst for Ryglandsveiens undergang under Hortensporet.
HISTORIKK	Flere jernbanefolk bygde bolighus i nærheten av Skoppum stasjon på tomter skilt ut fra Skoppumgårdene. Bostedet Lien ble skilt ut i 1891 og er trolig et slikt sted. Det har også bodd en hvalfanger her. Bostedet Lien kan imidlertid ha eldre tradisjoner. I Borre bygdebok er det Lien omtalt under Skoppumgårdene på 1800-tallet og stedet er også avmerka på kart fra 1874, men det er ikke kjent om dagens Lien ligger på samme sted som den gamle plassen.
KULTURMINNENE	Bostedet Lien ved Skoppum stasjon ligger "utafor gjerdet", dvs utenfor jernbanens eiendom. Stedet ligger lunt til med store trær på tomta i skråningen nedenfor stasjonen. Bolighuset har samme preg som de andre små husene langs linja, og kan være bygd i 1891 da tomten ble skilt ut fra Skoppum. Huset har en enkel bygningskropp med et nøkternt sveitserpreg. Nye H-vinduer er satt inn og et lite bislag er bygd på, men huset har stort sett bevart sitt opprinnelige preg. Det er også et lite uthus på tomta.
VURDERING	Representerer tidlig bosetting på stasjonsstedet Skoppum. Boligen i sveitserstil viser påvirkning fra jernbanearkitekturen.
OBJEKTER (SEFRAK)	/ 8887-001 bolighus, Lien, Skoppum (45/25)
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR: Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954. ANDRE KILDER: Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum. KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, Itn.Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Kart over Grevskaabernes Amt. 1832 Croquis i m. 1:10000, 1874, Stillingen ved Sande. S.Stener. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss. ØK-kart m 1:5000. 1964

LOKALITET	701-6 5 Skoppum, gnr. 45/33
KULTURMILJØ	701-6 Skoppum tettsted
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	45/33
GÅRDSNAVN	Skoppum
KARTREFERANSE	ØK: CL 033-5-3 PROSJ: NB 2
AVGRENSNING	Bebyggelse og tomt.
BELIGGENHET	På vestsiden av Ryglundveien nede på sletta like øst for Skoppum stasjon.
HISTORIKK	Flere jernbanefolk bygde bolighus i nærheten av Skoppum stasjon på tomter skilt ut fra Skoppumgårdene. Bostedet Skoppum gnr. 45/33 ved Ryglundveien ble skilt ut i 1902 og har vært bolig for stasjonsbetjent. Det er et enkelt lite sveitserhus med hovedpreget intakt tross nye H-vinduer.
KULTURMINNENE	Bostedet Skoppum gnr. 45/33 ligger på sletta nedenfor stasjonen, i le av lauvskogen i skråningen i vest, men åpent til mot slettene i sør og øst. Bolighuset har samme preg som de andre små husene langs linja, og kan være bygd i 1902 da tomten ble skilt ut fra Skoppum. Huset har en enkel bygningskropp med et nøkternt sveitserpreg. Funkis- og nye H-vinduer et satt inn og et lite bislag er bygd på, men huset har stort sett bevart sitt opprinnelige preg. Det er også et lite uthus og garasje på tomta.
VURDERING	Representerer tidlig bosetting på stasjonsstedet Skoppum. Boligen i sveitserstil viser påvirkning fra jernbanearkitekturen.
OBJEKTER (SEFRAK)	/ 8886-001 bolighus, Skoppum gnr.45/33, Sk
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR: Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954. ANDRE KILDER: Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum. KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn.Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Kart over Grevskaabernes Amt. 1832 Croquis i m. 1:10000, 1874, Stillingen ved Sande. S.Stener. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg, Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss. ØK-kart m 1:5000. 1964

LOKALITET   **701-6 6 Tokerødstua, gnr. 45/35**

KULTURMILJØ	701-6 Skoppum tettsted		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	45/33		
GÅRDSNAVN	Skoppum		
KARTREFERANSE	ØK:	CL 033-5-3	
	PROSJ:	NB 3	
AVGRENSNING	Bebyggelse og tomt.		
BELIGGENHET	I en bratt østvendt skråning øst for tettstedet Skoppum, vest for Rv 306, Tokerødveien.		
HISTORIKK	Denne plassen ble utskilt fra Skoppum i 1904, men kart fra 1865 viser at det var bebyggelse her allerede da. Beliggenheten i skogkanten sør for Skoppumgårdene kan tyde på at det har vært en plass under Skoppum. Plassen blir kalt Tokerødstua selv om den er utskilt fra Skoppum.		
KULTURMINNENE	Plassen Tokerødstua ligger i en bratt østvendt skråning øst for tettstedet Skoppum. Bebyggelsen, som består av framhus, bryggerhus og uthus bygd i sveitserstil, ligger på rekke langs skråningen. Tokerødveien går på østsiden nedenfor husene. Framhuset har fått et lite påbygg, men har ellers høy autentisitet. Bryggerhuset, som står helt inntil framhuset, er nylig restaurert, og har bevart det opprinnelige preget. Det vesle uthuset ligger litt høyere oppe i skråningen.		
VURDERING	Tokerødstua dokumenterer typisk plassbeliggenhet i utkanten av gårdseiendommen. Bebyggelse i sveitserstil viser påvirkning fra jernbanearkitekturen.		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	8883-003	uthus, Tokerødstua, gnr 45735, Sk
	/	8883-002	bryggerhus, Tokerødstua, gnr. 45/
	/	8883-001	bolighus, Tokerødstua, gnr. 45/35,
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR: Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.		
	ANDRE KILDER: Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Personlige informanter: Beboer på Tokerødstua, Skoppum.		
	KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Kart over Grevskabernes Amt. 1832 Croquis i m. 1:10000, 1874, Stillingen ved Sande. S. Stener. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss. ØK-kart m 1:5000. 1964		

LOKALITET   **701-6 2 Jernbaneboliger**

KULTURMILJØ   701-6 Skoppum tettsted
KOMMUNE   Borre
GNR/BNR   45/202, 45/209, 45/210
GÅRDSNAVN   Skoppum
KARTREFERANSE   **ØK:**   CI 033-5-3
     PROSJ: NB2

AVGRENSNING   Bebyggelse og tomter.

BELIGGENHET   Sør for Skoppum stasjon, mellom Vestfoldbanen og Hortensporet og øst for Hortensporet.

HISTORIKK   I et område like sør for stasjonen ligger noen boliger langs Vestfoldbanen og Hortensporet. Dette var boliger for jernbanefolk, enten bygd av NSB eller av jernbanefolka selv. Husene lå opprinnelig innenfor gjerdet, på NSBs grunn. Flere jernbanefolk bygde også egne hus på tomter skilt ut fra Skoppumgårdene.

Jarlsbergbanen var blant de siste anleggene som ble fullført før utbyggingen av det norske jernbanenettet stoppet helt opp fram til utpå 1890-tallet. Allerede på slutten av 1870-tallet hadde lavkonjunkturen satt inn og statsfinansene var elendige. Lokale informanter mener at en del av anleggsarbeiderne, rallarne, i denne situasjonen slo seg ned på stedet og tok seg fast arbeide på jernbanen. Noen av disse fikk overta tomter, kanskje også anleggsbrakker fra anlegget.

KULTURMINNENE   Sør for stasjonen, rett ved jernbaneundergangen ligger det en opprinnelig vokterbolig (gnr 45/209) som i mange år har vært i privat eie. Denne er en representant for en av de mange type-vokterboligene utviklet på slutten av 1870-tallet av arkitekt P.A. Blix. Typebetegnelsen er "normal Ø" og dette er en av de få gjenværende vokterboligene av denne typen langs Vestfoldbanen. Den rødmalte bygningen, som har gjennomgått få endringer, har en nøktern sveitserstil og vurderes som verdifull.

Flere av jernbaneboligene fra denne tiden er bygd etter samme mønster som vokterboligene; på østsiden av Hortensporet finner vi to slike boliger (gnr. 45/208 og 45/210) Boligen lengst sør (45/208) har samme grunnplan som den nevnte vokterboligen, og i følge lokale informanter har også denne vært banevokterbolig. Huset har fått et påbygg mot nord, men den opprinnelige bygningskroppen med de enkle sveitserdetaljene er stort sett bevart. Nord for denne er det en bolig av samme type med autentisk preg.

VURDERING   Jernbaneboligene utgjør et viktig element i stasjonsmiljøet og har stor jernbanehistorisk verdi.

OBJEKTER (SEFRAK)   /   8888-003   bolifhus, Stasjonsveien 10, Skopp
     /   8888-002   bolighus, Stasjonsvein 6, Skoppu
     /   8888-001   bolighus, Stasjonsveien, Skoppum

KILDER/INFORMANTE   LITTERATUR:
     Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:
 Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
 Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
 Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.

Kart over Grevskabernes Amt. 1832

Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.

Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

ØK-kart m 1:5000. 1964

LOKALITET	701-6 7 Tokerød gård									
KULTURMILJØ	701-6 Skoppum tettsted									
KOMMUNE	Borre									
GNR/BNR	46/1 og 46/80 (2)									
GÅRDSNAVN	Tokerød									
KARTREFERANSE	ØK: CI 033-5-3 PROSJ: NB 3									
AVGRENSNING	Gårdstunet.									
BELIGGENHET	Øst for Vestfoldbanen, vest for Tokerødveien, nord for brua der Tokerødveien krysser Vestfoldbanen.									
HISTORIKK	<p>Navnet Tokerød er et rud-navn som forteller at en mann som het Tóki ryddet gården. Etter å ha vært grevegods ble Tokerød bondeselveie i 1738 og delt i to bruk i 1856. Tokerødgårdene lå oppe på høydedraget vest for Skoppumgårdene: Dette var et område mindre gårdsbruk og skog litt utenom de store kommunikasjonsårene.</p> <p>Det var på Tokerøds grunn mye av den første bebyggelsen på stasjonsstedet ble satt opp, i matrikkelen av 1904 er det 7 bruksnumre under Tokerød. I dag er det meste av eiendommen oppe på høydedraget utlagt til boligtomter. Den resterende bebyggelsen på de to opprinnelige Tokerødgårdene er etterhvert blitt integrert i tettstedet.</p>									
KULTURMINNENE	<p>TOKERØD 46/1: Gårdstunet på "søndre" Tokerød ligger vest for Tokerødveien, like nord for broa over jernbanelinja. Driftsbygningen er revet, og gårdstunet består i dag av framhuset fra 1920 og et eldre bryggerhus. Framhuset var bygd i sveitserstil og hadde glassveranda mot øst. Huset er modernisert, glassverandaen er blitt innlemmet i huset og mye av sveitserpreget er borte, men takutspring og taksperrer røper den opprinnelige sveitserstilen. Bryggerhuset med vognskjul og to kjellere er også modernisert, men har bevart sitt opprinnelige preg. Gården hadde i 1949 80 da dyrka jord og 100 da produktiv skog. I dag er det meste av eiendommen utlagt til boligtomter.</p> <p>TOKERØD 46/2 (idag 46/80): Det gamle framhuset på "nordre" Tokerød ligger i dag midt i et yngre boligfelt sør for Tokerødsvingen, og det er trolig lenge siden det har stått noen driftsbygning her. Framhuset er nennsomt restaurert og har et hovedpreg som tyder på høy alder.</p>									
VURDERING	Gårdsbebyggelsen på "søndre" og "nordre" Tokerød er noe amputert og integrert i tettstedsbebyggelsen, men dokumenterer gårdsmiljøet som eksisterte før stasjonsstedet vokste fram.									
OBJEKTER (SEFRAK)	<table> <tbody> <tr> <td>/</td> <td>8884-003</td> <td>bolighus, "nordre" Tokerød, gnr 4</td> </tr> <tr> <td>/</td> <td>8884-002</td> <td>bryggerhus, "søndre" Tokerød, gn</td> </tr> <tr> <td>/</td> <td>8884-001</td> <td>bolighus, "søndre" Tokerød, gnr.</td> </tr> </tbody> </table>	/	8884-003	bolighus, "nordre" Tokerød, gnr 4	/	8884-002	bryggerhus, "søndre" Tokerød, gn	/	8884-001	bolighus, "søndre" Tokerød, gnr.
/	8884-003	bolighus, "nordre" Tokerød, gnr 4								
/	8884-002	bryggerhus, "søndre" Tokerød, gn								
/	8884-001	bolighus, "søndre" Tokerød, gnr.								
KILDER/INFORMANTE	<p>LITTERATUR: Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954. Borre historielag, årbøker: Borreminne 1985 - 1990.</p> <p>ANDRE KILDER: Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum.</p>									

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.

Kart over Grevskabernes Amt. 1832

Croquis i m. 1:10000, 1874, Stillingen ved Sande. S. Stener.

Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.

Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

ØK-kart m 1:5000. 1964

LOKALITET	701-6 8 Boliger Tokerød		
KULTURMILJØ	701-6 Skoppum tettsted		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	46/14,18,19,72,73		
GÅRDSNAVN	Tokerød		
KARTREFERANSE	ØK:	CL 033-5-3	
	PROSJ:	NB 3	
AVGRENSNING	Boliger og tomter.		
BELIGGENHET	Boligområde øst for Tokerudveien, vest for Vestfoldbanen, sør for brua der Tokerødveien krysser Vestfoldbanen.		
HISTORIKK	Boligtomter som er frasolgt Tokerød gnr 46/1 fra siste verdenskrig og utover.		
KULTURMINNENE	Lite boligområde med frittliggende boliger på store tomter utskilt fra Tokerød gnr 46/1. Nyborg 46/14 er den første boligen her og tomte ble utskilt i 1943. Heimvang 46/18 og Bruheim 46/19 er utskilt i 1945. Boligtomt 46/72 og Soltun 46/73 er utskilt i 1963.		
VURDERING	Boligområde som representerer etterkrigsbebyggelse.		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	8885-005	bolighus, Soltun 46/73, Tokerødv
	/	8885-004	bolighus, 46/72, Tokerødveien, S
	/	8885-003	bolighus, Bruheim 46/19, Tokerø
	/	8885-002	bolighus, Heimvang 46/18, Toker
	/	8885-001	bolighus, Nyborg 46/14, Tokerød
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR: Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.		
	ANDRE KILDER: Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Personlige informanter: Bjarne Thorsen, Skoppum. Bent Lærum, Skoppum.		
	KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn.Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Kart over Grevskaernes Amt. 1832 Croquis i m. 1:10000, 1874, Stillingen ved Sande. S.Stener. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss. ØK-kart m 1:5000. 1964		

ID: 018689

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-3/14 Boplass Reir

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0047 **BNR. 6**
GÅRDSNAVN: Reir
BRUKSNAVN: Indlaget
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 154428, y: -18343
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	91?

TERRENG: N-enden av en N-S-gående, trang dalgang som strekker seg fra Borgåsens N-ende opp til Løs gård. De to åsryggene som avgrensner denne dalgangen i Ø og V er karakterisert ved en del terrasser med tildels gode avsetninger i et ellers så skrint landskap. Utsikt mot S.

ORIENT. OPPG: Ca 400 m S for tunet på 62/1. Ca 50 SV for våningshuset på 47/36.

ART. UTSTREKNING: Steinialderlokalitet. Lokalitetsarealet er trolig større enn 1500 m²

BESKRIVELSE: Funn av flint i åkermark. Lokaliteten ligger i et N-NV-gående søkk avgrenset av mindre fjellkulle i Ø og av åsside i V. Lokalitetsarealet faller mot S. (se funn)

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

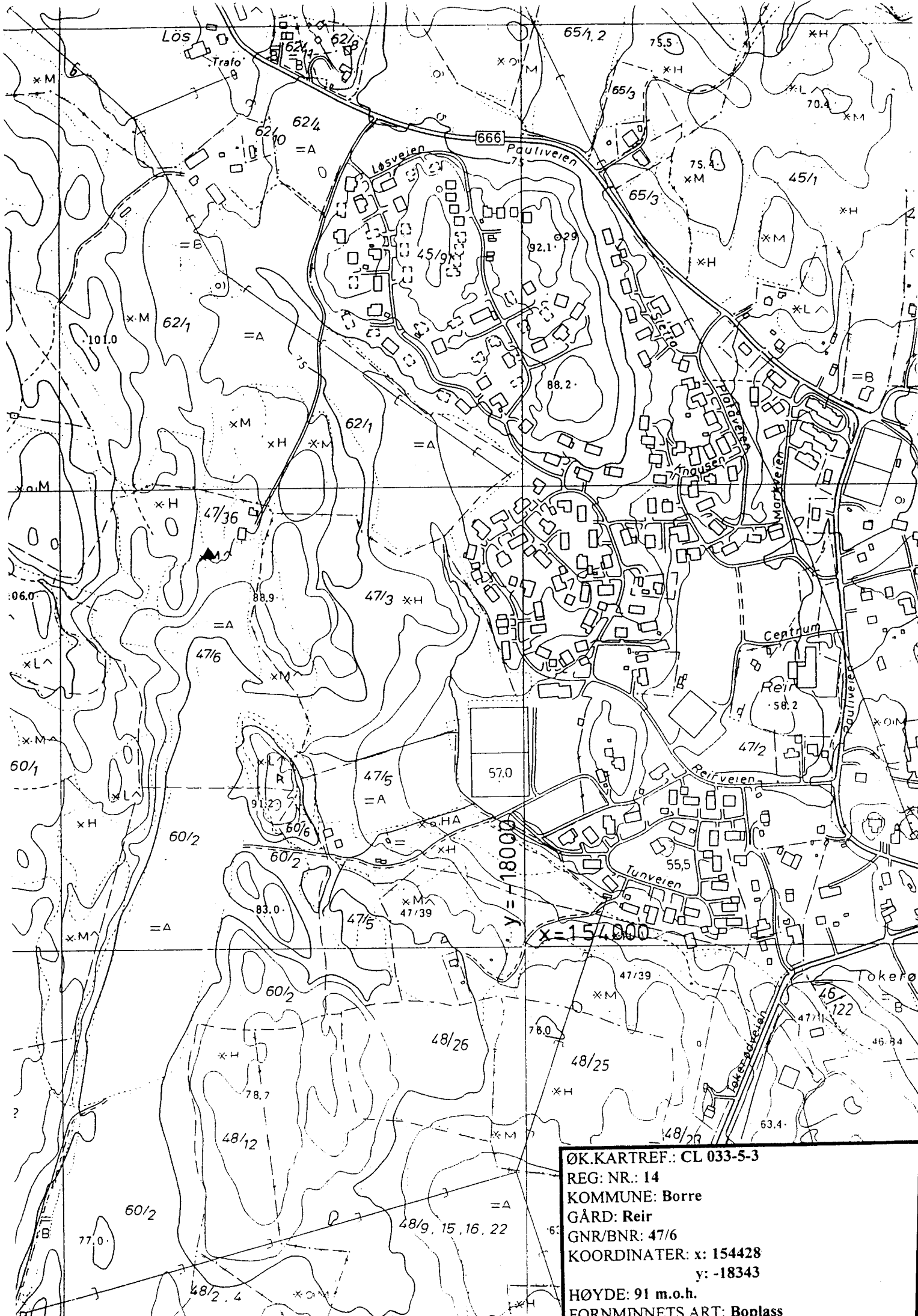
FUNN: 13 vanlige avslag (flint), 4 flekker (flint), (hvorav 1 m. retusj), 1 uregelmessig kjerne (flint).

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO:	SIGN:
REGISTRERT: 29.04.94	B.U. Moseng, S. Opdahl & E.Klubbenes
KONTROLLERT: 29.03.95	I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET: 02.11.94	system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-3
 REG: NR.: 14
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Reir
 GNR/BNR: 47/6
 KOORDINATER: x: 154428
                   y: -18343
 HØYDE: 91 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Boplass

ID: 018688

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-3/16 Boplass Reir

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0047   BNR. 6
GÅRDSNAVN: Reir
BRUKSNAVN: Indlaget
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 154340, y: -18397
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	83

TERRENG: N-enden av en N-S-gående, trang dalgang som strekker seg fra Borgåsens N-ende opp til Løs gård. De to åsryggene som avgrenser denne dalgangen i Ø og V er karakterisert ved en del terrasser med tildels gode avsetninger i et ellers så skrint landskap. Vegetasjon: åkermark Utsyn: Godt mot Ø og SØ.

ORIENT. OPPG: Ca 500 m SSV for tunet på 62/1. Ca. 150 m SV for våningshuset på 47/36.

ART. UTSTREKNING: Steinialderlokalitet. Det funnførende arealet er antakeligvis større enn 2000 m².

BESKRIVELSE: Funn av flint i åkermark. Lokaliteten ligger i et ca. 35 m bredt, 50 m langt Ø-V-gående søkk. Lokalitetsarealet er relativt flatt mot V og faller svakt mot Ø. Lokaliteten er topografisk avgrenset av kolle, kolle høydepunkt i S, N og V. (se funn).

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

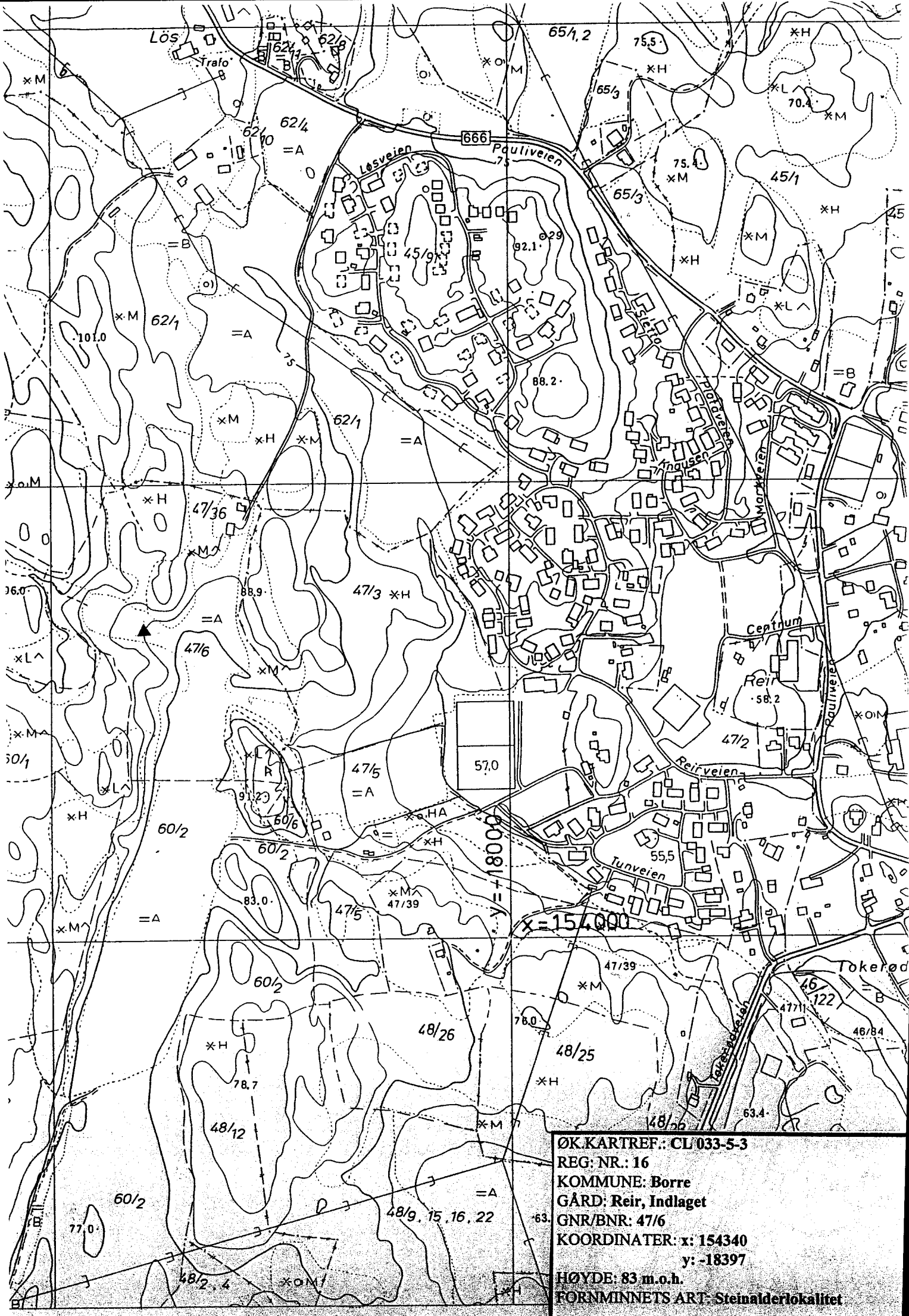
FUNN: 10 vanlige avslag (flint), 1 mikroflekk (flint), 5 flekker (flint, hvorav 1 med retusj), 1 bipolar kjerne (flint) & 2 uregelmessige kjerner(flint)

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

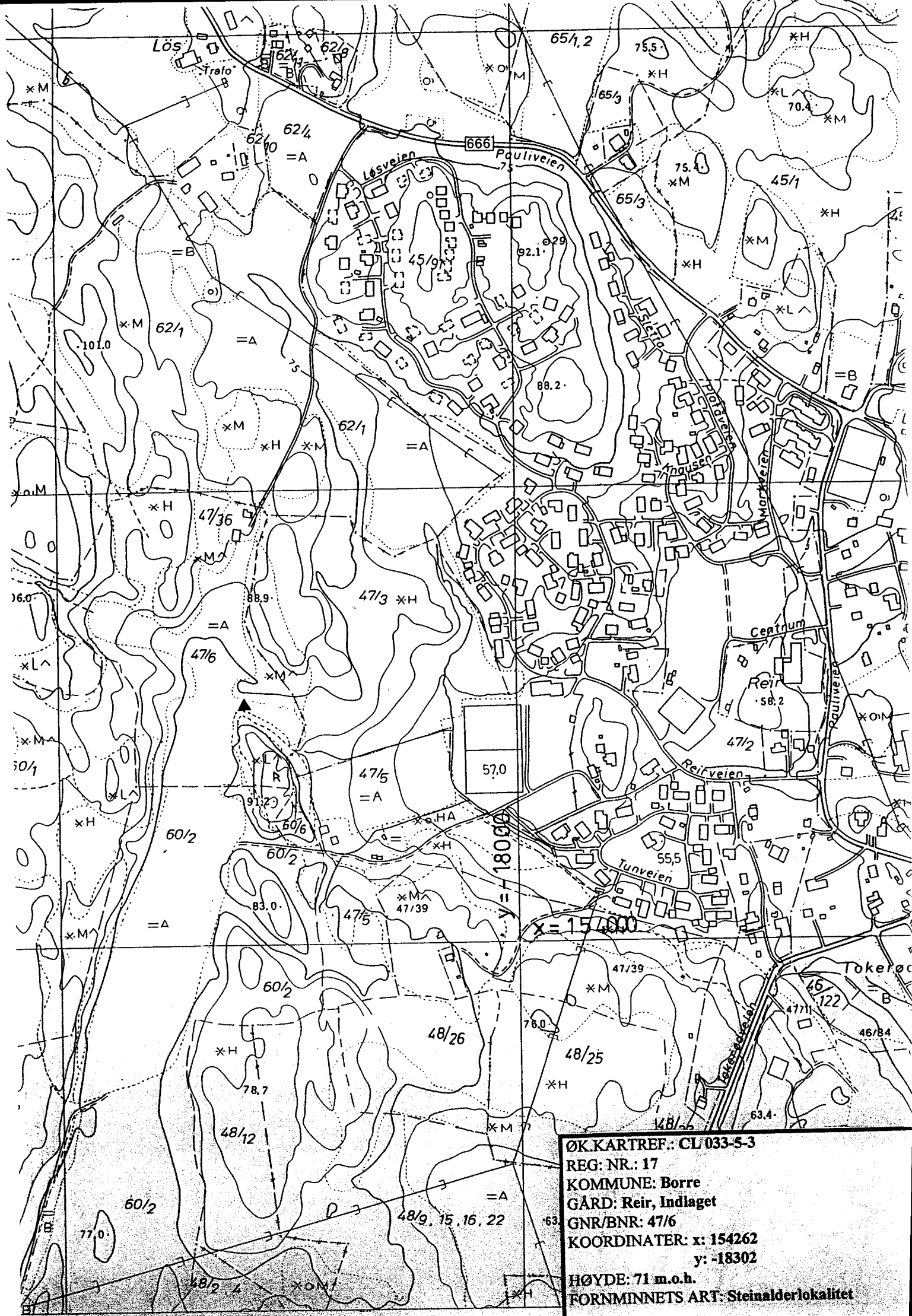
PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO:	SIGN:
REGISTRERT: 29.04.94	B.U. Moseng, S. Opdahl & E.Klubbenes
KONTROLLERT: 29.03.95	I. Trøim, E. Snorraddottir
INNSKREVET: 02.11.94	system

ØK.KARTREF.: CL/033-5-3
 REG. NR.: 16
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Reir, Indlaget
 GNR/BNR: 47/6
 KOORDINATER: x: 154340
 y: -18397
 HØYDE: 83 m.o.h.
 FØRMINNETS ART: Steinialderlokalitet

ØK.KARTREF.: CL 033-5-3
REG. NR.: 17
KOMMUNE: Borre
GÅRD: Reir, Indlaget
GNR/BNR: 47/6
KOORDINATER: x: 154262
y: -18302
HØYDE: 71 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinialderlokalitet

ID: 018690

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-3/11 Røys Reir

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0047 **BNR.** 36
GÅRDSNAVN: Reir
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 154450, y: -18328
FLYFOTO: **R/X NUMMER:** X

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Røys	1	UVISS	92?

TERRENG: N-S orientert lav åsrygg. Avgrenset mot S og Ø av åkermark. Mot V smal dalgang. Vegetasjonen består av tett blandingskog. Begrenset utsikt mot S og Ø.

ORIENT. OPPG: 10 m V for uthus på 47/36

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: På det høyeste punktet av den N-S-gående åsryggen ligger en samling bruddstein. Samlingen av stein har en tilnærmet sirkulær form, men røysa er sannsynligvis meget forstyrret. Lite synlig i terrenget, dekket av krattvegetasjon og løv. Steinene er av varierende størrelse. Diameter: 6,70 m. Høyde: 0,30 m.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN:

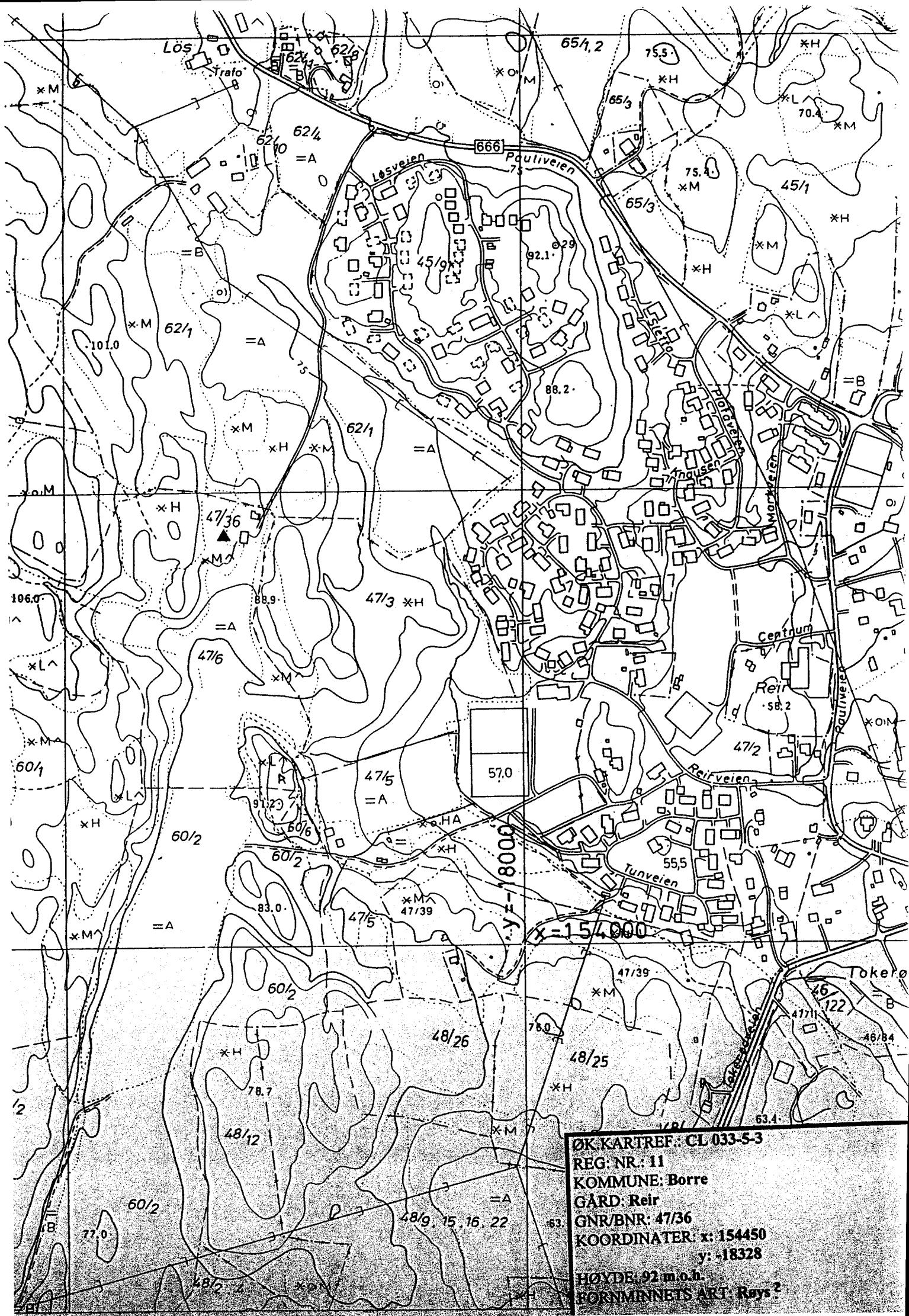
MERKNAD: Ved kontrollen var det endel snø i dette området og derfor vanskelig å se røysa. Det kan imidlertid synes som om dette er natur. Bør kontrolleres nærmere.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO:	SIGN:
REGISTRERT: 18.08.94	J.A.Morken / K.E.Sønsterud
KONTROLLERT: 29.03.95	I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET: 29.09.94	system

ØK KARTREF.: CL-033-5-3
 REG. NR.: 11
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Reir
 GNR/BNR: 47/36
 KOORDINATER: x: 154450
 y: -18328
 HØYDE: 92 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Reys?

LOKALITET: 701/7/CL 033-5-3/15 Boplass Reir, Innlaget

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H 1, 2 og 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0047 **BNR. 6 (36?)**
GÅRDSNAVN: Reir, Innlaget
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 154431, y: -18305
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	92?

TERRENG: N-enden av en N-S-gående, trang dalgang som strekker seg fra Borgåsens N-ende opp til Løs gård. De to åsryggene som avgrenser denne dalgangen i Ø og V er karakterisert ved en del terrasser med tildels gode avsetninger i et ellers så skrint landskap. Vegetasjon: åkermark Utsyn: godt mot S-SV.

ORIENT. OPPG: ca. 550 m rett S for Løs gård (62/4). Ca 300 m NV for idrettsbane på Skoppum. Rett S for husene på Innlaget gnrbnr 47/36.

ART. UTSTREKNING: Antatt boplassareal 2000 m².

BESKRIVELSE: Funn av flintavslag i åkermark. Lokaliteten ligger i nordenden av den trange dalgangen. Lokaliteten er avgrenset topografisk i N, V og Ø av mindre åsrygger. Boplassarealet faller svakt mot S.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN: 3 mikroavslag (flint), 15 vanlige avslag (flint), 2 flekker (flint) og 1 uegelmessig kjerne (flint).

MERKNAD: Boplassen ligger like i nærheten av bygdeborgen på Reir.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	29.04.94	SIGN: B.U. Moseng, S. Opdahl & E.Klubbenes
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	02.11.94	system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-3
 REG. NR.: 15
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Reir, Indlaget
 GNR/BNR: 47/6 / 47/36
 KOORDINATER: x: 154431
 y: -18305
 HØYDE: 92 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 701/7/CL 032-5-1/13 Funnstød Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H1 og 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048 **BNR. 1**
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153155 y: -18138
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORMINNER:	Funnstød	1	STA	68

TERRENG: Funnstødet ligger på Borgåsen; en markert N-S-gående åsrygg som omkranses av et grundt, meget vidt åkerlandskap i Ø og av en relativt trang dalgang i V. Plantefelt med ung granskog. Begrenset utsikt p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Ca. 275 m S for våningshuset på Viulsrød (48/9,15,16,22).

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Funnstødet ligger på en noe ujevn ca 75 m lang, 30 m bred flate som heller svakt mot S og Ø. Avgrenset i S og V av svaberglignende ca. 1,5 m høy bergrygg. Rett Ø for lokaliteten går kjerreveien fra Viulsrød mot Adal gård. 2 prøvestikk hvorav ett positivt.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

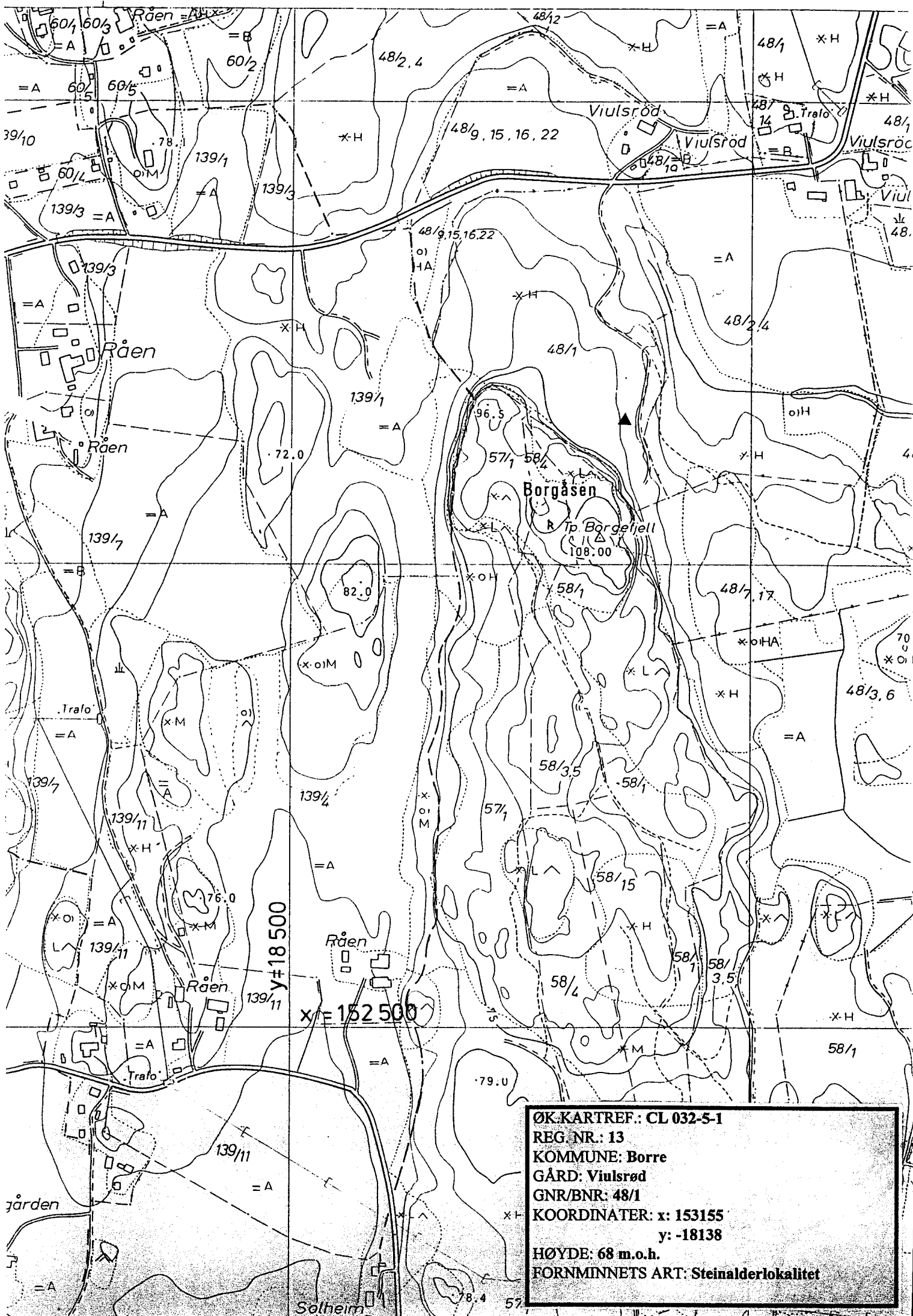
FUNN: Stikk A: 1 mikroavslag

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

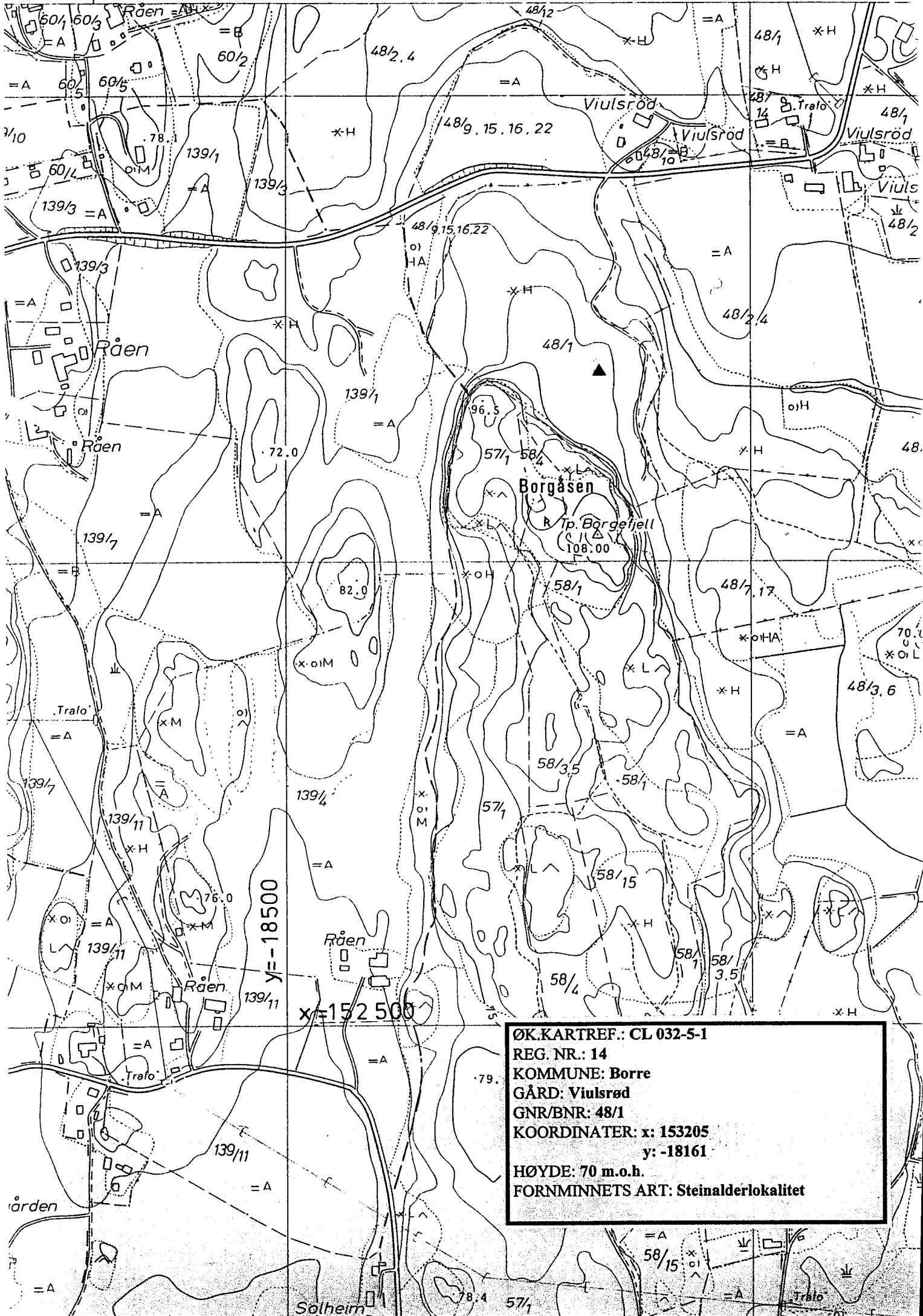
PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO: 04.08.93	SIGN: B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

ÖK-KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 13
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsröd
 GNR/BNR: 48/1
 KOORDINATER: x: 153155
                   y: -18138
 HØYDE: 68 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 14
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsrød
 GNR/BNR: 48/1
 KOORDINATER: x: 153205
 y: -18161
 HØYDE: 70 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

018697

LOKALITET: 701/7/CL 032-5-1/15 Funnsted Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H 1,2 og 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048 BNR. 1
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153345, y: -18204
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Funnsted	1	STA	68?

TERRENG: Borgåsen; en markert N-S-gående åsrygg som omkranses av et grundt, meget vidt åkerlandskap i Ø og av en relativt trang dalgang i V. Hovedsakelig løvtrevegetasjon, mye bøk. Begrenset utsikt p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Ca. 150 m SV for tunet på Viulsrød (48/9,15,16,22). Fra Viulsrød gård går det en kjerrevei rett S mot Borgåsen. Ca 100 m langs denne veien tar det av en kjerrevei i NV-lig retning. Første positive prøvestikk (markert med pinne) et par meter S for veien, ca 75 m rett NV for veikrysset. Stikk B ca 10 m nordvest for stikk A.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Funnstedet ligger på en godt markert, ca 25 m bred og 250 m lang tilnærmet NV-SØ-gående terrasse. Terrassen er bevokst med store grantrær. Lite undervegetasjon. Ca 8 prøvestikk hvorav kun 2 positive. Lokaliteten synes noe diffus.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN: Stikk A: 1 vanlig avslag (flint) Stikk B: 1 vanlig avslag (flint)

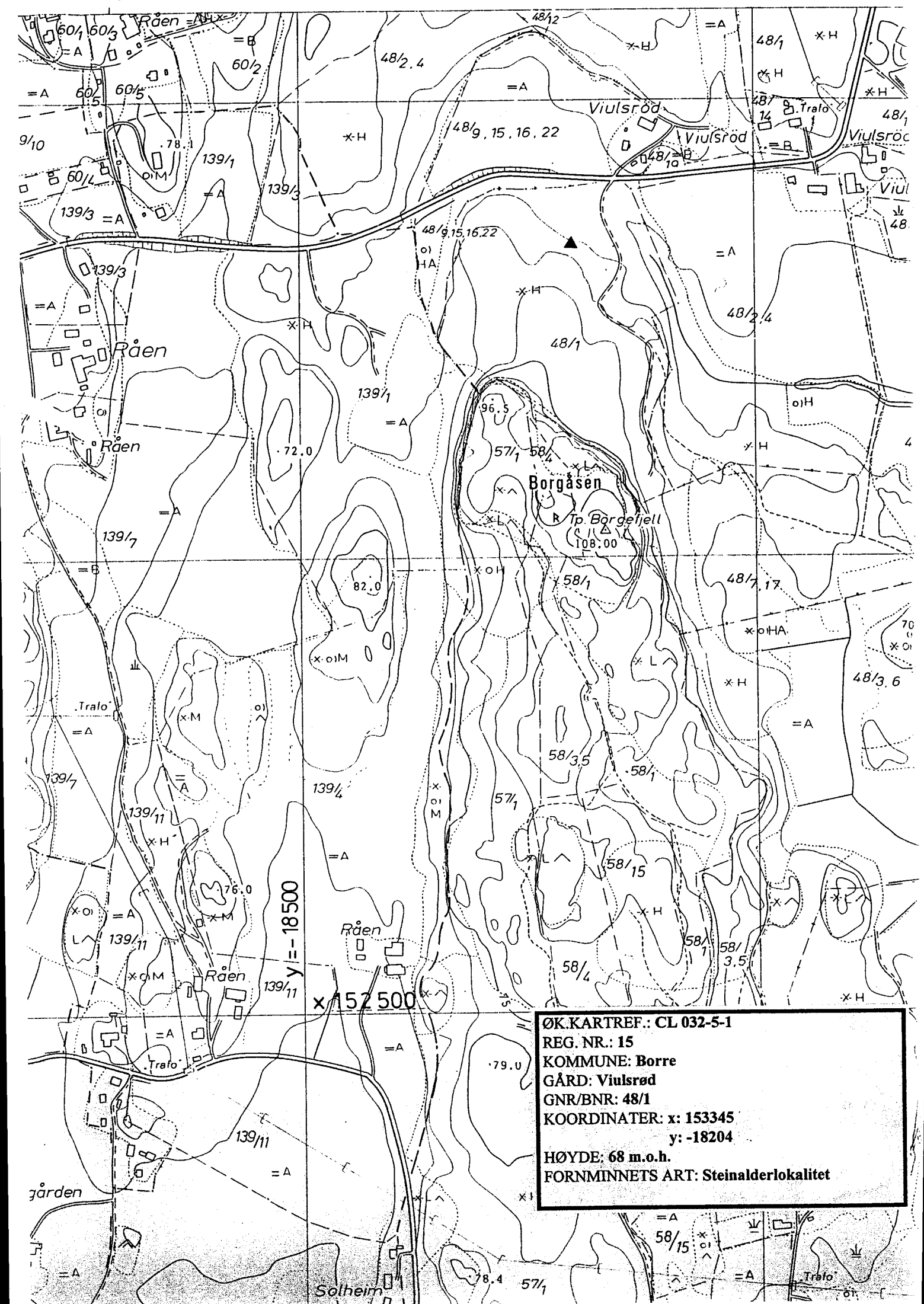
MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	04.08.93	SIGN:	B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:			I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94		system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 15
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsrød
 GNR/BNR: 48/1
 KOORDINATER: x: 153345
                   y: -18204
 HØYDE: 68 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinialderlokalitet

ID. 018696

LOKALITET: 701/7/CL 032-5-1/16 Boplass Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H1, 2 og 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048   **BNR. 1**
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153241, y: -18140
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	70?

TERRENG: Lokaliteten ligger på Borgåsen; en markert N-S-gående åsrygg som omkranses av et grundt, meget vidt åkerlandskap i Ø og av en relativt trang dalgang i V. Blandingsskog, mye bøk. Begrenset utsikt p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Lokaliteten ligger ca. 200 m S for våningshuset på Viulsrød (48/9,15,16,22)

ART. UTSTREKNING: Lokalitetens maksimale areal er på ca 500 m².

BESKRIVELSE: Steinalderlokaliteten ligger i et søkk, og avgrenses av 2 lave rygger i N og i S. Boplassarealet faller svakt mot Ø. Grunnet den relativt sett store flintfrekvens og det lille boplassarealet ble det kun utført et prøvestikk. (se funn)

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN: Stkk A: 1 flekkelignende avslag (flint), 7 vanlige avslag (flint)

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

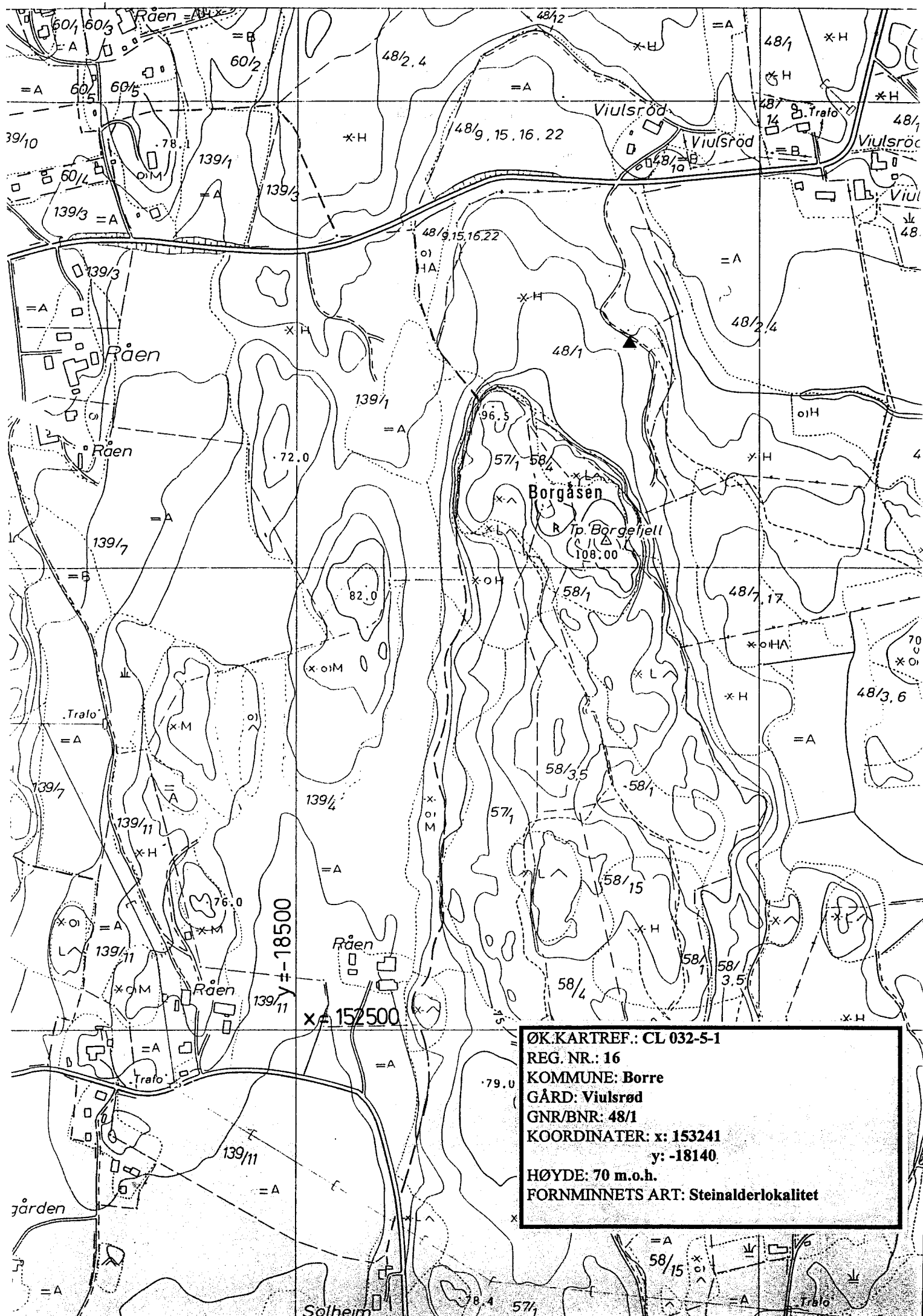
PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO: **SIGN:**

REGISTRERT: 04.08.93   B. Ulstein Moseng

KONTROLLERT: I. Trøim, E. Snorradottir

INNSKREVET: 13.10.94   system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 16
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsrød
 GNR/BNR: 48/1
 KOORDINATER: x: 153241
 y: -18140
 HØYDE: 70 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018686

LOKALITET: 7017/CL 033-5-3/7 Boplass-Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048   BNR. 2,4
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN: "Potitløkka"
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 153621, y: -18292
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	77?
		0		
		0		

TERRENG: Markert N-S-gående åsrygg, beliggende i N-enden av N-S-gående vid jordbruksdal. Ung løvtrevegetasjon. Begrenset utsikt p.g.a. vegatsajonen.

ORIENT. OPPG: Ca. 225 m NV for tunet på Viulsrød gård (48/9,15,16,22)

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Lokaliteten ligger på et tidligere nes, en svakt hellende flate (mot S) ved S-enden av den N-S-gående åsryggen NV for Viulsrød gård. 4 prøvestikk hvorav det i 2 ble funnet flintavslag (se funn) (Merkepinne ved stikk A. Stikk B ligger ca 10 m V for A).

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

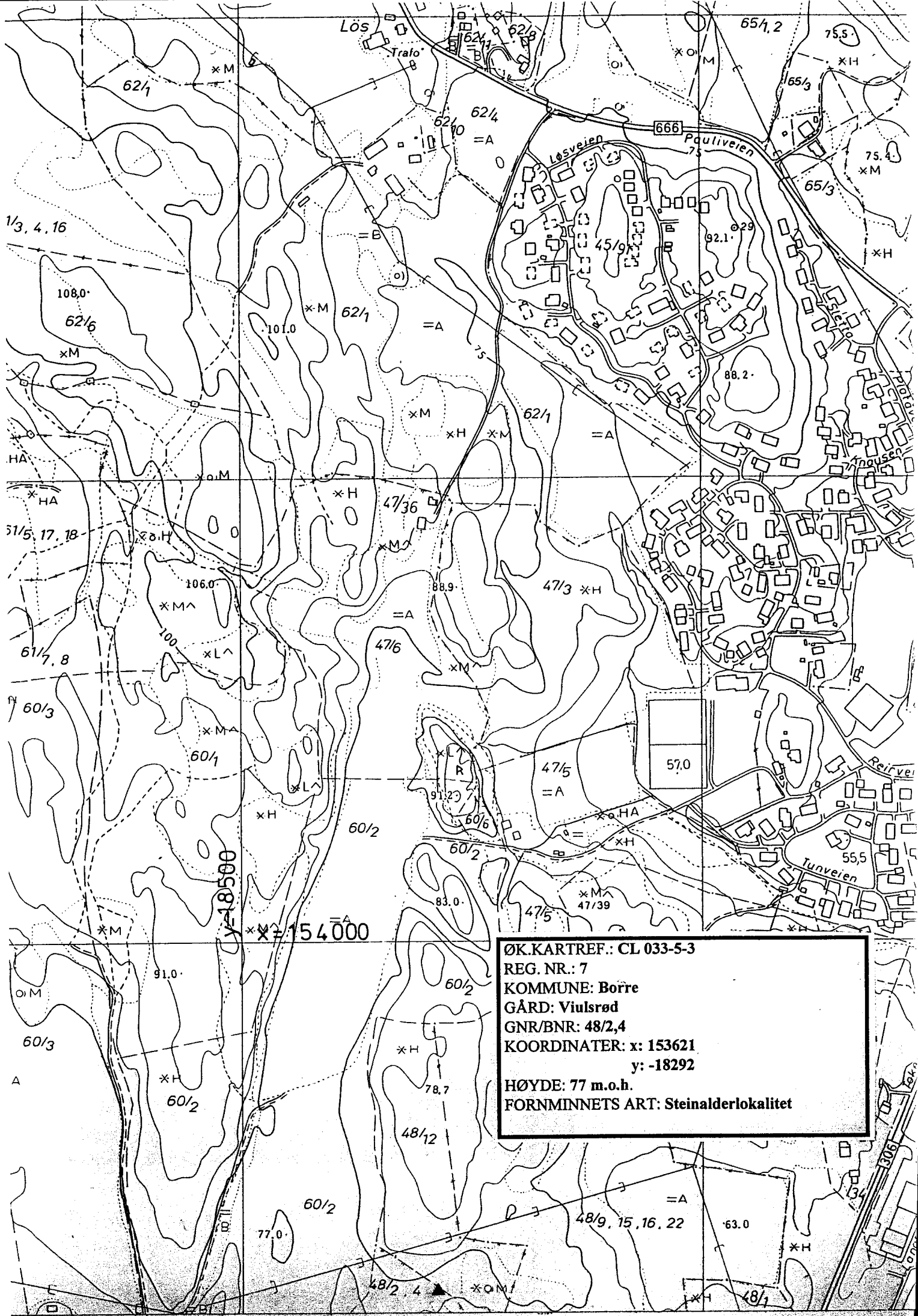
FUNN: Stikk A: 1 vanlig avslag, 1 mikroavslag. Stikk B: 1 mikroavslag

MERKNAD: Flaten bærer preg av gammel dyrking (div. rydningsrøyser, gamle gjerder osv). I følge Moen på Viulsrød gård ble dette området benyttet til potetdyrking i tiden rett etter andre verdenskrig.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	04.08.93	SIGN: B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-3
 REG. NR.: 7
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsrød
 GNR/BNR: 48/2,4
 KOORDINATER: x: 153621
 y: -18292
 HØYDE: 77 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 701/7/CL 032-5-1/28 Boplass Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048 BNR. 2, 4
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153446, y: -18486
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HØH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	73

TERRENG: Lokalteten ligger på en lav N-S-gående åsrygg, i kryssningspunktet mellom de smale dalgangene på V-siden og N-siden av Borgåsen. Vegetasjon: blandingskog. Utsyn hindret av tett skog

ORIENT. OPPG: Ca. 350 m V for tunet på Viulsrød gård (48/9,15,16,22)

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Den registrerte steinalderlokaliteten ligger i et langstrakt, smalt N-S-gående søkk rett N-NØ for en annen nyregistrert steinalderlokalitet CL 032 - 5 - 1/ 25. Lokaltetsarealet faller svakt mot S. 10 prøvestikk hvorav kun 2 positive.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

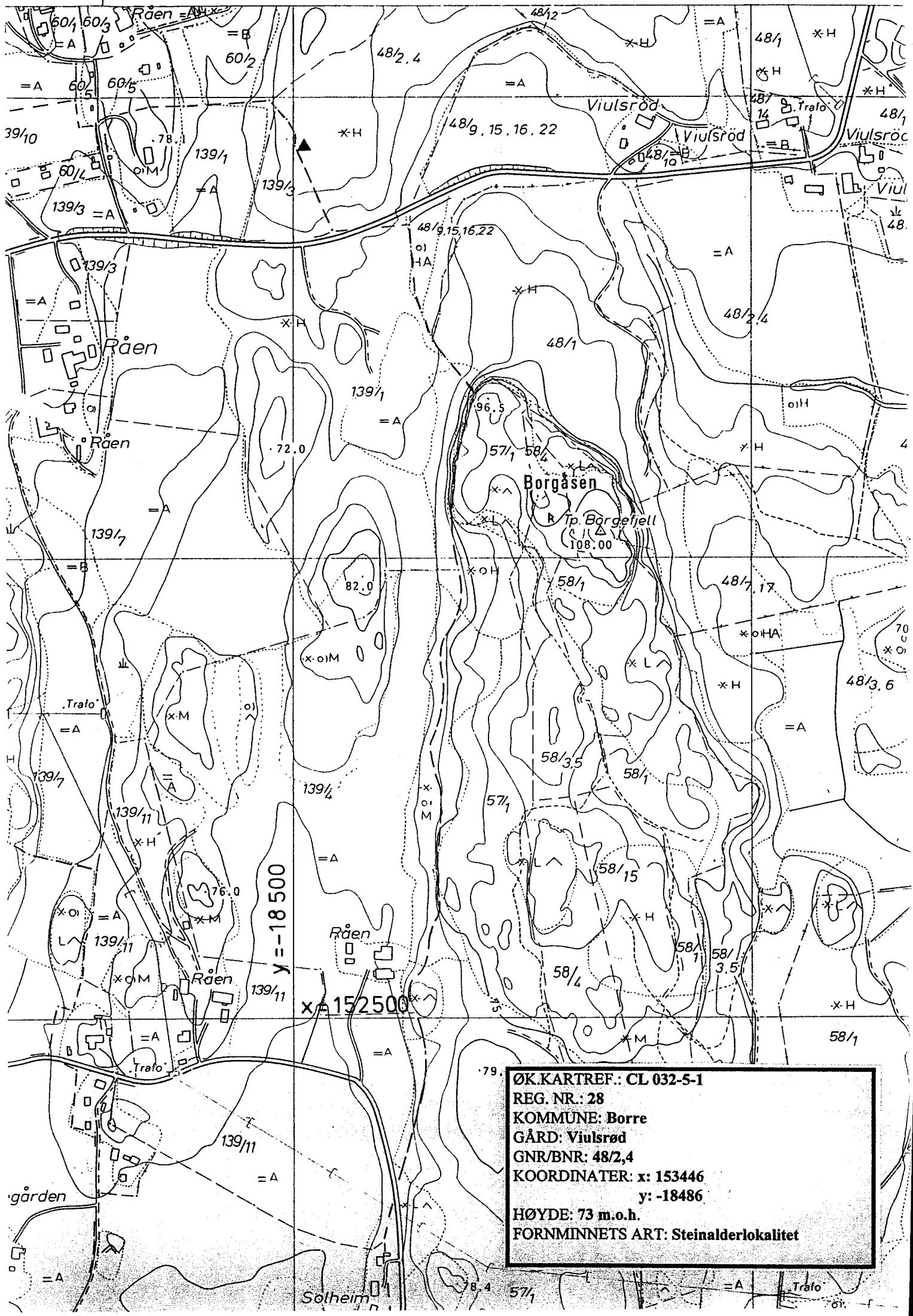
FUNN: Stikk A: 3 vanlige avslag Stikk B: 3 vanlige avslag

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	14.06.94	SIGN:	B.U. Moseng, S. Opdahl, J. Rytter
KONTROLLERT:			I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	02.11.94		system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 28
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsrød
 GNR/BNR: 48/2,4
 KOORDINATER: x: 153446
 y: -18486
 HØYDE: 73 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinialderlokalitet

ID: 018628

LOKALITET: 7017/CL 032-5-1/12 Boplass Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048   **BNR.** 9,15,16,22
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 153577, y: -18182
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	70

TERRENG: Lokalteten ligger ved S-enden av den markerte N-S-gående åsryggen NV for Viulsrød gård, i ytterkant av den Ø-V-gående dalgangen som markerer overgangen til Borgåsen. Blandingsskog. Begrenset utsikt p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Ca. 125 m N-NV for tunet på Viulsrød (48/9,15,16,22)

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Steinalderlokaliteten ligger på en ca. 60 m lang, 25 m bred terrasse i åskanten rett N-NV for Viulsrød gård. Flaten er bevokst med store grantrær. Lite undervegetasjon. 4 prøvestikk hvorav 2 positive (se funn). (Stikk A markert med pinne, stikk B ligger ca. 10 m i nordøstlig retning for A). Massene i stikkene bestod av siltholdig jord med noe grus.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN: Stikk A: 1 flekkefragment, 2 vanlige avslag Stikk B: 2 vanlige avslag (flint)

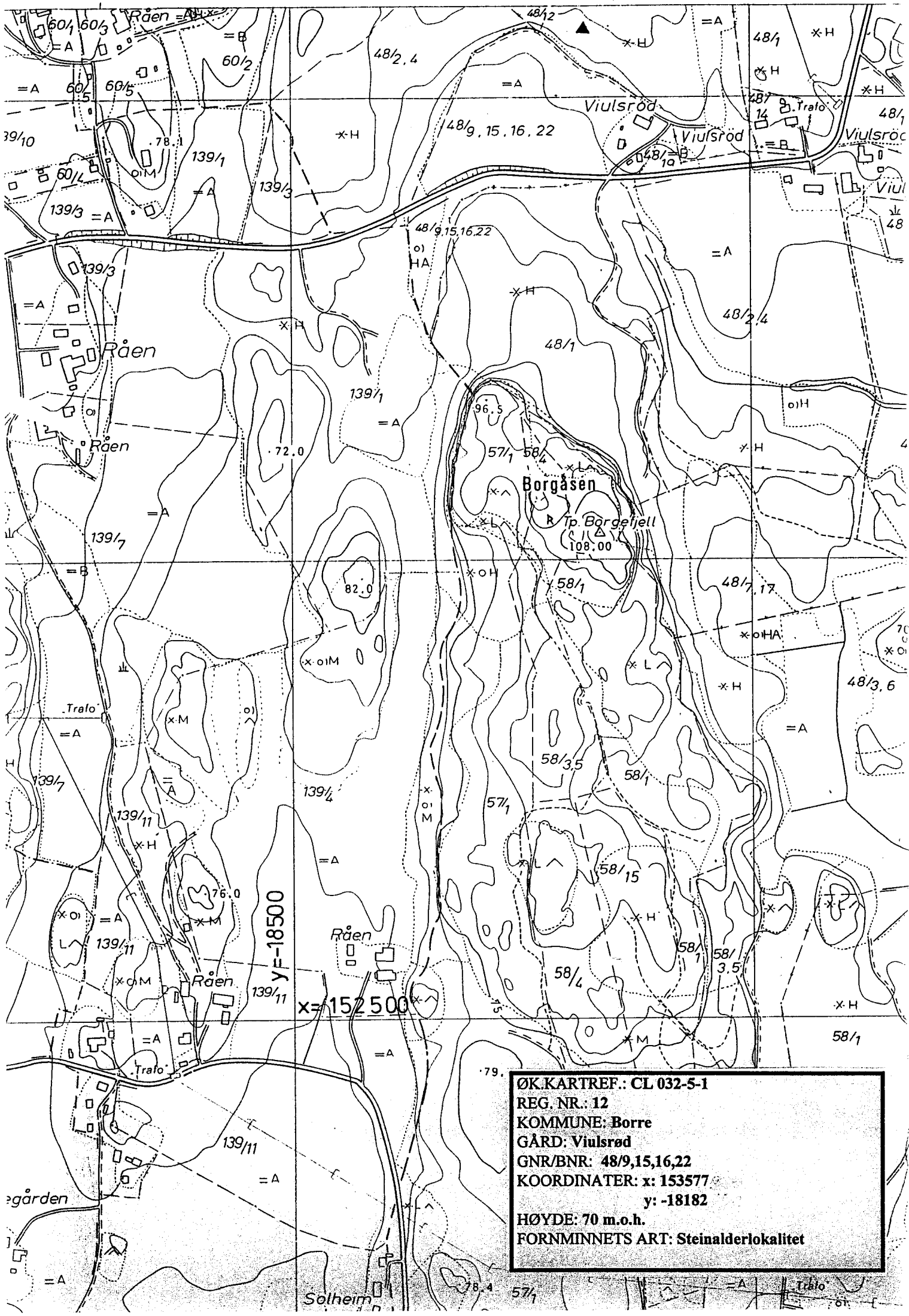
MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	04.08.93	SIGN:	B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:			I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94		system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 12
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Viulsrød
 GNR/BNR: 48/9,15,16,22
 KOORDINATER: x: 153577
 y: -18182
 HØYDE: 70 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018685

LOKALITET: 701/7/CL 033-5-3/6 Boplass Viulsrød

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0048   **BNR.** 12
GÅRDSNAVN: Viulsrød
BRUKSNAVN: Viulsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 153640, y: -18252
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	80?

TERRENG: Lokaliteten ligger ved S-enden av den markerte N-S-gående åsryggen NV for Viulsrød gård, i ytterkant av den Ø-V-gående dalgangen som markerer overgangen til Borgåsen. Åsryggen er bevokst med løvskog. Begrenset utsikt p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Ca. 210 m NNV for driftsbygningen på Viulsrød (48/9,15,16,22)

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Lokaliteten ligger i et N-S-gående søkk ved høydedragets S-ende. Boplassarealet omfatter en svakt hellende flate (mot S) rett Ø for høydepunkt/kolle. Flaten er bevokst med relativt ung løvskog, 4 prøvestikk hvorav 3 positive (merkepinneved stikk A, stikk B ligger ca 14 m S for stikk A og stikk C ligger ca 17 m rett øst for stikk B). Massene i stikkene var grusholdige. Lokaliteten regnes å være større enn 1000 m².

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN: Stikk A: 1 vanlig avslag Stikk B: 2 vanlige avslag (brent flint) Stikk C: 1 vanlig avslag (flint), 1 vanlig avslag (kvarts).

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO: 04.08.93   **SIGN:** B. Ulstein Moseng
REGISTRERT: I. Trøim, E. Snorradottir
KONTROLLERT: system
INNSKREVET: 13.10.94

LOKALITET: 701/7/CL 032-5-1/21 Boplass Adal søndre

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0053 **BNR. 7**
GÅRDSNAVN: Adal søndre
BRUKSNAVN: Adal søndre
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 151497, y: -18328
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	75

TERRENG: Lokalteten ligger på en markert N-S-gående åsrygg.
ORIENT. OPPG: ca. 550 mV-SV for Adal (54/6, 8 og 13). Ca 275 m SSV for veikryss ved rv 665.
ART. UTSTREKNING: Minst 750 m².

BESKRIVELSE: Boplassen ligger på en N-S-gående terrasse på V-siden av Gråmunken. Terrassen heller svakt mot N og er beskyttet av en svabergliknende formasjon i V. Boplassarealet er ikke mindre enn 750 m² (merkepinne ved stikk A, stikk B ligger ca.20 m syd for stikk A)

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

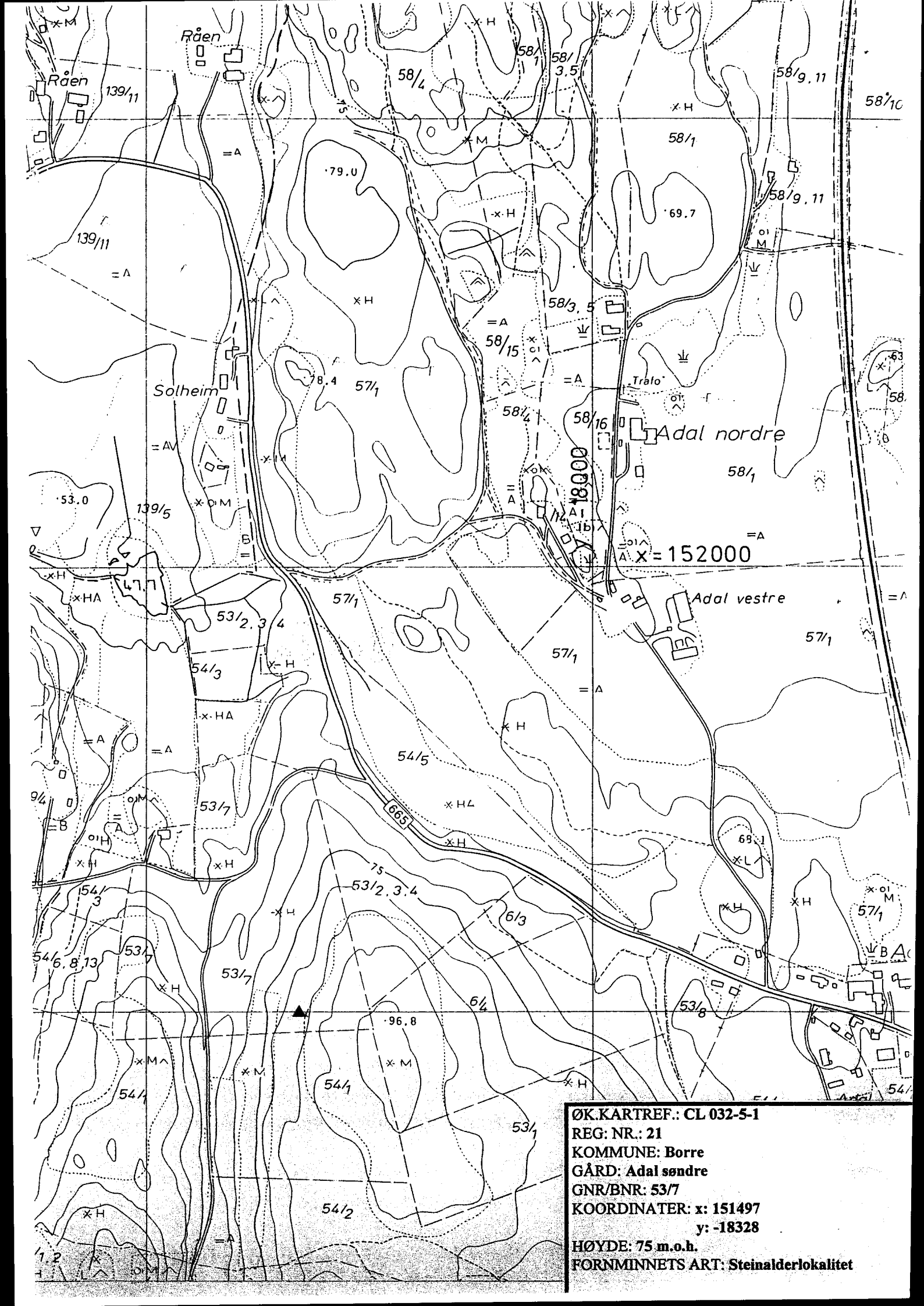
FUNN: Stikk A: 3 vanlige avslag, 1 mikroavslag (flint) Stikk B: 1 flekkeliknende avslag (flint)

MERKNAD:

**KILDER/
 INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO:	SIGN:
16.08.93	B. Ulstein Moseng, J.Grundberg, K.Fønstelién
KONTROLLERT:	I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	03.11.94 system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
REG: NR.: 21
KOMMUNE: Borre
GÅRD: Adal søndre
GNR/BNR: 53/7
KOORDINATER: x: 151497
y: -18328
HØYDE: 75 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 7017/CL 032-5-1/19 Funnsted Adal vestre

KULTURMILJØ: Adalgrenda
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0057 **BNR. 1**
GÅRDSNAVN: Adal vestre
BRUKSNAVN: Adal vestre
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 032-5-1
KOORDINATER: x: 152738, y: -18310
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Funnsted	1	STA	75

TERRENG: Funnstedet ligger på Borgåsen; en markert N-S-gående åsrygg som omkranses av et grunt, meget vidt åkerlandskap i Ø og av en relativt trang dalgang i V.

ORIENT. OPPG: Ca 175 m NNØ for driftsbygningen på Råen 139/4

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Funnstedet ligger på en relativt stor flate som heller svakt mot V, ned mot åkermarken V for Borgåsen. Flaten avgrenses av en bergvegg i Ø og i N, og av 2 lave rygger i S. 2 prøvestikk hvorav 1 positivt (merket med pinne).

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

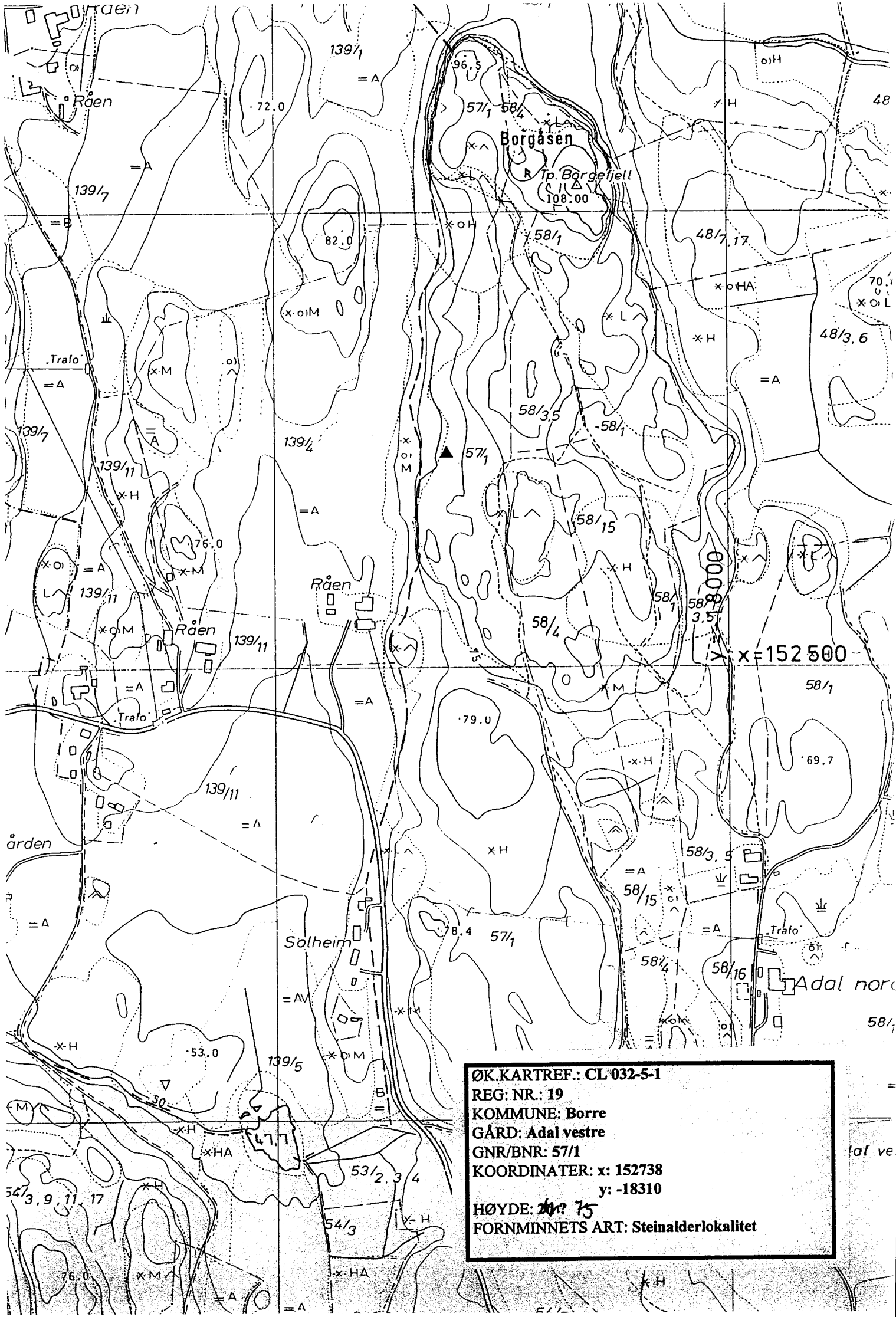
FUNN: Stikk A: 1 avslag med retusj.

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO:	SIGN:
	04.08.93	B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 19
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Adal vestre
 GNR/BNR: 57/1
 KOORDINATER: x: 152738
 y: -18310
 HØYDE: ~~117~~ 75
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 701/7/CL 032-5-1/20 Boplass Adal vestre

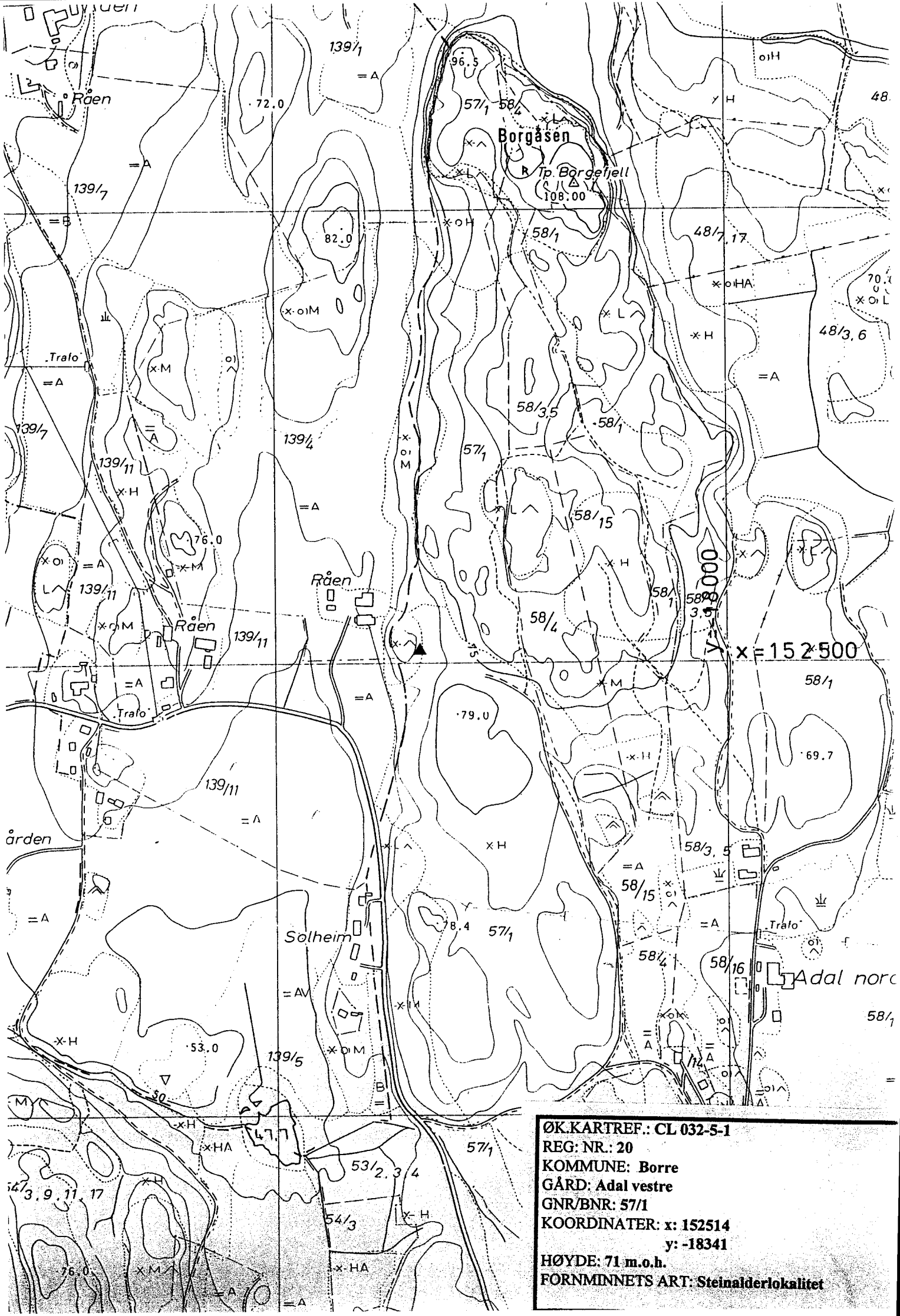
KULTURMILJØ: Adalgrenda**PARSELL:** H 4**KOMMUNE:** Borre**GNR:** 0057 **BNR. 1****GÅRDSNAVN:** Adal vestre**BRUKSNAVN:****LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CL 032-5-1**KOORDINATER:** x: 152514, y: -18341**FLYFOTO:** **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORMINNER:	Boplass	1	STA	71?

TERRENG: Lokalteten ligger på Borgåsen; en markert N-S-gående åsrygg som omkranses av et grundt, meget vidt åkerlandskap i Ø og av en relativt trang dalgang i V.**ORIENT. OPPG:** ca. 100 m Ø-SØ for Råen gård (139/4)**ART. UTSTREKNING:****BESKRIVELSE:** CL 032 - 5 - 1/20 ligger på en relativt stor flate, rett Ø for kullehøydepunktet Ø for Råen 139/4. Flaten faller svakt mot N og S , i Ø stiger terrenget ganske kraftig opp mot Borgåsen. Flaten er bevokst med store grantrær. Lite undervegetasjon. (stikk A er merket med pinne, stikk B ligger ca 15 m S-SV for A).**TRADISJON:****FOTO:****LITTERATUR:****FUNN:** Stikk A: 1 vanlig avslag (flint) Stikk B: 1 vanlig avslag (flint)**MERKNAD:** Ved kontrollen var trærne som vokste på boplassen hugget.**KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO:	SIGN:
	04.08.93	B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

ØK.KARTREF.: CL 032-5-1
 REG. NR.: 20
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Adal vestre
 GNR/BNR: 57/1
 KOORDINATER: x: 152514
 y: -18341
 HØYDE: 71 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018687

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-3/5 Boplass Snapsrød

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0065 **BNR. 4**
GÅRDSNAVN: Snapsrød
BRUKSNAVN: Snapsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 155491, y: -18323
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	88

TERRENG: SØ-NV-gående høydedrag som faller ned mot Snapsrød (65/1,2). Bar og løvtreskog. Begrenset utsikt p.g.a. vegetasjonen.

ORIENT. OPPG: Ca. 225 m NV for tunet på Snapsrød (65/1,2)

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Funnstedet ligger på et tidligere nes, i dag et platå ved høydedragets S-ende. Flaten er bekantet av små, lave svaberg. 8 prøvestikk hvorav kun 1 positivt (merket med pinne). Det ble foretatt 2 negative prøvestikk på flaten nord for funnstedet og 4 negative prøvestikk i søkket 150 m NØ for funnstedet. (se funn)

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

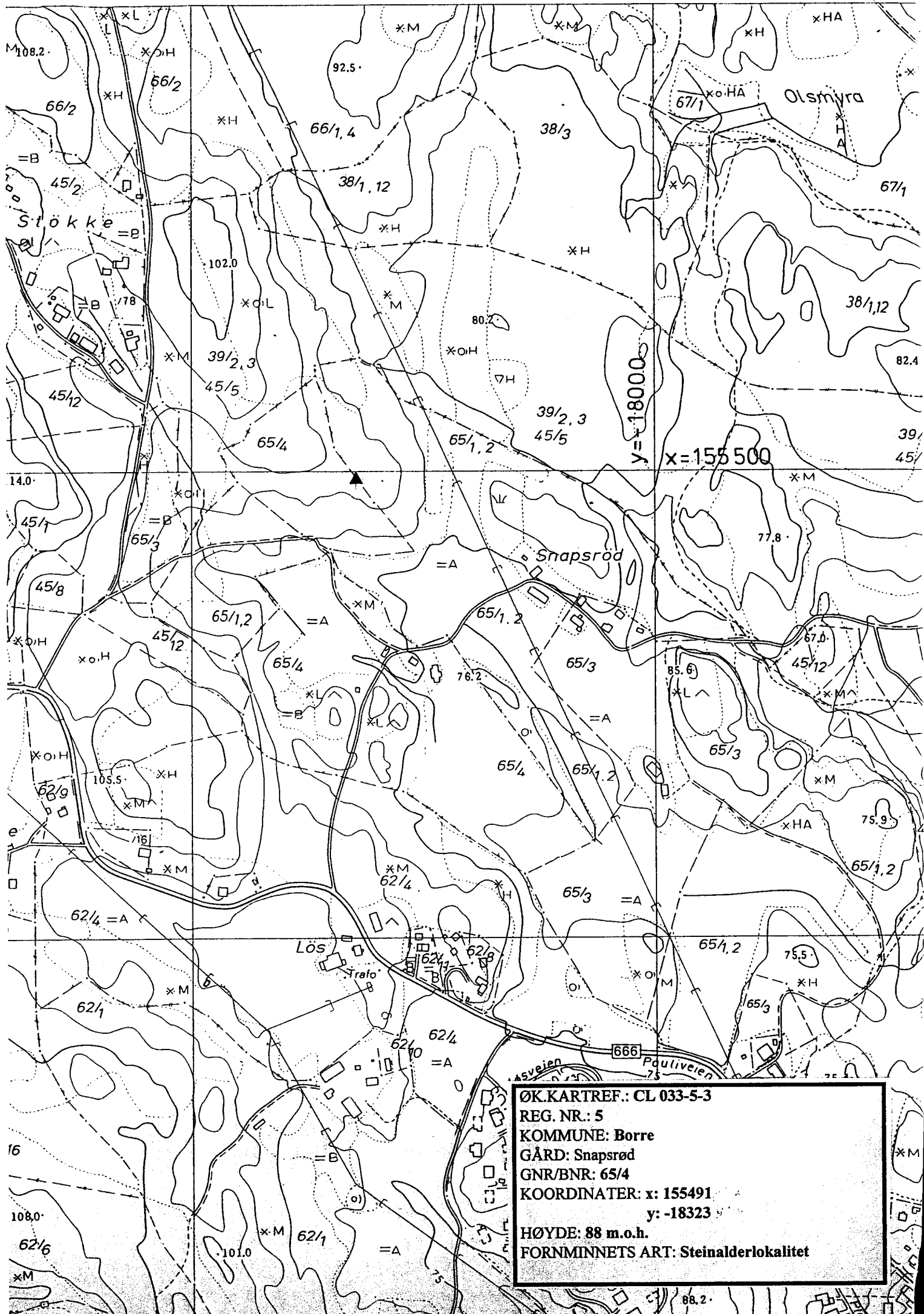
FUNN: Stikk A: 1 mikroavslag (brent flint), 1 vanlig avslag (flint).

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

DATO: **SIGN:**
REGISTRERT: 04.08.93 B. Ulstein Moseng
KONTROLLERT: I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET: 13.10.94 system

y = 18000

x = 155500

ØKKARTREF.: CL 033-5-3
 REG. NR.: 5
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Snapsrød
 GNR/BNR: 65/4
 KOORDINATER: x: 155491
 y: -18323
 HØYDE: 88 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-3/13 Funnsted Snapsrød

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0065 **BNR. 4**
GÅRDSNAVN: Snapsrød
BRUKSNAVN: Snapsrød
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 155560, y: -18396
FLYFOTO: **R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Funnsted	1	STA	94

TERRENG: Funnstedet ligger ved S-enden av en NNV-SSØ-gående lav åsrygg. Endel bart fjell i dagen. Vegetasjon; blandingskog Utsyn; begrenset mot Ø-NØ.

ORIENT. OPPG: ca. 300 m NV for tunet på Snapsrød gård (65/4)

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Funn av 1 flekkefragment i prøvestikk ved bergvegg i et ca.30 m bredt, Ø-NØ-gående søkk. Lokaliteten er topografisk avgrenset av svabergliknende formasjon i S og av kolle høydepunkt i N. Lokaliteten synes meget diffus; kun 1 av 10 prøvestikk var positive. I tillegg ga 13 prøvestikk på omkringliggende flater og søkk negativt resultat.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

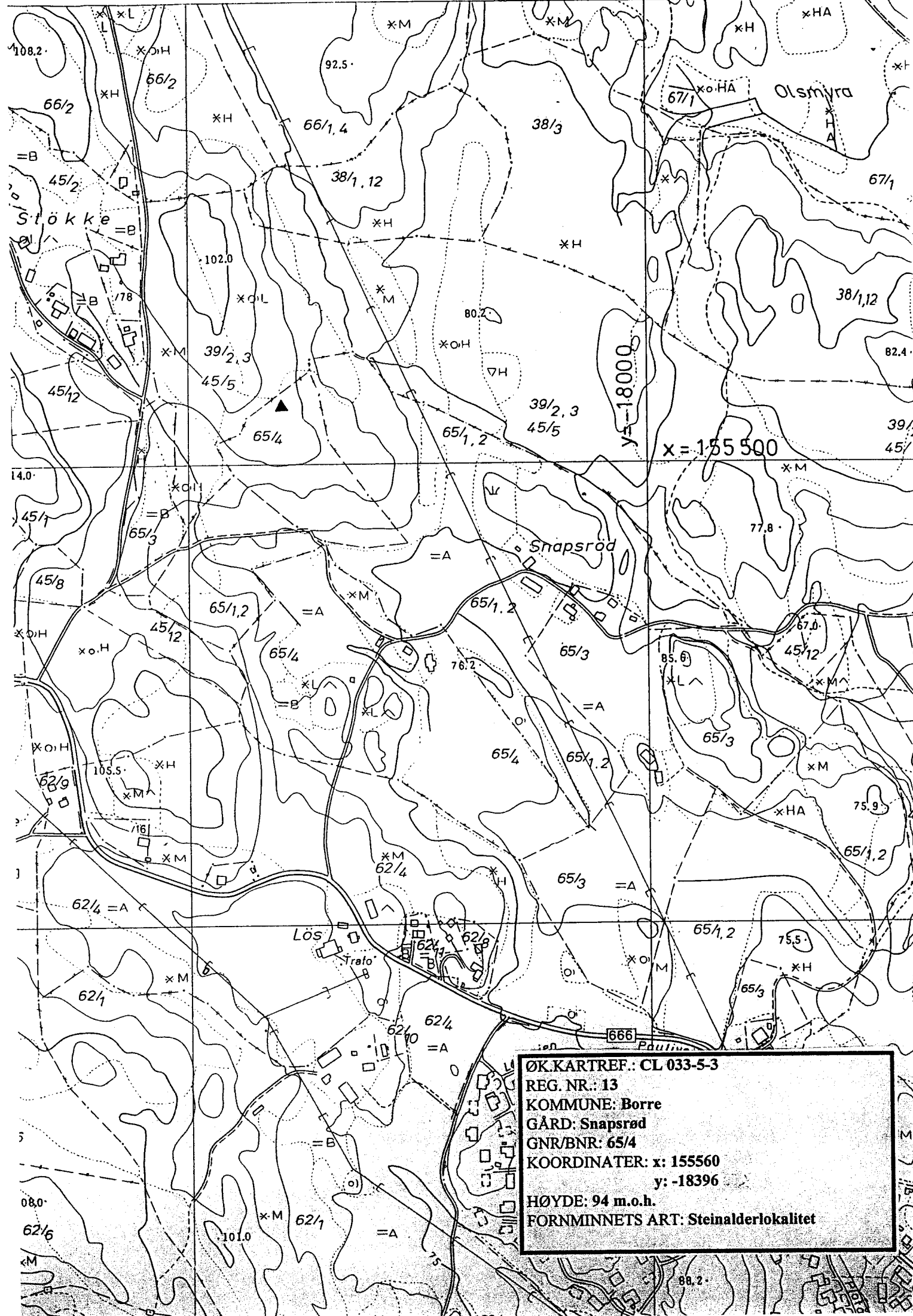
FUNN: CL 033 - 5 - 3/13; stikk A:1 flekkefragment (flint)

MERKNAD:

**KILDER/
INFORMANTER:**

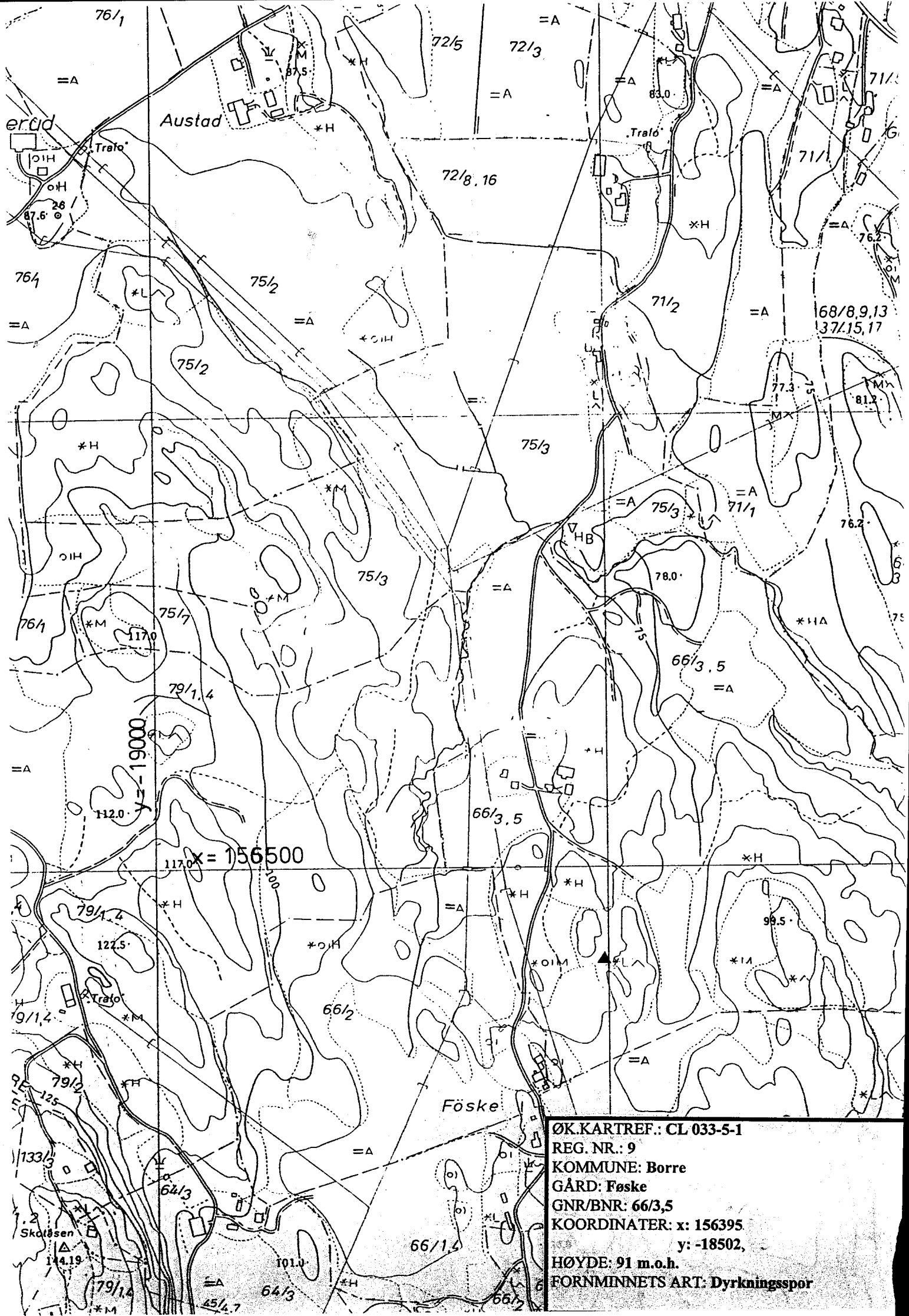
PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

REGISTRERT:	DATO: 03.08.94	SIGN: B. Ulstein Moseng / J.F. Krøger
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-3
REG. NR.: 13
KOMMUNE: Borre
GÅRD: Snapsrød
GNR/BNR: 65/4
KOORDINATER: x: 155560
y: -18396
HØYDE: 94 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinialderlokalitet

ØK.KARTREF.: CL 033-5-1
 REG. NR.: 9
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Föske
 GNR/BNR: 66/3,5
 KOORDINATER: x: 156395
 y: -18502,
 HØYDE: 91 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Dyrkningsspor

ID: 018695

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-1/8 Rydningsrøys Føske

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0066   BNR. 3,5
GÅRDSNAVN: Føske
BRUKSNAVN:
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-1
KOORDINATER: x: 156387, y: -18530
FLYFOTO: R/X NUMMER: x

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Rydningsrøys	1	NT?	85
	Steingjerde	1	NT?	

TERRENG: Våtlendt slette med plantet granskog. Noen løvtrær. Avgrenset i Ø mot N-S-gående fjellknaus. Dyrka mark mot S. Ingen utsikt.

ORIENT. OPPG: 125 m N-NØ for tunet på Føske (66/2). Ca. 60 m Ø for det punkt hvor kraftlinje og grusvei krysses.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Rydningsrøys. Rund, klart markert, tydelig i terrenget. Den er bygd opp av stein som måler 0,10 - 0,20 m. i diameter. Delvis dekt med eikeløv. Diameter: 3, 80 m Høyde: 0,30 - 0,40 m. På S-siden av røysa ligger det en avlang steinkonsentrasjon som kan være rest etter et steingjerde evt. en mur. Denne er ca 5 m lang og ligger orientert øst-vest. På nordsiden av røysa er det en del store steiner.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR:

FUNN:

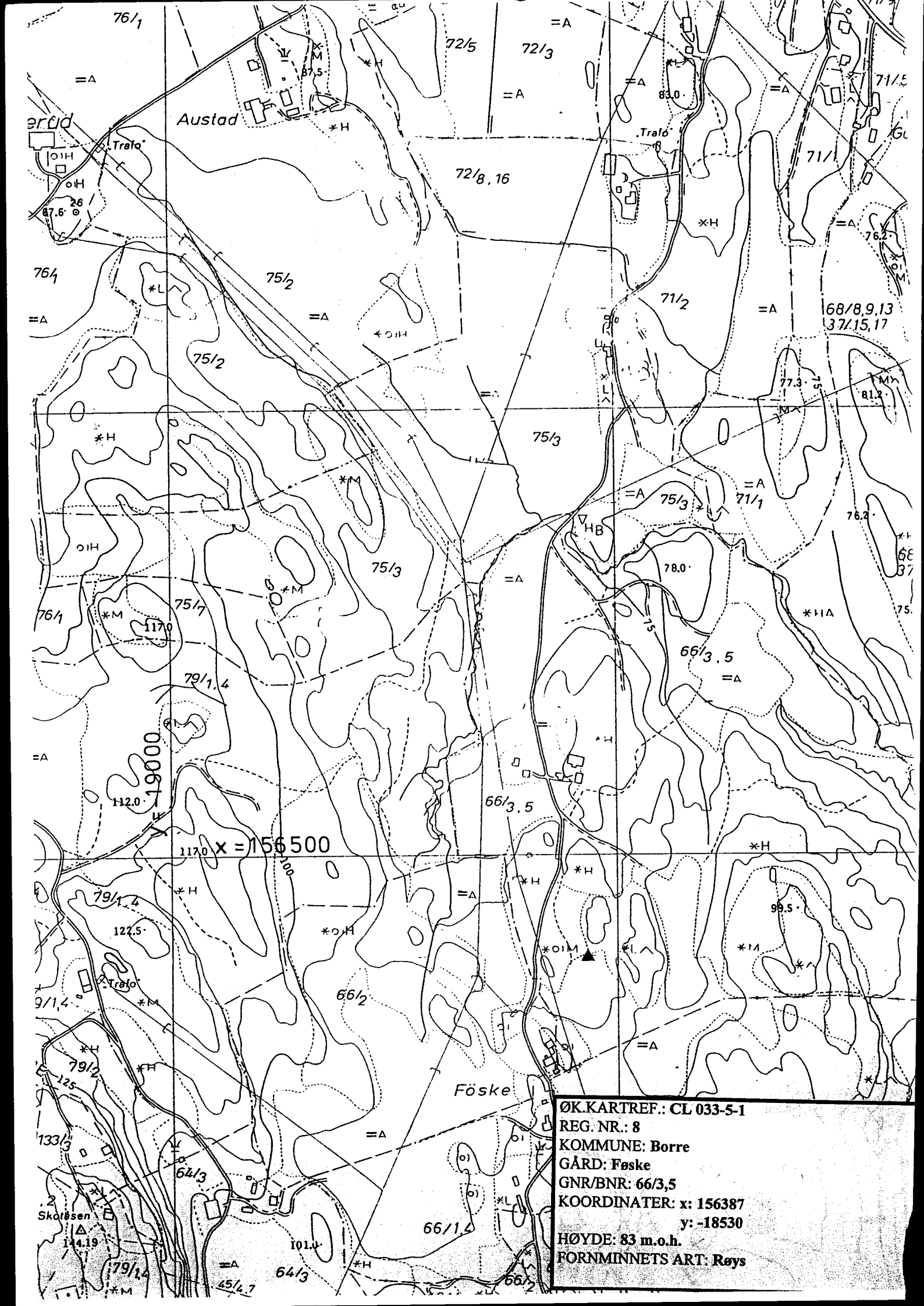
MERKNAD: Trolig nyere tid.

**KILDER/
INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.

	DATO:	SIGN:
REGISTRERT:	17.08.94	J.A.Morken / K.E.Sønsterud
KONTROLLERT:		I. Trøim, G. B. Jerpåsen
INNSKREVET:	28.09.94	system

76/1

72/5

72/3

71/5

Tralø

Austad

Tralø

72/8,16

71/1

76/4

75/2

71/2

68/8,9,13
37/15,17

75/2

75/3

75/3

71/1

76/4

75/7

75/3

78.0

66/3.5

Y = 19000

X = 156500

79/1,4

66/3.5

99.5

122.5

66/2

Föske

ØK.KARTREF.: CL 033-5-1
 REG. NR.: 8
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Föske
 GNR/BNR: 66/3,5
 KOORDINATER: x: 156387
 y: -18530
 HØYDE: 83 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Røys

Skatøsen

79/1,4

45/4,7

64/3

66/1,4

66/2

ID: 018691

LOKALITET: 701/8/CL 033-5-3/10 Haug Løs

KULTURMILJØ: Skogsgrendene vest for Skoppum
PARSELL: H 4
KOMMUNE: Borre
GNR: 0062   BNR. 4
GÅRDSNAVN: Løs
BRUKSNAVN: Løs
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 033-5-3
KOORDINATER: x: 154962, y: -18319
FLYFOTO: R/X NUMMER: R

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Haug	1	JA	85

TERRENG: Hage med blomster og frukttrær. Begrenet utsikt mot S og Ø.**ORIENT. OPPG:** 10 m S for våningshuset på Løs 62/4.**ART. UTSTREKNING:**

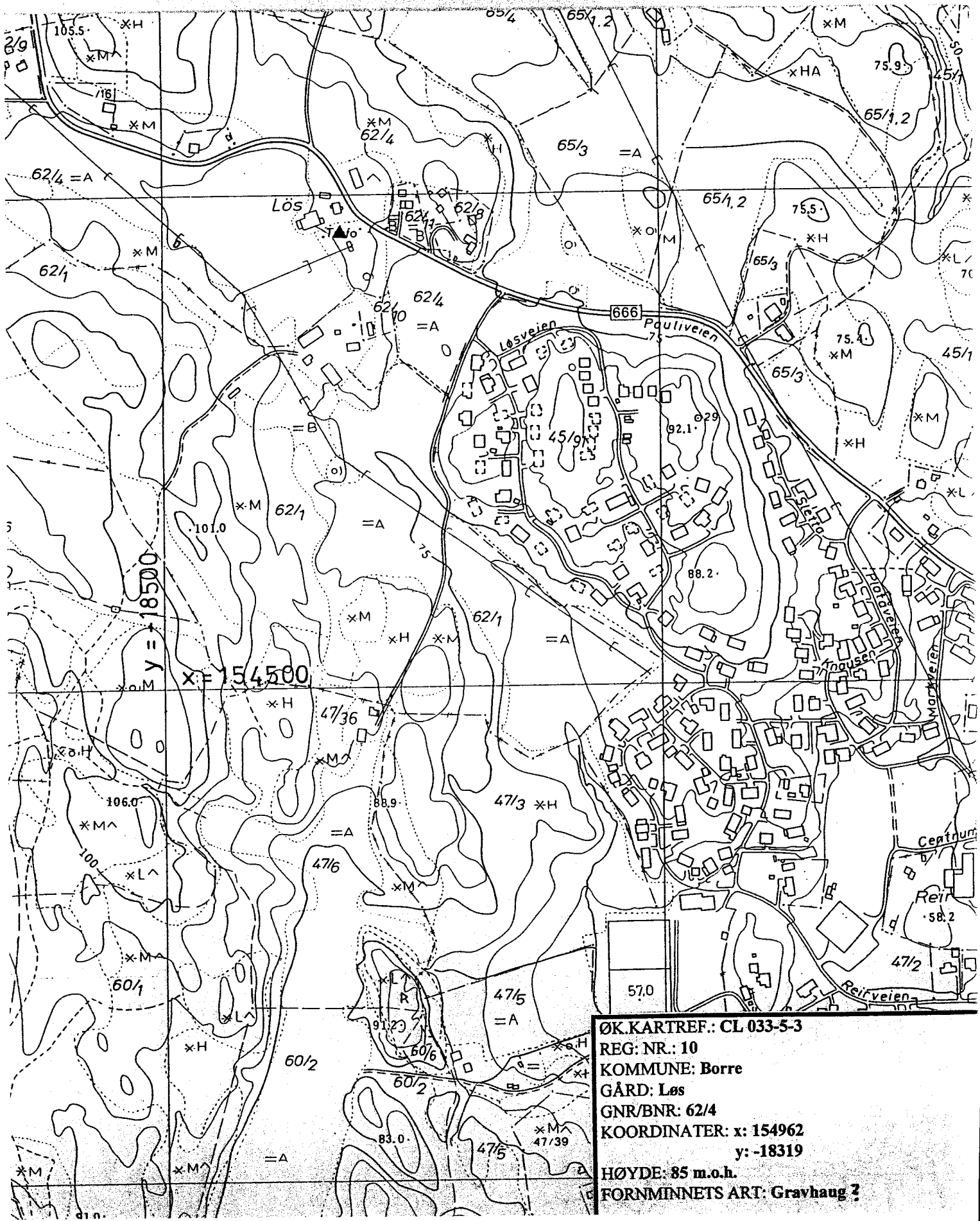
BESKRIVELSE: Haugen ligger i SØ-kant av hagen på Løs 62/4. Haugen ligger på en naturlig høyde i terrenget, og er klart markert og tydelig i terrenget. I V-kant av haugen, som har en sirkulær form, stikker det opp en fjellknaus. Toppen av haugen er i dag planert ut. Tidligere har det vært et søkk i midtpartiet som nå er gjenfylt. På haugen vokser det gress og andre hagevekster. På toppen står en flaggstang. Diameter 12 m. Høyde: fra Ø 1 m, fra V 2 m.

TRADISJON:**FOTO:****LITTERATUR:****FUNN:**

MERKNAD: Ved registreringen ble det foretatt en liten undersøkelse av lagstrukturen i haugen. Lagbeskrivelse:
 Lag 1: 10 -15 cm tykt torv el. matjordlag.
 Lag 2: Rødblunt gruslag med "fajanse" o.a. nyere gjenstander. Dette laget er påfylt. Laget var ca. 12 cm. tykt.
 Lag 3: Mørkt sort humøst lag med mye grus. Over 10 cm tykt.
 Plasseringen nær viktige ferdselsårer kan indikere en gravhaug, men den er i så fall meget forstyrret

**KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen.**DATO:**   **SIGN:****REGISTRERT:** 21.08.94   J.A. Morken / K.E. Sønsterud**KONTROLLERT:** 29.03.95   I. Trøim, E. Snørradottir

INNSKREVET: 29.09.94 system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-3
 REG: NR.: 10
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Løs
 GNR/BNR: 62/4
 KOORDINATER: x: 154962
 y: -18319
 HØYDE: 85 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Gravhaug ?

LOKALITET   **701-3 10 Guttulsrød**

KULTURMILJØ	701-3 Nykirke		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	68/2, 14,15,16 og 68/8,9 med 37/13,15,17 av Solberg vestre		
GÅRDSNAVN	Guttulsrød		
KARTREFERANSE	ØK:	CL 033-5-1	
	PROSJ:	NB 1, NB 2	
AVGRENSNING	Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.		
BELIGGENHET	To gårdstun som ligger på hver sin side av Fv 670, ca 1,5 km sørøst for Nykirke kirke. Brukene ligger i overgangssonen mellom det store sletteområdet rundt Nykirke og den trange dalen ned mot Borreskåla.		
HISTORIKK	<p>Guttulsrød het opprinnelig Gautulfsrud etter mannsnavnet Gautulfr. Navnet forteller at gården må være ryddet i kristen middelalder; -rud- navn regnes som yngst blant de førreformatoriske navnetypene. Gården har fått betydelige tillegg fra Solberg og matrikelgården Guttulsrød består i dag av flere små og mellomstore bruk langs Fv 670, som følger den gamle bygdeveien mellom Borre og Nykirke.</p> <p>Det er de to nordligste Guttulsrød-gårdene som blir direkte berørt av traséforslag. "Østre" Guttulsrød består av flere parter av Guttulsrød som fra 1925 har ligget til samme eiendom. I 1954 hadde gården 75 da dyrka jord og 60 da produktiv skog. "Vestre" Guttulsrød fikk på slutten av 1800-tallet tillagt parter av Solberg vestre. I 1954 hadde gården et jordbruksareal på 76 da.</p>		
KULTURMINNENE	<p>Matrikelgården Guttulsrød består i dag av flere små og mellomstore bruk langs Fv 670. Fv 670 følger den gamle bygdeveien mellom Borre og Nykirke. Det er de to nordligste Guttulsrød-gårdene som blir direkte berørt av traséforslag. De to gårdstunene ligger på hver sin side av Fv 670, i sørenden av slettene sør for Nykirke, med bebyggelsen inntil skogkanten i sør. Gårdstunene består av store driftsbygninger i sveitserstil på tvers av landskapsretningen og framhus i vinkel med disse. Gårdene har jorder både på øst- og vestsiden av veien og en ravedal i øst. Jernbanen over eiendommene går mellom gårdsbebyggelsen og ravedalen i øst. Ravinene var tradisjonelt et beiteområde, og blir fortsatt delvis holdt i hevd. Jordene ble planert på 1960-70-tallet, mest på toppene, slik at selve ravinlandskapet fortsatt er ganske intakt.</p> <p>"ØSTRE" GUTTULSRØD gnr. 68/2,14,15,16: Framhuset er bygd i 1884, det var opprinnelig et énetasjes tømmerhus og ble bygd på til to etasjer på 1950-tallet, og med funkisvinduer har huset dette tidspreget. Inntil framhuset står et lite bryggerhus, som også er av eldre dato. Driftsbygningen er i enkel sveitserstil fra mellomkrigstiden, det har høy autentisitet, men er i litt dårlig forfatning. Et nytt redskapshus er satt opp øst for driftsbygningen.</p> <p>"VESTRE" GUTTULSRØD gnr. 68/8,9 med gnr. 37/13,15,1,7,av Solberg vestre: Eldre framhus i 1 1/2 etasje som er noe påbygd og ombygd, bl.a med funkisvinduer. Driftsbygningen er i sein sveitserstil. Nytt bolighus er satt opp sør for gårdstunet.</p>		
VURDERING	De to gårdsbrukene, med driftsbygningene på tvers av landskapsretningen, markerer på en fin måte avslutningen av sletteområdet sør for Nykirke. Gammel bygdevei, ravinlandskap, beitebakker.....		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	9993-005	driftsbygning, "vestre" Guttulsrød
	/	9993-004	bolighus, "vestre" Guttulsrød
	/	9993-003	driftsbygning, "østre" Guttulsrød
	/	9993-002	bryggerhus, "østre" Guttulsrød
	/	9993-001	bolighus, "østre" Guttulsrød

KILDER/INFORMANTE**LITTERATUR:**

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.

Kommuneplan 1991-2002: arealdelen

Personlige informanter: Beboer på "østre" Guttulsrød, Nykirke. Svein Solberg, Knatten, Nykirke.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.

Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss.

Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.

Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET	701-3 12 Skreppedal		
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	69/1 og 69/2		
GÅRDSNAVN	Skreppedal		
KARTREFERANSE	ØK:	CL 033-5-1	
	PROSJ:	NB 1, NB 2	
AVGRENSNING	Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.		
BELIGGENHET	I sørenden av sletteområdet sørøst for Nykirke, ca 1 - 1,5 km sørøst for tettstedet, vest for Skåneåsen.		
HISTORIKK	<p>I en bekk i ravedalen vest for Skreppedal er det et lite fossefall - Brattfossen. Det er denne fossen eller bekken som trolig har gitt navn til gården Skreppedal. Betydningen er noe usikker, men første leddet kan stamme fra verbet skreppa, i betydningen "falle, styrte med en viss larm eller svinne inn". Det skal ha vært mølle i Brattfossen, så det er tydelig at det til tider har vært en viss vannføring i bekken.</p> <p>Halvparten av Skreppedal lå i lang tid under Grette. Den andre halvparten var etter reformasjonen grevegods. Da Skreppedal ble bondeselveie og egen matrikelgård på 1750-tallet var det samme eier på hele gården, som siden ble delt i to bruk i 1859.</p>		
KULTURMINNENE	<p>Skreppedal består av to småbruk som ligger i sørenden av sletteområdet rundt Grette, med dype raviner i som skjærer seg ned i slettene. Det er spor etter terrasserte beitebakker i ravinene. Ved Søndre Skreppedal er terrenget svært kupert og i skogsbrynet er det beiteområder som holdes i hevd. Det har vært noe bakkeplanering, men kulturlandskapet har fortsatt et "opprinnelig" preg. Det er bebyggelse fra før 1900 på begge gårdene. men husene er delvis mye ombygd og påbygd, delvis står de til nedfalls.</p> <p>NORDRE SKREPPEDAL gnr, 69/1: Gårdstunet på Nordre Skreppedal ligger på sletta ikke like sør for Grette-gårdene. Bebyggelsen består av et eldre framhus med halvvalmtak og nye H-vinduer, uthus/bryggerhus og driftsbygning som begge er gamle og i dårlig forfatning. Gårdsveien sørover til søndre Skreppedal går gjennom gårdstunet.</p> <p>SØNDRE SKREPPEDAL gnr. 69/2: Tunet på Søndre Skreppedal ligger på en tange mellom ravinene, med husene på rekke etter landskapsdraget. Framhuset er opprinnelig et sveitserhus bygd i 1896. Det er restaurert og påbygd flere ganger, slik at sveitserstilen er borte, både når det gjelder bygningskropp og detaljer. Driftsbygningen med låve, stall og fjøs er bygd i 1887 og deler av den er revet. Bryggerhuset er bygd i 1915.</p> <p>Gårdstunet på Nordre Skreppedal ligger på sletta ikke langt fra Grette-gårdene, mens tunet på Søndre Skreppedal ligger på en tange mellom ravinene, med husene på rekke etter landskapsdraget. Det er bebyggelse fra før 1900 på begge gårdene. men husene er delvis mye ombygd og påbygd, delvis står de til nedfalls.</p>		
VURDERING	Eldre bebyggelse, men husene er delvis mye ombygd og påbygd, delvis står de til nedfalls. Det er helheten i kulturlandskapet med gårdstun, raviner med beitebakker, dyrka mark på slettene som har verdi. Kulturlandskapet har et "opprinnelig preg som gir både kunnskapsverdi og opplevelsesverdi. Sjeldenhet.		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	9991-996	driftsbygning, Søndre Skreppedal
	/	9991-995	bryggerhus, Søndre Skreppedal
	/	9991-004	bolighus, Søndre Skreppedal

/	9991-003	driftsbygning, Nordre Skreppedal
/	9991-002	uthus/bryggerhus, Nordre Skreppedal
/	9991-001	bolighus, Nordre Skreppedal

KILDER/INFORMANTE LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
Personlige informanter: Fam. på Skreppedal, Nykirke

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N. Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET	701-3 11 Grette
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	70/1, 70/2 og 70/3
GÅRDSNAVN	Grette
KARTREFERANSE	ØK: CL 033-5-1 PROSJ: NB 1
AVGRENSNING	Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.
BELIGGENHET	Grettegårdene ligger på en slette ca 700 meter sørøst for tettstedet Nykirke, vest for Skåneåsen.
HISTORIKK	<p>Gårdsnavnet Grette er av de eldste navnene i området og kan være avledet av gammelnorsk -grof i betydningen "grav, gravning" og henspeiler kanskje på de ravinene bekken har gravd her. Navnet kan også være brukt om selve bekken. Plasser under Grette var en part av Skreppedal samt Liverød, som er forsvunnet. Etter reformasjonen var det kronen som eide gården, men i 1662 ble gården gitt i et makeskifte til Ove Lange på Falkenstein.</p> <p>Grette ble delt første gang i begynnelsen av 1700-tallet, og gårdpartene ble bondeselveie like etter. I 1838 ble bnr. 1 delt igjen, slik at det ble tre Grettegårder, som ligger på rekke på en slak høyde. I 1945-46 ble det foretatt utskifting av innmark og utmark mellom de tre brukene, uten at det førte til noen endring av tunstrukturen. I 1954 hadde Grette "mellom" 60 da dyrka mark og 50 da produktiv skog, Søndre Grette hadde 100 da jordbruksareal og Nordre Grette hadde 135 da dyrka mark og 50 da produktiv skog.</p>
KULTURMINNENE	<p>Gårdstunene på de tre Grettegårdene ligger på rekke på en slak høyde i et åpent slettelandskap. Bebyggelsen er orientert etter landskapsretningen og framtrer som en øy omgitt av bølgende åkre. Bebyggelsen på alle tre gårdene er av eldre dato og har samlet sett høy autentisitet. Gårdene har nære utmarksområder i åsryggene og i ravedalen vest for gårdstunene. Eiendomsgrensa i vest går i ravedalen, som blir markert av et mykt bånd med løvtrær. I ravinene er det fortsatt spor etter terrasserte beitebakker. Det har vært noe bakkeplanering, bl.a. er enkelte sidebekker lagt i rør, slik at det er blitt større sammenhengende jorder. Ravinene i området forøvrig er godt bevart. Gårdsveien fra Fv 670 til Grette går under jernbanelinja.</p> <p>GRETTE "MELLOM" gnr. 70/1: Dette er hovedbølet på Grette og ligger i midten. Framhuset skal være bygd i 1840 da gården nettopp var blitt delt. Det er en høyt røstet midtkammerbygning i empirestil. Lav grunnmur i naturstein, lektepanel med kantprofil, empiredetaljer i dør og vinduer. Et lite bislag på nordsiden er trolig bygd på seinere. Svaien på taket viser kanskje til påvirkning fra ladestedene langs Oslofjorden. Det peker seg ut som spesielt bevaringsverdig. Driftsbygningen nord for framhuset har en nøktern sveitserstil.</p> <p>SØNDRE GRETTE gnr. 70/2: Bebyggelsen her består bare av en gammel driftsbygning som er i noe dårlig forfatning. Framhuset som sto sør for framhuset på Grette "mellom" brant på 1970-tallet. Eierne bor på Nordre Skreppedal og driver begge gårdene.</p> <p>NORDRE GRETTE GNR. 70/3: Framhuset kan være gammelt og ble trolig forlenget mot nord i 1929. Det er en lav énetasjes bygning med alderspreg eldre enn sveitsertidens. Driftsbygningen som ligger rett overfor framhuset har en nøktern sveitserstil. På en liten forhøyning på jordet vest for gårdstunet står et bolighus som også er av eldre dato.</p>
VURDERING	Gårdstun, bebyggelse, ravedal, terrasserte beitebakker, helhetlig kulturlandskap.....

.....

Opplevelsesverdi.....

OBJEKTER (SEFRAK)	/	9992-006	bolighus, Nordre Grette
	/	9992-005	driftsbygning, Nordre Grette
	/	9992-004	bolighus, Nordre Grette
	/	9992-003	driftsbygning, Søndre Grette
	/	9992-002	driftsbygning, Grette mellom
	/	9992-001	bolighus, Grette mellom

KILDER/INFORMANTE LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
Personlige informanter: Fam. på Skreppedal, Nykirke

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET   **701-3 9 Knatten**

KULTURMILJØ   701-3 Nykirke
KOMMUNE   Borre
GNR/BNR   71/1 og 71/2
GÅRDSNAVN   Knatten
KARTREFERANSE   **ØK:**   CL 033-5-1
    PROSJ: NB 1

AVGRENSNING   Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.

BELIGGENHET   To småbruk som ligger ved siden av hverandre på østsiden av Fv 670, ca 1 km sørøst for Nykirke kirke.

HISTORIKK   Under Prestegården i Nykirke lå ødegården Hovaldsrød, og i 1712 ble det tinglyst en bygselseddell på den ene halvparten av denne gården. Dette er Knatten. Bruket har nok eksistert før den tid, selv om navnet ikke er nevnt. Navnet Knatten kommer av knott i betydningen "fjellknatt". Knatten ble bondeselveie i 1737 og gården ble delt i 1872. Den gamle bygdeveien mellom Nykirke og Borre går forbi gårdstunene.

KULTURMINNENE   Knatten ligger sørøst for Prestegården og består av to jevnstore småbruk som ligger ved siden av hverandre på østsiden av Fv 670. Fv 670 følger her den gamle bygdeveien. Gårdene har jorder både på øst- og vestsiden av veien. Jernbanen over eiendommene går mellom gårdsbebyggelsen og ravinet i øst. Ravinene var tradisjonelt et beiteområde, og blir fortsatt delvis holdt i hevd. Jordene ble planert på 1960-70-tallet, mest på toppene, slik at selve ravinlandskapet fortsatt er ganske intakt. Det er ellers kornproduksjon på begge brukene. "Nordre" Knatten bnr. 2 blir forpaktet av eieren og brukeren av "søndre" Knatten bnr. 1.

KNATTEN gnr. 71/1:

På "søndre" Knatten er framhuset gammelt, men mye påbygd og ombygd. Det er bygd nytt redsakupshus med korn tørke. På en haug like sør for tunet står det en noe falleferdig potetkjeller. På vestsiden av vegen, i en liten gruppe boliger, er et satt opp et nytt bolighus på 1970-80-tallet som tilhører gården.

KNATTEN, gnr. 71/2:

Framhuset på bnr 2 kan være fra 1872, da bruket ble skilt ut fra bnr 1. Driftsbygningen på bnr 2 er også av eldre dato.

VURDERING   Gårdstun som representerer småbruksbebyggelse. Gammel bygdevei. Ravinelandskap, beitebaker.....

OBJEKTER (SEFRAK)	/	9994-004	driftsbygning, Knatten gnr. 71/2
	/	9994-003	bolighus, Knatten gnr. 71/2
	/	9994-002	potetkjeller, Knatten gnr. 71/1
	/	9994-001	bolighus, Knatten gnr. 71/1

KILDER/INFORMANTE   **LITTERATUR:**
 T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
 Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
 Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
 Personlige informanter: Svein Solberg, Knatten, Nykirke

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1. 20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.

Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, I:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk,
Hønefoss. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, I:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens
Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET   **701-3 14 Nykirke stasjonssted**

KULTURMILJØ	701-3 Nykirke
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	72/-, 73/-, 100/-
GÅRDSNAVN	Prestegården, Nedre Nøklegård, Sletterød
KARTREFERANSE	ØK: CK 034-5-4, CL 034-5-3, CI 033-5-1 PROSJ: NB 1
AVGRENSNING	Tettstedsbebyggelsen sør for Rv 310 og nord for nytt boligfelt i Klokkeråsen.
BELIGGENHET	Tettstedsbebyggelsen rundt Nykirke stasjon sør for Rv 310. Nykirke stasjon ligger 79 m.o.h. Tettstedet ligger på den nordligste spissen av et skogkledd høydedrag og på sletten nedenfor dette høydedraget.
HISTORIKK	<p>Det var et sted med visse etablerte fellesfunksjoner (kirke og skole) som ble valgt til stasjon for jernbanen i 1881. Likevel er det nok jernbanestasjonen som har skapt selve tettstedet.</p> <p>Ved jernbanestasjonen grodde det frem småindustri typisk for slike miljøer - ysteri og meieri, sagbruk og hjulfabrikk. Stedet fikk også poståpneri og telegraf, og etterhvert 2 landhandlerier, kafe og ny skole. Sentrumsfunksjonene etablerte seg på begge sider av jernbanelinja, mens de første boligene kom opp langs de gamle bygdeveiene inn mot kirken. Bygdehuset og idrettsplass ble lagt litt utenfor selve tettstedet, på nordsiden av Kopstadveien.</p> <p>Etter krigen har det vært mye boligbygging, både som foretting langs de gamle bygdeveiene og i nye boligfelt i Klokkeråsen sør for kirken. Nykirke har etterhvert fått et tettstedpreg, men samtidig har det skjedd en nedbygging av både service-tilbudet og arbeidsplasser på stedet. Nykirke stasjon ble nedlagt i 1978, og service-tilbudet er i dag redusert til dagligvarehandel, gavebutikk og postkontor. Nykirke er blitt et tettsted der bofunksjonen er det viktigste, og fungerer nærmest som en forstad til byene i omegnen.</p> <p>Den gamle bygdeveien mellom Borre kirke og Nykirke kirke fortsatte videre vestover mot Kongeveien ved Brusørød. Det gikk også en gammel vei fra Nykirke kirke ned kirkebakken (i dag Kirkesvingen) og østover til Falkenstein og Horten. Da Hortenchausseen ble anlagt gjennom stasjonsstedet ble man fri de bratte bakkene opp mot kirken.</p>
KULTURMINNENE	<p>I dag er bebyggelsen på Nykirke gjennomgående preget av yngre boligbebyggelse, men spredt langs de gamle veiene er det villabebyggelse som har uttrykk fra mellomkrigstiden og perioden rundt århundreskiftet, bl.a. enkelte fine sveitserhus. De eldste boligene ligger i Kirkesvingen, på toppen av Sletterødveien, i Skåneveien og Kopstadveien. I Myraveien og bortover Sletterødveien er det noe mellomkrigsbebyggelse. Mange hus har stor grad av autenticitet.</p> <p>Ved jernbanen er det en samling næringsbygg som stammer fra stasjonsstedets barndom. Her ligger ysteriet og meieriet, kafe, de to landhandleriene og sagbruket. Bygningene er imidlertid sterkt ombygd og påbygd. Den gamle jernbanestasjonen er revet, og det er blitt en del "brakkland" i det gamle stasjonsområdet.</p> <p>Gammelmeieriet øst for jernbaneovergangen ble bygd i 1883 og hadde både meieri og ysteri. Det er et teglsteinshus som er noe ombygd og påbygd og den karakteristiske meieripipa er revet. I dag holder NYMEK til her. Nykirke handelslag, som hørte til meieriet, ble bygd i 1910 like ved meieriet. Det er sterkt ombygd og påbygd og lite autentisk.</p> <p>Vermelids landhandel i Kopstadveien vest for jernbanelinja ble bygd ca 1890-1900. Det var opprinnelig et lite hus</p>

Det gamle veinettet er fortsatt en viktig del av infrastrukturen gjennom tettstedet. Kirkesvingen (før Kirkebakken) og Skåneveien, som krysser jernbanelinja i plan, følger den gamle veien fra kirken i Nykirke til Falkenstein og Horten, mens Fv 670 og Sletterødveien tilsvarer bygdeveien som gikk mellom kirkene. Kopstadveien utgjør et parti av Hortenchausseen gjennom Nykirke. På grunn av stor trafikk langs Rv 310, som går utenfor tettstedet i dag, er avkjørsler fra Kopstadveien og Sletterødveien til Rv 310 stenget, slik at de gamle veiløpene er blitt kuttet over.

VURDERING

Selv om førsteinstrykket av tettstedet Nykirke er relativt ungt, er det bevart enkeltminner og sammenhenger som forteller om stedets historie og utvikling. Det sentrale kulturminnet er middelalderkirken.

I stasjonsområdet ligger bygninger som, selv om de er mye ombygd, dokumenterer det første næringslivet som var typisk for slike miljøer. Boliger langs Skåneveien, Kirkesvingen og Sletterødveien representerer den tidligste bosetningen uten direkte tilknytning til primærnæringene, og det er først og fremst i denne sammenheng de har kulturhistorisk interesse. Her ligger flere boliger i sveitserstil med høy autentisitet.

De gamle vegfarene som knytter seg til kirken, gårdsbebyggelsen og stasjonsstedet, samt fjernere forbindelser, er viktige element for å forstå kulturminnestrukturen. Jernbanen fra 1881 fortelle moderne samferdselshistorie.

OBJEKTER (SEFRAK)

KILDER/INFORMANTE

LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
 Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.
 Årbok Borre historielag: Borreminne 1985
 Amund Helland: Norges Land og Folk. Topografisk- statistisk beskrivelse over Jarsberg og Larvik amt. Kristiania 1915.
 Vilhelm Møller, red.: Bygd og by i Norge. Vestfold. Oslo 1980.
 NSB: Tettstedsanalyse for Nykirke. Foreløpig utgave 17.08.93.
 Borre historielag, årbøker: Borreminne 1985 - 1990.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
 Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
 Personlige informanter: Olav Skovly, Nykirke. Alf Vermelid, Nykirke

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
 Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss.
 Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
 Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.
 ØK-kart m 1:5000, 1964

LOKALITET	701-3 13 Nykirke kirkested
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	72/- , 100/-
GÅRDSNAVN	Prestegården, Nedre Nøklegård
KARTREFERANSE	ØK: CI 034-5-3, CI 033-5-1 PROSJ: NB 1
AVGRENSNING	Kirken med den nærmeste bebyggelsen.
BELIGGENHET	Nykirke kirke ligger på høydedraget sør for Nykirke stasjon. Den eldste bebyggelsen før stasjonsstedet ble etablert ligger i nærheten av kirken.
HISTORIKK	<p>Nykirke har vært kirkested siden middelalderen, etter reformasjonen ble kirken annekskirke under Borre prestegjeld. Det eldste skriftlige belegg man har for kirken er fra 1331, men steinkirken er trolig bygget før, kanskje på 1100-tallet. Den er sannsynligvis ikke så mye yngre enn Borre middelalderkirke. Navnet Nykirke forteller om en ny kirke på stedet, uten at en kan si noe om det har stått en eldre kirke der. Både kirken i Nykirke og i Borre var innviet til helgenen St. Nikolaus og enkelte har derfor hevdet at navnet Nykirke må forstås som "St. Nikolaus nye kirke". I forhold til andre steinkirker fra middelalderen i Vestfold, er Nykirke blant de mindre og har nok ikke vært et sted for større folkeansamlinger. Kanskje er den opprinnelig bygget som gårdskirke av en stormannsætt på en av gårdene her.</p> <p>Kirkebygget Nykirke ble, sammen med hovedkirken, grevens eiendom i 1684. Med denne eiendomsrett fulgte også eiendomsretten til de gårder og gårdparter som fra gammelt av tilhørte kirkene. I 1776 ble Nykirke kirke solgt til 25 mann i menigheten, som eide kirken fram til 1877, da den ble innløst av menigheten.</p> <p>Før Jarlsbergsbanen ble anlagt i 1881 var det lite bebyggelse i nærheten av kirken, men vi kjenner til Klokkergården og skolestua. Klokkergården ligger der det tidligere lå en plass som ble kalt Fukla. Nykirke ble skolested med fast skole i 1858, og den gamle skolestua ligger fortsatt i bakken nedenfor kirken. Prestegården til Nykirke lå litt sør for kirken.</p> <p>En gammel bygdevei går fra Borre kirke til Nykirke kirke og fortsatte videre vestover til kongeveien ved Bruserød.</p>
KULTURMINNENE	<p>Kirkens beliggenhet på høydedraget, med vidt utsyn over landskapet, er karakteristisk for våre middelalderkirker.</p> <p>Det eldste skriftlige belegg man har for kirken er fra 1331, men steinkirken er trolig bygget før, kanskje på 1100-tallet. Det er en forholdsvis liten steinkirke i romansk stil. Tårnet er bygd i 1848 og på slutten av 1800-tallet ble kirken istandsatt, forandret innvendig og påbygd sakristi. Kirken ble restaurert siste gang på 1950-tallet. Gravkapellet er bygd i 1935-36.</p> <p>I kirkebakken nedenfor kirken står den gamle skolestua og klokkergården. Skolestua på østsiden av Kirkesvingen er et sveitserhus i 1 1/2 etasje som trolig ble bygget da Nykirke fikk fast skole i 1858. Det er i dag bolighus og restaurert slik at det opprinnelige preget er bevart. Klokkergården er et lite énetasjes bolighus på vestsiden av Kirkesvingen. Ved siden av Klokkergården står et annet eldre hus som opprinnelig hadde 1 etasje og senere restaurert og påbygd til 2 etasjer.</p>
VURDERING	Kirkestedet med middelalderkirkens karakteristiske beliggenhet på et høydedrag, og sentrale funksjoner som klokkergård og skole ved kirken, samt gammel ferdselsvei forbi kirken har lokalhistorisk verdi og identitetsverdi.
OBJEKTER (SEFRAK)	/ 9990-004 bolighus, Kirkesvingen, Nykirke

/	9990-003	skolestue/bolighus, Kirkesvingen,
/	9900-002	klokkergård/bolighus, Kirkesving
/	9990-001	kirke, Nykirke

KILDER/INFORMANTE LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
 Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.
 Årbok Borre historielag: Borreminne 1985 - 1990

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
 Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
 Personlige informanter: Olav Skovly, Nykirke.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
 Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk,
 Hønefoss.
 Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET   **701-3 8 Prestegården**

KULTURMILJØ   701-3 Nykirke**KOMMUNE**   Borre**GNR/BNR**   72/1, 72/2, 72/3**GÅRDSNAVN**   Prestegården**KARTREFERANSE**   ØK: CL 033-5-1**PROSJ:** NB 1**AVGRENSNING**   Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.**BELIGGENHET**   Tre gårdstun som ligger på rekke øst for Fv 670, 500-800 meter sørøst for Nykirke kirke.**HISTORIKK**   Prestegården kalles flere små og store bruk sør for kirken i Nykirke. Prestegården til Nykirke opphørte da Nykirke ble lagt til Borre prestegjeld etter reformasjonen, men navnet har eksistert siden. Gårdsnavnet betyr derfor ikke at vi i vanlig forstand har med en "prestegård" å gjøre. De mange brukene som er skilt ut fra den gamle prestegårdsjorda ligger langs Fv 670 og langs Føskeveien. Det er ikke kjent hvor gårdstunet til den opprinnelige prestegården lå og heller ikke hvilket navn gården opprinnelig har hatt.

De tre gårdene som blir omtalt i denne sammenheng ligger mellom Fv 670 og jernbanelinja.

EKEBERG, gnr. 72/3 hadde navnet Prestegården tidligere, og fikk tinglest nytt navn i 1909. Gården ble bondeselveie i 1848. Eier fra 1872 drev i tillegg til gården også landhandleri. Gården var nok opprinnelig halvparten av selve prestegården, og er i dag det største av disse brukene. Gårdstunet ligger lengst nord av disse tre brukene.

RAMBERG, gnr. 72/2 ligger sør for Ekeberg og har vært et lite småbruk som i 1954 hadde 21 da jordbruksareal.

PRESTEGÅRDEN, gnr. 72/3 ble skyldsatt fra bnr. 1 i 1855. Gårdstunet ligger lengst sør av disse tre brukene og er et småbruk med ca 40 da dyrka jord og noe skog.

Den gamle bygdeveien mellom Nykirke og Borre gikk over tunet på Ekeberg og Ramberg, men er senere blitt lagt om. Det gikk også en vei fra Ekeberg over til Grette.

KULTURMINNENE

EKEBERG, gnr 72/1:

Gårdstunet ligger lunt og fint til på en skogkledd rygg mellom Fv 670 og jernbanelinja, sistnevnte følger ravedalen øst for husene. Gården har en tradisjonell tunstruktur som følger landskapsretningen. Framhuset skal i følge "Norske Gårdsbruk" være bygd i 1820. Det er i 1 1/2 etasje og står på en høy naturstein grunnmur. Det har fått funkisvinduer, men har ellers et autentisk preg. En potetkjeller ligger på haugen nord for framhuset. Driftsbygningen er bygd i 1908, har langsva på vestsiden og avkappet hjørne av hensyn til den gamle bygdeveien som tidligere gikk innom tunet. En nyere garasje er satt opp sør for driftsbygningen. En vei som gikk fra Ekeberg over til Grette er i dag driftsvei.

RAMBERG, gnr 72/2:

Like sør for Ekeberg, på den samme ryggen, ligger husene på Ramberg, et lite småbruk fra prestegårdsjorda. Den gamle bebyggelsen som står igjen her er framhuset og et lite "bryggerhus". Det er satt inn funkis- og H-vinduer, men ellers er husene lite forandret. Like vest for framhuset står grunnmuren igjen etter uthuset. Det er bygd tre nye boliger helt inntil de gamle husene, slik at stedet i dag oppfattes mer som en liten boliggruppe enn som et gårdstun.

PRESTEGÅRDEN, gnr 72/3:

Husene på dette bruket ligger helt inntil Fv 670, like sør for Ekeberg og Ramberg. Bebyggelsen, som består av framhuset fra omkring 1860, driftsbygningen fra 1938 og et nyere redskapshus, ligger på rekke langs veien. Både framhuset og driftsbygningen er noe ombygd og påbygd.

VURDERING

Gårdstunene på Ekeberg og Ramberg har tradisjonell beliggenhet på et nordsørgående høydedrag, og de tre gårdstunene ligger sentralt til langs den gamle bygdeveien mellom Borre og Nykirke. De tre gårdstunene viser en sammensetning av større og mindre bruk.

OBJEKTER (SEFRAK)

/	9995-008	driftsbygning, Prestegården gnr. 7
/	9995-007	bolighus, Prestegården gnr. 72/3
/	9995-006	ruin etter driftsbygning, Ramberg
/	9995-005	bryggerhus?/bolighus, Ramberg
/	9995-004	bolighus, Ramberg
/	9995-003	potetkjeller, Ekeberg
/	9995-002	driftsbygning, Ekeberg
/	9995-001	bolighus, Ekeberg

KILDER/INFORMANTE

LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
Kommuneplan 1991-2002: arealdelen

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss

018699

LOKALITET: 701/3/CL 034-5-3/10 Gravhaug? Prestegården

KULTURMILJØ: Nykirke
PARSELL: H 1, 2 og 5
KOMMUNE: Borre
GNR: 0072   BNR. 11
GÅRDSNAVN: Prestegården
BRUKSNAVN: Prestegården
LOKALT NAVN:
EIER:
ØK-KARTREF: CL 034-5-3
KOORDINATER: x: 158442, y: -19027
FLYFOTO: R/X NUMMER:

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Gravhaug?	1	JA	94
		0		
		0		

TERRENG: Hage. flatt lende. Ingen utsikt pga. nyere bebyggelse.

ORIENT. OPPG: Ca. 30m N-NV for kirkens NV-hjørne.

ART. UTSTREKNING:

BESKRIVELSE: Gravhaug: Uklart markert, tydelig i terrenget. Bygd av jord. Trolig opprinnelig rund. Fjell i dagen mot S. Bevokst med gress, blomster og frukttrær. 6m i tverrmål, 0,5m høy.
 Kan være usikker som gravminne.

TRADISJON:

FOTO:

LITTERATUR: A. J. Brendalsmo: Kirkesteder i Vestfold: Hvem bygde kirker og hvorfor - hvor ble kirkene bygd og hvorfor? s. 37-57. I A. J. Brendalsmo og Erik Vea (red) 1990: Vestfoldkirkene - bygning, landskap og samfunn. Arkeologiske rapporter fra Tønsberg nr. 3.

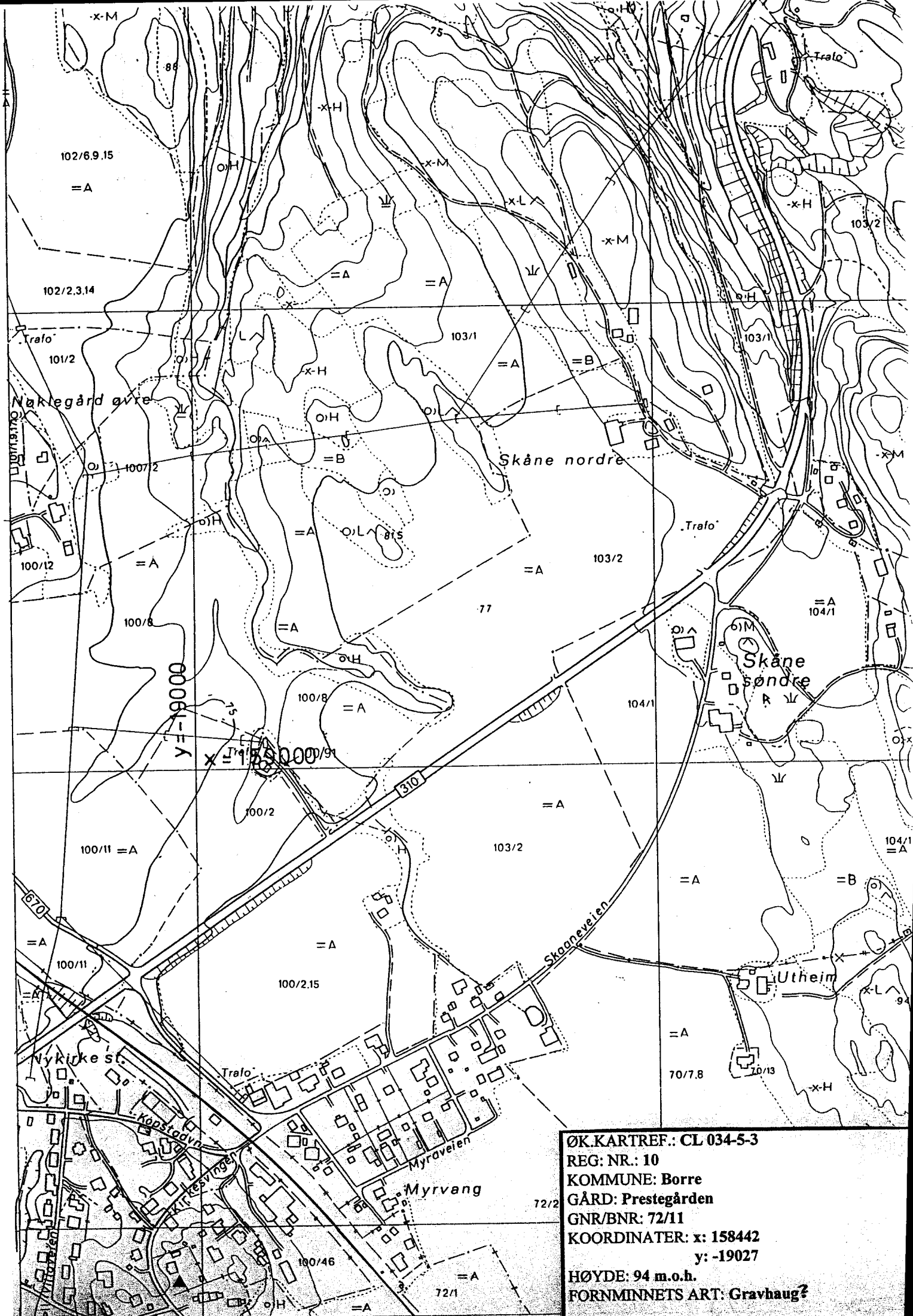
FUNN:

MERKNAD:

**KILDER/
 INFORMANTER:**

PROSJEKT: Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen

REGISTRERT:	03.05.93	SIGN:	G.E. Bardalen, T. Gansum
KONTROLLERT:	29.06.93		M-L. Bøe Sollund, I. Trøim
INNSKREVET:	09.08.93		hege

ØK.KARTREF.: CL 034-5-3
 REG. NR.: 10
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Prestegården
 GNR/BNR: 72/11
 KOORDINATER: x: 158442
 y: -19027
 HØYDE: 94 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Gravhaug?

LOKALITET	701-3 3 Teien												
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke												
KOMMUNE	Borre												
GNR/BNR	74/2,3,4,5												
GÅRDSNAVN	Teien/Skoppumteien												
KARTREFERANSE	ØK: CK 033-5-2 PROSJ: NB 1												
AVGRENSNING	Gårdstunet med de nærmeste omgivelser.												
BELIGGENHET	Gårdstunet på Teien ligger ca 400 meter øst for E 18, i sørenden av Sletterødåsen, med jordbruksletter sør for tunet.												
HISTORIKK	Teien ble tidligere kalt Skoppumteien og var en plass under Skoppum til omkring år 1800. Gårdsnavnet Teien er nok avledet av teigr i betydning "teig, avdelt, avgrenset stykke jord eller skog". Gården ble egen matrikelgård på 1800-tallet. Teien ble delt i 1846 og bnr. 1 ble i 1873 lagt til Moskvil gnr. 77/6. Teien gnr. 74/2,3,4,5 hadde i 1954 et jordbruksareal på 66 da, men dyrkamark og skog er siden frasolgt bruket. De gamle husene ble revet etter krigen og nye hus ble bygd. Gårdsveien fra Nykirke over Sletterød til Teien fortsatte tidligere over Moskvil opp til Kongeveien og ble brukt som snarvei mellom Nykirke og Kongeveien.												
KULTURMINNENE	Gårdstunet ligger i sørenden av Sletterødåsen med store oppdyrka sletter rundt tunet. Bebyggelsen ligger på tvers av landskapsretningen. Framhuset, driftsbygning og skjul ble satt opp etter krigen. Grisehus skal være satt opp av gamle materialer. Den gamle gårdsveien går fra Nykirke over Sletterød fram til Teien og fortsetter som traktorvei mellom Teien og Moskvil. Dyrka mark og skog er frasolgt bruket, som i dag har bofunksjon.												
VURDERING	Gårdstunet har en tradisjonell beliggenhet i kanten av et åsdrag. Bebyggelsen dolumenterer etterkrigsbebyggelse.												
OBJEKTER (SEFRAK)	<table> <tbody> <tr> <td>/</td> <td>9998-004</td> <td>grisehus, Teien</td> </tr> <tr> <td>/</td> <td>9998-003</td> <td>skjul, Teien</td> </tr> <tr> <td>/</td> <td>9998-002</td> <td>driftsbygning, Teien</td> </tr> <tr> <td>/</td> <td>9998-001</td> <td>bolighus, Teien</td> </tr> </tbody> </table>	/	9998-004	grisehus, Teien	/	9998-003	skjul, Teien	/	9998-002	driftsbygning, Teien	/	9998-001	bolighus, Teien
/	9998-004	grisehus, Teien											
/	9998-003	skjul, Teien											
/	9998-002	driftsbygning, Teien											
/	9998-001	bolighus, Teien											
KILDER/INFORMANTE	<p>LITTERATUR:</p> <p>T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947. Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.</p> <p>ANDRE KILDER:</p> <p>Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Personlige informanter: Beboer på Teien, Nykirke.</p> <p>KART:</p> <p>Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefos Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.</p>												

LOKALITET	701-3 5 Austad		
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	75/2		
GÅRDSNAVN	Austad		
KARTREFERANSE	ØK: CL 033-5-1 PROSJ: NB 1, NB 2		
AVGRENSNING	Gårdstunet med de nærmeste omgivelser.		
BELIGGENHET	Gårdstunet på Austad ligger ca 1200 meter øst for E 18, i vestkanten av et skogkledd lavt høydedrag. Jordbruksletter rundt gårdstunet.		
HISTORIKK	<p>Austad regnes som stad-navn og er i følge stadnavngransker O. Rygh satt sammen av mannsnavnet Audigr som kommer av audigr som betyr "rik". Gården ble bondeselveie i 1833 og ble siden oppsplittet i mange parter, som delvis ble slått sammen igjen, delvis gikk inn i naboeiendommer. Austad gnr 75/2 består av flere mindre parter av den gamle gården. Det gikk gårdsveier over Austad opp til Kongeveien i vest og bygdeveien i øst. På kart fra 1905 er det også inntegnet en vei gjennom skogen fra Nykirke kirke til Austad.</p> <p>På østsiden av det skogkledd høydedraget ligger en av brukene som blir kalt Prestegården. Det var tidligere et selvstendig bruk, men ble lagt til Austad av bestefar til dagens eier.</p>		
KULTURMINNENE	<p>Gårdstunet på Austad ligger i vestkanten av et skogkledd lavt høydedrag. Jordveien er oppdyrka sletter sør for gårdstunet som grenser opp mot skogområder i sør. En bekk over jordene vest for husa er lagt i rør, ellers har det vært lite planering. I dag er det kornproduksjon og noe skog. Bebyggelsen på Austad danner et forholdsvis løst firkanttun. Framhuset er gammelt énetasjes tømmerhus som ble restaurert første gang i 1900. I 1954 ble huset påbygd og funksvinduer ble satt inn. I driftsbygningen står deler av en gråsteinsmur fra det gamle fjøset, mens låven er bygd i 1923 og låvebrua i 1959. driftsbygningen er i dag ombygd til redskapshus og korn tørke. Hønehuset er bygd i 1949, redskapshus i 1963.</p> <p>Det går gårdsvei fra bygdeveien, Fv 670, i øst som fortsetter til Åserød. En vei gjennom skogen fra Nykirke kirke til Austad er også inntegna på kart fra 1905.</p>		
VURDERING	Gårdstunet har en tradisjonell beliggenhet på små åkerholmer med noe berg i dagen og inntil skogkanten.		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	9996-004	redskapshus, Austad
	/	9996-003	hønehus, Austad
	/	9996-002	driftsbygning, Austad
	/	9996-001	bolighus, Austad
KILDER/INFORMANTE	<p>LITTERATUR: T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947. Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.</p> <p>ANDRE KILDER: Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Personlige informanter: Fam. Holm, Austad, Nykirke.</p> <p>KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1. 20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.</p>		

Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk,
Hønefoss.

Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

ID: 018693

LOKALITET: 701/3/CL 033-5-1/14 Boplass Austad

KULTURMILJØ: Nykirke**PARSELL:** H4**KOMMUNE:** Borre**GNR:** 0075

BNR. 2

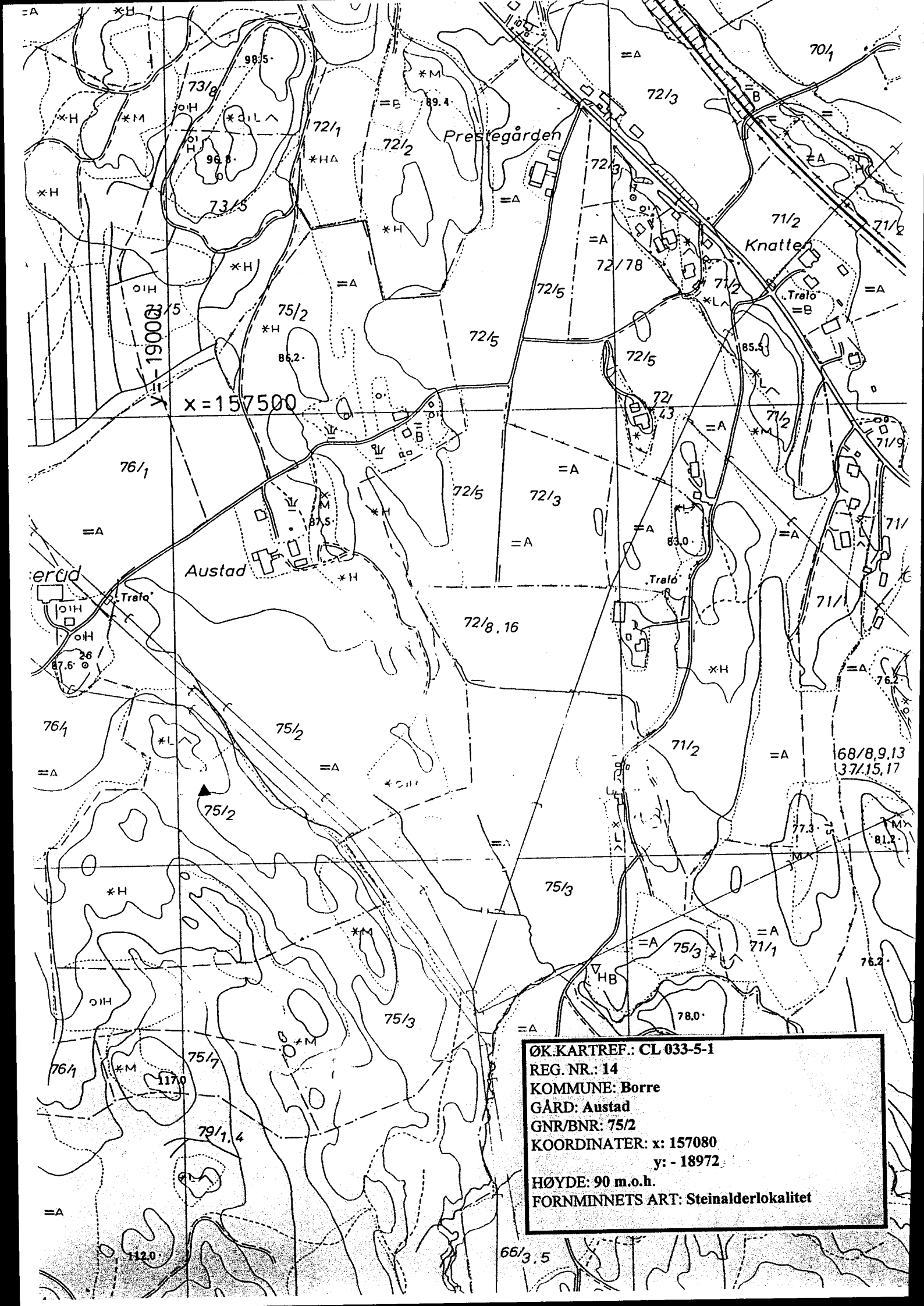
GÅRDSNAVN: Austad**BRUKSNAVN:** Austad**LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CL 033-5-1**KOORDINATER:** x: 157080, y: -18972**FLYFOTO:****R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	90?

TERRENG: N-S-gående høydedrag avgrenset av dyrka mark mot N og Ø. Vegetasjon: blandingskog. Ingen utsikt grunnet tett vegetasjon**ORIENT. OPPG:** Ca 275 m SSV for tunet på Austad gård (75/2)**ART. UTSTREKNING:****BESKRIVELSE:** Steinalderlokaliteten ligger i et SØ-NV-gående søkk som avgrenses av kolle høydepunkt i Ø, og av stigningen opp mot Skotåsen i V. Lokalitetsarealet faller svakt mot SØ. Ved prøvsykking ble det funnet flintavslag (se funn).**TRADISJON:****FOTO:****LITTERATUR:****FUNN:** Prøvestikk A: 1 mikroavslag (flint) CL 033 - 5 - 1/14; stikk B: 1 vanlig avslag (krakelert fragm.) CL 033 - 5 - 1/14; stikk C: 2 vanlige avslag (flint; 1 vannrullet)**MERKNAD:****KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen

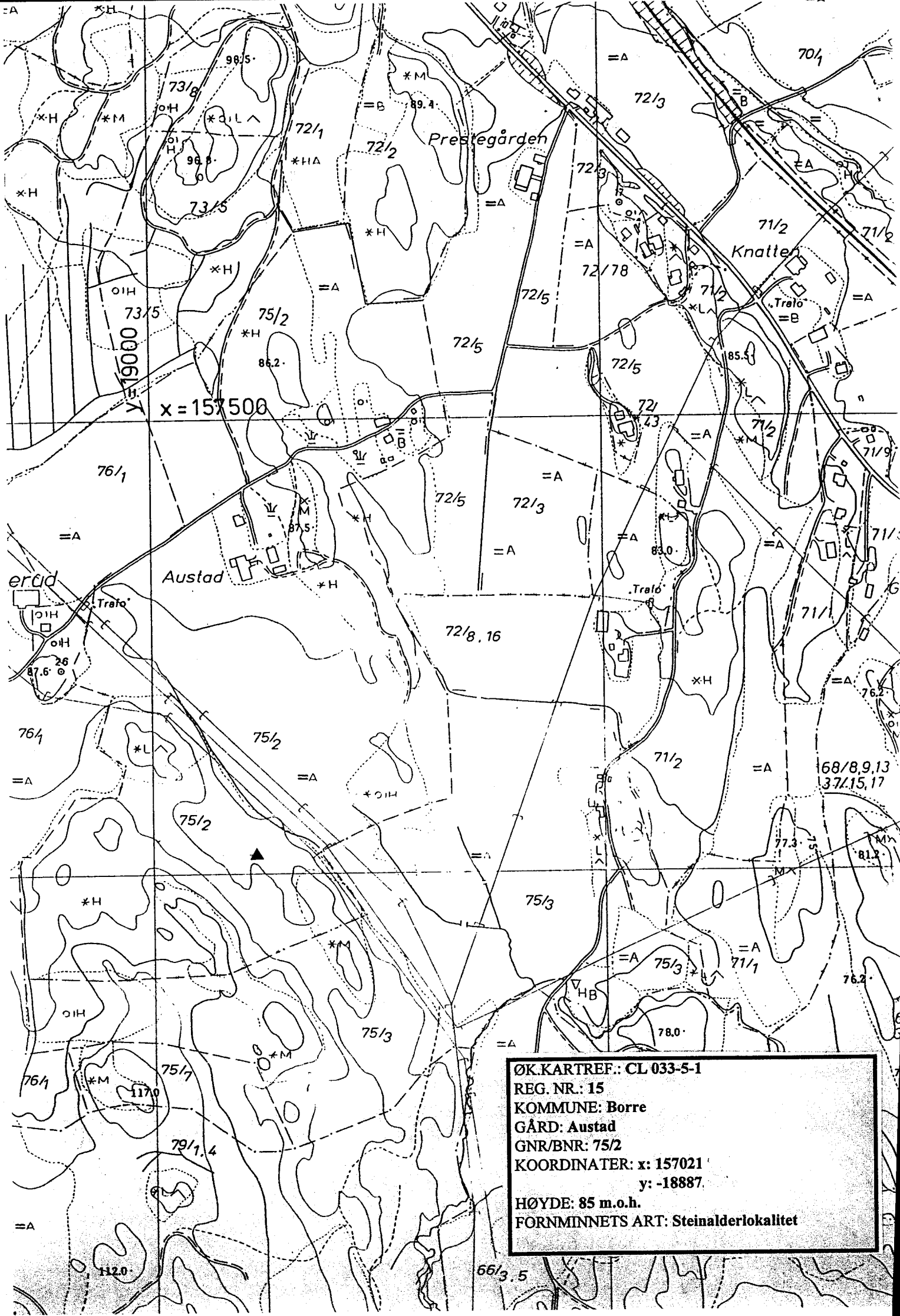
REGISTRERT:	DATO: 03.08.94	SIGN: B. Ulstein Moseng / J.F. Krøger
KONTROLLERT:		I. Trøim, E. Snorradottir
INNSKREVET:	13.10.94	system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-1
REG. NR.: 14
KOMMUNE: Borre
GÅRD: Austad
GNR/BNR: 75/2
KOORDINATER: x: 157080
y: - 18972
HØYDE: 90 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ØK.KARTREF.: CL 033-5-1
 REG. NR.: 15
 KOMMUNE: Borre
 GÅRD: Austad
 GNR/BNR: 75/2
 KOORDINATER: x: 157021
 y: -18887
 HØYDE: 85 m.o.h.
 FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

ID: 018692

LOKALITET: 701/3/CL 033-5-1/16 Boplass Austad**KULTURMILJØ:** Nykirke**PARSELL:** H4**KOMMUNE:** Borre**GNR:** 0075

BNR. 2

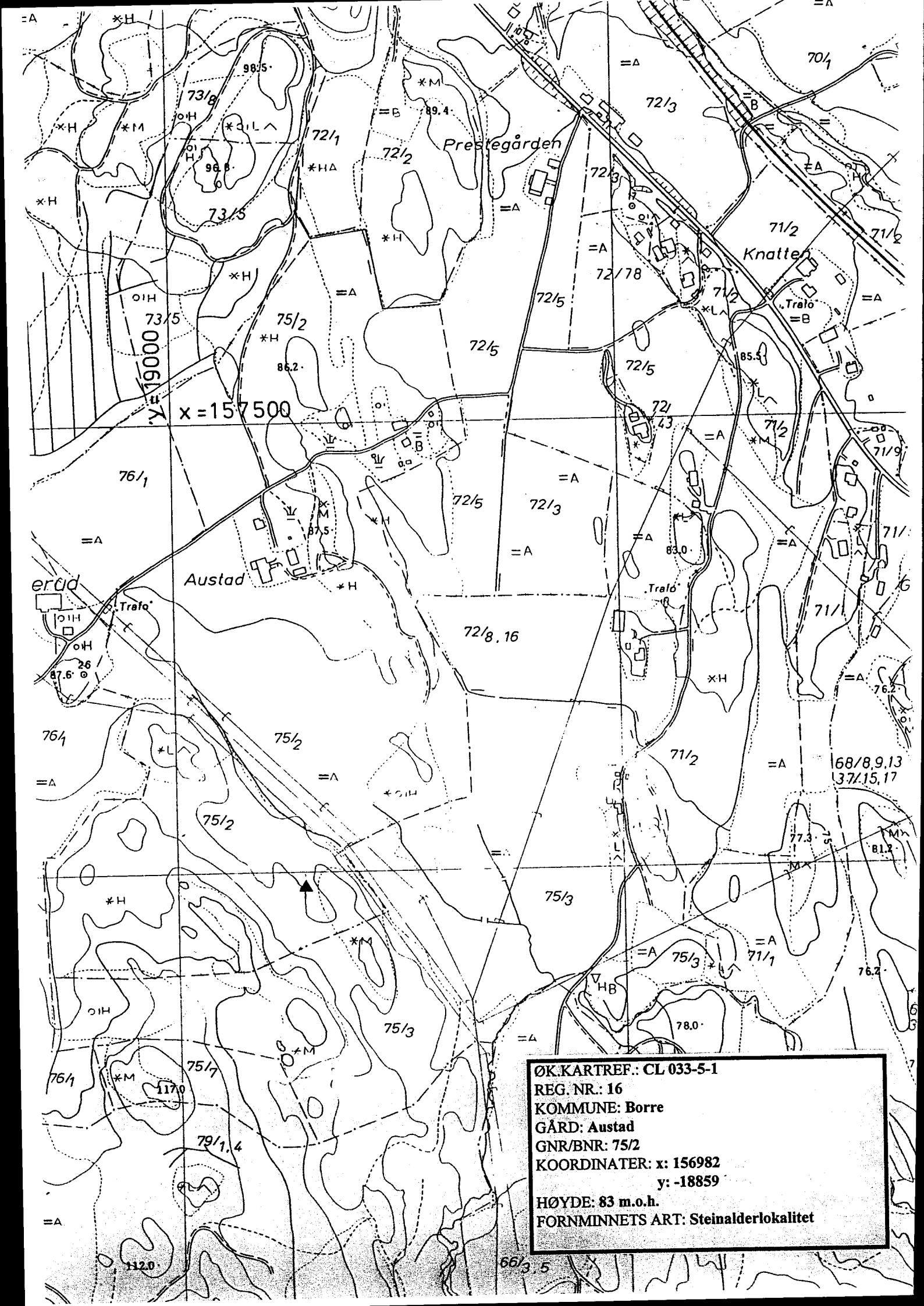
GÅRDSNAVN: Austad**BRUKSNAVN:** Austad**LOKALT NAVN:****EIER:****ØK-KARTREF:** CL 033-5-1**KOORDINATER:** x: 156982, y: -18859**FLYFOTO:****R/X NUMMER:**

	ART:	ANTALL:	ALDER:	HOH:
FORNMINNER:	Boplass	1	STA	83

TERRENG: Lokalteten ligger på Ø-siden av et høydedrag, i ytterkant av det småkuperte kulturlandskapet som strekker seg SØ-NV for Austad gård. Vegetasjon: granskog. Ingen utsikt.**ORIENT. OPPG:** Ca. 350 m S for driftsbygningen på Austad (75/2).**ART. UTSTREKNING:****BESKRIVELSE:** Lokalteten ligger ved kolle høydepunkt; i et søkk, ca. 40 m SØ for en annen registrert steinalderlokalitet CL 033 - 5 - 1/15. Terrengmessig avgrensnes denne lokaliteten av svabergliknende formasjoner mot NV og SV. Lokalitetsarealet faller mot NØ.

Ved prøvestikking ble det funnet flintavslag (se funn).

TRADISJON:**FOTO:****LITTERATUR:****FUNN:** Stikk A: 3 vanlige avslag (markert med pinne). Stikk B (ca 10 m sydøst for pinnen) : 1 mikroavslag (krakelert flint), 1 vanlig avslag (krakelert flint) Stikk C (ca. 10 m V-SV for pinnen): 2 avslag (flint)**MERKNAD:****KILDER/
INFORMANTER:****PROSJEKT:** Kulturminneprosjekt Vestfoldbanen**DATO:** **SIGN:****REGISTRERT:** 04.08.94 B.Ulstein Moseng & J.F.Krøger**KONTROLLERT:** I. Trøim, E. Snorradottir**INNSKREVET:** 03.11.94 system

ØK.KARTREF.: CL 033-5-1
REG. NR.: 16
KOMMUNE: Borre
GÅRD: Austad
GNR/BNR: 75/2
KOORDINATER: x: 156982
y: -18859
HØYDE: 83 m.o.h.
FORNMINNETS ART: Steinalderlokalitet

LOKALITET 701-3 4 Åserød

KULTURMILJØ	701-3 Nykirke		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	76/1, 2, 5, 6, 7 og 76/3		
GÅRDSNAVN	Åserød		
KARTREFERANSE	ØK:	CK 033-5-2, CL 033-5-1	
	PROSJ:	NB 1, NB 2	
AVGRENSNING	Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.		
BELIGGENHET	Åserødgårdene ligger ca 800 meter øst for E 18, i sørenden av det store slettelandskapet rundt Nykirke. Store skogsområder sør for gårdstuna.		
HISTORIKK	Åserød har opprinnelig hett Ormsrud av mannsnavnet Ormr. Navnet forteller at gården må være ryddet i kristen middelalder; -rud- navn regnes som yngst blant de førreformatoriske navnetypene. Det er to gårdstun på Åserød, men det er ikke kjent når gården ble delt. I dag er det samme eier på hele Åserød. På to åkerholmer like nord for husa på "vestre" Åserød har det vært en plass, som er avmerka på kart fra 1907. Husa var i følge lokale informanter borte på 1930-tallet. Det gikk gårdsveier over Åserød opp til Kongeveien i vest og bygdeveien i øst.		
KULTURMINNENE	De to Åserødgårdene ligger med ca 200 meters avstand inntil skogkanten sør for tunene. Små åkerholmer med noe berg i dagen. Det går gårdsvei fra bygdeveien, Fv 670, i øst. Bebyggelsen på "vestre" Åserød er eldst; her er framhuset bygd før 1900, trolig omkring 1870, og har høy autentisitet. Driftsbygningen er også av eldre dato. På "østre" Åserød er de gamle husene borte. Her er framhuset og driftsbygningen bygd omkring siste verdenskrig og har et nøktern preg som var typisk for denne perioden.		
	På åkerholmene nord for "vestre" Åserød er dt hustufter og flere typer hagetrær som forteller art det har vært et bosted her.		
VURDERING	Gårdstunene har en tradisjonell beliggenhet på små åkerholmer med noe berg i dagen og inntil skogkanten. Bebyggelsen på de to tuna representerer to ulike epoker; "vestre" Åserød har bebyggelse fra 1800-tallet mens "østre" Åserød har bebyggelse fra rundt siste verdenskrig. Bebyggelsen på begge tuna har høy autentisitet.		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	9997-004	driftsbygning, "østre" Åserød
	/	9997-003	bolighus, "østre" Åserød
	/	9997-002	driftsbygning, "vestre" Åserød
	/	9997-001	bolighus, "vestre" Åserød
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR:		
	T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.		
	Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.		
	ANDRE KILDER:		
	Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.		
	Kommuneplan 1991-2002: arealdelen		
	Personlige informanter: Per Torstensen, Åserød, Nykirke. Beboer på Teien, Nykirke.		
	KART:		
	Rektangelkart 1825, 14 B2, 1. 20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.		
	Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, I:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefos		

Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET   **701-3 2 Kopstadmyra (Eiketuftmyra)**

KULTURMILJØ	701-3 Nykirke
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	86/-
GÅRDSNAVN	Eiketuft
KARTREFERANSE	ØK: CK 033-5-2 PROSJ: NB 1
AVGRENSNING	Myrområde like sørøst for Kopstadkrysset.
BELIGGENHET	Like sørøst for Kopstadkrysset.
HISTORIKK	Myrområdet tilhører Eiketuftgårdene som ligger på vestsiden av E 18. Bøndene i området hadde i en periodeet torvlag som kjøpte retten til å skjære torv på myra. torva ble brukt til strø for husdyra. På myra sto det enkle skjul der torva ble tørka før den ble kjørt heim på vinterføre. Torvlaget opphørte trolig før krigen, torvhusene er revet og myra er tilvokst med skog.
KULTURMINNENE	Kopstadmyra ligger like sørøst for Kopstadkrysset, men hører til under Eiketuftgårdene. Myra er i dag tilvokst med skog, men det er fortsatt spor etter felter som ble skåret ut i myra.
VURDERING	Myrområdet viser én side ved bruk av naturressurser, selv om det er få spor som dokumenterer virksomheten.
OBJEKTER (SEFRAK)	
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR: Amund Helland: Norges Land og Folk. Topografisk- statistisk beskrivelse over Jarsberg og Larvik amt. Kristiania 1915. T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947. Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954. ANDRE KILDER: Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Personlige informanter: Beboer på Teien, Nykirke. KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss. Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET	701-3 1 Kopstad
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	99/1, 99/4,7, 99/3,5
GÅRDSNAVN	Kopstad
KARTREFERANSE	ØK: CK 034-5-4 PROSJ: NB1
AVGRENSNING	Gårdstunene med de nærmeste omgivelser.
BELIGGENHET	Kopstadgårdene ligger i sørenden av et skogkledd høydedrag som strekker seg helt nord til Mulvika. Sør for gårdstunene ligger store jordbruksletter. Gårdstunene ligger like nordvest for Kopstadkrysset.
HISTORIKK	<p>Kopstad regnes som stad-navn og kommer av kaupstadr som trolig betyr "et sted der man driver handel/handels plass". Det er imidlertid ingen opplysninger om denne virksomheten annet enn det navnet sier. Gårdene ligger imidlertid sentralt til i forhold til gamle ferdselsveier og det gamle ladestedet Frebergsvik. Bygdeveien mellom Nykirke og Bruserød går fortsatt over tunet på Søndre Kopstad. Tidligere var det også veiforbindelse nordover til Freberg og sørover til Eiketuft og Vold ved Kongeveien. Disse veiene brukes delvis som driftsveier. Det gikk også en gårdsvei mellom Nordre Kopstad og Nøklegård som ble omlagt da sørlandske hovedvei ble lagt over Kopstadkrysset.</p> <p>Et skifte i 1704 markerer trolig avslutningen av et gammelt bondedynasti på Kopstad. Gården ble senere delt i to, Søndre og Nordre Kopstad, etter et skifte i 1765. I 1854 ble Nordre Kopstad delt i to, og det har vært flere fradelinger og sammenslåinger av gårdparter. Kopstadgårdene består i dag av Nordre og Søndre Kopstad samt den midtre gården, som bare går under navnet Kopstad.</p>
KULTURMINNENE	<p>De tre gårdstunene ligger med noe avstand strukturert langs et skogvokst høydedraget like vest for E 18, med Kopstadkrysset som nærmeste "nabo". Bebyggelsen består av enkelte eldre, autentiske hus, men er også sterkt preget av nybygg og endringer fra de siste tiår. Sør for gårdsbebyggelsen åpner det store slettelandskapet seg. Jordveien, som ligger på begge sider av E18, er noe planert, men er i utgangspunktet forholdsvis slett. Et bekkedrag nordvest for bebyggelsen er lagt i rør over jordene, mens det går i en ravedal lenger nord. Det er korn- og melkproduksjon på de tre brukene. Bygdeveien mellom Nykirke og Bruserød går fortsatt over tunet på Søndre Kopstad, og er lagt under E 18 øst for bebyggelsen. Gamle gårdsveier til Eiketuft, Vold, Nøklegård og Freberg brukes delvis som driftsveier i dag.</p> <p>NORDRE KOPSTAD (gnr. 99/4,7) ligger litt atskilt fra de andre to tunene, bl.a. fordi den gamle veiforbindelsen er brutt. Tunet er noe amputert av E 18 som går i skjæring like øst for bebyggelsen. Den eldre bebyggelsen på tunet består av et lite bryggerhus med sveitserstildetaljer og en driftsbygning bygd i 1928/1939 som er noe ombygd. Det gamle framhuset er revet og det er satt opp to bolighus på 1970-80-tallet.</p> <p>KOPSTAD (gnr. 99/3,5). Gårdstunet på den midtre Kopstadgården ligger lunt til mellom knauser og store lauvtrær. Framhuset er bygd i 1862 og er lite endret siden den tid. Det er en tømret midtgangsbygning i empirestil med sveitserstildetaljer og høy grunnmur i naturstein. Bryggerhuset skal i følge tradisjonen være bygd opp av materialer fra andre hus på Kopstad rundt samme tid som framhuset. Driftsbygningen er av nyere dato.</p> <p>SØNDRE KOPSTAD (gnr. 99/1) ligger åpent til i sørenden av høydedraget med E 18 like øst for bebyggelsen. Den gamle bygdeveien mellom Nykirke og Bruserød går fortsatt over tunet. Framhuset er en midtkammerbygning, der første etasje er</p>

tømret og andre er i reisverk. Alder på huset er ukjent, men det ble restaurert i 1942 og fikk da tak med halvvalm. Driftsbygningen har fjøs bygd i 1934 og låve bygd i 1936. Senere er det påbygd nytt fjøs og tårnsiloer. Et bolighus på nordsiden av veien er trolig bygd i slutten av 1800-tallet, og er senere ombygd til garasje. Her står det også et lite bryggerhus som i dag benyttes som fritidsbolig.

VURDERING

Kulturminneverdien ligger i beliggenheten i forhold til gamle ferdselsårer og gårdsbebyggelsens tradisjonelle orientering langs et høydedrag. Bebyggelsen består av enkelte eldre, autentiske hus, men er også sterkt preget av nybygg og endringer fra de siste tiår. Det er spesielt framhuset og bryggerhuset på Kopstad gnr. 99/1 som har høy autenticitet.

OBJEKTER (SEFRAK)

/	9999-004	driftsbygning, Nordre Kopstad
/	9999-003	bryggerhus, Nordre Kopstad
/	9999-002	driftsbygning, Søndre Kopstad
/	0105-037	bryggerhus/fritidsbolig, Søndre K
/	0105-036	bolighus/garasje, Søndre Kopstad
/	0105-035	bolighus, Søndre Kopstad
/	9999-001	driftsbygning, Kopstad (midtre)
/	0105-023	bryggerhus, Kopstad (midtre)
/	0105-022	bolighus, Kopstad (midtre)

KILDER/INFORMANTE LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.
Borre historielag, årbøker: Borreminne 1985 - 1990.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
SEFRAK-registrering: kart og skjema.
Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
Personlige informanter: Per Stenseth, Kopstad, Nykirke.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss

LOKALITET	701-3 6 Vestre Nøklegård		
KULTURMILJØ	701-3 Nykirke		
KOMMUNE	Borre		
GNR/BNR	101/6		
GÅRDSNAVN	Nøklegård		
KARTREFERANSE	ØK:	CK 034-5-4	
	PROSJ:	NB 1	
AVGRENSNING	Gårdstunet med de nærmeste omgivelser. (Også omtalt som lokalitet 0701-02-01 un		
BELIGGENHET	Gårdstun øst for og tett ved jernbanelinja på Nøklegård. Ligger for seg i forhold til hoved-tunområdet på Nøklegård som er lenger øst. Ligger i jordbruksområdet som omkranser tettstedet Nykirke.		
HISTORIKK	Gården ble etablert i 1856 da Peter Petersen kjøpte en part av bnr. 1 hvor han bygde. Peter Petersen og hustru var svensker. Utvidet i 1883 med en del av bnr. 9. Utvidet 1919 med brn. 11 og 14, et annet småbruk (også etablert av innvandrede svensker) fra 1850-tallet. Banevokter Gustav Christensen hadde bruket 1896 - 1912. Kart fra 1825 og 1822 viser avmerking av en liten boplass i området, kalt Siken. Navnet kan være avledet av Sik, som betyr rennende vann, og har trolig betegnet fuktig grunn (Informant Bottolft Helleland). Det er imidlertid usikkert om det er denne boplassen som har vært utgangspunktet for gårdsbruket (-ene).		
KULTURMINNENE	Åpent tun med eldre framhus, driftsbygning og nyere garasje. Ligger i flatt lende på kanten av en mindre ravine. Iflg tradisjonen skal framhuset som står her i dag være bygd rundt 1850 da bruket ble etablert. Det har et alderpreg som tilsier at dette godt kan være riktig. Huset har sjelden høy autentisitet. I hovedtrekk og detaljer er det et midtgnangshus i empirestil. Saltak med lett svai. Takkonsoller med sveitserstilspreg. Deler av driftsbygningen kan også være gammel. Den har gjennomgått flere endringer, påbygg, men ikke mer en at alderspreget i hovedtrekk er lesbart. Stalldel i tegl? Tunet leies ut som bolig. Noe dyrehold i driftbygningen.		
VURDERING	Framhusets høye autentisitet gir i seg selv huset høy bygningshistorisk verdi. Ligger i et tun hvor også driftsbygningen har bevart alderspreget i hovedtrekkene. Dokumenterer småbruksbebyggelse og 1800-talls bruksetablering utenom det gamle tunområdet. Et fint element i det åpne jordbrukslandskapet rundt Nyirke. Ses også i sammenheng med "linjebebyggelsen" i nærheten, på den andre sida av jernbanen.		
OBJEKTER (SEFRAK)	/	0103-041	driftsbygning, Nøklegård
	/	0103-040	framhus, Nøklegård
KILDER/INFORMANTE	LITTERATUR: T. O. Bjanæs: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947. Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.		
	ANDRE KILDER: Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904. SEFRAK-registrering: kart og skjema. Kommuneplan 1991-2002: arealdelen Personlige informanter: Fam. Stenseth; Nøklegård, Nykirke.		
	KART: Rektangelkart 1825, 14 B2, 1. 20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen. Jernbanens linjekart 1881. NSB Drammen.		

Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, I:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk,
Hønefoss.

Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, I:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk,
Hønefoss.

Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

LOKALITET   **701-3 7 Linjebebyggelsen på Nøklegård**

KULTURMILJØ	701-3 Nykirke
KOMMUNE	Borre
GNR/BNR	101/6, 100/3, 100/7, 100/16, m.fl.
GÅRDSNAVN	Nøklegård
KARTREFERANSE	ØK: CK 034-5-4 PROSJ: NB 1
AVGRENSNING	Bebyggelsen med de nærmeste omgivelsene. (Også omtalt som lokalitet 0701-02-02)
BELIGGENHET	Bebyggelsen langs jernbanelinja rett nord for tettstedet Nykirke.
HISTORIKK	Jarlsbergbanen delte gårdseiendommene på Nøklegård da den ble ført gjennom området i 1881. Dette skapte forutsetningene for bebyggelsen på den andre sida, dvs. vestsida, av linja. Mindre teiger og jordstykker på denne sida ble trolig tungvinte å drive og derfor lettere å skille fra. Her ligger fire små boplasser og et gardstun. Banevokterboligen lengst nord er trolig eldst og fra jernbanens tid. Med hensyn til de andre tre boligeiendommene langs linja er opplysninger om datering og tilhørighet noe vage. Et rektangelkart fra 1907 viser at det fantes slik bebyggelse her da. Det finnes skjøter som tilsier at tomtene kan være bygd sist på 1880-tallet, og iflg. lokale informanter må bebyggelsen som står her i dag være eldre enn fra 1920. De skal ikke være satt opp av jernbanen, men bygd enkeltvis av private. Slik folk husker det, var flere av de som bodde her jernbanearbeidere, men ikke alle. Det hørte fra halvannet til tre mål tomt til, og mindre uthus, men ingen skal ha hatt andre dyr enn høns og gris. Det sies at det var "linna", jernbanelinja, som var utveien for folkene som bodde her. Selv om de hadde andre offisielle veier over jordene til gamleveien ved Nøklegård, var det jernbanen som ble mest brukt.
KULTURMINNENE	<p>SKARPSNO, BANEVOKTERBOLIGEN. Det nordligste huset på vestsida av linja er trolig det eldste av de små bolighusa langs linnja. Det ble bygd som banevokterbolig da jernbanen ble anlagt i 1881. Huset ble bygd ved en eldre, lokal vei fra Kopstad til Nøklegård. Eiendommen er i dag i privat eie og kalles Skarpsno. Banevokterboligen ble av tegnet av jernbanens arkitekt Balthazar Lange. Det lille sveitserhuset er typisk for jernbanens vokterboliger fra denne tida. Det er en del endret i detaljer, men hovedkarakteren er bevart. Her står et mindre uthus, ikke driftsbygning. Det hørte ikke jordvei til, bare en liten hage. Her bodde banevokteren på strekningen Snekkestad - Nykirke og halveis sørover mot Skoppum.</p> <p>TRE BOLIGEIENDOMMER LANGS LINNA. Sør for banevokterboligene bodde familien MALMKVIST i mellomkrigstida, far og sønner jernbanearbeidere. Huset skal være eldre enn dem. Ca. 3 mål jordvei. Bolighuset sterkt ombygd. Eldre, skrøpelig uthus står. Sør for "Malmkvist" ligger eiendommen "SKOVLY". Informantens (Olav Skovlys) far kjøpte stedet med hus ca. 1916. , Ca. 2 - 3 mål jordvei. Rel. stort uthus for høns og gris. Bolighuset av tømmer, bindingsverk. om- og påbygd flere ganger. Også uthus bygd om. Bryggerhus revet, brønn tett vedi SV hjørne av hagen. Det søndre av disse bostedene langs linna, SOMMERRO, (100/16, 32) er best bevart mht. bygningsmiljø. bolighusene, på eiendommen Sommerro, er det mest intakte, med lite bolighus og bryggerhus/sidebygning i sveitserstil. Bryggerhuset skal være fra 1920-tallet iflg. SEFRAK. Skjøte fra 1889. Fam. Vestan bodde der i mellomkrigstida. Forsørger var Banevokter. Eiendom på ca. 1 1/2 mål.</p> <p>NEDRE NØKLEGÅRD GNR. 100/7. I sør, mellom Kopstadveien og Jernbanen ligger et gårdsbruk, 100/7, som ble etablert på 1880-tallet - trolig som en følge av Vestfoldbanens anlegg. Det er i hovedsak skilt ut av Nøklegård, men har også parter av nabogårdene i sør Sleiterød og Skoppumteien. Et eldre våningshus er nylig revet og bygd nytt, men driftsbygningen er en stor og fin sveitserlåve fra</p>

1928, med stor grad av opprinnelighet. Ligger i slett lende over Koppstadveiens skjæringer. Noen utskilte boligeiendommer ligger nær tunet.

Mellom Skogly og Sommerro er det er det i dag et mindre skogholt. Var større før, deler inngår i idrettsplasser. Var delt i flere eiendosparter.

VURDERING

Bebyggelsen langs jernbanelinja forteller særlig hva slag virkninger anlegget av jernbanen i 1881 kunne få, mht. vilkår for gårdsdrift, bosetting og eiendomsoppdeling i et vanlig gårdsmijø. Både banevokterboligen og de andre husa viser deler av jernbanehistorie og er knyttet til småkårsfolks historie.

OBJEKTER (SEFRAK)	/	0103-045	bryggerhus/uthus, Sommerro
	/	0103-044	bolighus, Sommerro
	/	0103-039	banevokterbolig, Nøklegård

KILDER/INFORMANTE LITTERATUR:

T. O. Bjanes: Norske gardsbruk. Vestfold fylke. B. I og II. Oslo 1947.
Eivind Lillevold, red.: Borre bygdebok. Horten 1954.

ANDRE KILDER:

Norges Matrikel. Jarlsberg og Larviks Amt. 1904.
SEFRAK-registrering: kart og skjema.
NSB-registrering av bygninger 1983.
Kommuneplan 1991-2002: arealdelen
Personlige informanter: Fam. Stenseth; Nøklegård, Nykirke. Olav Skovly, Nykirke.

KART:

Rektangelkart 1825, 14 B2, 1:20 000, ltn. Heyerdal. Statens kartverk, Drammen.
Jernbanens linjekart 1881. NSB Drammen.
Rektangelkart 1907, 14B2, nø/4, 1:25 000, Kapt. N.Ræder. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelkart 1907, 14B2, sø/4, 1:25 000, Kapt. C. Soelberg. Statens Kartverk, Hønefoss.
Rektangelmålinger. 1:100 000. Diverse, 1886 - 1939. Statens Kartverk, Hønefoss.

